T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

MEHMED EMİN RECÂÎ EFENDİ'NİN 1768-1774 OSMANLI-RUS SAVAŞINA DAİR MECMUASI

(DEĞERLENDİRME-ÇEVİRİ METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENGİN ÇETİN

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

MEHMED EMİN RECÂÎ EFENDİ'NİN 1768-1774 OSMANLI-RUS SAVAŞINA DAİR MECMUASI

(DEĞERLENDİRME-ÇEVİRİ METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENGİN ÇETİN

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. UĞUR DEMİR

İSTANBUL 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Engin ÇETİN'in "Mehmet Emin Recai Efendi'nin 1768-1774 Osmanlı Rus Savaşı'na Dair Mecmuası (Değerlendirme ve Çeviri Metin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Doç. Dr. Uğur DEMİR Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Erhan AFYONCU Milli Savunma Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Bilgin AYDIN İstanbul Medeniyet Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...20.../...06.../ 2017 tarih ve 2017/12-06.... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ II
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VI
1. MÜNŞEAT MECMUALARI 1
2. MEHMED EMİN RECÂÎ EFENDİ MECMUASI 5
2.1 Nüshaları 5
2.2 Müellifi ve Adı 7
2.3 Telif Tarihi 9
2.4 Telif Sebebi 9
2.5 Muhtevası ve Önemi 10
2.6 1772 Yılı Barış Müzakereleri ve Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası 16
2.7 Belgelerin Özetleri 29
TRANSKRİPSİYON USÛLÜ 40
METİN 41
KAYNAKÇA 195

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya ve Avrupa kıtalarının kavşağında altı yüzyıl hüküm sürmesi; zamanla değişen siyasî, askerî ve iktisadî şartlara intibak etmekteki başarısını göstermektedir. Bu intibak süreci, Osmanlı'nın küçük bir beylik olarak kuruluşundan XX. Yüzyıl'da imparatorlukların tarih sahnesinden çekilişine kadar durmaksızın devam etmiştir. İmparatorluğun, her yüzyılı farklı hususiyetler arzeden bu uzun ömründe, XVIII. Yüzyıl'ın müstesna bir yeri vardır. Zira Osmanlı İmparatorluğu bu yüzyıldan itibaren çağın şartlarına ayak uydurmak için ilk defa Avrupa'daki gelişmeleri örnek alarak bazı yeniliklere başvurmuştur. Söz konusu yenilikler özellikle askerî alanda yoğunlaşmış ve ilk reform gayretleri bu çerçevede yürütülmüştür. Bu manada reform girişimlerini başlatan ve değişim ihtiyacını ortaya çıkaran sebeplerin başında ise cephelerde alınan mağlubiyetler gelmektedir.

XVIII. yüzyılın başından itibaren bazı ıslahat teşebbüsleri olmakla birlikte, imparatorluğun köklü bir askerî reforma olan ihtiyacı en net şekilde 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'nde alınan mağlubiyet ile anlaşılmıştır. Zira daha önceki yenilgilerinden farklı olarak tek bir devlete karşı alınan bu ağır mağlubiyet, Osmanlı ordusunun savaş esnasındaki perişan halini ortaya çıkardığı gibi ahalisi Müslüman olan Kırım'ın bağımsızlığı ile neticelenerek büyük bir travmaya yol açmıştır. Ancak bugüne kadar 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi etraflıca bir incelemeye konu edilmemiştir. Bu manada savaşın kaynaklarının neşri hala devam etmekte, hatta yeni kaynaklar dahi tespit edilmektedir. Tez konumuzu teşkil eden *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası* da 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'nin bugüne kadar neşredilmemiş kaynakları arasında yer almaktadır. Ancak eserin muhtevası cephelerdeki savaş değil, savaşı sona erdirmek için yürütülen müzakerelerdir. Bu manada eser, 1772 yılında imzalanan Yergöğü Mütarekesi ve ardından yürütülen Fokşan Barış Müzakereleri'ne dair yazışmaların bir araya getirildiği bir münşeat mecmuasıdır.

Cephelerdeki savaşın yanında ciddi bir diplomasi mücadelesi de yaşanan 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi, savaş boyunca yalnızca savaşın taraflarının değil devrin büyük devletlerinin de dahil olduğu bir çok sulh teşebbüsüne sahne oldu. Ancak söz konusu teşebbüsler çeşitli nedenlerle akim kaldı ve savaş ancak 1774'te Küçük Kaynarca Anlaşması'nın imzalanması ile neticelenebildi. Bu teşebbüsler sırasında barışa en çok 1772 yılında yaklaşıldı. Zira Avusturya ve Prusya'nın tavassutları ile önce savaş haline son verilen Yergöğü Mütarekesi imzalandı ve ardından Fokşan Müzakereleri'nde barışın tesisi için Osmanlı ve Rusya murahhasları bir araya geldi. Fakat Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı konusundaki ısrarı nedeniyle bu müzakerelerden sonuç alınamadı. Sonuçsuz kalan bu müzakerelerin ardından taraflar Bükreş'te tekrar toplandıysa

da anlaşma sağlayamayınca savaş haline geri dönüldü. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakereleri'nin serencamı hakkında yazışmaları ihtiva etmesi bakımından bu müzakerelere dair en önemli kaynaklar arasındadır. Bu minvalde eser, yalnızca 1772 yılı barış müzakereleri için değil genel manada Osmanlı diplomasi tarihi, Osmanlı diplomatikası, söz konusu müzakerelere katılan murahhaslar ve yazışmaları kaydedilen diğer devlet adamlarının biyografileri konusunda da önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Tezimiz *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nın neşri ve değerlendirilmesi gayesiyle tertip edilen üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde münşeat mecmuaları hakkında genel bilgi verilecektir. İkinci bölümde *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*; fizikî özellikleri, muhtevası ve kaynak değeri bakımından incelenecek ve mecmuada yer alan belgelerin özetleri sunulacaktır. Son bölümde ise eserin çeviri metnine yer verilecektir.

Bu önsözün en değerli bahsinde üzerimdeki haklarını ancak "Hoca" sıfatının karşılayabileceği Prof. Dr. Erhan Afyoncu ve Doç. Dr. Uğur Demir'e teşekkür etmek benim için tarifsiz bir bahtiyarlıktır. Bu mütevazi çalışma hocalarımın teşvik ve desteği ile meydana getirilmiştir. Tezimin bazı müşkillerine dair fikirlerine başvurduğum hocalarım Doç. Dr. Murat Uluskan, Yrd. Doç. Dr. Recep Ahıshalı, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Topatan, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Büyükaksoy ve Dr. Fatih Gürcan'a; her daim yardımlarını gördüğüm hocam Yrd. Doç. Dr. Coşkun Yılmaz'a; yıllardır birlikte talebelik etme bahtiyarlığını yaşadığım dostlarım Hasan Yapıcı, Serkan Osmanlıoğlu ve Coşkun Ünsal'a; uzun süren misafirliğim boyunca her türlü desteğini esirgemeyen kıymetli dayım Seval Erdoğan'a; şimdilik hal diliyle konuşan biricik yeğenim Ömer Asaf Çetin'in nezdinde tüm aileme teşekkür ederim. Lisans eğitimim süresince sağladığı imkanlar için Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'na, lisansüstü eğitimim ve tez çalışmam boyunca beni maddi açıdan destekleyen Türk Tarih Kurumu'na ve yardımları için Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü personeline müteşekkirim.

ENGİN ÇETİN

ÖZET

Bu çalışmaya esas teşkil eden *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, 1768-1772 tarihleri arasındaki diplomatik yazışmaları ihtiva eden bir münşeat mecmuasıdır. Eserin biri Millet Kütüphanesi-Ali Emiri/Tarih Kısmı 304 numarada, diğeri İstanbul Araştırmaları Enstitüsü-Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı 487/1 numarada kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. Söz konusu iki nüsha mukayese edildiğinde; Ali Emiri Nüshası'nın Şevket Rado Nüshası'ndan istinsah edildiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca eserin Mehmed Emin Recâî Efendi tarafından kaleme aldığına dair kaydın, sonradan kaleme alınan Ali Emiri Nüshası'na müstensih tarafından eklendiği tespit edilmiştir. Bu nedenle eserin müellifi kesin olarak belli değildir.

*Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'*nda 93 adet belge sureti yer almaktadır. Söz konusu 93 belgenin 89'u 1772 yılı Osmanlı-Rusya barış müzakerelerine dairdir. Bu belgeler, Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakereleri sırasında Osmanlı murahhaslarının müzakerelere dair sadrazam, reisülküttab ve reis vekili ile karşılıklı yazışmaları; Rusya murahhasları, Leh boyarları ve Rus General Romanzow'un sadrazama ve Osmanlı murahhaslarına gönderdikleri mektuplar ile müzakerelere dair diğer bazı takrir, kaime, kağıt, temessük ve ruhsatnâme gibi belge suretleridir.

Mecmuanın belge suretlerinden oluşmasından dolayı aynı belgelerin asıllarına veya başka suretlerine arşivlerde, diğer münşeat mecmualarında ve devrin kroniklerinde rastlamak mümkündür. Ancak farklı arşivlerde çeşitli fonlara, defterlere, mecmualara ve kroniklere dağılmış vaziyetteki bu belgeler, toplu halde yalnızca *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almaktadır. Bu nedenle eser, Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakerelerine dair en önemli yerli kaynaklar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Yergöğü Mütarekesi, Fokşan Barış Müzakereleri, 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi, Münşeat Mecmuası.

ABSTRACT

Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası, which is the main subject of this work, is a münşeat mecmuası that contains the diplomatic correspondences between the years of 1768-1772. One edition of this work can be found in Millet Library-Ali Emiri/Tarih Section no 304. Also two editions of this work can be found in İstanbul Research İnstitute-Şevket Rado Manuscript Section no 487/1. When the first edition is compared with the aforementioned two editions, it can be understood that Ali Emiri edition was copied from the Şevket Rado edition. Also it is understood that the copyist added the name of Mehmed Emin Recâî Efendi to the Ali Emiri edition. Therefore the name of the author of this work is not quite clear.

There are 93 document duplicates in the *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*. 89 of them deal with the 1772 Ottoman-Russia peace negotiations. These documents include correspondences between Grand Vizier, Reis Efendi and deputy reis about the negotiations of the Ottoman executives during the Armistice of Giurgiu and Focsani Negotiations; letters which were sent to the Grand Vizier and Ottoman executives by Russian executives, Polish Boyars and Russian General Romanzow, and some document copies about the negotiations such as takrir (petition), kaime (decree), kağıd (paper), temessük (bonds), ruhsatname (decree of permission).

It is possible to see the original or other copies of the documents which the work contains, in archives, other münşeats and contemporary chronicles. Because, the work is a composition of document duplicates. However these documents which were dispersed to different archival fonds, books, composition and chronicles, can only be found in the *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası* in a collective way. Therefore it is one of the principal native sources about the Armistice of Giurgiu and Focsani Negotiations.

Key Words: Armistice of Giurgiu, Focsani Peace Negotiations, 1768-1774 Russo-Ottoman War, Münşeat Mecmuası.

KISALTMALAR

A.DVN.NMH.d: Dîvân Kalemi Nâme-i Hümâyûn Defterleri

a.mlf: aynı müellif

AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

bk. : bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

çev. : çeviren

çev.yz. : çeviri yazı

DİA= Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ed.: editör

hk. nr.: hüküm numarası

haz. : hazırlayan

nr. : numara

s. : sayfa

vd.: ve diğerleri

vr. :varak

1. MÜNŞEAT MECMUALARI

Mecmua; bir araya getirmek, toplamak, biriktirmek gibi anlamlara gelen Arapça cem‘ kökünden türetilerek bir araya getirilmiş şeylerin tamamı anlamında kullanılan bir kelimedir. Terim olarak ise aynı veya farklı türden metinlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan eserlere verilen ortak isimdir. Ancak mecmualar muhtevaları ve tertip tarzları bakımından farklılık arz etmekte ve bu nedenle çeşitli alt türlere ayrılmaktadır. Örneğin risalelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulanlar mecmuatü'r-resâil, hadisleri ihtiva edenler mecmua-i ehâdis, şiir numenelerini toplayanlar mecmua-i eş‘ar, dualardan mürekkep olanlar mecmua-i ed‘iye gibi isimler almaktadır. Bir mecmua türü olarak münşeat mecmuaları (mecmua-i münşeat) ise resmî veya husûsî mektup ve yazışma suretlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmaktadır. Burada kullanılan münşeat terimi, mensur metinlerin belirli kurallar çerçevesinde ve sanatlı bir üslup ile kaleme alınması anlamına gelen inşâ teriminden türetilmiştir. Bu manada münşeat, başta resmî veya husûsî yazışmalar olmak üzere inşâ kaidelerine uygun olarak kaleme alınan her türlü mensur metnin hem kendisine hem de bir araya getirilerek bir kitap halini almış hallerine verilen isimdir. Özellikle mektuplar olmak üzere her çeşit nesri bir araya getiren münşeat mecmuaları, zamanla şiirlerden mürekkep divanlar gibi bir telif türü halini almıştır[1].

Türk Edebiyatı'ndaki ilk örnekleri XIV. yüzyılda görülmeye başlayan münşeat mecmualarının zamanla farklı muhteva ve tertip tarzları ile kaleme alınmış bir çok örneği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bugüne kadar yapılan araştırmalarda münşeat mecmuaları çeşitli tasnifler yapılarak incelenmiştir. Bu manada yazılış tarzı bakımından telif veya derleme, muhtevası bakımından resmî veya husûsî yazışma numunelerini ihtiva edenler, müellifi veya derleyeni belli olanlar ve olmayanlar, hayalî mektup veya yazışmalardan oluşanlar ve gerçek evrak suretlerini ihtiva edenler gibi daha birçok tasnif yapılmıştır[2]. Söz konusu tasnifler dışında genel olarak münşeat mecmuaları, muhteva bakımından üçe ayrılmaktadır. Buna göre; büyük münşîlerin edebî değeri yüksek inşa numunelerini ihtiva edenler edebî, siyasî ve idarî mahiyette ve büyük oranda resmî belge suretlerinden oluşanlar tarihî, inşa sanatını öğretmek amacıyla kaleme alınan

---

[1] Münşeat, mecmua ve mecmua-i münşeat terimleri için bk. Halil İbrahim Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995, s. 15-17; Mustafa Uzun, "Mecmua", *DİA*, XXVIII, 265-268; a.mlf., "Münşeat", *DİA*, XXXII, 18-20.

[2] Münşeat mecmualarının tasnifi ve her sınıfa ait misaller için bk. Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* s. 195-261.

ve muhtevaları bu yönde tertip edilenler didaktik olarak sınıflandırılmaktadır[3]. Elbette tasnif için çizilen bu çerçeve keskin bir sınır mahiyetinde değildir. Zira edebî bir münşeat mecmuası idarî yazışmaları, didaktik bir mecmua edebî inşa numunelerini ihtiva edebilir ve bu misalleri alternatifleri ile birlikte çoğaltmak mümkündür. Ancak münşeat mecmuaları hakkında yapılan araştırmalarda genel hatlarıyla böyle bir sınıflandırmaya gidilmektedir.

Edebî münşeat mecmualarının en bilinen örnekleri; *Münşe'ât-ı Lâmiî, Münşe'ât-ı Nergisî, Münşe'ât-ı Nâbî* gibi eserlerdir. Bu mecmualarda yer alan mektup ve yazışmalar, her biri büyük birer münşi olan isimlerin kaleme aldıkları edebî değeri yüksek süslü nesir örnekleridir. Bu nedenle öncelikle dil ve edebiyat araştırmalarına konu edilen bu eserler, dönemin sosyal ilişkilerini yansıtması bakımından tarih araştırmaları için de önemli kaynaklar arasındadır. Genel itibariyle husûsî yazışma suretlerini ihtiva eden bu tür münşeat mecmuaları arasında bizzat mektupların münşisi tarafından kaleme alınanlar olduğu gibi münşinin ölümünden sonra başkaları tarafından derlenen örneklere de rastlanmaktadır. Nitekim Veysî ve Nâbî'nin münşeatları bizzat kendileri tarafından kaleme alınmış iken Kânî ve Nef'î'nin münşeatları ölümlerinden sonra derlenmiştir[4].

Katiplere yazışma usûllerini öğretmek gayesiyle tertip edilen didaktik münşeat mecmuaları arasında Ahmed-i Dâî'nin *Teressül*'ü ve Yahya bin Mehmed'in *Menâhicü'l-inşâ'*sı gibi müellifi bilinenler olduğu gibi risale şeklinde kaleme alınan ve müellifi bilinmeyen örneklere de rastlanmaktadır. Örneğin XVI. yüzyıla ait *Kavâ'id-i Tahrîrât-ı Münşe'ât* isimli müellifi belli olmayan bir risalede; misalleri ile mektubun unsurları sıralanıp katibin vasıfları anlatılmaktadır[5]. Bu risalede olduğu gibi didaktik münşeat mecmualarında genellikle teorik bilgi ve örnek metinler birlikte sunulmaktadır. Ancak zaman zaman teorinin veya örnek metinlerin ihmal edildiği örneklere de rastlanmaktadır. Örnek metinlerin sunulduğu mecmualarda gerçek yazışma suretlerinin yanında bazen temsilî metinlere de rastlanmaktadır[6]. Klasik dönemde genel hatlarıyla inşa teorisi ve pratiğini ihtiva eden bu münşeat türü, 19 yüzyıldan itibaren inşa dersleri

---

[3] Farklı cümle ve misallerle aynı tarif ve tasnifi yapan iki araştırma için bk. Bekir Kütükoğlu, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul 1994, s. 217-223; Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* s. 195-250.

[4] Edebî münşeat mecmualarının husûsiyetleri ve bu türe dair misaller için bk. Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* s. 195-220.

[5] Kütükoğlu, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", s. 219.

[6] Didaktik münşeat mecmualarının husûsiyetleri ve bu türe dair misaller konusunda birbirini tamamlayan iki araştırma için bk. Kütükoğlu, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", s. 218-223; Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* s. 238-250.

için yazılan kitaplar halini almıştır. Bu manada Mehmed Fuad'ın *Rehber-i Kitâbet-i Osmâniyye Yahûd Mükemmel Münşe'ât* isimli eseri ders kitabı halini almış bu yeni türe bir örnektir[7].

Tarihî münşeat mecmuaları, resmî yazışma suretlerini ihtiva ettiğinden tarih araştırmaları için en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu türün örnekleri[8] genellikle devlet görevlileri tarafından kaleme alınmaktadır. Bu manada Sarı Abdullah Efendi, Ramî Mehmed Paşa ve münşeat mecmualarının en meşhuru olan *Münşeâtü's-selâtin'*in müellifi Feridun Ahmed Bey gibi Osmanlı bürokrasisinde önemli görevler almış devlet adamları tarihî münşeat mecmuaları kaleme almışlardır. Ayrıca zaman zaman önemli devlet adamlarının yazışmaları, hizmetinde bulunan görevliler tarafından derlenmektedir. Örneğin XVIII. yüzyılın önemli devlet adamlarından Koca Ragıb Paşa'nın *Münşeat*'ı divitdarlığı ve mühürdarlığını yapan Ahmet Nüzhet tarafından derlenmiştir[9]. Kim tarafından kaleme alındığı bilinen bu önemli münşeatlar yanında derleyeni belli olmayan tarihî münşeat mecmularına da çokça rastlanmaktadır. Bu manada telhis[10], nâme-i hümâyûn[11], buyuruldu[12] gibi müstakil bir belge türünü ihtiva eden örneklere rastlandığı gibi belirli bir konu ve olaya dair çeşitli türde evrakın derlendiği veya kronolojik bir seyir takip ederek çeşitli konu ve türde evrakın bir araya getirildiği mecmualara da rastlanmaktadır[13]. Söz konusu derlemeler, muhtemelen katiplere yazışma suretlerini öğretmek veya ihtiyaç halinde başvurmak gibi amaçlarla bir araya getirilmiştir. Derleyeni belli olmayan bu mecmualarda yer alan belgelerin resmî mahiyette olması derleyenin de muhtemelen bir devlet görevlisi olduğuna işaret etmektedir.

---

[7] Mustafa Uzun, "Münşeat", s. 19.

[8] Tarihî münşeat mecmualarının geniş bir listesi için bk. Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2016, s. 168-172.

[9] *Koca Ragıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı (Değerlendirme-Metin),* haz. H. Abdülkadir Özel, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. XXII.

[10] Telhis mecmualarını ihtiva eden eserlerin neşri için bk. *Osmanlı Tarihine Âid Belgeler, Telhisler (1597-1607)*, haz. Cengiz Orhonlu, İstanbul 1970; *Koca Sinan Paşa'nın Telhisleri*, yay. haz. Halil Sahillioğlu, İstanbul 2004.

[11] Nâme-i Hümâyunları ihtiva eden bir münşeat mecmuası örneği için bk. *Viyana Avusturya Kütüphanesi Nr. H.O.180D'de Kayıtlı Münşeât-ı Divân-ı Hümâyûn (Nâme-i Hümâyûn Sûretleri) (Muharrem 1099-Cemaziyelahir 1108 / Kasım 1687-Ocak 1697) (İnceleme-Metin),* haz. Nihal Metin, Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Ataştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

[12] *18. Yüzyıla Ait Buyuruldu Mecmuası (Türk Tarih Kurumu Y. 70-Değerlendirme, Transkripsiyon)*, haz. Ahmet Önal, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.

[13] Bu minvalde Fransa'nın İstanbul'daki elçisi Bonnac'a ait yazışmaların derlendiği bir mecmua için bk. *İBB Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O 34'te Kayıtlı Fransa'nın İstanbul Elçisi Marquis De Bonnac'ın Osmanlı Bürokrasisi ile Yazışmalarını İhtiva Eden Bir Mecmua (1716-1724)*, haz. Eray Akçay, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

Münşeât mecmuaları, bugün çeşitli arşivlerde farklı fonlara dağılmış veya bugüne hiç ulaşmamış resmî vesikalar ve günümüze ulaşma ihtimali oldukça düşük olan husûsî yazışmalardan meydana getirilmiş olduğundan resmî veya husûsî yazışmaların sağlayacağı her türlü siyasî, içtimâî ve ekonomik veriyi sunmaktadır. Bu nedenle münşeat mecmuaları devrininin haricî ve dahilî meselelerine, siyasi ve sosyal ilişkilerine, entellektüel dünyasına, kültürüne, dil ve edebiyatına dair birinci elden kaynak teşkil etmektedir[14].

[14] Münşeat mecmualarının tarih araştırmaları için kaynak değerine dair bk. Abdurrahman Daş, "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi", *AÜİFD*, XLV/11 (Ankara 2004), s. 205-218.

2. MEHMED EMİN RECÂÎ EFENDİ MECMUASI

Tez konumuzu teşkil eden *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, muhtevası ve tertip tarzı bakımından tarihî münşaat mecmuaları sınıfına dahil edilmelidir. Zira muhteva olarak 1768-1772 yıllarına ait diplomatik yazışmaların suretlerinden mürekkep, tertip tarzı bakımından ise yalnızca belge suretlerinin kaydedilmesi gayesiyle hazırlanmıştır. Dolayısıyla edebî ve didaktik münşaat mecmualarında rastlanan özelliklere sahip değildir. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'na dair incelememize eserin nüshalarını ele alarak başlayacağız. Söz konusu tercihte eserin müellifi hakkında tartışmalara temel teşkil edecek yeni bir nüsha tespit etmiş olmamız etkili olmuştur.

2.1 Nüshaları

A Nüshası (Millet Kütüphanesi-Ali Emiri/Tarih Kısmı nr. 304)

165x95 mm ebatındaki eser, 80 varak olup, yalnızca 24a boştur. Başta metnin tamamını ihtiva etmeyen bir varaklık fihrist mevcuttur. Zahriyede, 42b ve 80b'de; *"Allâhü te'âlâ hazretlerinin rızâsiçün vakf eyledim, Diyârbekirli Ali Emîrî"* mührü vardır. Serlevhada metinle aynı hatla kaleme alınmış: *"Merhûm Re'isülküttâb-ı esbâk Recâ'î el-Hâc Mehmed Emîn Efendi hazretlerinin müsveddâtıdır"* kaydı bulunmaktadır. Başlıklar ve bazı kısımlar kırmızı mürekkeple yazılan eserin satır sayısı ise farklılık arz eder. Eser, 80b'de tamamlanmamış şekilde sona erer.

S Nüshası (İstanbul Araştırmaları Enstitüsü-Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı nr. 487/1)

197x166 mm ebatında, rika hatla kaleme alınmıştır. Başlıklar ve bazı kısımlar kırmızı mürekkeple yazılmış ve satır sayısı muhteliftir. Mecmuanın ilk 30 sayfası ile 5a, 38a-68a arası varaklar boştur. Metin, 37b'de tamamlanmamış şekilde son bulmaktadır. 68b'den itibaren kanunname mahiyetinde kayıtları ihtiva eden bir mecmua (487/2) başlamakta ve 94a'da son bulmaktadır. Bazı yapraklarda yanık izleri vardır. Mukavva üzerine sırtı koyu kahverengi deri, turuncu kağıt ciltlidir[15].

Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'nın bugüne kadar yalnızca A nüshası biliniyordu. Ancak tarafımızdan yapılan araştırmalar sonucunda S nüshası tespit edilmiştir. Bu iki nüsha karşılaştırıldığında, yeni tespit edilen S nüshasının daha erken tarihli olduğu ve A nüshasının S

[15] *İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu*, III, haz. Günay Kut vd., İstanbul 2014, s. 1415.

nüshasından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Öncelikle belgelerin tamamı iki nüshada da ortaktır ve her iki nüsha aynı kelime ile yarım kalmış vaziyette son bulmaktadır. A nüshasında fazladan bir sayfalık fihrist ve 1b varağında Mehmed Emin Recâî Efendi'nin müsveddeleri olduğuna dair kayıt yer almaktadır. Yazı karakteri açısından S nüshasının daha erken tarihli olduğu anlaşılmakla birlikte iki nüsha metin bakımından mukayese edildiğinde aralarındaki ilişkiye dair çok daha sağlam deliller elde edilmektedir. Zira A nüshasında yer alan bazı yanlışlar, bu nüshanın S nüshasından sonra yazıldığını ortaya çıkarmaktadır. Örneğin A nüshasının 2a varağında *"neden iktizâ eylediği"* ifadesinde *"den"* eki eksik yazıldığından sonradan müstensih tarafından satırın üzerine eklenmiştir. Aynı şekilde 3a varağında yer alan *"Boğdan kefereleri"* tamlamasındaki *"Boğdan"* kelimesi ve 7a varağında "*akranı*" kelimesi atlanmış ve yine müstensih tarafından sonradan satırın üstüne eklenmiştir. S nüshasının 24b varağına kaydedilen *"Der-Aliyye'de İsveç tercümânın takrîridir"* başlığı, A nüshasının 49b varağında *"Der-Aliyye'de İsveç tercümânının takrîridir"* şeklinde düzeltilerek doğru şekilde kaydedilmiştir. Ancak bu başlıklı takririn içerisinde yer alan *"ordu-yı hümâyûn"* tamlaması S nüshasında doğru yazıldığı halde (24b), A nüshasında (50a) *"hümâyûn"* kelimesinin atlanmış olduğu görülmektedir. Bu hataları yapan dikkatsiz müstensih, zaman zaman dikkatini toplayarak bize yeni deliller de sunnmaktadır. Örneğin S nüshasının 4a varağında; *"sene-i âti*" tamlamasında bulunması gereken "*sene*" kelimesinin sehven unutulmuş olduğunu fark eden müstensih, kendi nüshasında (A nüshasının 6a varağı) tamlamayı doğru şekilde yazmıştır. A nüshasının S nüshasından istinsah edildiğine dair en önemli delillerden biri S nüshasının 20b varağında yer alan :*"Bu def'a ordu-yı hümâyûndan ihrâc olunan iki nefer serasker-i zafer-perverin ma'iyetlerine terfîk kılınan asâkir ve mihmânın nizâm ve râbıtaları husûsunda kaleme alınan keyfiyâtı mübeyyin kā'imedir ki ordu-yı hümâyûnun Osmân Efendi hazretlerinin takrîr ve tahrîrleri üzere hareketinde mesârif-i kesîre ve mehâzîr-i şedîde ve su'ûbât-ı şedîde derkâr oldığına binâ'en zîre mastûr nizâm ve râbıta ihtiyâr olunmuşdur"* başlığının yazılışı ile ilgilidir. Söz konusu başlık S nüshasında belgeler arasındaki boşluk hesap edilmeden, sonradan eklenerek metnin kenarına doğru devam etmek suretiyle yazılmıştır. Ancak A nüshasının müstensihi, istinsah ettiği nüshada yer darlığından kenara doğru uzayan bu başlığı düzgün bir başlık şeklinde metnine (39b) almıştır. Bu minvalde S nüshasının 32a varağında yer alan: *"dahi öyledir ancak lede'l-murâd ya şer'e veya"* ifadesi iki satır arasına sıkıştırılmak suretiyle kaydedilmiş iken A nüshasında (67a) metin içerisinde düzgün şekilde kaydedilmiştir. Yine S nüshasının 32a varağında yer alan: "*inşâ'allâhü te'âlâ bir nizâm viririz ki mü'eyyed"* ifadesinin üzeri çizildiğinden A nüshasına (67b) kaydedilmemiştir. Bütün bu misallerden hareketle A nüshasının S nüshasından istinsah edildiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Buna mukabil S nüshasının müellif nüshası olduğunu söylemek güçtür.

2.2 Müellifi ve Adı

Araştırma konumuzu teşkil eden *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nı kimin kaleme alındığına dair elimizdeki tek kayıt, *Mecmua*'nın A nüshasının serlevhasında yer alan: *"Merhûm Re'isülküttâb-ı esbâk Recâ'î el-Hâc Mehmed Emîn Efendi hazretlerinin müsveddâtıdır"* ifadesidir. Bu kayıttan hareketle *Mecmua*, bugüne kadar yapılan araştırmalarda haklı olarak Reisülküttab Mehmed Emin Recâî Efendi'ye ait kabul edilmiştir[16]. Ancak mecmuanın tarafımızca yeni tespit edilen S nüshasında, söz konusu kayıt yer almamaktadır. Yaptığımız mukayese neticesinde A nüshasının yeni tespit edilen S nüshasından istinsah edilmiş olduğunun ortaya çıkması, bu kaydın S nüsahasında yer almamasını daha önemli hale getirmektedir. Bu durumda *Mecmua*'nın Mehmed Emin Recâî Efendi'ye ait olduğuna dair kaydın sonradan eklenmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Serlevha şeklinde yer alan bu kaydın, müstensih tarafından eklenmiş olduğunda şüphe yoktur. Zira bu başlığın metinle aynı hatla kaleme alınmış olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Ancak müstensihin bu eklemeyi hangi bilgiye dayanarak yaptığı ve bu bilginin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını tespit etmek, elimizdeki bilginin sınırlı olması hasebiyle şimdilik zor görünmektedir. Muhtevası bakımından reisülküttabın görevine uygun düşen bu mecmuanın onun tarafından veya onun emriyle bir katip tarafından derlenmiş olması ihtimal dahilindedir. Zira bu dönemde Reisülküttabların dışişleri konusunda yetki ve sorumlulukları son derece geniştir[17]. Bu manada 3 Ocak 1781'de reisülküttaba gönderilen bir emir son derece dikkat çekicidir. Söz konusu emirde; 1699'da imzalanan Karlofça Anlaşması'ndan 1187/1773-1774 tarihine kadar gerçekleşen mükaleme mazbatalarının derlendiği, bu mazbataların 1781 tarihine kadar olan kısmının ve bundan sonra gerçekleşecek mükalemelerin mazbatalarının da derlenerek ihtiyaç halinde başvurulmak üzere reisülküttab olanların odalarında, görev değişiminde birbirlerine teslim edilmek suretiyle muhafaza edilmesi istenmektedir[18]. Tez konumuzu teşkil eden *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası* da, birkaç istisna dışında, mütareke ve sulh müzakerelerine dair kayıtları ihtiva etmesi bakımından bu emirle ilişkili olabilir. Zira bu emirde bahsedilen 1773-1774 yıllarına kadar olan mükalemelerin derlendiği ifadesi daha önce bu konuda verilmiş bir emre işaret etmektedir. Dolayısıyla *Mehmed*

---

[16] Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, s. 98; Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması (Oluşumu-Tahlili-Tatbiki),* Ankara 2006, s. 76, dipnot nr. 361; *Ahmed Vâsıf Efendi Ve Mehâsinu'l-Âsâr ve Hakā'iku'l-Âhbâr'ı 1209-1219/1794-1805 (İnceleme ve Metin)*, haz. Hüseyin Sarıkaya, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, s. LXX, Dipnot nr. 2.

[17] Reisülküttabların dışişlerindeki görev ve sorumlulukları hakkında bk. Recep Ahıshalı, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001, s. 197-214.

[18] A.DVN.NMH.d, nr. 9, hk. 16; Bu emirle ilgili ayrıca bk. Ahıshalı, *Reisülküttâblık*, s.220; Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişah Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001, s.227.

Emin Recâî Efendi Mecmuası da bu emir veya işaret edilen önceki emirler doğrultusunda hazırlanmış ise reisülküttab tarafından veya onun emriyle bir katip tarafından tutulmuş olmalıdır. Burada karşımıza çıkan problem Reisülküttab Mehmed Emin Recâî Efendi'nin reisülküttablık görevinin 20 Ocak 1772'de[19] sona ermiş olmasıdır. Zira *Mecmua*'da yer alan belgelerin önemli bir kısmı Recâî Efendi'nin görev başında olmadığı tarihe aittir. Elbette Recâî Efendi zikredilen emirle herhangi bir alakası olmadan reisülküttab olarak görev yapmadığı dönemde veya kısa süre reis vekilliği yaptığı 1774 yılının ilk aylarında[20]da bu belgelerin suretlerini kaydetmiş olabilir. Ancak tüm bu ihtimalleri destekleyecek sonradan eklenmiş bir kayıt dışında başka bir delile rastlanmamıştır. Dolayısıyla suretleri kaydedilen belgelere ulaşması mümkün herhangi biri de bu belgeleri derlemiş olabilir.

Bugüne kadar *Mecmua*'nın müellifi olarak bilinen Mehmed Emin Recâî Efendi, XVIII. yüzyılın önemli bürokratlarındandır. Başbaki Kulu Halil Ağa'nın oğlu olan Recâî Efendi, 1718/1719'da İstanbul'da doğdu. Genç yaşta kethüda kalemine girerek kalemiye eğitimini burada aldı. Ebubekir Paşa'nın divan katibi olarak Cidde'ye giden ve buradayken hacc vazifesini de yerine getiren Recâî Efendi, yüzyılın ikinci yarısında Bâbıâlî'de önemli görevler almaya başladı. Bu manada; 1761-1763 ve 1768-1772 yılları arasında iki defa reisülküttab, 1763'te Çavuşbaşı, aynı yıl sadaret kethüdası ve 1765'te tersane emini oldu. 1774 yılında reis vekilliği, 1774-1775 yıllarında sadaret kethüdalığı, 1775-1776 yıllarında şıkk-ı evvel defterdarlığı, 1777-1778 yıllarında nişancılık ve 1779 yılında defter eminliği yapan Mehmed Emin Recâî Efendi, 7 Temmuz 1780'de hamamda geçirdiği şiddetli bir nüzul sebebiyle vefat ederek Şehzadebaşı'na defnedilmiştir[21].

Recâî Efendi'ye atfedilen eserin adına dair de elimizdeki tek kayıt, yukarıda zikredilen, A nüshasının serlevhasında yer alan: *"Merhûm Re'isülküttâb-ı Esbâk Recâ'î el-Hâc Mehmed Emîn Efendi hazretlerinin müsveddâtıdır"* ifadesidir. İstinsah nüshaya sonradan eklenmiş bu kayıt dışında her iki nüshanın da ne zahriyesi veya derkenarlarında ne de eserin belge suretlerinden oluşması nedeniyle muhtevasında başka bir kayda rastlanmamıştır. Bu minvalde devrin diğer kaynakları ve sonradan yazılan eserlerde de bu mecmuaya dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak tezimizin adını belirlerken bugüne kadar yapılan araştırmalarda eserin Mehmed Emin Recâî Efendi'ye atfen kullanılması ve bu ihtimalin hala geçerliliğini korumasını göz önünde bulundurduk.

---

[19] Ahıshalı, *Reisülküttâblık,* s. 42.

[20] Hüseyin Hüsameddin, *Nişancılar Durağı*, çev.yz. Bilgin Aydın-Rıfat Günalan, ed. İsmail E. Erünsal, Ankara 2015, s. 143

[21] Hüseyin Hüsameddin, *Nişancılar Durağı,* s. 143; Ahıshalı, *Reisülküttâblık,* s. 42-43.

2.3 Telif Tarihi

Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'nı, yukarıda izah edildiği üzere, kimin derlediği kesin olarak belli değildir. Aynı şekilde hangi tarihte kaleme alındığına dair de herhangi bir kayıt yoktur. Ancak ihtiva ettiği belgelerin tarih aralığını tespit etmek mümkündür. Bu manada *Mecmua'*da yer alan en erken tarihli belge, tarih verilmeden kaydedilen ancak başka kaynaklardan 23 Ekim 1768'de hazırlandığını bildiğimiz[22], savaşın gerekçelerinin dünya devletlerine ilan edildiği beyannamedir[23]. En geç tarihli belgeler ise 20 Cemâziyü'l-evvel 1186/19 Ağustos 1772 tarihli Birinci Murahhas Osman Efendi'nin ve Mükaleme Tercümanı Yakovaki'nin sulh müzakerelerine dair takrirleridir[24]. Bu durumda *Mecmua,* ya tamamen 19 Ağustos 1772 tarihinden sonra kaleme alınmış veya 1768-1772 sürecinde peyderpey derlenerek son kayıt 19 Ağustos 1772'den sonra eklenmiştir. Şayet eser, A nüshasındaki kayıtta belirtildiği gibi Mehmed Emin Recâî Efendi tarafından kaleme alınmış ise Recâî Efendi'nin ölüm tarihi olan 5 Receb 1194/7 Temmuz 1780'den[25] önce kaleme alınmış olması gerekir. Aynı şekilde şayet *Mecmua*, yukarıda zikredilen reisülküttaba hitaben gönderilmiş emir doğrultusunda hazırlandıysa emrin tarihi olan 3 Ocak 1781'den önce kaleme alınmış olması gerekir. Zira söz konusu emirde, Karlofça Anlaşması'ndan 1773/1774'e kadar olan mükalemele mazbatalarının derlendiği kaydedilmektedir.

2.4 Telif Sebebi

Mecmuanın kim tarafından hangi tarihte kaleme aldığına dair bu belirsizlik, hangi amaca matuf kaleme alındığı meselesinde de söz konusudur. Eserin yalnızca belge suretlerinden oluşması, bir mukaddime ve hatimenin olmayışı, bilgi verici herhangi bir derkenar veya başka eserlerde bu mecmuaya dair bilgiye rastlanmaması hangi amaçla kaleme alındığına dair yalnızca tahmin yürütmemize imkan vermektedir. Şayet *Mecmua*, A nüshasında kaydedildiği gibi Recâî Efendi tarafından derlenmiş ise daha sonraki tarihlerde yürütülecek diplomatik müzakerelerde kullanılmak veya ihtiyaç halinde başvurmak üzere bir arada ve kolay ulaşılabilir olmasını

---

[22] Beyannâmenin tarihi hakkında bk. Uğur Demir, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi (1755-1768),* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 307-308.

[23] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı, nr. 487/1, vr. 1b-2a. Bundan sonra *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'*na yapılacak tüm atıflarda, çeviride esas alınan Şevket Rado nüshası kullanılmıştır.

[24] Osman Efendi'nin takriri için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası,* vr. 27b-28a.; Mükaleme tercümanı Yakovaki'nin takriri için bk *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası,* vr. 29a-30a.

[25] Hüseyin Hüsameddin, *Nişancılar Durağı,* s. 143.

sağlamak gayesiyle kaleme alınmış olmalıdır. Bu tahmin, eser Recâî Efendi tarafından derlenmemiş olsa bile mecmuanın muhtevası nedeniyle en kuvvetli ihtimal gibi görünmektedir. Nitekim Fokşan Barış Müzakerelerine dair kayıtların bu müzakerelere mükaleme katibi olarak katılan Nahîfî tarafından derlendiği bir başka mecmuanın varlığı da bu fikri desteklemektedir[26]. Ayrıca eserin müellifi bahsinde zikredilen 3 Ocak 1781 tarihli emirde: 1699'da imzalanan Karlofça Anlaşması'ndan 1187/1773-1774 tarihine kadar gerçekleşen mükaleme mazbatalarının derlendiği, bu mazbataların 1781 tarihine kadar olan kısmının ve bundan sonra gerçekleşecek mükalemelerin mazbatalarının da derlenerek ihtiyaç halinde başvurulmak üzere reisülküttab olanların odalarında, görev değişiminde birbirlerine teslim edilmek suretiyle muhafaza edilmesi reisülküttaba bildirilmekteydi[27]. Dolayısıyla *Recâî Efendi Mecmuası* da zikredilen emir veya benzer emir ve uygulamalar neticesi ihtiyaç halinde başvurmak üzere meydana getirilmiş olmalıdır. Elbette *Recâî Efendi Mecmuası*'nın derlenmesinde bu tahmin dışındaki ihtimallerin de gerçek olması mümkündür. Bu manada bir katip şahsi gayretleri ile böyle bir mecmua meydana getirmiş de olabilir. Ancak yukarıda da işaret edildiği üzere ihtimalleri destekleyici mahiyette bir delile şimdilik rastlanmamıştır.

2.5 Muhtevası ve Önemi

Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'nda 93 adet belge sureti yer almaktadır. Bu belgelerden ilk dört belge dışındakilerin tamamı 1772 yılı barış müzakerelerine dairdir. Söz konusu ilk dört belge; 23 Ekim 1768'de hazırlandığını bildiğimiz, savaşın gerekçelerinin dünya devletlerine ilan edildiği beyannamenin sureti[28], biri Boğdanlıların isyanı ve Hotin'de yaşanan mücadeleye[29], diğeri Akdeniz'de Rus donanmasının faaliyetlerine[30] dair olmak üzere 1769 tarihli iki takrir ile Osmanlı ordusunun cephede kışlamasının mahzurlarına dair yapılan müzakerelerde ortaya çıkan fikirlerin kaydedildiği tarihsiz bir kağıdın suretidir[31]. Savaş ilanına dair beyanname dışındaki 44 tarihsiz belge suretinin 1772 yılına ait olduğu muhtevalarından anlaşılmaktadır. Ayrıca *Mecmua*'da yer alan 1740 ve 1741 tarihli üç belge[32], Fokşan müzakerelerinde birinci murahhas olan Osman Efendi'ye Azak Kalesi'nin geçmişteki durumu ve bölgede yaşanan

---

[26] Nahifî'nin *Mecmua*'sı eserin "Muhtevası ve Önemi" bahsinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

[27] Bk. dipnot nr. 18.

[28] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 1b-2a.

[29] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 2a-3b (21 Receb 1183/20 Kasım 1769).

[30] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 3b-4a (12 Rebî'u'l-âhir 1183/15 Ağustos 1769).

[31] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 4a-4b. Tarih verilmeden kaydedilen bu belge de 1772 yılına ait olmalıdır. Zira belgede geçen *" iki senede kışlak ihtiyârı"* ifadesi 1770 ve 1771 yıllarına atıf yapmaktadır.

[32] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 14a-14b.

Osmanlı-Rus mücadelesine dair bilgi edinmesi için sureti çıkartılarak gönderildiğinden 1772 yılına ait kabul edilmiştir. Dolayısıyla *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer alan 93 belge suretinin 90'ı 1772 yılına aittir. Barış müzakerelerini ihtiva etmeyen ilk dört belgeden sonra *Mecmua*'nın her iki nüshasında belirli miktar boşluk bırakılarak[33]; *''Rusya Devletiyle mütâreke fi'l-kıtâl olundukda ana dâir kaleme alınan mevâd ve tahrîrâtdır''* başlığı altında 1772 yılı barış müzakerelerinden Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakereleri'ne dair yazışmalar kaydedilmiştir.

Muhtevası itibariyle Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakereleri'nin kaynakları arasında yer alan *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, bu müzakerelere dair çeşitli belge suretlerinden müteşekkildir. Bu nedenle aynı belgelerin asıllarına veya başka suretlerine arşivlerde, diğer münşeat mecmualarında ve devrin kroniklerinde rastlamak mümkündür. Ancak farklı arşivlerde çeşitli fonlara, defterlere, mecmualara ve kroniklere dağılmış vaziyetteki bu belgeler, toplu halde *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almaktadır.

Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'nın önemli bir kısmını teşkil eden Fokşan Barış Müzakereleri'ne dair yazışmaların birkısmı, söz konusu müzakerelere mükaleme katibi olarak katılan Mektûbî Kalemi Serhalifesi Nahîfî'nin kaleme aldığı *Mecmua'*da da yer almaktadır[34]. Nahîfî'nin eseri bugüne kadar fark edilmediğinden[35] bu husus daha önce tespit edilememiştir. Osmanlı müellifi arasında Ahmed Câvid Bey, *Müntehabât* adlı eserinde Fokşan Barış görüşmelerine dair yazışmaları Nahîfî'nin mecmuasından aynen nakletmiştir[36]. Buna mukabil Câvid, mecmuanın Fokşan Barış Müzakereleri'ne ikinci murahhas olarak katılan Yasînîzâde

---

[33] S nüshasında 1 Varak, A nüshasında yaklaşık olarak bir varağın 1/4'ü kadar boşluk bırakılmıştır.

[34] Nahîfî'nin *Mecmua'*sının şimdilik üç nüshasını tespit edebildik. Bunlardan ilki Âtıf Efendi Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31'de yer almaktadır. Mecmua'nın bu nüshası kataloğa: *"Osmanlı-Rus Devletleri Arasında 1286'da Sulh Müzakereleri"* adıyla kaydedildiğinden bugüne kadar dikkat çekmemiştir. Diğer nüshalar ise daha geniş mecmualar içerisinde yer aldığından müstakil bir eser olarak değerlendirilmemiştir. Bu manada *Mecmua*'nın daha geniş bir mecmua içerisinde yer alan bir nüshası için bk. *Takrîr-i Mükâleme-i Murahhas Re'îs Seyyid Osmân Efendi ve Murahhas-ı Sânî Yasinî-zâde Osmân Efendi,* İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Şevket Rado Yazmaları, nr. 262/04, vr. 28b-51a. *Mecmua*'nın yine başka bir mecmua içerisinde yer alan ve yalnızca Fokşan'a kadar olan yolculuk ile mükaleme meclisi takrirlerini ihtiva eden eksik bir nüshası için bk. *İbretnümâ-yı Devlet-i Câvîd*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5945, vr. 104b-108a. Biz bu çalışmamızda müstakil olan Atıf Efendi Kütüphanesi'ndeki nüshayı esas aldık.

[35] Nahîfî'nin mecmuasının Şevket Rado nüshasını Hüseyin Sarıkaya kullanmıştır, fakat Sarıkaya'yı doğrudan ilgilendirmediği için eser hakkında fazla bilgi vermeden yalnızca murahhasların takrirlerine atıf yapmıştır (*Ahmed Vâsıf Efendi Ve Mehâsinu'l-Âsâr ve Hakā'iku'l-Âhbâr'ı 1209-1219/1794-1805 (İnceleme ve Metin),* haz. Hüseyin Sarıkaya, s. LXX, Dipnot nr. 5).

[36] *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, haz. Adnan Baycar, İstanbul 2004, s. 392-437.

Osman Efendi tarafından kaleme alındığını kaydetmiştir. Bu durum birkaç sebepten kaynaklanmış olabilir. Bu minvalde ilk akla gelen ihtimal, Câvid'in Nahîfî ile Osman Efendi'yi karıştırmış olmasıdır. İkinci ihtimal ise bugüne kadar tespit edilememekle birlikte Fokşan görüşmelerine dair Yasînîzâde Osman Efendi'ye de ait olan bir başka mecmuanın mevcut olduğudur. Ancak Câvid'in Yasînîzâde'nin *Risale*'si diye kaydettiği eserin Nahîfî'nin diğer nüshaları ile aynı oluşu, ilk ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Nahîfî'nin mecmuası, müellifin ismini zikretmeden yalnızca mükaleme katibi olduğunu kaydettiği ve mükaleme mahalline kadar olan yolculuğu anlatttığı bir giriş ile mükaleme meclislerine dair takrirler ve mükalemeler esnasındaki bir kısım yazışmaların suretlerini muhtevidir. Eserin Fokşan Barış Müzakereleri ile ilgili *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almayan kısımları: Fokşan'a kadar yolculuğun anlatıldığı giriş[37]; Rusya tercümanının mükaleme meclislerinde icra olunacak teşrifatla ilgili verdiği takririn tercümesi[38]; birinci, ikinci ve dördüncü mükaleme meclislerine dair takrirler[39]; Osmanlı murahhaslarının mükaleme meclislerinin tanzimi konusunda bazı önerilerine dair Rusya murahhaslarına verdikleri takrir ve Rusya murahhaslarının söz konusu önerileri kabul ettiklerini bildirdikleri takririn tercümesi[40]; mütareke süresinin 10 Eylül'e kadar uzatılmasına dair Rusya'nın verdiği temessük[41]; dördüncü mükaleme meclisinden sonra Osmanlı murahhaslarının Kırım'ın bağımsızlığının hangi çerçevede mümkün olduğuna dair sundukları takrir ile Rusya'nın bu takrire cevap olarak verdiği kağıdın ve zeylinin sureti [42]; Rusya'nın Kırım konusundaki şartlarının kabul edilemez olduğunu bildiren Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına verdikleri takririn

---

[37] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 1ba-7a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 392-396

[38] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 10a-10b; ; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 400-401

[39] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 11b-20a; 31a-38b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 401-407, 410-415. Üçüncü Mükaleme meclisi ve 14 Ağustos'ta Rusya'nın Birinci Murahhası Orlof ile gerçekleşen görüşmeye dair takrirler her iki eserde de mevcuttur *(Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 28a-28b, 32a-32b; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 20a-31a*;* bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 407-10, 422-425).

[40] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 42b-44a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 398.

[41] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 47a-48b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 429-430.

[42] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 70a-75a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 431-434.

sureti[43]; mükalemelere son verilmesi nedeniyle Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına nakliye araçlarının tanzimi talebi için verdikleri takrir[44]; mükalemelere son verilmesinin ardından muhtemelen birinci murahhas Osman Efendi tarafından Rusya murahhaslarına mükalemelerin son bulmasının nedenlerini ifade ettiği ve üzüntüsünü bildirdiği takrir[45] ve Rusya Birinci Murahhası Orlof'un 26 Ağustos 1772'deki veda ziyaretinin anlatıldığı takrirdir[46]. Bu belgeler dışında Nahîfî'nin *Mecmua*'sında yer alan belge suretlerinin tamamı *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda da mevcuttur[47]. Bu mukayese neticesinde, bu iki kaynağın birbirinin mütemmim cüzü olduğu anlaşılmaktadır. Zira *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, muhteva ve belge türü olarak Nahîfî'nin *Mecmua*'sından çok daha geniş olmasına rağmen Fokşan Barış Müzakereleri konusunda Nahîfî'nin *Mecmua*'sında yer alan ve yukarıda zikredilen belgeleri ihtiva etmez.

---

[43] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 75a-76a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 434.

[44] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 76a-77a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 434-435.

[45] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 77a-79b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 435-437.

[46] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 79b-81b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 437.

[47] Sözkonusu müşterek belgeler: Rusya ve Osmanlı murahhaslarının mukaddimelerinin sureti (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 8a-9b, 44b-37a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 23a-23b); 11 Ağustos'ta gerçekleşen üçüncü mükaleme meclisinin takriri (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 20a-26a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 28a-28b); Orlof ile 14 Ağustos'ta gerçekleşen görüşmenin takriri (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 26a-31a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 32a-32b), Osmanlı murahhaslarının sevanih adıyla hazırladıkları mükaleme müzakerelerine dair önerilerini ihtiva eden takrir ve Rusya'nın bu takriri kabul ettiğini bildiren takriri (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 39a-42a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 22b-23a, 23b); mütarekenin 10 Eylül'e kadar uzatılmasına dair Osmanlı murahhaslarının verdikleri temessük (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 47a-48a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 24b-25a); Mutavvassıt elçilerin mükalemeye dahil edilmeleri hakkında Osmanlı ve Rusya murahhaslarının verdikleri takrirler (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 49a-51a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25b-26a); Osmanlı murahhaslarının ruhsatnamelerinde yer alan ahidname ifadesinin tasdikname olarak değiştirilmesini kabull ettikleri temessük (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 51a-51b; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25a) ve Yakovaki'nin dört adet takriridir (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 51b-70a; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 29a-31a, 32b-33a). Müşterek belgeler için ayrıca bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 396-400, 407-410, 414-431.

Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış müzakereleri konusunda önemli bir diğer kaynak *Enverî Tarihi*'dir. Ancak vekayinüvislerin tarihlerini kaleme alırken resmî vesikalardan istifade etmesinin tabiî bir neticesi olarak Enverî'nin verdiği bilgiler de devrin resmî vesikalarına dayanmakta hatta zaman zaman belgelerin suretlerinden oluşmaktadır. Bu durumun ortaya çıkardığı daha önemli bir durum ise, Enverî'nin Fokşan müzakerelerine dair kaleme aldıklarının Nahîfî'nin *Mecmua'*sı ile ortak oluşudur[48]. Şöyle ki; Enveri, Fokşan Barış Müzakereleri için gönderilen murahhasların yolculuğunu Nahîfî'nin verdiği bilgilerden hareketle kaleme almıştır[49]. Bu minvalde müzakere meclislerini ise her bir meclise dair müstakil olarak kaleme alınan ve Nahifi'nin *Mecmua*'sında yer alan takrirlerden özetlemiştir[50]. Yine *Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almayan ancak Nahîfî'de bulunan bir belgenin suretini de kaydetmiş olması Enverî ve Nahîfî'nin eserlerinin ilişkisine dair dikkat çekici bir ayrıntıdır[51]. Buna mukabil Enverî, Nahîfî'de suretleri kaydedilen bütün belgeleri kullanmamıştır. Ayrıca Enverî, *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda takrir sureti olarak kaydedilen ancak Nahîfî'de bulunmayan Osmanlı ordusunun barış müzakereleri esnasında cephede talim yapması bahsine eserinde ayrıntılı olarak yer vermiştir[52]. Nitekim bu bahis Enverî'nin Nahîfî'den farklı olarak kaydettiği tek kısımdır. Bu durumda Enverî, ya mükaleme mazbatalarının bir derlemesi diyebileceğimiz Nahîfî'nin *Mecmuası*'nı görüp kullanmıştır, ya da zaten mecmuaya kaydedilen belgeler ordugaha ve İstanbul'a gönderildiğinden belgelerin kendisinden hareketle Fokşan Barış Müzakereleri'ni

---

[48] Osmanlı-Rus ilişkilerine dair bir *Müntehabât* kaleme alan Ahmed Câvid Bey, Enverî'nin Fokşan Barış Müzakerelerini Yasînîzâde'nin *Risale*'sinden kaleme aldığını ifade etmiştir (*Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 392). Ancak yaptığımız inceleme neticesinde bu eserin Nahîfî'nin *Mecmua'*sı olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yanlış bir isimlendirme ile de olsa Nahîfî'nin *Mecmua*'sının Enverî'nin Fokşan bahsinin kaynağı olduğunu ilk söyleyen Câvid Bey'dir.

[49] Mukayese için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 1ba-7a; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 392-396; *(Vekâyi'nüvis) Enverî Sadullâh Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili (1182-1188/1768-1774),* haz. Muharrem Saffet Çalışkan, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000, s. 338-342.

[50] Mukayese için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 11b-38b; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 392-396; *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 349-354.

[51] Nahîfî ve Enverî'de yer almasına rağmen (Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 47a-48b; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 429-430; *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 348-349) *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'na kaydedilmeyen bu belge, mütareke süresinin 10 Eylül'e kadar uzatılmasına dair Rusya'nın verdiği temessüğün suretidir.

[52] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 343-345; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 20b-21a.

yazmıştır. Nahîfî'nin *Mecmua*'sı yalnızca Fokşan Müzakerelerini ihtiva ettiğinden Enverî'nin Yergöğü Mütarekesi kısmının *Mehmed Emin Recaî Efendi Mecmuası* ile mukayese edilmesi gerekir. Bu durumda Yergöğü Mütarekesi görüşmeleri konusunda Enverî'de yer alan bazı belgelerin *Recâî Efendi Mecmuası* ile müşterek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu manada *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer alan belge suretlerinden; Yergöğü Mütarekesi öncesi General Romanzow'un Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya[53] ve Muhsinzâde Paşa'nın Romanzow'a[54] gönderdiği birer mektup ile mütareke için murahhas tayin edilen Abdülkerim Efendi'nin ruhsatnamesinin sureti[55] *Enverî Tarihi*'nde de aynen yer almaktadır. Yergöğü Mütarekesi metni ise *Enverî Tarihi*'nde maddelerin bazı kısımları farklı ve muhtasar olarak kaydedildiği başka bir temessük sureti olduğu anlaşılmaktadır[56]. Ayrıca savaş ilanı konusunda Avrupa devletleri için neşr edilen beyanname de her iki eserde de yer almaktadır[57]. Bu manada söz konusu iki kaynak zaman zaman birbirini tamamlayıcı mahiyette belgeler de ihtiva etmektedir. Örneğin mütareke müzakerelerine katılacak Osmanlı murahhası Abdülkerim Efendi'nin ruhsatnamesi her iki eserde de yer almasına rağmen Rusya murahhaslarının ruhsatnamesi yalnızca *Enverî Tarihi*'nde yer almaktadır[58]. Ayrıca *Enverî Tarihi*, barış görüşmelerinin başlatılması konusunda *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almayan önemli bilgiler de ihtiva etmektedir[59]. Dolayısıyla karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*; Yergöğü Mütarekesi konusunda *Enverî Tarihi* ile birbirini tamamlayıcı kayıtlar ihtiva ederken, Fokşan Barış Müzakereleri konusunda ise Enverî'nin de doğrudan veya dolaylı olarak kaynağı olan Nahîfî'nin *Mecmua*'sı ile birbirlerinin mütemmim cüzü mahiyetindedir. Devrin diğer müverrihlerinden Vâsıf ve Şemdânizâde, 1772 yılı barış müzakerelerini Enverî'den naklen muhtasar olarak kaydetmişlerdir[60]. Devrin önemli kaynaklarından Ahmed Resmî'nin *Hülâsâtü'l-*

---

[53] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 311-312; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 6b-7a.

[54] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 313-315; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 6a-6b.

[55] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 317-318; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 7b-8a.

[56] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 322-324.

[57] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 33-35; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 1b-2a.

[58] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 318-319.

[59] Enverî'nin mükaleme sürecinin başlamasıyla ilgili *Recâî Efendi Mecmuası*'nda yer almayan kısımları için bk. *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 297-298, 303, 308-3311.

[60] Vâsıf'ın Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Müzakereleri'ne dair kısımları *Enverî Tarihi*'nden özetlediğine dair bk. *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakāiku'l-Ahbârı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin)*, haz. Nevzat Sağlam, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014, s.

itibâr isimli eserinde ise Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Müzakereleri'nden genel bir çerçeve çizilerek kısaca bahsedilmektedir[61]. Aynı şekilde devrin müelliflerinden Mahmud Sabit, *Tarih-i Silistre* isimli eserinde ve Azizzâde Hüseyin Râmiz, *Zübtetü'l-Vâkı'ât* adlı tarihçesinde Yergöğü Mütarekesi ve Fokşan Barış Müzakerelerinden oldukça muhtasar bahsederler[62]. 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'nin diğer kaynakları arasında yer alan, Mustafa Kesbî'nin *İbretnümâ-yı Devlet* ve muhtasar *Vekayii* harbin ilk yıllarını; Süleyman Penah'ın *Penah Efendi Mecmuası,* Mora cephesi olaylarını; Necati Efendi'nin *Tarih-i Kırım*'ı müellifin Rusya esareti ve Kırım cephesi olaylarını ihtiva ettiğinden Fokşan Barış Müzakerelerinden bahsetmezler[63]. Dolayısıyla 1772 yılı barış müzakerelerine dair, şu ana kadar tespit edilen, en önemli yerli kaynaklardan biri; bu konuda gerçekleşen yazışmaların bir derlemesi olan *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası'*dır. Bu manada Nahîfî'nin *Mecmua*'sı ve *Enverî Tarihi* ile birbirlerini tamamlar mahiyette olduklarını söylemek mümkündür. Elbette *Recâî Efendi Mecmuası* yalnızca 1772 yılı barış müzakereleri için değil genel manada Osmanlı diplomasi tarihi, Osmanlı diplomatikası, söz konusu müzakerelere katılan murahhaslar ve yazışmaları kaydedilen diğer devlet adamlarının biyografileri için de önemli bir kaynaktır.

2.6 1772 Yılı Barış Müzakereleri ve Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası

1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi cephelerdeki savaşın yanında ciddi bir diplomasi mücadelesine sahne oldu. Bu mücadelenin en önemli kısmını ise Osmanlı-Rus barışının tesisi gayretleri teşkil etti. Zira barışın tesisi, yalnızca savaşın taraflarının değil devrin büyük devletlerinin de en önemli meselesi haline gelmişti. Ancak harbin başından itibaren girişilen bir çok teşebbüs çeşitli nedenlerle akim kaldı. Bu manada 1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi'nde ilk

---

CLXXI- CLXXII. Şemdânizâde'nin *Enverî Tarihi*'nden naklen muhtasar olarak kaydettiği kısım için bk. *Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih,* III, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1981, s 13-18.

[61] Ahmed Resmî Efendi, *Hülâsatü'l-İ'tibâr (1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi Tarihçesi),* haz. Osman Köksal, Ankara 2011, s. 83-85.

[62] *Mahmûd Sâbit Târih-i Silistre (İnceleme-Metin-İndeks)*, haz. Okan Büyüktapu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, s. 51, 60-61; *Azîzzâde Hüseyin Râmiz Zübdetü'l-Vâkı'at,*haz. Sabahattin Gedik, Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İstanbul 1977, s. 118, 121-122.

[63] Söz konusu kaynakların tamamı neşredilmiştir (bk. Mustafa Kesbî, *İbretnümâ-yı Devlet (Tahlil ve Tenkitli Metin)*, haz. Ahmet Öğreten, Ankara 2002; *Mustafa Kesbî'nin 1768-1774 Vekayi'i (Değerlendirme-Çeviri Metin),* haz. Serkan Osmanlıoğlu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2017; Aziz Berker, "Mora İhtilâli Tarihçesi veya Penah Efendi Mecmuası", *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/7-12, Ankara 1942-1943; Necati Efendi, *Târih-i Kırım (Rusya Sefâretnâmesi)*, haz. Erhan Afyoncu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990).

barış girişimine, savaşın henüz başında, İngiltere'nin tavassutuyla teşebbüs edildi. Büyük Britanya Kralı III. George, III. Mustafa'ya hitaben kaleme aldığı 12 Kasım 1768 tarihli nâmesiyle barış için tavassut teklifinde bulundu. Ancak savaş konusunda kararlı olan III. Mustafa, 4 Ocak 1769 tarihli cevabî nâmede; tavassut teklifi dolayısı ile memnuniyetini ifade ettikten sonra Rusya'nın sulha mugayir hareketlerini sıralayarak barış görüşmesi yapmayı reddetti. Bu minvalde İngiltere elçisi John Murray'ın savaş boyunca Bâbıâlî nezdindeki tavassut çabaları da sonuçsuz kaldı. Bu durumun en önemli nedeni, İngiltere'nin Rus donanmasına Akdeniz'de yaptığı yardımlardı. Söz konusu yardımlar, İngiltere'nin Bâbıâlî nezdinde Rusya tarafında kabul edilmesine ve haliyle tavassut tekliflerine olumsuz cevap verilmesine yol açtı[64].

Fiili olarak savaşa girişilen 1769 yılında, Osmanlı sefer organizasyonunun en başarısız örneklerinden biri gerçekleşiyordu. Bu manada zahire kıtlığı firarlara yol açıyor, ordunun düzensizliği ve seferin plansızlığı her geçen gün daha net anlaşılıyordu. Bu nedenle 12 Ağustos 1769'da Yağlıkçızâde Mehmed Emin Paşa sadaretten azledilerek yerine Moldovancı Ali Paşa tayin edildi[65]. Fiili savaşın bu ilk yılında Hotin ve civarında cerayan eden mücadelede yeni Sadrazam Ali Paşa; düşmana mukavemet göstermeye, orduyu düzenlemeye ve lojistiği sağlamaya çalışırken Ağustos 1769'da Rusların beklenmedik mütareke teklifi geldi. Kış mevsiminin yaklaşması nedeniyle mütareke yapılmasını ihtiva eden bu teklif, Moldovancı Ali Paşa'nın devlet adamlarıyla yaptığı müzakereler neticesinde reddedildi[66].

Osmanlı ordusunun ağır mağlubiyetler aldığı 1770 yılında, barışın temini için bu kez Prusya ve Avusturya her iki devlete tavassut teklifinde bulundu. Bu tavassut girişimini hazırlayan en önemli neden, savaşın başından itibaren Rusya'nın art arda aldığı galibiyetlerdi. Prusya Kralı II. Friedrich'i son derece endişelendiren Rus başarısı, Avusturya-Prusya yakınlaşmasını zorunlu kıldı. Bu yakınlaşmadan sonra II. Friedrich'in çözüm önerisi, güçlenen Rusya karşısında Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasını önleyerek Avrupa güçler dengesini

---

[64] BOA. A.DVN.NMH.d, nr. 8, s. 559-561, hk. 411-412'den naklen İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi IV. Cilt, I. Kısım, Karlofça Antlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, Ankara 1988, s. 370-371; İngiltere Kralının ve III. Mustafa'nın nâmelerinin bir sureti için ayrıca bk. Ayşegül Çakar, *1768-1774 Osmanlı-Rus Harbine Dair Önemli Bir Kaynak: İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 316 Numaralı Şer'iyye Sicili*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 238-239; John Murray'ın savaş esnasındaki faaliyetleri, tavassut girişimleri ve bu teşebbüslere karşı Bâbıâlî'nin tavrı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Fatih Gürcan, *John Murray'ın İstanbul Büyükelçiliği (1765-1775)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 100-202.

[65] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/I, 380; Kemal Beydilli, "Mehmed Emin Paşa, Yağlıkçızâde", *DİA*, XXVIII, 465.

[66] *Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mür'i't-Tevârih*, II.B, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul 1980, s. 14; ayrıca bk. Köse, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması,* s. 25.

temin etmekti. Bu nedenle 1769 yılından itibaren Avusturya ile yapılan müzakerelerde, Osmanlı-Rus barışının tesis edilmesi kararlaştırıldı[67]. Bu manada İstanbul'daki Avusturya Elçisi Thugut ve Prusya Elçisi Zegelin, Bâbıâlî nezdinde girişimlere başladılar. Başlangıçta bu tekliflere sıcak bakmayan Bâbıâlî, Çeşme baskını ve Kartal'daki ağır mağlubiyetin ardından iki devlete arabulucuk için resmen başvurmalarını bildirdi. Söz konusu tavassut başvuruları Osmanlı İmparatorluğu tarafından 12 Ağustos 1770'te kabul edilerek müzakerelere başlandı[68].

Avusturya ve Prusya'nın tavassut girişimleri devam ederken Rusya, yeni bir hamle yaparak Osmanlı İmparatorluğu'na aracısız sulh teklifinde bulundu. 27 Eylül'de Bender'in düşmesinin ardından gerçekleşen bu teklif, Prusya ve Avusturya'yı sahanın dışına itmeyi hedefleyen bir hamleydi[69]. Bender Defterdarı Tayyip Efendi'nin maiyetinde bulunan başmuhasebe kâtiplerinden Mehmed Pirî Efendi, Bender'in istilasının ardından 13 Ekim 1770'te İsmail'e ulaştığında yanında Yuvan Petro isimli Türkçe bilen bir Rus binbaşı bulunmaktaydı. Mehmed Efendi, Bender'in düştüğünü ve esir olan Bender Muhafızı Emin Paşa'nın harçlık talebini sadrazama haber vermekle görevliydi. Beraberinde bulunan binbaşı Yuvan ise, Rus General Romanzow'un barış müzakerelerine başlamayı teklif ettiği mektubunu sadrazama ulaştırmakla görevliydi. Ordu tarafına gitmek için ruhsat talep ettiklerinde orduya gelmeleri sakıncalı görüldüğünden Tulca'da sorgulanmaları için Anadolu Muhasebecisi İbrahim Nazif Efendi görevlendirildi. Yapılan sorgunun ardından ordu tarafına gönderilmeleri uygun görüldü. 16 Ekim 1770'te orduya ulaştırılan Binbaşı Yuvan, bu kez Reisülküttab Mehmed Emin Recâî Efendi ve Ruznamçe-i Evvel Ahmed Resmî Efendi tarafından sorgulandı. Bu sorgunun ardından Sadrazam Halil Paşa'nın huzuruna çıkartılan Yuvan, Romanzow'un mektubunu sadrazama takdim etti. Bu teklifin cevabı daha sonra verilmek üzere Yuvan geri gönderildi. Söz konusu teklif, ihtida eden esirlerden Rusların galip olmalarına rağmen durumlarının iyi olmadığı istihbaratı ile birlikte İstanbul'a bildirildi. Bu istihbarat, İstanbul'un sulh teklifine temkinli yaklaşmasında etkili oldu. Ayrıca Prusya ve Avusturya ile tavassut görüşmelerinin devam ediyor olması da Romanzow'un bu teklifine sıcak bakılmamasında etkiliydi. Nitekim bu durum, Sadrazam tarafından Romanzow'a hitaben teklifin reddedildiğini bildiren cevabî mektupta da ifade edildi. Söz konusu cevabî mektup, 6 Kasım 1770'te İstanbul'dan gelen emir üzerine yazılıp

---

[67] Kemal Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münâsebetleri*, İstanbul 1985, s. 98-99.

[68] Albert Sorel, *On Sekizinci Asırda Mesele-i Şarkiyye ve Kaynarca Muâhedesi*, çev. Yusuf Ziya (Özer), yay. haz. Eyyub Şimşek, İstanbul 2016, s. 102.

[69] Virginia Aksan, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi (1700-1783)*, İstanbul 1997, s. 153-154.

Emin Paşa için gönderilen 4 bin kuruş ile birlikte Romanzow tarafına gönderildi. Böylece Rusların aracısız sulh teklifi reddedilmiş oldu[70].

Rusya'nın teklifinin reddedilmesinin ardından dikkatler yeniden Avusturya ve Prusya'nın tavassut girişimlerine yöneldi. Ancak Rusya, cephelerde elde ettiği başarıların verdiği güven ve Kırım'ı tamamen ele geçirme isteği ile kısa vadede barış yapma fikrinden vazgeçti. Bu nedenle Avusturya ve Prusya'nın sulh teklifine kabul edilmesi mümkün olmayan talepler sunarak cevap verdi. Bu manada 20 Aralık 1770'te Çariçe Katerina'nın Prusya Kralı II.Friedrich'e gönderdiği mektupta, barış görüşmelerine başlamak için bildirdiği ve kabul edilmesi güç ön şartlar şunlardı: Boğdan veya Lehistan topraklarında doğrudan bir barış görüşmesine başlamak için Obreskov'un serbest bırakılması, Basarabya ve Kırım'ın bağımsızlığı, savaş tazminatı olarak Boğdan ve Eflak'a 25 yıllığına el koyma hakkı, Azak, Küçük ve Büyük Kabartay'ın kendisine devredilmesi, Karadeniz'de Rus gemileri için serbest dolaşım hakkı, Rumlar için genel bir af ve her iki milletin yapacağı ticaret için depo olarak Takımadalar'da bir adanın tahsis edilmesi. Bu şartlarda bir barış yapılmasının mümkün olmadığı çok açıktı. Nitekim Reisülküttap Mehmed Emin Recâî Efendi, 24 Aralık 1770'te Avusturya ve Prusya elçilerine verdiği cevapta; bu ağır şartları ihtiva eden teklifin kabul edilemez olduğunu, doğrudan görüşmelerin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını, ancak mutavassıt devletler aracılığı ile ve ön şartsız müzakerelerin yapılabileceğini ifade etti[71].

1771 bahar ayları, Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya arasında barış için düzenlenen bir dizi müzakereye sahne oldu. Bu müzakereler, 6 Temmuz 1771'de 5 maddeden oluşan gizli bir anlaşma imzalanması ile neticelendi. Bu anlaşmaya göre Avusturya, 20 bin kese para ve Küçük Eflak karşılığında Rusların işgal ettikleri bütün toprakları Osmanlı'ya iade edecekleri bir barış yapılmasını temin edecekti[72]. Osmanlı İmparatorluğu bu anlaşmaya sadık kalmasına rağmen 1772 yılında bütün dengeleri altüst eden bir gelişme yaşandı. Bu manada Osmanlı-Avusturya gizli anlaşmasının duyulması, Prusya ve Rusya'da şaşkınlık yarattı ve bu durum Avusturya-Rusya çatışması ihtimalini ortaya çıkardı. Devrin en önemli siyasî figürlerinden Prusya Kralı II. Friedrich, daha önce başarılı bir şekilde yanına çektiği Avusturya'nın Rusya ile karşı karşıya gelmesini önlemek için her iki devleti memnun edecek bir teklifte bulundu. Bu teklif, Lehistan'ın

---

[70] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 167-169. Devrin diğer önemli iki kaynağını kaleme alan Ahmed Resmî ve Ahmed Vâsıf bu barış teklifinin reddedilmesi konusunda İstanbul'un tavrını eleştirirken Rusya'ya dair İstanbul'a gönderilen istihbarat raporlarına hiç değinmemektedirler (Ahmed Resmî Efendi, *Hülâsatü'l-İ'tibâr,* s. 77; *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakāiku'l-Ahbârı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin)*, s. 412; ayrıca bk. Aksan, *Ahmed Resmi Efendi,* s. 153-154).

[71] Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, 664; Sorel, *On Sekizinci Asırda Mesele-i Şarkiyye,* s. 118-120.

[72] Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, V, 664-665; Köse, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması,* s. 56-57.

üç devlet arasında paylaşılmasını öngörüyordu. Yapılan müzakereler neticesinde Temmuz 1772'de Avusturya-Prusya-Rusya arasında Lehistan'ın bu üç devlet arasında paylaşıldığı taksim anlaşması imzalandı[73]. Rusya'nın elde ettiği bunca kazanımdan sonra barış yapmaması için bir neden kalmamasına rağmen bundan sonraki daha ciddi girişimler bile 1774'ten önce barışın tesisine yetmedi.

Avusturya ve Prusya'nın tavassut girişimleri, 1771 yılı sonlarında da devam etmekteydi. Bu esnada Abaza Mehmed Paşa'nın mektupçusu olan ve Yenikale'nin istilasında esir düşerek Petersburg'a götürülen meşhur Vaka'nüvis Vâsıf Efendi, Aralık 1771'de II. Katerina'nın sulh teklifini ihtiva eden mektubunu ulaştırmak üzere serbest bırakıldı. Söz konusu mektup, ağır mağlubiyetlerin ardından Silahdar Mehmed Paşa'nın yerine yeniden sadrazam tayin edilen Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya ulaştırıldı. Fakat Rusya'nın aracısız sulh yapmak istemesi ve Kırım'ın bağımsızlığı konusundaki talepleri Osmanlı tarafının endişelerini artırmaktaydı. Bu nedenle söz konusu mektup, barış müzakerelerini başlatmak için yeterli olmadı[74].

Prusya ve Avusturya'nın tavassut girişimlerini yeniden gündeme almaları ile 1772 yılının ilk aylarında barış için müzakereler tekrar başlatıldı. Müşterek hareket eden bu iki devlet, barışın tesisi için Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu ile müzakere halindeydi. Bu manada Prusya tarafından bir mütareke ve akabinde sulh için müzakere yapılmasını havi tavassut teklifi, Kasbar isimli bir binbaşı tarafından önce Petersburg'a oradan da Osmanlı ordugahına uğrayarak İstanbul'da bulunan Prusya Elçisi Zegelin'e iletildi. Mutavassıt devletlerin de dahil olacağı bu sulh teklifi, Zegelin tarafından Babıali'ye bildirildi. Ordusunun perişan hali, Osmanlı idarecilerine bu teklifi değerlendirmek dışında bir tercih hakkı tanımıyordu. Bu nedenle III. Mustafa, savaşa başından beri karşı çıkan ve haklılığı savaşın neticesinden de anlaşılan Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya hatt-ı hümâyûn ile sulh müzakerelerini yürütmek üzere ruhsat verdi. Ancak hatt-ı hümâyûn'un muhtevasından bu teklifin barışın sağlanması ümidinden çok Osmanlı ordusunun toparlanması için bir fırsat olarak görüldüğü anlaşılmaktadır[75].

Mütareke müzakerelerini yürütmek üzere II. Katerina tarafından da General Romanzow'a ruhsat verildi. Böylece Muhsinzâde Mehmed Paşa ile General Romanzow arasında mütarekenin yeri ve zamanı konusunda müzakereler başladı. Mütareke müzakerelerinin yürütülmesi için murahhasların toplanacağı yer olarak Rusya generali Romanzow'un önerisi Bükreş'ti. Ancak

---

[73] Sorel, *On Sekizinci Asırda Mesele-i Şarkiyye,* s. 202-203; Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar*, s. 99-100.

[74] *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakāiku'l-Ahbârı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin)*, s. LVI, 462.

[75] Sulh müzakerelerinin başlatılması ve bu konuda verilen hatt-ı hümâyûnun bir sureti için bk. *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 297-298, 303, 309-310.

Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın müzakerelerin Yergöğü'de yapılması yönündeki isteği kabul gördü. Osmanlı İmparatorluğu'nun Bükreş'i uygun bulmamasının nedeni, Rusya'nın ayağına gitmiş gibi görünmek endişesiydi[76]. Mütareke müzakerelerine katılmak üzere Osmanlı tarafından Süvari Mukabelecesi Abdülkerim Efendi, Divan Kisedarı Dürrî Efendi ve Divan Tercümanı İskerlet Efendi tayin edildi. Rusya tarafından ise General Simulin görevlendirildi. Osmanlı tarafının mütareke esasları için önerisi; Tuna hat kabul edilerek karşılıklı mücadelenin durdurulması, iki tarafın da Tuna'nın iki yakasında yeni istihkam ve binalar yapmayıp birbirlerinin işleyen gemilerine müdahale etmemesi ve mütarekenin feshedilmesi halinde ateşkesin üç ay devam etmesinden oluşan üç maddeydi. Rusya tarafı bu maddeler içerisinde mütarekenin fesh edilmesi halinde üç ay daha geçerli olmasına sıcak bakmıyordu[77]. Nitekim Rus tarafının bu konudaki ısrarı kabul edilerek mütareke yalnızca müzakereler ile sınırlı tutuldu. 8 Nisan 1772'de Şumnu'dan hareket eden Osmanlı heyeti, Ruscuk'ta bir kaç gün bekledikten sonra 19 Nisan'da Yergöğü'ye ulaştı. Aynı gün Yergöğü'ye ulaşan Rus heyeti ile 22 Nisan'da ruhsatnamelerin mübadelesi gerçekleştirildi[78]. 22 Nisan 1772'de ruhsatnamelerin mübadelesi ile başlayan müzakereler, 30 Mayıs 1772'de dokuz maddelik mütareke anlaşmasının imzalanması ile neticelendi. Anlaşmaya göre kara savaşları Gürcistan gibi uzak bölgelerde 1 Ekim 1772 tarihine kadar, diğer cephelerde sulh müzakerelerinin başlamasının ardından nihayetine kadar durduruldu. İhtiyaç halinde Romanzow ve Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın müzakereleri neticesi bu sürenin uzatılabileceği anlaşmaya kaydedildi[79]. 30 Mayıs 1772'de Yergöğü Mütarekesi'nin

---

[76] Rus general Romanzow'un Bükreş'in mütareke müzakereleri için uygun olduğuna dair sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya hitaben yazdığı mektubun sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 6b-7a, tarihsiz; Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın Yergöğü'nün Bükreş'ten daha uygun olduğuna dair Romanzow'a gönderdiği mektubun sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 6a-6b, 9 Zilhicce 118/14 Mart 1772. Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa bu tercihi: *"mahall-i mukâleme Bükreş ihtiyâr olunmayup Yergögi ihtiyârına illet pek de Rusya devletinin ayağına varma olmayup bir dahi muhâberemizde suhûlet olmak maslahata mübtenîdir"* sözleri ile açıklamıştır (*Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 6a).

[77] Söz konusu maddeler Abdülkerim Efendi'nin Rusya murahhaslarına vereceği temessükte kaydedilmiştir. Temessüğün bir sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 8b. General Romanzow'un mütarekenin fesh edilmesi sonrası üç ay daha geçerli olmasının gereksiz olduğuna dair ifadeleri, mütarekeye dair önerilerini ihtiva eden kağıtta yer almaktadır (bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 7a-7b).

[78] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 317. Abdülkerim Efendi'nin ruhsatnamesinin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 7b-8a; *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 317-318. Rusya murahhaslarının ruhsatnamelerinin sureti için bk. *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 318.

[79] Müterekenin suretleri için bk. BOA.A.DVN.NMH.d, nr. 8, s. 566-568, hk. 419; *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 9b-10a, 10b-11a; *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 322-325.

imzalanmasının ardından Akdeniz mütarekesi yapılması için Osmanlı tarafından Teşrifâtî Mustafa Bey, Rusya tarafından ise Amiral Spirnof görevlendirildi. Zira Tuna ve Karadeniz'in durumu Yergöğü Mütarekesi ile tespit edilmesine rağmen Akdeniz mütarekeye dahil edilmemişti. Neticede iki taraf murahhaslarının Bare Adası Evse Limanı'nda gerçekleştirdiği müzakereler neticesinde 12 Temmuz 1772'de dokuz maddelik Bahr-i Sefid Mütarekesi imzalandı[80].

Yergöğü'de mütarekesi görüşmeleri esnasında savaşın başlamasına neden olan Lehistan'da da hareketlilik devam ediyordu. Mütareke görüşmelerini haber alan muhalif Leh boyarları Osmanlı İmparatorluğu'ndan mütarekeye dahil edilmelerini ve kendilerine yapılan yardımların devam etmesini talep ediyorlardı[81]. Fakat Lehistan meselesi Yergöğü ve Fokşan müzakerelerinde savaşın başlamasının nedeni olarak zikredilmek dışında ana meselelerden birini teşkil etmedi. Bu manada Kırım meselesinin gölgesinde kaldığını söylemek mümkündür.

Yergöğü mütarekesinin imzalanmasının ardından Eflak-Boğdan sınırında yer alan Fokşan Kasabası barış müzakerelerinin yapılacağı yer olarak belirlendi. Müzakereleri yürütmek üzere Osmanlı tarafından Nişancı Yenişehirli Osman Efendi birinci murahhas, Ayasofya Camii Kürsü Şeyhi Yasincizâde Osman Efendi ikinci murahhas, Mektûbî Ser-halifesi Nahîfî Efendi mükaleme katibi, Yakovaki'de tercüman olarak görevlendirildi. Mutavvassıt devletleri temsilen müzakerelere katılacak olan Prusya Elçisi Zegelin ve Avusturya Elçisi Thugut ile Osmanlı heyeti 13 Haziran 1772'de İstanbul'dan hareket ettiler[82]. Rusya tarafından birinci murahhas olarak belirlenen Grogori Orlof, İkinci Murahhas Obreskow ve Tercüman Peni de Yaş'ta bulunan Rus ordugahında Osmanlı murahhaslarının Fokşan'a yaklaşmasını beklemeye başladılar. Bu bekleyişin uzaması nedeniyle General Romanzow Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya Osmanlı murahhaslarının acele etmesi yönünde haber gönderdi[83]. Bu minvalde Rusya'nın İkinci Murahhası Obreskow da Prusya Elçisi Zegelin'e Osmanlı murahhaslarının seri şekilde mükaleme

---

[80] BOA.A.DVN.NMH.d, nr. 9, s. 14-17, hk. 17'den naklen Köse, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması,* s. 73. Mütareke temessükünün bir sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 11b-13a.

[81] Leh boyarlarının sadrazama hitaben kaleme aldıkları mektuplar için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 19a-19b. Mütareke görüşmeleri esnasında Leh boyarlarından Potocki'yi Lehistan'a götüren Ahmed Çavuş'un Lehistan'da şahit olduklarına ve Leh askerlerinin Ruslarla mücadelesine dair kaleme aldığı takririn sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 20a.

[82] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 2a-2b; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 392.

[83] *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili*, s. 340.

mahalline gelmeleri konusunda bir çok defa mektup gönderdi[84]. Bu gecikmeye dair Prusya ve Avusturya elçileri ile Osmanlı ordugahında Reisülküttab Abdürrezzak Efendi'nin de hazır bulunduğu bir meclis dahi toplandı. 5 Temmuz 1772'de toplanan bu mecliste; Birinci Murahhas Osman Efendi, gecikmenin mutavvasıt elçiler ve levazım işleri nedeniyle meydana geldiğini ifade etti[85].

Osmanlı murahhasları yol boyunca müzakere konularına dair hazırlıklar yapmakta ve bu nedenle Bâbıâlî tarafından kendilerine müzakerelere konu edilecek bölge ve kalelerin geçmişteki durumuna dair belgeler gönderilmekteydi. Bu manada Azak ve Ten Nehri'nin geçmişteki durumuna dair 1740 tarihli ahidname'den çıkarılan bir madde sureti, 1741 tarihli hudud müzakerelerine dair iki evrak ve Azak civarında yaşanan Osmanlı-Rus mücadelesine dair tarihsiz bir kağıt tercümesinin sureti Osman Efendi'ye gönderildi[86]. Aynı şekilde söz konusu eski kayıtların dışında bazı kitaplar da Reis Vekili İsmail Bey tarafından Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderildi[87]. Ayrıca yol boyunca mutavassıt devletlerin elçileri ile de müzakere konularına dair toplantılar yapılıyor ve fikir alışverişinde bulunuluyordu. Zira söz konusu elçiler Rusya murahhasları ile de sürekli irtibat halindeydi. Bu manada Osmanlı ordugahında Reisülküttab Abdürrezzak Efendi'nin de hazır bulunduğu 5 ve 7 Temmuz 1772 tarihli iki mecliste mükaleme mahalline ulaşmaktaki gecikmeye ve Lehistan meselesine dair müzakereler gerçekleştirildi[88].

Rusya tarafının tepkisine neden olan gecikmenin ardından iki devlet murahhasları da 30 Temmuz 1772'de Fokşan Kasabası'na ulaştılar. Ancak mükaleme mahallindeki hazırlıkları Rusya'nın yürütmesi nedeniyle Rusya murahhasları mükaleme mahallinin su kaynakları ve arazi yapısı itibariyle daha uygun ve ferah olan kısmına yerleşmişti[89]. Aynı gün ziyaret maksadı ile ilk

---

[84] Obreskow Prusya Elçisi Zegelin'e gönderdiği 16 Haziran 1772 tarihli mektubunda Osmanlı murahhaslarının seri şekilde mükaleme mahalline gelmeleri gerektiğini daha önce defalarca kendisine yazdığını ifade etmektedir. Söz konusu mektubun sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 18b.

[85] Söz konusu meclisteki müzakerelerin kaydedildiği takririn bir sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 18b.

[86] Osman Efendi'ye gönderilen belgelerin suretleri için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 14a-15a.

[87] Osman Efendi, Reis Vekili İsmail Bey'e gönderdiği 10 Rebî‘ü'l-âhir 1186/11 Temmuz 1772 tarihli kaimede kendisine gönderilen kitaplar için teşekkür etmektedir (bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 16a).

[88] Bu müzakerelerin kaydedildiği iki takririn sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 18b-19a.

[89] Rusya'nın İkinci Murahhası Obreskow'un Osmanlı İmparatorluğu Birinci Murahhası Osman Efendi'ye gönderdiği, mükaleme mahalli ve civarında gerekli hazırlıkların yapıldığına dair 7 Haziran 1772 tarihli mektubu için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 20a-20b. Rus murahhaslarının mükaleme mahallinin daha uygun kısmına yerleşmiş olduklarını Osman Efendi sadrazama hitaben gönderdiği 4 Cemâziyü'l-evvel 1186 /3 Ağustos

görüşmeler gerçekleştirildi. Sulh müzakerelerine dair ilk meclisin 2 Ağustos 1772'de ruhsatnamelerin mübadelesi için serkatipler ve tercümanların gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı. Ancak söz konusu meclis, Fokşan Barış Müzakereleri'nin ilk münakaşasına sahne oldu. Bu manada Rusya'nın İkinci Murahhası Obreskov'un ruhsatnamesinde büyük elçilik payesi yer almasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun İkinci Murahhası Yasincizâde Osman Efendi'nin ruhsatnamesinde büyük elçilik payesinin olmayışı Rus tarafının itirazına neden oldu. Ancak Osmanlı murahhasları Ruscuk'ta iken Rusya'nın Yergöğü generalinin bir ulak göndererek Birinci Murahhas Osman Efendi'nin büyük elçilik payesi olup olmadığını sorması, benzer bir münakaşanın tekrar yaşanmaması için tedbir alınmasını sağlamıştı. Zira Birinci Murahhas Osman Efendi, bu sorudan şüphelenerek İkinci Murahhas Osman Efendi'nin payesi ile ilgili de problem çıkarmalarının ihtimal dahilinde olduğunu Osmanlı karagahına bildirdi. Osman Efendi'nin bu öngörüsü neticesi İkinci Murahhas Osman Efendi'ye İstanbul payesi verildiğini bildiren bir hatt-ı hümâyûn kaleme alınmıştı. Birinci Murahhas Osman Efendi söz konusu hatt-ı hümâyûnun geleceğini taahhüt ederek bu meseleyi suhuletle halletmeyi teklif etti. Nitekim Rusya murahhaslarının bu taahhüde dair senet talep ettikleri esnada hatt-ı hümâyûn da müzakere mahalline ulaştı. Böylelikle bu ilk münakaşa halledilmiş oldu[90].

İkinci Murahhas Osman Efendi'nin payesi ile ilgili mesele halledildikten sonra Osmanlı murahhaslarının ruhsatnamelerine dair yeni bir problem ortaya çıktı. Bu manada Rusya murahhasları Osmanlı murahhaslarının ruhsatnamelerinde yer alan ahidname ibaresi yerine tasdikname ifadesinin kullanılmasını talep ettiler. Söz konusu talebe karşılık Osmanlı murahhasları, aslında ahidname ifadesinin tasdikname tabirini kapsadığını ifade etmelerine rağmen verdikleri bir temessük ile bu itirazı kabul ederek tasdikname ifadesini tercih ettiler[91].

Osmanlı murahhasları Rusya murahhaslarına ilk mükalemeden önce; mükaleme süresinin uzatılması, herkesin rütbesine riayet edilmesi ve mükaleme sonuçsuz kalırsa murahhasların ve diğer görevlilerin kendi orduları tarafına güvenli bir şekilde ulaştırılmaları hakkında üç maddelik "sevanih" adıyla hazırlanan bir takrir sundular. Muhtevası itibariyle itiraz gerektirmeyecek

---

1772 tarihli kaimesinde kaydetmektedir. Kaimenin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 23b-24a.

[90] Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 5b-7b; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 394-395.

[91] Ahidname yerine ruhsatname tabirinin kullanılması talebinin kabul edildiğine dair Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına verdikleri temessüğün sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25a; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 51a-51b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 430-431.

mahiyette olan bu maddeler, Rusya tarafından da kabul edildi[92]. Ayrıca mütareke süresinin uzatılması konusunda iki tarafın da mutabakatı ile Yergöğü'de imzalanan mütareke, 10 Eylül'e kadar uzatıldı[93].

Rusya murahhasları cephede elde ettikleri üstünlüğü müzakerelere yansıtmak isteyen tavrı, müzakerelerin başlaması ile hız kazandı. Bu manada 6 Ağustos 1772'de toplanan ilk mükaleme meclisinde, mutavassıt elçilerin müzakerelere katılmamasını talep ederek yeni bir problem ortaya koydular[94]. İlk müzakerenin temel konusunu teşkil eden bu tartışmada Osmanlı murahhasları mutavvasıt elçilerin müzakereye katılmaları gerektiği konusunda direnmeye çalıştı[95]. Ancak Osmanlı murahhaslarını zor durumda bırakan bu istek, Rusya'nın ısrarı neticesi ikinci mecliste geçici olarak kabul edilmek zorunda kaldı. Bu manada mutavvassıt elçilerin de bu isteğe karşı ciddi bir tepkisinin olmayışı, Rusya'nın işini oldukça kolaylaştırmıştı[96].

---

[92] Sevanih adıyla hazırlanan metnin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 22b-23a; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 39a-41b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 396-397. Osmanlı murahhaslarının "sevanih" adıyla hazırladıkları üç maddelik önerinin kabul edildiğine dair Rusya murahhaslarının verdiği senedin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, 23b; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 42a-42b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 398.

[93] Mütarekenin 10 Eylül'e kadar uzatılmasına dair Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına verdikleri temessükün sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 24b-25a; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 47a-48a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 428-429. Mütarekenin 10 Eylül'e kadar uzatılmasını kabul ettiklerine dair Rusya murahhaslarının Osmanlı murahhaslarına verdikleri temessükün sureti için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 48a-48b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 429-430.

[94] Avusturya ve Prusya elçilerinin mükalemeye dahil olmalarının mümkün olmadığına dair Rusya murahhaslarının verdikleri takririn sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 26a; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 50a-51a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 430.

[95] Birinci mükaleme meclisi hakkında bk. Nahîfî, Mecmua (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 11b-16a bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 401-404. Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına Prusya ve Avusturya elçilerinin mükalemeye katılmaları hakkında verdikleri takririn sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25b. Rusya'nın ısrarı nedeniyle Avusturya ve Prusya elçilerinin mükalemeye katılmamalarına müsaade edilmesi için bir ferman hazırlanmıştı, ancak bu fermanın bir müddet bekletilmesinde fayda olduğu Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa tarafından Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilen bir kaime ile bildirilmiştir (kaimenin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25b).

[96] Mutavvassıt devletlerin bu konudaki kayıtsızlığını Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa, *"mükâlemede müdâheleleri bulunmamasını cânlarına minnet bilmeleri mülâhazadan ba'id değildir"* sözleriyle ifade etmektedir (*Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 25b).

9 Ağustos 1772'de ikinci defa toplanan mecliste Rusya'nın talebi doğrultusunda öncelikle mutavvasıt elçilerin şimdilik mükalemelere katılmamasına karar verildi. Ardından Rusya'nın bundan sonraki müzakerelere esas teşkil edecek üç maddelik müzakere önerisi gündeme alındı. Söz konusu öneri; iki devlet arasında savaşa neden olan şeyin tespit edilerek ortadan kaldırılması, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş ilan etmesi nedeniyle Rusya'nın zararını tazmini ve iki tarafın da hayrına olacak bir barış anlaşmasının tesisinden müteşekkildi. Osmanlı murahhasları bu taleplerin izah edilmesini istemeleri üzerine maddeler yazılı olarak da Osmanlı murahhaslarına sunuldu. Ancak özellikle savaşa sebep olan şeyin tespit ve ortadan kaldırılması maddesinin mahiyeti açık değildi. Bazı levazım meseleleri gibi önemsiz bahisler ile bu meclis nihayet buldu[97].

11 Ağustos 1772'de üçüncü defa toplanan mecliste Osmanlı murahhasları yazılı olarak da kendilerine bildirilen maddelerin mahiyetini tekrar sorduklarında, Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı ve savaş tazminatını barış müzakerelerinin ana başlığı olarak seçtiği anlaşıldı. Zira savaşa sebep olan şey, Ruslar tarafından Kırım Tatarlarının akınları olarak şerh ediliyor ve bu nedenle Kırım'ın bağımsızlığı talep ediliyordu. Savaşı başlatan asıl gelişmeler Lehistan'da yaşanmasına rağmen Rusya'nın meseleyi Kırım üzerinden tartışması, Lehistan'ın ardından Kırım'ı da elde etmek istemesinden kaynaklanıyordu. Osmanlı murahhasları, Kırım'ın bağımsızlığı meselesini; ahalisi Müslüman olması hasebiyle şer‘en kabulü mümkün olmayan bir talep olarak nitelendirdi. Ancak bu iddia Rusya tarafından kabul edilmedi[98]. Bu nedenle Birinci Murahhas Osman Efendi, sadrazama Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı konusunda ısrarcı olduğunu, şayet müsaade edilirse bunun nasıl bir bağımsızlık olduğunun sorulması gerektiğine dair bir kaime kaleme aldı[99]. Ancak Muhsinzade Mehmed Paşa'nın kendisine barışa gayret etmesi yönündeki telkinlerine rağmen[100] gerek müzakereler öncesi verilen ruhsatın sınırı ve

---

[97] İkinci mükaleme meclisi müzakerelerine dair kaleme alınan takrir için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 16a-20a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı),* s. 404-407. Rusya'nın mükaleme esaslarına dair sundukları üç maddeye dair Osman Efendi'nin sadrazama yazdığı kaimenin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 26a.

[98] Üçüncü defa toplanan mükaleme meclisinde Rusya'nın tekliflerine dair gerçekleşen müzakerelerin anlatıldığı takririn sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 28a-28b; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 20a-26a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 407-410.

[99] *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 28b-29a.

[100] Barışın savaşa tercih edilmesine dair sadrazamın mektubu için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 36a-36b.

gerek müzakerelerin seyri Kırım'ın bağımsızlığının kabul edilemez mahiyette olduğunu ortaya çıkardı[101].

Kırım meselesinin gündeme gelmesi ile şiddetlenen tartışmalar, mükaleme meclisleri dışında da devam etti. Bu manada 14 Ağustos 1772'de Rusya Birinci Murahhası Orlof'un Osmanlı Birinci Murahhası Osman Efendi ile yaptığı görüşmenin de temel meselesini Kırım teşkil etti. Orlof, Osman Efendi'nin; Kırım'ın bağımsızlığı meselesinin şer'en kabulünün mümkün olmadığına dair değerlendirmesine şiddetle karşı çıkıyordu[102]. Rus murahhasların bu tavrı, müzakerelerin sonuçsuz kalacağına dair şüpheyi her geçen gün artırmaktaydı[103].

Müzakerelere katılamayan Prusya ve Avusturya elçileri ile her mükaleme meclisinin ardından tercüman Yakovaki aracılığı ile müzakereler yapılıyordu. Ancak mutavvassıt elçilerin görüşmelerdeki meselelere çözüm üretecek bir önerileri yoktu[104]. Müzakerelere dair mutavvassıt elçiler dışında da görüş bildirenler vardı. Bu manada İstanbul'daki İsveç tercümanı, Rusya'nın bir savaşa daha dayanamayacığını bu nedenle sulh konusunda ısrarcı olunursa taleplerinden vazgeçeceklerini bildirirken; Kırım'dan da bazı sadakat mektupları alınıyordu[105].

---

[101] Birinci murahhas Osman Efendi'nin sulh görüşmelerinde Rusya murahhasları tarafından kendisine sunulması muhtemel olan; Kırım'ın bağımsızlığı, savaş tazminatı ve bazı kalelerin terki gibi meselelerde hangi şartlarda bu konuları müzakere etmesi gerektiğinin kaydedildiği kaimede; Kırım'ın bağımsızlığının hangi çerçevede tartışılabileceği izah edilirken adeta mevcut durumun devamı tarif edilmiştir. Söz konusu kaimenin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 17b.

[102] 14 Ağustos 1772'de Rusya murahhası Orlof ile gerçekleşen görüşmede Kırım'ın bağımsızlığı konusunda yaşanan tartışmalar ve ardından Prusya elçisi ile aynı konuda yapılan müzakereye dair Osmanlı murahhaslarının sunduğu kaimenin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 32a-32b; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 26a-31a; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 422-425.

[103] Birinci murahhas Osman Efendi'nin; Rusya murahhaslarının Kırım'ın bağımsızlığı ve tazminat konusundaki ısrarları nedeniyle müzakerelerin sonuçsuz kalabileceğini ve bu nedenle ordunun tanzim edilmesi gerektiğini ifade ettiği mektup ve kaimeleri için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 27b-28a, 28b 29a, 33a-33b, 35a-35b, 37a-37b.

[104] Mükaleme Tercümanı Yakovaki'nin biri Rusya İkinci Murahhası Obreskow ile, diğerleri mutavvassıt Avusturya ve Prusya elçileri ile olmak üzere yaptığı müzakereler hakkındaki dört adet takririnin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 29a-31a, 32b-33a; Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 51b-70a; ayrıca bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı)*, s. 415-422, 425-427.

[105] İstanbul'daki İsveç tercümanının takririnin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 24b. Kırım'dan ulemasından Kutbettin Efendi, bir takım mektuplar ile Osmanlı ordugahına gönderilmişti, Kutbeddin Efendi'nin Kırım'ın akıbetine dair Muhsinzâde Mehmed Paşa ile yaptığı görüşme ile ilgili Sahib Giray'a gönderdiği mektubun sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*, vr. 34a-34b. Şehbaz Giray'ın Kırım'ın Rus

22 Ağustos 1772 dördüncü toplanan mükaleme meclisi, Fokşan Barış Müzakereleri'nin son meclisi oldu. Zira bu mecliste de savaşı başlatan gelişmeler ve Kırım'ın bağımsızlığına dair tartışmaların devam etmesi üzerine müzakereler tamamen tıkandı[106]. Bu meclisten sonra Rusya ve Osmanlı murahhasları arasında mutavassıt elçiler vasıtası ile Kırım meselesine dair bir kısım yazışmalar gerçekleşti ise de anlaşma sağlanamadı. Bu manada Osmanlı murahhasları Kırım'ın bağımsızlığının hangi çerçevede mümkün olduğuna dair bir takrir dahi kaleme almışlardı. Ancak bu çerçevenin Rusya tarafından uygun görülmemesi üzerine Fokşan Barış Müzakereleri artık kesin olarak son buldu[107]. Rusya Birinci Murahhası Orlof, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kırım'ın bağımsızlığı meselesini şer'î olarak kabul edilemez olarak bulduğunu Katerina'ya bildirmek üzere Fokşan'dan ayrılma kararı aldı. Bu kararın ardından yola çıkmak üzere hazırlıklara başlayan Orlof, 26 Ağostos'ta Osmanlı murahhaslarına veda ziyaretinde bulunarak Fokşan'dan ayrıldı[108]. Osmanlı heyetinin de Fokşan'dan ayrılması ile müzakereler neticesiz kaldı.

Fokşan Barış Müzakereleri'nin akim kalmasının ardından General Romanzow'un Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya murahhasları suçlar mahiyette bir mektup göndermesi, yeniden bir barış umudunu ortaya çıkardı. Bu nedenle Muhsinzâde Mehmed Paşa, devlet adamlarıyla yaptığı müzakere neticesinde, General Romanzow'a mütarekenin uzatılarak yeniden murahhaslar belirlenmesi ile müzakerelerin tekrar başlatılması yönünde bir teklif sundu. Bu teklifin Romanzow tarafından kabul edilmesinin ardından Rusya tarafından Obreskow ve Osmanlı tarafından Reisülküttab Abdürrezzak Efendi baş murahhas tayin edilerek Bükreş Barış Müzakereleri başlatıldı. Ancak beş ay kadar süren bu müzakerelerin de Rusya'nın Kırım konusundaki ısrarı neticesi sonuçsuz kalması üzerine 1773 yılı Mart'ında savaş haline geri dönüldü[109].

---

istilasından kurtarılması için Anadolu'nun Karadeniz sahilinden asker toplanarak bir ordu teşkil edilmesine dair Reisülküttaba hitaben kaleme aldığı kaimesinin sureti için bk. *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası,* vr. 33b-34a.

[106] Bu son mükaleme meclisi hakkındaki takrir için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 31a-38b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı),* s. 410-414

[107] Dördüncü mükaleme meclisi sonrası Kırım meselesine dair gerçekleşen yazışmalar için bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 70a-76a; *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı),* s. 431-434.

[108] Veda ziyareti hakkında bk. Nahîfî, *Mecmua* (Atıf Efendi Ktp., Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31), vr. 79b-80b; bir sureti için bk. *Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı),* s. 437.

[109] Bükreş Barış Müzakereleri hakkında bk. *Vekāyi'nüvis Enverî Sadullah Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili,* s. 361-376; Ahmed Resmî Efendi, *Hülâsatü'l-İ'tibâr,* s. 86-91.

2.7 Belgelerin Özetleri

ÖZET	TARİH	VARAK
Rusya'ya savaş ilanının gerekçelerinin dünya devletlerine duyurulduğu beyannamede; Rusya'nın barışa aykırı olarak Türk sınırlarına yakın yerlerde kaleler inşa ettiği, III. August'ün ölümünden sonra Lehistan'daki kral seçimine müdahil olarak Poniatowski'yi kral seçtirdiği, İstanbul'daki Rusya Kapıkethüdası Obreskov'un gelişmeleri gizleyerek Bâbıâli'yi yanıltmaya çalıştığı, Rusya'nın Lehistan'daki muhalifleri silah zoruyla susturmaya çalıştığı, bu gelişmeler üzerine Rusya'dan askerini Lehistan'dan çıkarması istendiğinde Bâbıâlî'yi oyaladığı, bu arada Rus birliklerinin Balta'ya saldırarak buradaki Müslümanları katlettikleri ve bütün bu yaşananların ahidnamelerin ihlal edilmesi anlamına geldiğinden Rusya'ya savaş ilan edilmesinin meşru olduğuna dair görüş birliğine varıldığı ifade edilmektedir.	Tarihsiz	1b-2a
Hotin Kalesi'nin Rusların eline geçmesinin ardından Boğdan reayasının da isyan halinde olduğu, bu nedenle Kalas'a kadar çekilen Osmanlı kuvvetlerine Boğdanlıların saldırması neticesi burada da tutunamayarak Çorçoleş anbarına kadar çekildikleri, isyan halinde olan Boğdanlıların mallarının ve canlarının helal olduğuna dair fetva alındığı, bu fetvaya dayanarak Babadağı civarındaki kazalara ve Kırım hanına emirler gönderilerek Boğdan üzerine yağma yapılacağı, ancak yeni asker gönderilmesine çok fazla ihtiyaç olduğu, Kalas iskelesi ve çevresini Rusların ele geçirmesi nedeniyle zahire sevk edilemediğinden tersanede Tuna'ya mahsus Akdeniz cenk fırkateleri gibi yirmi kıta fırkate yapılması gerektiği, Rusların Özi ve Kırım taraflarına saldırması muhtemel olduğundan bölgeye gönderilecek donanmanın önceki yıldan fazla asker ve mühimmat ile sevk edilmesi gerektiği, mevaciblerin ödenebilmesi için üç bin kese akçenin acilen gönderilmesi, maddi durumu iyi olanlardan beş altı nefer hacegan-ı divan-ı hümayun ve altı nefer kapıcıbaşının orduya gönderilmesine dair takrir.	21 Receb 1183 20 Kasım 1769	2a-3b
Mora ve civarına memur olanlara gerekli emirlerin gönderildiğini, Bosna valisi Mehmed Paşa'nın Dubrovnik kinezi ve beylerinden aldığı mektup ve havadis kağıtlarına dayanarak Venedik'e bağlı Zaksa ve Korfa adalarına Rus bayraklı üç kalyon	12 Rebî'u'l-âhir 1183 15 Ağustos 1769	3b-4a

geldiğini ve hala orada olduklarını haber verdiğini, Mehmed Paşa'nın kaimesi ve haber kağıtlarının padişaha gönderildiğini, Rusya'nın Akdeniz'deki limanları bilmediğinden Venedik, İngiltere ve Danimarka'nın yardım etmiş olduğunda şüphe olmadığı, bu nedenle bu üç devletin Rusya'ya yardımlarının nedeninin kesinlikle sorulması gerektiği, ahitnamelere aykırı bu hususun şeyhülislam ve ulema ile de müzakere edilmesi gerektiği, bu üç devletle yöneltilen soruların ve cevaplarının kendisine de gönderilmesinin ifade edildiği Akdeniz'de olan Rus donanmasına dair kaleme alınan takrir.		
Rus ordusunun baskın yapma ihtimali, askerde meydana gelebilecek yılgınlık, Osmanlı ordusunun kış ordusu olmaması, orduda bulunan gayrimüslim esnafın ve savaşmaya niyeti olmayan askerlerin ortaya çıkarabileceği tehlike, ordunun cephede kışlamasının masraflı oluşu, asker düzeninin ve mühimmat tedarikinin sağlanmasında İstanbul'da kışlamanın daha uygun olması gibi nedenlerle Osmanlı ordusunun Babadağı'nda kışlamasının mahzurlarına dair yapılan meşveretlerde ortaya çıkan fikirlerin sıralandığı kağıdın sureti.	Tarihsiz	4a-4b
Avusturya ve Prusya'nın tavassutları ile sulh yapmaya her iki taraf da razı olduğuna, bu müzakerelere başlamak üzere kendisine ruhsat verildiğine, müzakereleri yürütmek üzere görevlendirilecek Osmanlı İmparatorluğu memurunun hazır olduğuna, kendilerinin de murahhas olarak görevlendirilecek kişiyi belirlemesine ve iki ordu arasında olmak üzere mükaleme için uygun mahallin bir an önce bildirilmesine dair Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın Rus General Romanzow'a gönderdiği mektubun sureti.	9 Zilhicce 1185 14 Mart 1772	5b-6a
Mektubunu aldığına, mütareke için önerdiklerini kendisinin de uygun bulduğuna, mütareke müzakeresi için Yergöğü'nün Bükreş'ten daha münasip olduğuna, murahhas olarak Süvari Mükabelecisi Abdülkerim Efendi'nin belirlendiğine ve birkaç güne kadar hareket edeceğine dair Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın Rus general Romanzow'a gönderdiği mektubun sureti.	Tarihsiz	6a-6b
Gönderilen mektubu aldığına, kendisine de imparatoriçe tarafından ruhsatname verildiğine, müzakereler için Bükreş'in uygun olduğuna ancak Yergöğü tercih edilirse buna kendisinin de uyacağına dair General Romanzow'dan Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya yazılan mektubun	Tarihsiz	6b-7a

sureti.		
Rusya genarali Romanzow'un mütareke süresi ve mahiyetine dair önerilerini ihtiva eden kağıdın sadrazam tarafından şerhler yazılmış olan sureti.	Tarihsiz	7a-7b
Romanzow ile müzakerelere başladığını, müzakerelerle ilgili evrakı tercüme ettirip üzerlerine şerhler yaptığını ve kendi yazdığı mektubun suretiyle birlikte söz konusu evrakı gönderdiğini bildiren Sadrazamın ordudan gönderdiği rikab takririnin sureti.	28 Zî'l-hicce 1185 2 Nisan 1772	7b
Mütareke müzakeresine murahhas tayin edilen Süvari Mukabelecisi Abdülkerim Efendi'ye memuriyetini ispat etmesi için verilen ruhsatname buyruldusunun sureti.	Tarihsiz	7b-8a
Mütareke mükalemesi için memur olan Abdülkerim Efendi'nin 9 Nisan 1772'de Osmanlı ordusundan hareket edeceğine ve Akdeniz'de olan Rus kuvvetlerine mütareke müzakerelerine başlandığını haber vermek üzere göndereceği adamını göndermesine dair Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa tarafından Rusya fertmareşali Romanzow'a gönderilen mektubun sureti.	Tarihsiz	8a
Süvari mukabelecisi Abdülkerim Efendi'nin murahhas ve Divan-ı hümayun tercümanı İskerletzâde'nin ona refik olarak gönderildiğini ve kendilerine barışı temin için gayret etmelerini söylediğini bildiren Sadrazam tarafından Romanzow'a gönderilen mektubun sureti.	Tarihsiz	8a-8b
Tuna hat kabul edilerek karşılıklı mücadelenin durdurulması, iki tarafın da Tuna'nın iki yakasında yeni istihkam ve binalar yapmayıp birbirlerinin işleyen gemilerine müdahale etmemesi ve mütarekenin feshedilmesi halinde ateşkesin üç ay devam etmesini ihtiva eden üç ana müzakere maddesine dair Abdülkerim Efendi'nin Rusya memuruna vereceği temessükün sureti.	Tarihsiz	8b
Yergöğü'ye gitmek için fertmareşalin yol kağıdının kendisine ulaştığını, Rus murahhasının tercümanına Yergöğü'nün münasip olduğunu belirttiğini, fertmareşalin yol kağıdını tercüme ettirip gönderdiğini ve Pazartesi günü hareket edeceğini bildiren Murahhas Abdülkerim Efendi'nin reisülküttaba hitaben Ruscuk'tan yazdığı kaimenin sureti.	14 Muharrem 1186 17 Nisan 1772	8b-9a
Güvenli bir şekilde ve rütbesine uygun teşrifat ile Yergögü'ye kadar ulaştırılması için Mütareke Murahhası Abdülkerim Efendi'ye General Romanzow tarafından gönderilen ve Abdülkerim Efendi Rusçuk'ta iken kendisine ulaşan, yol emrinin (pasaport) tercümesi.	31 Mart 1772	9a
General Romanzow'un Sadrazam Muhsinzâde	23 Safer 1186	9a-9b

Mehmed Paşa'ya müzakerelerinin sona ermek üzere olduğunu haber verdiği mektubunun sureti.	22 Mayıs 1772	
Mütareke temessüküne son şeklini vermek üzere dokuz maddelik mütareke metninin tercümesini ve aslını gönderdiğini, bunlar üzerinde gerekli düzeltmelerin yapılarak kendisine gönderilmesini, mütarekenin Türkçe ve Latince imzalanacağını, barış müzakereleri için İsmail'in mi Bükreş mi tercih edileceğini bilmediğini, fakat Orlof ve Obreskow'un murahhas olacağını haber aldığını, mütarekenin üç ay uzatılma maddesinin İmparatoriçeye sorulduğunu, mütareke imzalandıktan sonra Yergöğü'deki Rus istihkamlarının yıkılacağını, mütarekenin imzalanmasından sonra Rus murahhasa bir donanmış at verip vermeyeceğini ve bir vefk talebini ihtiva eden Abdülkerim Efendi'nin reisülküttaba hitaben kaleme aldığı kaimedenin sureti.	21 Muharrem 1186 24 Nisan 1772	9b
Abdülkerim Efendi'nin 9 maddelik Yergöğü Mütarekesi'nin kabulüne dair Rusya tarafına verdiği temessükün sureti.	27 Safer 1186 30 Mayıs 1772	9b-10a
9 maddelik Yergöğü Mütarekesinin General Romanzow tarafından tasdik edilen sureti.	23 Mayıs 1772	10b-11a
Mütareke imzalandığını haber vermek ve mütarekenin şartlarını bildirmek üzere General Romanzow tarafından Gürcistan'da olan Rusya genaraline gönderdiği senet kağıdının sureti.	Tarihsiz	11a-11b
Kara savaşlarını durdurmak için imzalanan Yergöğü mütarekesinden sonra denizlerde de mütareke yapılması için görevlendirilen Teşrifatî Mustafa Efendi'nin imzaladığı 9 maddelik Deniz Mütarekesi'nin temessükü.	12 Rebî‘ü'l-ahir 1186 12 Temmuz 1772	11b-13a
Mütarekenin Romanzow ve kendisinin gayretleri ile tasdik edilerek neticelendiğini, bundan sonra mütarekeye uyulmasına dikkat edilmesi gerektiğini bildiren ve dostluk ifadeleri ile barışın önemini vurgulayan Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın Akdeniz'de Rusya seraskeri olan Aleksi Orlof'a gönderdiği mektubun sureti.	Tarihsiz	13a
Barış müzakerelerinde Rusya'nın birinci murahhası tayin edilen Aleksi Orlof tarafından sadrazama iyi dileklerini, barışın iki tarafın da hayrına olacağını ve kendisinin de buna gayret sarf edeceğini bildirdiği mektubun tercümesi.	Tarihsiz	13b
Rusya seraskeri General Romanzow'un; iki tarafın da hayrına olan barışın bir an önce gerçekleşmesi dileğiyle murahhasların seri şekilde sulh müzakeresi mahalline sevk edilmesini talep ettiği sadrazama hitaben kaleme alınan mektubunun sureti.	Tarihsiz	13b

Barış müzakerelerinde Rusya'nın ikinci murahhası olan Obreskow tarafından sadrazama hitaben kaleme alınan ve barışın tesisinde gayret sarf edeceğini bildirdiği mektubun sureti.	Tarihsiz	13b
Şahin Giray'ın Rusya İmparotoriçesi II. Katherina'dan sözlü olarak bağımsız Kırım'ı himaye etmesini istediği takririn tercümesi.	Tarihsiz	14a
Şahin Giray'ın takririne, İmparotoriçe II. Katerina adına vükelasından Viçe Kançilir tarafından verilen ve bağımsız Kırım'ın himaye edileceğini bildiren cevabın sureti.	Tarihsiz	14a
1740 tarihli ahidnameden çıkartılarak Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilen, Rusya ile Azak hududunun belirlendiği söz konusu ahidnamenin üçüncü maddesinin sureti.	Evasıt-ı Ramazan 1153 29 Kasım-9 Aralık 1740	14a
Azak muhaddidlerinin 1741'de hudut müzakerelerini tamamlamalarıyla kaleme aldıkları hüccetin Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilen sureti.	11 Şaban 1154 22 Ekim 1741	14a
Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilmek üzere hazırlanan, 1741'de gerçekleşen hudud düzenlemesinde Rus muhaddidinin verdiği temessükün sureti.	21 Şaban 1154 1 Kasım 1741	14b
Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilmek üzere hazırlanan, Ten Nehri sahilindeki bazı kalelerin mevzii ve özellikleri ile Prut Antlaşmasından beri Azak civarında gerçekleşen Osmanlı-Rus mücadelesinin özetlendiği bir kağıdın tercümesi.	Tarihsiz	14b-15a
Azak ve Ten'e dair kendisine gönderilen evraka cevap olarak Osman Efendi'nin İstanbul'daki Reis Vekili İsmail Bey'e gönderdiği; Ten nehri ve Azak civarında yaşanan Osmanlı-Rus mücadelesinin tarihine dair bildiklerini kaydettiği kağıdın sureti.	23 Rebî‘ü'l-âhir 1186 24 Temmuz 1772	15a-15b
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Fokşan'a ulaşmadan önce Reis Vekili İsmail Bey'e gönderdiği ve barış müzakereleri hakkında görüşlerini bildirdiği mektubun sureti.	23 Rebî‘ü'l-ahir 1186[110] 24 Temmuz 1772	15b-16a
Osman Efendi'nin Reis Vekili İsmail Bey'e; Venedik, Prusya ve Avusturya elçilerine dair düşüncelerini bildirdiği kaimenin sureti.	10 Rebî‘ü'l-âhir 1186 11 Temmuz 1772	16a-16b
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin; Rusya murahhasları, Avusturya-Prusya-İsveç elçileri ve mükaleme tercümanı Yakovaki hakkındaki görüşlerini, elçilerin verdikleri bilgilerin sıhhatine dair değerlendirmelerini, Rusya ordusu hakkında aldığı haberleri, Kırım meselesi hakkındaki görüşlerini, kendisine gönderilecek paranın akıbetinin ne olduğuna dair soruları ve barışın	21 Rebî‘ü'l-ahir 1186 22 Temmuz 1772	16b-17b

[110] Belgenin sonunda 24 Rebî‘ü'l-ahir 1186-25 Temmuz 1772 tarihi yer almaktadır.

temininde gayret edeceğini ihtiva eden Reis Vekili İsmail Bey'e gönderdiği mektubun sureti.		
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin sulh görüşmelerinde Rusya murahhasları tarafından kendisine sunulması muhtemel olan; Kırım'ın bağımsızlığı, savaş tazminatı ve bazı kalelerin terki gibi meselelerde hangi şartlarda bu konuları müzakere etmesi gerektiğinin açıklandığı ve bu şartlar çerçevesinde gerçekleşecek müzakerelere ruhsat olmak üzere verilen iki adet hatt-ı hümayunun kaydedildiği kaimenin sureti.	Tarihsiz	17b
Birinci Murahhas Osman Efendi'ye, sadrazam, yeniçeri ağası ve diğer devlet ricalinin hazır bulundukları mecliste; Rusya tarafı Kırım'ın bağımsızlığı başta olmak üzere bazı maddelerde zorluk çıkarırsa bile barışı savaşa tercih ederek en uygun sulh antlaşmasını temine gayret etmesine dair verilen hüccetin sureti.	7 Rebî‘ü'l-ahir 1186 8 Temmuz 1772	18a
Rusya murahhası Obreskow'un Prusya elçisine; bir an önce mükaleme mahalline ulaşmalarını beklediğini ve Osmanlı'nın barış yapmaya niyeti olduğundan emin olmadığını bildirdiği mektubun sureti.	16 Haziran 1772	18b
5 Temmuz 1772'de Birinci Murahhas Osman Efendi'nin çadırında Osman Efendi ve Reisülküttab Abdülrezzak Efendi'nin Avusturya ve Prusya elçileriyle mükaleme mahalline ulaşmaktaki gecikmeye dair yaptıkları görüşmenin kayıtları.	Tarihsiz	18b
7 Temmuz 1772'de Birinci Murahhas Osman Efendi'nin çadırında Reisülküttab Abdülkerim Efendi'nin Avusturya ve Prusya elçileri ile Lehistan meselesine dair yaptıkları görüşmenin kayıtları.	Tarihsiz	19a
Leh boyarlarından Potocki'nin; Osmanlı-Rusya arasında mütareke görüşmelerine dair haberler aldığını, şayet doğru ise bu durumun Lehliler için bir üzüntü vesilesi olacağını, kendisinin ve Leh askerlerinin Osmanlıya sadık olduklarını ve kendisiyle gelen Ahmed Çavuş'un döndüğünü haber verdiği sadrazama hitaben kaleme alınan mektubun sureti.	Tarihsiz	19a-19b
Osmanlı'ya sadık olduklarına, Ruslarla cesurca mücadele ettiklerine ve mütarekeye Lehistan'ın da dahil edilmesine dair Leh boyarlarından Mihail Karazinski ve Mihail Bahaniç tarafından sadrazama hitaben kaleme alınan mektubun sureti.	Tarihsiz	19b
Leh boyarlarından Raçivil Düka'nın Osmanlı İmparatorluğu'na sadakatini bildirdiği mektubun sureti	Tarihsiz	19b
Leh boyarlarından Yasef Pirbekna'nın Osmanlı	Tarihsiz	19b

İmparatorluğuna sadakatini bildirdiği mektubunun sureti.		
Leh boyarlarından Mihail Okonski'nin Osmanlı İmparatorluğu'na sadakatini bildirdiği mektubunun sureti.	Tarihsiz	19b
Potocki'yi Lehistan'a götüren Ahmed Çavuş'un; yol boyunca ve Lehistan'da şahit olduklarına ve Leh askerlerinin Ruslarla mücadelesine dair kaleme aldığı takririn sureti.	1 Rebî‘ü'l-evvel 1186 2 Haziran 1772	20a
Rusya'nın ikinci murahhası Obreskow"un Osmanlı İmparatorluğu Birinci Murahhası Osman Efendi'ye gönderdiği ve kendisinin 60, Birinci Murahhas Orlof'un 130 veya 140 hizmetkarının olacağını, sadrazamdan General Romanzow'a Osmanlı murahhaslarının harekete hazır olduğunu bildiren haberi gelir gelmez kendilerinin de mükaleme mahalline hareket edeceklerini bildirdiği mektubun sureti.	29 Mayıs 1772	20a
Rusya'nın ikinci murahhası Obreskow'un Osmanlı İmparatorluğu Birinci Murahhası Osman Efendi'ye gönderdiği; mükaleme mahalli ve civarında gerekli hazırlıkların yapıldığını, mükaleme mahalline seri şekilde ulaşmalarını ümit ettiğini ve barışın temini için gayret sarf edeceğini ifade ettiği mektubun sureti.	7 Haziran 1772	20a-20b
Rusya tarafında Osmanlı ordusunun zayıflığına dair kanaat oluştuğundan bu duruma çare olarak bütün ordunun Rusya taburlarının karşısına taşınarak güç gösterisi yapması yerine daha küçük iki ordu teşkil edilerek düşmana güç gösterisi yapması ve bu iki orduda görev alacak kişiler ile yapacakları talimler hakkında görüşleri ihtiva eden kaimenin sureti.	Tarihsiz	20b-21a
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Reis Vekili İsmail Bey'e; Prusya ve Avusturya elçilerine dair görüşlerini, mükaleme mahalli olarak belirlenen Fokşan'ın nasıl olduğunu ve burada kendilerine çıkarılan zorlukları anlattığı kaimenin sureti.	11 Cemâziyü'l-evvel 1186 10 Ağustos 1772	21b-22a
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Ruscuk Seraskeri Vezir Ali Paşa'ya barış müzakerelerinden çok umutlu olmadığını ve askerin her daim hazırlıklı olmasını bildirdiği kaimenin sureti.	8 Cemâziyü'l-evvel 1186 7 Ağustos 1772	22b
Osmanlı murahhasları tarafından Rusya murahhaslarına mükalemeden önce verilmek üzere; mükaleme süresinin uzatılması, herkesin rütbesine riayet edilmesi ve mükaleme sonuçsuz kalırsa murahhasların ve diğer görevlilerin kendi orduları tarafına güvenli bir şekilde ulaştırılmaları hakkında üç maddelik "sevanih" adıyla hazırlanan metnin sureti.	Tarihsiz	22b-23a

İki devlet arasında gerçekleşecek barışın önemini ihtiva eden Osmanlı murahhaslarının sunduğu mukaddime metninin sureti	Tarihsiz	23a
İki devlet arasında gerçekleşecek barışın önemini ihtiva eden Osmanlı murahhaslarının sunduğu mukaddime metninin kısaltılarak hazırlanan bir diğer sureti	Tarihsiz	23a-23b
İki devlet arasında gerçekleşecek barışın önemini ihtiva eden Rusya murahhaslarının sunduğu mukaddime metninin sureti.	Tarihsiz	23b
Osmanlı murahhaslarının "sevanih" adıyla hazırladıkları üç maddelik önerinin kabul edildiğine dair Rusya murahhaslarının verdiği senedin sureti.	Tarihsiz	23b
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Fokşan'a ulaştıktan sonra sadrazama hitaben; mükaleme mahallinde Rusların iyi mevkiyi aldıklarına, bu nedenle yaşanan zorluklara ve Rus murahhasları ile Prusya ve Avusturya elçilerinin tavırlarına dair kaleme aldığı kaimenin sureti.	4 Cemâziyü'l-evvel 1186 3 Ağustos 1772	23b-24a
Osman Efendi'nin Reis Vekili İsmail Bey'e; Rusya ordusunun güçlü, düzenli ve zahiresinin yeterli olmasına karşın Osmanlı ordusunun tam tersi durumda olduğuna, orduda terhisler yapılmasının uygun olmayacağına ve İkinci Murahhas Yasincizâde Osman Efendi'nin rütbesi meselesine dair gönderdiği kaimenin sureti.	5 Cemâziyü'l-evvel 1186 4 Ağustos 1772	24b
Rusya'nın barış yapmaya mecbur olduğunu, bu nedenle Osmanlı Devleti mütarekeyi kış aylarına kadar uzatırsa bir sefer masrafına daha gücü yetmeyecek olan Rusya ile kış bitmeden uygun bir barış yapılabileceğine dair İstanbul'daki İsveç tercümanının takririnin sureti.	Tarihsiz	24b
Mütareke'nin 10 Eylül'e kadar uzatılmasına dair Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına verdikleri temessükün sureti	Tarihsiz	24b-25a
Osmanlı murahhaslarının ruhsatnamelerinde yer alan ahidname kelimesinin tasdikname olarak değiştirilmesi ile ilgili Rusya murahhaslarının talebinin kabul edildiğini bildiren temessükün sureti.	Tarihsiz	25a
Rusya murahhasları Orlof ve Obreskow'un ruhsatnamelerinin sureti.	Tarihsiz	25a
Osmanlı murahhaslarının Rusya murahhaslarına Prusya ve Avusturya elçilerinin mükalemeye katılmaları hakkında verdikleri takririn sureti.	Tarihsiz	25b
Avusturya ve Prusya elçilerinin mükalemeye katılmamalarına müsaade edilmesi için hazırlanan fermanın bir müddet bekletilmesinde fayda olduğuna dair Sadrazamın Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderdiği kaimenin sureti.	Tarihsiz	25b

Avusturya ve Prusya elçilerinin mükalemeye dahil olmalarının mümkün olmadığını ancak gelişmelerden haberdar edilebileceklerini bildiren Rusya murahhaslarının senet olmak üzere verdikleri takririn sureti.	Ağustos 1772	26a
9 Ağustos 1772'de ikinci defa toplanan mükaleme meclisinde Rusya'nın mükaleme esaslarına dair sundukları üç maddeye dair Osman Efendi'nin sadrazama yazdığı kaimenin sureti.	10 Cemâziyü'l-evvel 1186 9 Ağustos 1772	26a
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Kaymakam Paşa'ya gönderdiği ve Rusya murahhaslarının tekliflerine nasıl karşılık verdiğini ve bu tekliflere dair yorumlarını ihtiva eden kaimenin sureti.	Tarihsiz	26b
İkinci defa toplanacak mükaleme meclisinde gerekirse verilmek üzere hazırlanan ve iki devlet arasında gerçekleşecek barışın önemini ihtiva eden mukaddime metninin Osman Efendi tarafından gönderilen sureti.	17 Cemâziyü'l-evvel 1186 16 Ağustos 1772	26b
Rusya murahhaslarının mükalemede takındıkları tavırları, Prusya ve Avusturya elçilerinin mükalemeye dahil edilmeyeceğini, İkinci Murahhas Yasincizâde ve Tercüman Yakovaki hakkında görüşleri ihtiva eden muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi tarafından kaleme alınan kaimenin sureti.	11 Cemâziyü'l-evvel 1186 10 Ağustos 1772	27a
Osmanlı murahhaslarının ruhsatnamelerinde yer alan ahidname kelimesinin tasdikname olarak değiştirilmesine müsaade edildiğini bildiren fermanın sureti.	Tarihsiz	27a-27b
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin; Rusya murahhaslarının Kırım'ın bağımsızlığı ve tazminat konusundaki ısrarlarına, ordunun tanzim edilmesi gerektiğine ve mükalemelerde karşılaştığı zorluklara dair kaleme aldığı takririn sureti.	20 Cemâziyü'l-evvel 1186 19 Ağustos 1772	27b-28a
Üçüncü defa toplanan mükaleme meclisinde Rusya'nın tekliflerine dair gerçekleşen müzakerelerin anlatıldığı takririn sureti.	14 Cemâziyü'l-evvel 1186 13 Ağustos 1772	28a-28b
Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı konusunda ısrarcı olduğu ve bu meselenin müzakereleri tıkadığı, şayet müsaade edilirse bunun nasıl bir bağımsızlık olduğunun sorulması gerektiğine dair muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi tarafından kaleme alınan kaimenin sureti.	14 Cemâziyü'l-evvel 1186 13 Ağustos 1772	28b-29a
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin; üçüncü defa toplanan mükaleme meclisi sonrası sadrazam, kaymakam paşa ve reis efendiye gönderdiği evrakın miktar ve cinsine dair kaleme aldığı kaimenin sureti.	14 Cemâziyü'l-evvel 1186 13 Ağustos 1772	29a
Mükaleme tTercümanı Yakovaki'nin Prusya ve Avusturya elçilerinin müzakerelere katılmaması hakkında yaşananları ve bu konuda yaptığı	20 Cemâziyü'l-evvel 1186 19 Ağustos 1772	29a-30a

görüşmelere dair takriri.		
Mükaleme Tercümanı Yakovaki'nin Prusya ve Avusturya elçilerinin müzakerelere katılmaması hakkında Rusya'nın İkinci Murahhası Obreskow ile yaptığı görüşmeye dair kaleme aldığı takririn sureti.	Tarihsiz	30a
11 Ağustos 1772'de gerçekleşen üçüncü mükaleme meclisi hakkında Prusya ve Avusturya elçilerine bilgi vermek üzere giden Mükaleme Tercümanı Yakovaki'nin söz konusu elçilerle yaptığı müzakerelere dair kaleme aldığı takririn sureti.	Tarihsiz	30a-31a
Osman Efendi'nin kendisine gönderilen evrakı aldığına, en son gerçekleşen mükaleme müzakerelerine dair takrirleri gönderdiğine ve Kırımlıların gönderilen istimaletnameyi Ruslara teslim ettiğine dair Reisülküttab Abdürrezzak Efendi'ye gönderdiği kaimenin sureti.	14 Cemâziyü'l-evvel 1186 13 Ağustos 1772	31a
Muhtemelen sadrazam tarafından kaleme alınan; Birinci Murahhas Osman Efendi'nin kendisine gönderdiği evraka ve mükalemede şu ana kadar yaşananlara dair takririn sureti.	15 Cemâziyü'l-evvel 1186 14 Ağustos 1772	31a-31b
Birinci Murahhas Osman Efendi'nin Avusturya elçisi ve Prusya elçisinin tercümanı ile Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı konusundaki ısrarına dair yaptığı görüşmenin kaimesinin sureti.	15 Cemâziyü'l-evvel 1186 14 Ağustos 1772	31b
14 Ağustos 1772'de Rusya murahhası Orlof ve heyeti ile gerçekleşen görüşmede Kırım'ın bağımsızlığı konusunda yaşanan tartışmalar ve ardından Prusya elçisi ile aynı konuda yapılan müzakereye dair Osmanlı murahhaslarının kaimesinin sureti.	15 Cemâziyü'l-evvel 1186 14 Ağustos 1772	32a-32b
14 Ağustos 1772'de Rusya murahhası Orlof ve heyeti ile gerçekleşen görüşmelere dair bilgi vermek üzere Prusya ve Avusturya elçileri ile görüşmeye giden Mükaleme Tercümanı Yakovaki'nin bu görüşmelere dair kaleme aldığı takririn sureti.	16 Cemâziyü'l-evvel 1186 15 Ağustos 1772	32b-33a
Birinci Murahhas Osman Efendi'den gelen evraka göre Rusya'nın Kırım meselesinde ısrarından vazgeçmeyeceği anlaşıldığından orduda bazı tedbirler aldığına dair sadrazamın takriri.	17 Cemâziyü'l-evvel 1186 16 Ağustos 1772	33a-33b
Sadrazamın Kırım'dan gelen ve Kırım'a gönderilen evraka dair değerlendirmelerini, bu evrakın mükalemede nasıl kullanılması gerektiğine dair tavsiyelerini ve Dubrovnik Cumhuriyeti'nin gemilerinin kurtarılması ile ilgili taleplerini ihtiva eden, Osman Efendi'ye hitaben gönderdiği kaimenin sureti.	Tarihsiz	33b
Şehbaz Giray'ın Kırım'ın Rus istilasından kurtarılması için Anadolu'nun Karadeniz	Tarihsiz	33b-34a

sahilinden asker toplanarak bir ordu teşkil edilmesine dair reisülküttaba hitaben kaleme aldığı kaimesinin sureti.		
Kırım'dan Osmanlı ordugahına gönderilen ulemadan Kutbeddin Efendi'nin Muhsinzâde Mehmed Paşa ile yaptığı görüşmeye dair Sahib Giray'a gönderdiği mektubun sureti.	Tarihsiz	34a-34b
Hastalığının arttığına, mükaleme görüşmelerinin Kırım meselesi nedeniyle tıkandığına ve kendisinin ne yapması gerektiğine dair muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi tarafından kaleme alınan kaimenin sureti.	16 Cemâziyü'l-evvel 1186 15 Ağustos 1772	34b-35a
Mükaleme müzakerelerinin Kırım meselesi nedeniyle tıkandığını, Rusya'nın muhtemel hamlelerini, orduda gerekli önlemlerin alınmasını ve Kırım'ın bağımsızlığı meselesine dair değerlendirmeleri ihtiva eden bir mektubun sureti.	16 Cemâziyü'l-evvel 1186 15 Ağustos 1772	35a-35b
Osman Efendi'den ve diğer bazı kimselerden gelen ve onlara gönderilen evrakın suretlerinin gönderildiğine dair takrir.	19 Cemâziyü'l-evvel 1186 18 Ağustos 1772	35b
Kırım'ın bağımsızlığı meselesi hakkında Prusya elçisi ve Tercüman Peni ile yapılan görüşmeye ve İkinci Murahhas Osman Efendi ile yaşanan münakaşaya dair Birinci Murahhas Osman Efendi'nin gönderdiği kaimenin sureti.	17 Cemâziyü'l-evvel 1186 16 Ağustos 1772	35b-36a
Barış yapmayı savaşa geri dönmeye tercih etmesine, bu yönde gayret sarf etmesine ve sabır göstermesine dair muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi'ye gönderilen kaimenin sureti.	19 Cemâziyü'l-evvel 1186 18 Ağustos 1772	36a-36b
Kırım'ın bağımsızlığı meselesi ve barış görüşmelerinin devamı hakkında Rusya mükaleme tercümanı ile yaptığı görüşmeye ve Prusya ve Avusturya elçilerinin tavırlarına dair muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi'nin gönderdiği kaimenin sureti.	17 Cemâziyü'l-evvel 1186 16 Ağustos 1772	36b-37a
Kırım'ın bağımsızlığı maddesinin mahzurları, bu meselenin müzakereleri sonuçsuz bırakacağı ve orduda gerekli hazırlıkların yapılması hakkında muhtemelen Birinci Murahhas Osman Efendi tarafından gönderilen bir kaimenin yarım kalmış sureti.	Tarihsiz	37a-37b

TRANSKRİPSİYON USÛLÜ

Çeviri metnini hazırladığımız *Mehmed Emin Recâî Efendi Mecmuası*'nın bugüne kadar tespit edilen iki nüshasından; Ali Emiri/Tarih 304 numarada yer alan nüshanın (A), Şevket Rado Kitaplığı 487/1 numarada yer alan nüshadan (S) istinsah edildiği anlaşılmıştır. Bu nedenle çeviri metinde Şevket Rado nüshası (S) esas alınmıştır.

Metnin Latin harflerine aktarılmasında basit bir transkripsiyon uygulanmıştır. Bu manada; kelime başlarında yer alanlar hariç ayınlar (‘), hemzeler (’) şeklinde; Arapça ve Farsça kelimelerde gayın (غ) ve kaf (ق) harflerinden sonra gelen uzun sesliler (ā, ū, ī) şeklinde; diğer uzun sesliler (â, î, û) şeklinde gösterilmiştir. Türkçe kelimelerin sonunda yer alan "b" harfleri "p" şeklinde yazılmıştır.

Varak numaraları [3a] şeklinde gösterilmiştir. Okunamayan herhangi bir kelime için (...) işareti kullanılmıştır. Okunuşundan şüphe edilen bir kelimenin ardından (?) işareti kullanılmıştır. Anlam bütünlüğü ve genel kullanım açısından metinde bulunması gereken ve tarafımızdan eklenen kısımlar köşeli parantez içerisinde, [...] şeklinde gösterilmiştir. Orijinal metinde kırmızı mürekkeple kaleme alınan kısımlar, transkripsiyonda koyu ve kalın olarak yazılmıştır. Metnin daha iyi anlaşılması için nokta, virgül, soru işareti gibi noktalama işaretleri tarafımızdan ilave edilmiştir.

METİN

[1b] Rusyalu ile muhârebeye bâ‘is olan Lehlü içün neşr olunan beyânnâmenin sûretidir.

Devlet-i Aliyye-i dâ’imü’l-karâr ile Rusya Devleti beyninde elli iki târîhinde in‘ikād-ı pezîr olan şurût-ı musâlaha ve musâfâta cânib-i Devlet-i seniyye’den mürâ‘ât ve Rusyalu her ne kadar zîrgâh-ı ihtiyâlden isâle-i âb-ı dek ü desîse iderek kurb u civâr-ı hudûd-ı Devlet-i Aliyye’de kılâ‘-ı müte‘addide ihdâs ve mâfi’z-zamîri olan netîce-i merâmını tebyîn eyledikçe şân u âlâşân-ı Devlet-i Aliyye'ye şâyân oldığı vechle bu misüllü hilâf-ı şurût-ı dostî harekâtdan kifâyed eylemek vesîle-i irâhe-i re‘âyâ-yı tarafeyn ve bâ‘is-i tezâyîd-i muhabbet-i cânibeyn oldığını vakt vakt beyân ile sûret-i dostîde ahdnâme-i hümâyûnun mazmûnuna tatbîk ile ifâde eyledikde sûret-i vak‘aya mugāyir kapukethüdâsının virdiği takrîrler ile Devlet-i Aliyye’yi iğfâl kasd idüp, amma Devlet-i Aliyye ise gafletden ârî ve berî iken şurût-ı dostîde sâbit-kadem ve râsih-dem oldığını Moskovlu ve sâ’ir dostlukda devâm üzere olan düvel-i etrâf dostlarımıza beyân içün gāfilâne iğmâz ve kendü amelleri olan habl-ı hıyel vaktiyle kendü ayaklarına râm olur deyu mu‘âmele-i bi’l-mücâmelede sâbit ü üstüvâr olup, hıfz ve vikâyet-i ser-rîşde-i dostîde tecvîz-i kusûr itmeyüp kemâyenbagī şurût-ı musâfâtın icrâ ve îfâsına ihtimâm itmişiken Rusya Devleti mugāyir-i şurût-ı musâfât ne gûne harekât-ı nâ-bercâya tasaddî eylediği cümlenin ma‘lûmudur. Bundan başka Leh Kralı Agustus-ı Sâlis vefât eyledikde zamân iddi‘âsıyla hudûd ve serhaddât ve re‘âya-yı Devlet-i Aliyye’ye envâ‘-ı mazarratı müstelzim ve nizâm-ı umûr-ı memleket-i saltanat-ı seniyeyi muhill ve mu‘âdâtı mucîb oldığı bi’d-defa‘ât mücerreb ve kadîm ahdnâmelerde men‘i mastûr ve mukayyed olan Leh memleketine asker idhâl ve yevmen fe yevmen nizâm-ı umûr-ı memâlik ve cumhûr-ı Leh'i tahsîl bahânesiyle memleket-i Leh'de tevfîr-i asker ve mühimmât ve zehâ’ir eylediğinden mâ‘adâ şurût-ı serbestiyet-i Lehi desîse ile tebdîl ve cumhûr-ı Lehi tazyîk ve asker kuvvetiyle Ponyatoçki'nin oğlunu kıral nasb ve Rusya tarafgîrlerine takviyyet ve sâ’ir cumhûra îsâl-ı mazarrat ve hasâret tedrîcen kesr-i bâzû-yı kuvvetlerini mûcîb olur hâlâta tasaddî birle şurût-ı serbestiyyet-i Lehi cebren ilgā ve cumhûr-ı Leh'in şurût-ı serbestiyyet-i gayret-keşi olanlarını derûn-ı memleket-i Lehden ihrâc ve emvâl ü eşyâların zabt ve hânümân-ı kadîmlerin harâb ve muhâlefet iden aceze vü zu‘afâ-yı re‘âyâyı katl-i âmm iderek gayret-keşân-ı cumhûr-ı Leh etrâfa müteferrik ü perîşân ve mâ‘adâsı makhûren ve mecbûren yed-i tasallut-ı Rusyaluda esîr misüllü kalup Moskovluya ta‘biyyet itmeleriyle Rusyalunun mekmen-i zamîri olan sû-i kasdi icrâ içün top ve cebehâne ile hudûd-ı Devlet-i Aliyye’ye asker irsâl ve Balta’yı ve Karaşoh nâm karyeyi tahrîb ve birkaç bin ehl-i İslâmı şehîd ve bu vechle nakz-ı ahd-i ârını irtikâb eylediği zâhir ü âşikâr olduğına binâ’en virilen fetvâ-yı şerîfe mûcebince üzerine sefer-i hümâyûn muhakkak oldığı bundan akdem bi’l-cümle düvel-i etrâf dostlarımızın tafsîlan ma‘lûmları oldığından mâ‘adâ keyfiyet-i nakz-ı ahdi icmâlen beyânnâmeler neşriyle ifâde olunduğından gayrı sâbıkā iklim-i Kırım hânı olan merhûm Kırım

Giray Hân, Moskov memleketine çapul itmeğe der-bâr-ı hilâfetkarârdan me'zûn olup, Bender tarafına vürûdunda Rusya ve Leh memleketlerine çapul ve akın eylemeğe bi'd-defa'ât izn ü ruhsat taleb eylemişiken Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr ile Leh Cumhûru beyninde Karlovice nâm mahalde mün'akd olan şurût-ı musâfâta mugāyir cumhûr-ı Leh taraflarından bir hâlet-i gayr-ı me'mûle zuhûr itmediğine binâ'en her hâlde Devlet-i Aliyye'nin himâyet ü sıyânetlerinde olmalarıyla bir dürlü memleketine ayak basmamak üzere merhûm Kırım Giray Hân'a tenbîh ve sâ'ir serhaddâtda olan muhâfızîn ve zâbitâna dahi Lehlüye îsâl-i hasâretden mücânebet eylemeleri evâmir-i aliyye ile te'kîd olunup, bu vechile Leh memleketi ve cumhûr ve re'âyası himâyet ü siyânet olunmakdan nâşî cumhûr-ı mûmâileyhim dahi Devlet-i Aliyye'nin kendi haklarında bu gûne mebzûl olan siyânet ü himâyetini derk ve iz'ân birle Karloviçe musâlahasına ri'âyet ve fesh-i sulhden ictinâb iderler deyu zannolunur iken bu def'a a'da-yı dîn ve Devlet-i Aliyye olan Moskovlu, Leh derûnunda taburunu tertîb ve zehâyirini tanzîm ve asâkirini tesmîn ve meslek-i hîle ve hud'aya sülûk ve öteden berü Moskovlu askerisinin derûn-ı memleket-i Lehde müddet-i medîde ikāmet eylemesinin Devlet-i Aliyye hudûd ve serhaddâtına vukū'-ı melhûz olan mazarratı hârice çıkarup bî-vakt bağteten Hotin Kal'ası üzerine hücûm ve muhâsara eyledikde avn ü inâyet-i cenâb-ı Müntakim ve Kahhar ile asker-i İslâm mansûr u muzaffer ve Moskovlu makhûr u müdemmer olup, ancak Hotin üzerine gelen Moskov taburunun sülüsânı Lehlü ve sülüsi Moskovlu oldığı ve Lehlüden ba'zıları kendü rızâlarıyla ve ba'zıları dahi cebren Moskovluya ta'biyyet eyledikleri serhadlü taraflarından vürûd iden arz ve mahzarlardan müstebân oldukda Lehlünün bu gûne Moskovluya ta'biyyeti ve Hotin üzerine gelen tabur-ı makhûrının sülesânı Lehlü olması neden iktizâ eylediği taharrî olundukda bundan iki sene mukaddem Moskovlu ile Lehlü beyninde Karloviçe musâlahasına mugāyir bu vechle tecdîd-i uhûd-ı kadîme eylemişler ki, her ne vakt Devlet-i Aliyye ile Moskovlu beyninde **[2a]** muhârebe vâki' olur ise Lehlü dahi ma'an muhârebe eylemek ve kezâlik devlet-i seniyyenin Lehlü ile mukātelesi vâki' olur ise Moskovlu ma'an muhârebe eylemek üzre tarafeynden sened ahz ve i'tâ olunduğı Devlet-i Aliyye'ye ilticâ iden Potoçki ve Karansenşki nâm mu'teberân-ı cumhûr-ı Lehin takrîrlerinden münfehim olduğından mâ'adâ hâlâ ordu-yı hümâyûnda resm-i kadîm-i Devlet-i Aliyye üzre mahfûzan mevcûd olan Rusya kapu kethüdası Abreşkof'dan bu keyfiyet isti'lâm olundukda ol dahi kendü hat ve imzâsıyla mümzî takrîriyle bu keyfiyeti tasdîk idüp bu sûretde Leh cumhûrı dahi ba'zan tav'an ve ba'zan makhûr oldukları hâlde cebren fesh-i sulh idüp Karloviçe musâlahasını nakz eyledikleri aklen ve naklen ve müşâhedeten zâhir ve sâbit olmağla bu takdîrce Devlet-i Aliyye dâ'imâ şurût-ı dostî ve musâfâta ri'âyet ve hem-civâr bulunan Lehlüyi îsâl-i mazârr ve hasârdan siyânet ü vikāyet ve müddet-i kesîreden berü Moskovlunun sû-i hareketini müşâhede eyledikçe muhâfaza-i silem ü musâfât ve re'âyâ-yı tarafeyni pâzede-i hasâr olmakdan ihtirâzen iğmâz ile mu'âmele iderken bu ni'met-i cezîlenin

şükrini bilmeyüp bu gûne hiyel ve hud‘a ve dek ü desîsesi irtikâb ve adâvetlerini izhâr itmeleriyle o misillü a‘dânın bulundukları mahalde i‘dâm ve izâleleriçün muhârebe ve kıtâl eylemek husûsunda mecbûr ve min-külli'l-vücûh bu bâbda Devlet-i Aliyye-i dâ’imü’l-karâr dahi ma‘zûr oldığından mâ‘adâ nakz-ı ahd eylemekde Lehlü dahi Moskovlu misüllü oldığını ve şer‘an anlar ile dahi muhârebe ve mukātele eylemek iktizâ eylediğini nâtık virilen fetâvâ-yı şerîfe mûcebince Moskovluya ne vechle mu‘amele olunmak iktizâ ider ise Moskovlu ile ittifâk idüp asker-i İslâmın üzerine hücûm iden Lehlüye dahi ol vechle mu‘amele olunmak iktizâ eylediğinden başka Leh Cumhûru'nun gran ve marşalları olan Karasinşki ve Potoçki Leh memleketine asker-i İslâm'ın duhûl ve Moskovlu ve anlara tâbi‘ olanları ihrâc ve i‘dâm eylemek içün istida‘ ve istirhâm ile mûmâileyh Potoçki ordu-yı hümâyûna gelüp asaleten ve vekâleten memhûr sened i‘tâ eylediklerine ibtinâen Leh derûnuna asker idhâl ve mevcûd bulunan Moskovlu ve anlara ta‘biyyet iden Lehlüler ile mukātele ve muhârebe ve düşmanımızden ahz-ı intikām eylemeğe hâcet hiss eylediği edille ve berâhîn-i akliyye ile dahi kâffe-i zevi’l-ukūle vâzıh ve âşikâr olmağla mükemmel top ve cebehâne ile ordu tertîb ve asâkir-i vâfire ile Leh derûnuna serasker irsâl ve Moskovluları ve anlara tâbi‘ olup muhârebe iden Lehlüleri tedmîr ve tenkîl eylemek ve isti‘mân iden ve dost olan Lehlülere îsâl-i hasâr olunmamak üzre tenbîh olunduğı düvel-i etrâf dostlarımızın ma‘lûmları olmak içün ifâde ve beyân olundu.

Hotin Kal‘ası yed-i küffâra giriftâr oldukdan sonra Boğdanlu dahi isyân eylediklerini ve ba‘zı mevâd-ı mühimmeyi hâvî rikâba gönderilen takrîrdir

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velîni‘metim pâdişâhım

Be-kazâ-i Allâhü Te‘âlâ Hotin Kal‘ası bilâ-muhârebe yed-i küffâra giriftâr oldukdan sonra avdetde Boğdan memleketini ve Yaş kasabasını muhâfazaya ta‘yîn kılınan Vezîr Abaza Mehmed Paşa ve mîrmîrânlar ve Canik ve Trabzon muhassılı Ali Beğ ve Boğdan Voyvodası Konstantin Boğdan re‘âyâlarının isyânlarını ve Moskov keferesiyle ittifâklarını fehm ve müşâhede eylemeleriyle Yaş kasabasında meks idemeyüp Hân Tepesine ve Kalas'a avdet eylemişler idi. Çâker-i müstedîmleri İsakçı’ya vüsûlümde Rakka vâlisi Vezîr Mehmed Paşa henüz vürûd eylemiş olduğından Boğdan seraskerliği ile kapusu tanzîm ve sunûf-ı asâkirden bulunduğı mertebe ma‘iyyetine ta‘yîn ve sekiz bin mikdârı asker ve beş kıt‘a şâhi toplar ile Kalas'a tesyîr olunmuşlar idi. Receb-i şerîf evâsıtında İsakçı sahrâsına bir zirâ‘ mikdârı selc nüzûl ve asker ve ricâl kullarının açıkda merbût hayvânâtlarının nısfı helâk olduğından nâssın hâllerine terahümen meştâ-yı Silistre’ye azmen Babadağı’na mâh-ı mezbûrun on beşinci günü yeniçeri ocağıyla ağa paşa kulları azîmet idüp ve on yedinci günü ricâl-i Devlet-i Aliyyeleriyle çâker-i müstedîmleri azîmet içün seherî ihmâl ve hıyâm ve küttâb-ı aklâm ve hademe tesyîr olunup iki sâ‘at mürûrunda kulları dahi hareket üzre iken nâgâh Tuna’nın karşu tarafından top sadâları istimâ‘ olunmağla Kalas ve İbrail taraflarında muhârebe vukū‘ olması zâhir olmağın

âdemler irsâl ve habere terakkub ile ordu yerinde ahşâma dek meks olunup yatsu vaktine karîb bir âdem zuhûr ve istintâk olundukda Boğdan seraskeri Mehmed Paşa ve Abaza Paşa ma‘iyyetlerinde Kalas kasabasında mukīm olan sekiz bin mikdârı asker, kefere hânelerinde ümmü’l-habâ’ise mâ’il ve Boğdanlu ha’inlerinin mekr ü mel‘anetlerinden gāfil olmalarıyla mâh-ı mezbûrun on beşinci pençşenbih gicesi on sâ‘at yirden küffâr on pâre toplarıyla Boğdan kâfirleriyle ilgār ve kasaba hâricinde askerin otlukcılarını **[2b]** bi’l-cümle esîr idüp içlerinden bir neferi kasabaya duhûl ve “Küffâr sizleri basdı. Ne durursuz?” deyu feryâd eyledikde serasker ile paşalar derhâl süvâr ve topları istishâb murâd eylediklerinde bir iki gün mukaddem hânelerinde olan Boğdan kefereleri beş kıt‘a topları çivilemiş olmalarıyla gaflet hasebiyle habîr olmayup ne hâl ise asker-i İslâmın nısfı muhârebeye şurû‘ ve nısfı firâra başlayup iki üç sâ‘at mikdârı cenk ü peykârda küffârda bârgîr çeker, humbara güllesi atar toplar olmağla asker-i İslâm bozılup Brut nehri tarafına firâr ve anda dahi karâr idemeyüp nehr-i mezbûru pot ile mürûr ve zahîre anbarı olan Çorçoleş anbarına geldiler deyu takrîr eyledikden sonra gönderilen Tatar dahi minvâl-i muharrer üzre ahbâr eyledi. Ol gice çâker-i müstedîmleri ve kethudâm ve reisülküttâb efendi ve defterdâr efendi ve çavuşbaşı ağa etbâ‘larıyla yanımda bulunup ilerü gitmemeleriyle üçyüz mikdârı âdem ile sancağ-ı şerîf-i sa‘âdet-redîfi sabâha dek ihâta ve seherî Babadağı’na azîmetde mukaddem İsakçı kasabasında kışlağa vaz‘ ve bi’l-cümle ikiyüz mikdârı kebîr ve sagīr toplar Tuna sâhilinde ve beşbin kantar barut ve mühimmât-ı cebehâne İsakçı palankasında olduğundan birkaç ortalarıyla topçubaşı ve top arabacıbaşı ağa ve mîrmîrândan Sadık Paşa mühimmât-ı merkūmeyi muhâfazaya ihtimâm eylemeleri tavsiye ve tenbîh ve cebecibaşı ağa dahi getürdilüp İsakçı’ya tesyîl kılındıkdan sonra mâh-ı mezbûrun on dokuzunzu sebt günü sancağ-ı şerîf ile Babadağı’nda konaklara oldığına göre nüzûl olundu. Derhâl ağa paşa ve ordu kādısı fazîletlü Ni‘metullah Efendi ve kulkethudâsı ağa ve cümle zâbitân ve ricâl-i Devlet-i Aliyyeleri ve Babadağı müftüsü ve kādısı efendiler ve ihtiyârları getirdilüp akd-i meclis-i şûrâ ve Boğdan kâfirleri bi’l-cümle Moskovluya ta‘biyyetlerin âşikâr ve bu def‘a Kalas’da asker-i İslâmın inhizâmına bâ‘is olup ve yirmibeş gün mukaddem Boğdan voyvodası Kostantin tarafından kendülere Devlet-i Aliyye'nin ni‘am-ı celîleleri ve zıll-ı Devlet-i Aliyye'de mahmî oldukları beyân ve istimâlet birle Moskovluya i‘ânet eylemeyüp boyarlarıyla cümlesi Kalas’da voyvodaları yanına cem‘ olmaları tefhîm ü tenbîh ve eğer Moskovlunun hîle vü ifsâdına meyl ile itâ‘atden rû-gerdân olurlar ise kuvvet-i kāhire-i hazret-i zıllullâhî ile cümlesi kahr u tedmîr olunacakları muhakkak olur. Encâm-ı kârlarını mülâhaza eyleyüp resm-i ra‘yetden hâric hareket eylemeyeler deyu mufassal emr-i âlî dahi irsâl olunmışiken voyvodaları yanına gerek boyarları ve re‘ayâlar gelmeyüp bu tenbîh ile hıyânetleri dahi mesbûk ve hıyânetleri ve Moskovlu ile müttefik oldukları iki seneyi geçmişdir deyu kulkethüdâsı ağa ve sâ’irleri takrîr eylemeleriyle şer‘an üzerlerine seyf-i şer‘iyyat havâle ve katl ü tedmîr ve emvâl ü eşyâları iğtinâm olunmak

meşrû‘ oldığını efendi-i mûmâileyh dâ‘ileri i‘lâm etmeleriyle küffâr-ı hâksârın bâzû-yı nuhûseti kesr ü kat‘ olmaz ise Tuna encâdına bakmayup beru taraflara dahi re‘âyâ haveneleri casusluğu ve i‘ânetleriyle îsâl-hasâra cesâret idecegi zâhir ve el-ân İsakçı’dan Ruscuk ve Silistre’ye sefâyin mürûrı ve vürûdı mümkin olmadığından küffârın memâlik-i İslâmiyeye bu rütbe hücûmu üzerine civâr kazâlardan nefîr-i âmm ile asâkir-i zafer-mü’esser sevk ü tesyîrinden gayrı çâre kalmamağla Boğdan kâfirlerini ve Moskovluyu Kalas’dan Hotin’e varıncaya dek urup katl ü tedmîr ve emvâl ü eşyâların iğtinâm eylemek üzre gazâ vü cihâd cümleye farz-ı ayn oldığını beyân ve nusûs-ı kāt‘a-i cihâd sebt olunarak Babadağı ve Harsuh ve Silistre ve Ziştovi ve Ruscuk ve Niğbolu ve Şumnu ve Hezargrad ve Osmanbazarı ve Eskicuma ve Kozluca ve Pirevadi ve Hacıoğlubazarı ve Tırnovi ve Balcık ve Kavarna ve Minkaliye ve Köstence ve Karaharman ve Varna kazalarına başka başka mü’ekked ve müdellel ve mufassal evâmir-i aliyye ısdâr ve ocağ-ı yeniçeriyândan dahi mü’ekked mektûblar ve mübâşirler tisyâr kılınup ve şehâmetlü Kırım hânı hazretleri dahi bu vakitlerde bâzû-yı gayret ve şecâ‘ati teşmîr ve Tatar askerini cem‘ idüp bir tarafdan anlar dahi Boğdan âsîleri ve Moskovlu la‘inleri üzerine hücûm eylemeleriçün kā’ime tastîr ve evâmir-i aliyye ve kā’imede Eflaklu kurâlarına ve re‘âyâlarına ta‘arruz ve te‘addî olunmaması te’kîd ve tahrîr kılındı. Cenâb-ı Hüdâ metîn ve kadîr kılup asâkir-i İslâma kuvvet ve nusret ihsân ve nasâyih ve teşvîki te’sîr ile karîben İsakçı’ya ve Maçin’e cem‘ olmaların müyesser ve a‘dâ-yı dîn-i mübîni makhûr u müdemmer eyleye, Âmîn! Yâ hayrü’n-nâsirîn istecibü’d-du‘âenâ bi-hürmeti'l-furkāni’l-mübîn küffâr-ı mel‘anet-şi‘ârdan ahz-ı intikāma asker-i cedîdin vürûdı be-gāyet muktezî olup orduda kalan asâkir-i kalîleden tahrîr ve tertîb ve üzerlerine nasb olunan Abaza Mehmed Paşa ve Canikli Ali Bey şimdiye dek üç dört mahalde bozgun virdiler. Allahu te‘âlâ aşkına ve habîb-i hazret-i Kibriyâ hürmetine bundan yirmi gün mukaddem arz u takrîr ve niyâz eylediğim mîrî ve bostânî ve piyâde ve süvârî askerlerin Edirne ve havâlîlerinden serî‘an ve âcilen tahrîrleri ve bir kadem akdem İsakçı’ya tesyîr itdirilmelerine ve vezâret ihsân buyurulan Rumili ve Sivas vâlilerinin mükemmel cedîd askerleriyle bir gün akdem bu câniblere vüsûle müsâra‘at eylemeleri mü’ekked emr-i hümâyûn-ı şâhâneleriyle tenbîh ve rikâb-ı hümâyûnları ka’immakamı vezîr-i mükerrem kulları ve rikab-ı müstetâbları defterdârı ve tersane-i âmire emîni ve ka’immakam kethüdâsı vesâ’ir kulları cümlesi dâmen-i gayreti teşmîr ve hâb u rahatı terk ve askerin tesyîrlerine ve şimdiden donanma ve mühimmât-ı seferiyyenin mukaddemâ arz u takrîrlerim mûceblerince bahara dek bilâ-noksan bi'l-ihtimâm tanzîm ve tetmîmlerine bezl-i mâ-hasal-ı kudret eylemeleri dahi te’kîd buyurula ve baharda gelecek askerden Rumeli’de evlâd-ı fâtihândan geçen sene fâtihânlu gelmeyüp, ekseri Kıbtî ve ırgad makūleleri gelüp seferde bir akçalık işe yaramadıklarından mâ‘adâ vürûd ve avdetlerinde ikiyüzden mütecâviz kurâları tahrîb ve ihrâk iderek gelüp gitdiler. Bu def‘a der-aliyyelerinden bir kapucubaşı ağa kullarına harc-ı râh i‘tâ ve anlardan bir pâre hıdmet almayup şurût-ı

kadîmeleri üzre evlâd-ı fâtihândan üç bin nefer-i güzîde müsellah askeri ağalarıyla ma‘an sefere getürdükde esnâ-i râhda kurâ ve re‘âyâya hasâret itdirmemesi muhkem tenbîh buyurulması ve zîr-i telhîs-i çâkerânemde hülâsa vechile arz olunan mevâdd-ı sefer-i hümâyûnlarına be-gāyet muktezî husûsât olmağla cümlesinin tahrîr-i çâkerî üzere **[3a]** husûlüne müsâ‘ade-i hümâyûn-ı hüsrevâneleri şâyân buyurulması bâbında emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velîni‘metim pâdişâh hazretlerinindir.

Boğdanlu re‘âyâsı bi’l-cümle Moskovlu’ya tâbi‘ olup Kalas İskelesini ve Çorçoleş anbârını zabt itmekle İsakçı’dan Silistre ve Ruscuk taraflarına ve İbrail’e zahîre kayıkları amed ü şûd idemeyeceği zâhir olmağla şimdiden tersane-i âmirelerinde Tuna’ya mahsûs olmak üzere Akdeniz cenk fırkateleri misillü vesî‘ ve kürekçileri tam ve takımları ve baş topları mükemmel yirmi kıt‘a fırkateler vücûdları metîn ve kalafatları muhkem ve rasîn olmak ve onar tüfenkçileri temâm olmak üzere inşâ ve techîz ve bunlar ile otuz dokuz ve kırkar zirâ‘ neferâtı ve topları mükemmel üç kıt‘a mîrî kalyonlar ve cümlesinin üzerlerine kadîmde oldığı misillü ümerâ-yı deryâdan yâhûd kapudanândan i‘mâl-i neferâta kādir ve Tuna kapudanı nasb ve bi-mennihi Te‘âlâ Mart dokuzu mürûrunda İsma‘il ve İsakçı’ya vürûd eylemek emrine kā’immakām paşa ve kapudan paşa ve emîn-i tersâne efendi kulları be-gāyet tekayyüd ü ihtimâm-ı tam eylemeleri akdem umûr-ı Devlet-i Aliyyelerindendir. Küffârın yed-i istîlâsından Tuna nehri açılmadığı hâlde gerek sefer ve gerek Âsitâne-i sa‘âdet zehâyiri münkatı‘ olacağı âşikâr olmuşdur. Fermân hazret-i men-lehü’l-emrindir.

Moskovlu la‘în Boğdanlu havenelerinden kırk elli bin mikdârı melâ‘în-i hâsirîni etbâ‘ itdirmekle bu sene-i mübârekede etrâfa ve Bender gibi kal‘a-yı cesîmeye iki def‘a hücûmlarından ve mel‘anetlerinden fehm olunmuşdur ki, Özi ve Kırım taraflarına dahi rûz-ı Hızır'dan akdem hücûm ideceği zâhir olmağın vezîr-i mükerrem kapudan paşa ve başbuğ kullarıyla Özi ve Kefe taraflarına bahâr seferiçün gidecek donanma-yı hümâyûn kalyonları ve çekdirmeler ve ince donanma takımı metîn ve neferâtı sene-i sâbıkadan ziyâde ve mükemmel olup Mart dokuzundan sonraca teveccüh eylemeleri.

Anatolı ve Rumili taraflarından tahrîr ve rûz-ı Hızır'dan akdem İsakçı’ya gelecek mîrî piyâde ve asker-i süvârînin mübâşirleri mu‘temedün alayh mu‘teber âdemler olup esnâ-i râhda kurâ ve re‘âyâya hasâret itdirilmemek emri muhkem tenbîh ü tehdîd olunmak ve bunlardan başka Hotin’den ve Hantepesi ve İsakçı’dan firâr ile vilâyetlerine giden tîmârlu ve za‘îmler gerek Rumili eyâletinden ve Anatolı ve Karaman ve Adana ve Maraş ve Sivas eyâletlerinin mütesellimlerine mü’ekked ü müşeddid evâmir-i aliyyeleri ordu-yı hümâyûnlarından tesyîr olunmak üzre olup, ancak ordu-yı hümâyûn bevn-i ba‘îdde olmağla kā’ide-i kadîme üzere rikâb-ı müstetâbları taraflarından mü’ekked ü müşeddid evâmir-i aliyye ısdâr ve her kim vilâyetinden

Nevrûz-ı fîrûzda çıkup ordu-yı hümâyûna azîmet eylemezler ise cezâları tertîb olunmak üzere te'kîd ve irsâl ve isti'câl olunmaları.

Ordu-yı hümâyûnları hazînesinde akça kalmayup bir kıst Lezez mevâcibine tevkīf olunan akça dahi zuhûrât-ı mesârıfa sarf ile noksân kaldığından mevâcib-i mezbûr henüz verilmediği hasebiyle defterdâr efendi kullarının takrîrleri üzere üç bin kîse akçanın serî'an ihsân u irsâl buyurulması üç def'a takrîr-i çâkerânemle arz u niyâzım olmışidi. Bender ve Kırım ordularının dahi mevâcibleri defterdârlarına ale'l-hesâb i'tâsı ve asker tahrîri ve sâ'ir mesârıf içün gelecek üç bin kîse vefâ eylemeyeceği zâhir olmağla dört bin kîse akça dahi başkaca irsâl ü ihsân buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i velîü'l-emrindir.

Bu sene-i mübârekede ordu-yı hümâyûnları hıdmet-i şahânelerinde seferber olan kebîr ü sagīr hâcegân kullarının fi'l-asl îrâd-ı senevîleri kalîl ü za'îfü'l-hâl kulları olup mansıblarının îrâd ve avâ'idâtları dahi kā'ide-i kadîme-i mer'iyye üzere yedlerine vâsıl olmayup, kıllet-i îrâd ve galâ-yı eşyâ ve tam'-ı etbâ' ve devâbb u mevâşîleri helâk oldığından cümlesinin hâllerine za'af-ı küllî ve zarûret ârız olup merhamete şâyân olmalarıyla hâlâ Âsitâne-i sa'âdetde îrâd-ı kesîre-i seneviyyeye mâlik kaviyyü'l-iktidâr kesîrü'l-etbâ' olan mütemevvil ve mu'teber hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn kullarından beş altı nefer kullarının sefer-i hümâyûnlarında orduda bulunmaları ve hidemât-ı aliyye-i şâhânelerinde istihdâm kılınmak üzre serî'an tesyîrleri ve bunlardan başka zehâyir sevk ve tahsîllerine ve ba'zı askerler sevkine ve umûr-ı cesîmede istihdâma şâyân altı nefer-i kaviyyü'l-iktidâr îrâda mâlik işgüzâr kapucubaşı ağalar kulları dahi kezâlik takımlarını tanzîm ve ordu-yı hümâyûnlarına tesyîr kılınmaları muktezî idüğü ma'lûm-ı âlî buyuruldukda fermân şevketlü efendimindir.

[3b] Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velîni'metim efendim pâdişâhım

Ma'rûzât-ı çâkerâneme lütfen ve merhameten müsâ'ade-i celîle-i şâhâneleri mebzûl ve şâyân buyurulması muntazır ve mes'ûl-i âcizânem olmağla müsâ'afe-i şâhâneleri erzânî buyurulmak recâ-yı bendegânemdir. İşbu ma'rûzât-ı çâkerânem temhîr ve tesyîr olunmak üzere iken tatarlarım kulları yediyle hutût-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnları vâsıl ve mefâhîm-i merâhim-i iktirânlarına karîn-i zihn-i çâkerânem olmağla mûceblerince amel ü harekete kıyâm olunmuşdur. Kalas muhârebesini civârda İbra'il kal'asında olan levendât ve yerlü askeri istimâ' ve müşâhede ve derûnlarına haşyet gelmekle yerlüsü ıyâllerini Maçin'e ve Silistre'ye nakl ve levendât ve askerîyi dahi Abdi Paşa kulları zabt ve tevkīf idemeyüp kendüsi ve yeniçeri ağası ve zâbitân ve bir mikdâr asker ile kaldığını hâvî târîh-i telhîs-i çâkerîde vezîr-i müşârunileyh kullarının tahrîrâtı vürûd ve İbra'il kādısı ve müftisi İbra'il'i bıragup firâr eyledikleri haberi geldiği gibi bulundukları mahalden çavuş mübâşeretiyle ahz ve mahbûsen İbra'il'de yerlerine îsâl içün emr-i âlî tesyîr kılındı. Henüz İbrail'e küffâr gelmeyüp ve kal'asında yetmişden ziyâde top ve cebehâne ve asker mevcûd iken anların dahi bu vechle vahşet ve havflarıyla perîşânlık

göstermeleri kullarını mütehayyir eylemişdir. Cenâb-ı hazret-i Hakk encâmını hayr eyleye, âmîn! Bu rütbe vahşet, re‘âyânın isyânından olmuşdur, nefîr-i âmm emr-i şerîfleri tahrîr ve Boğdan re‘âyâsının isyânı ordu kādısı huzurunda cümle müvâcehelerinde sâbit ve i‘lâmı tahrîr olunup evâmir-i şerîfe irsâl olunmak üzre iken Kırım hânı hazretlerinin ve çâker-i müstedîmlerinin kā’ime ve takrîr-i çâkerâneleri mûcebince Boğdanlu isyânı keferelerin katl ü tedmîr ve sebî vü istirkāklarını şer‘an fetvâ-yı şerîfe mûcebince izn-i hümâyûn-ı hüsrevânelerini muhtevî hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnları vâsıl olmağla derhâl evâmir-i şerîfeleri sebî vü istirkāk lafzları derc ve tashîh ve ucâleten mahallerine tesyîr kılındı. Boğdanlu cânibleri külliyen Moskovluya tâbi‘ olduklarından günden güne etrâfa hücûm ve Tuna kenârlarını zabt idüp Timarâbâd didikleri mahalle dek katanaları geldiği haberi geldi. Bu tarafda olan ordu askerinden bir mahalle asker ve rü’esâ tesyîr olunsa münhezim olmakdadırlar hemân arz ve takrîr-i çâkerî üzre gelecek vüzerâ ve piyâde ve süvârî asker-i cedîdlerin bir-kadem akdem tesyîrlerine inâyet ve ka’immakām paşa kullarına ve tenbîhi iktizâ idenlere mü’ekkeden tenbîh-i hümâyûnları erzânî buyurulmak bâbında fermân şevketlü kerâmetlü kudretlü velîni‘metim pâdişâhım hazretlerinindir. Fî 21 B sene 1183.

Mora Cezîresi ahvâline ve Bahr-i Sefîd’de olan Rusya donanmasına dâir diğer rikâb takrîri

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velîni‘metim pâdişâhım

İşbu ıyd-i şerîf-i edhânın ikinci Ehad günü tatar yediyle hatt-ı hümâyûn-ı muhabbet-makrûnları ve kā’immakām paşa kullarının bâ-emr-i hümâyûn-ı cihânbanî tahrîr eylediği mevâddın kā’imesi bi’l-cümle vâsıl ve hatt-ı hümâyûnları kemâl-i âdâb ve ta‘zîm ile takbîl ve nihâde-i hâme-i tefhîm ve tebcîl ve mezâmîn-i aliyyeleri karîn-i zihn-i abd-i müstedîmleri olmuşdur. Hazret-i Hüdâ-yı kādir-mutlak cümle tedâbîr-i şâhânelerin muvâfık takdîr buyurmağla an-karîb fevz ve nusretle memnûn ve tevfîkāte muvaffak eyleye, âmîn! Mora ve etrâfına me’mûr olanların isti‘câlleri evâmiri ve mîrmîrânlıkları ibkā ve tevcîh olunacakların tevcîh ve me’mûriyetlerini hâvî emirleri ısdâr ve bu def‘a irsâl kılındığı ve emr-i hümâyûn-ı cihândârîleri üzre amel ü hareket olunacağı ve leyl ü nehâr fikr ü şuğlem tahsîl-i rızâ-yı sa‘d-irtizâ-yı mülûkâneleri oldığı ma‘lûm-ı ilm-i alem-ârâ-yı mülûkâneleri buyuruldukda fermân şevketlü kerâmetlü velîni‘metim pâdişâhım hazretlerinindir. İşbu târîh-i takrîr-i çâkerânemde hâlâ Bosna vâlisi vezîr Mehmed Paşa kullarından gelen tahrîrâtda Venedik dozi ve cumhûru ülkesinde vâki‘ olup Karacadağ’a semt olan Zatice ve Korfa adalarına Moskov bayrağıyla üç kıt‘a kalyon gelüp hâlâ ol adalarda oldığını Dobravenik kinezi ve beyleri mektûb ve havâdis kâğıdlarıyla inhâ eylemeleri ile gönderdikleri aynı havâdis kâğıdını irsâl eylemiş manzûr-ı hümâyûnları buyurulmağıçün bir kıt‘a kā’imesi ve havâdis-i mezbûr kâğıdı merfû‘-ı atabe-i ulyâları kılındı. Havâdis kâğıdında ve kā’imede yazdığı adalar Zaksa ve Korfa’dır. Mora cezîresine karşu karîb adalar oldığı bu abd-i kemterlerinin meşhûdum olmuşdur. Venedik cumhûrunun Moskovluya

i‘ânet ve ittifâkı oldığı fehm olunur. Bu âna gelince Bahr-i Sefid’e Moskov sefîneleri çıkup Devlet-i Aliyye sularına geldiği mesmû‘ ve mesbûk değil idi. Ve Moskovlu Bahr-i Sefid’de cezîre ve limanların müdâhil ve mehâricinden câhil olmağla gerek Hanya sâhiline ve Venedik adalarına gelen sefâyin-i muharrereyi Moskovlu ile müttefik olan İngilterelü ve Danimarkalu virüp ve silah ve takımları dahi anların oldığında iştibâh olmamak görinür. Zâhirde Devlet-i Aliyyelerine dostluk izhâr ve düşman tarafına sefâyin ve mühimmât ve zahîre virüp memâlik-i mahrûseleri üzerine sevk ü tesyîr eylemeleri kemâl-i mel‘anetlerin iş‘âr ider. Bâ-husûs Venedik dozı ve cumhûru Devlet-i Aliyyeleriyle mü’ebbeden musâleha üzere iddi‘â-yı musâdakat ve müsâlemetde zâhiren sâbit-kadem iken Moskovlu sefâyinini Mora cezîresi civârında Korfa ve Zaksa ve sâ’ir cezîre ve sevâhillerinde kışladup zahîre ve mühimmât virerek Mora üzerine azîmet itdirmekde i‘ânet ve mel‘aneti zâhir iken kat‘iyyen su’âl buyuruldukda ne vechle cevâba kādir olur? Moskovluya i‘âneti zâhir olmak görinür ve beher hâl ilçisinden kat‘î su’âl buyurulmak iktizâ ider. Bundan başka bu âna dek İngilterelüden sulh u salâha ve ahdnâme-i hümâyûna muğāyir bir keyfiyyet zuhûr eylemeyüp ve rû-yı deryâda düşman tarafına sefîne ve mühimmât virmek ve imdâd göndermek gibi bir hareket vukū‘ bulmamışiken bu senelerde Devlet-i Aliyye düşmanı Moskovluya bu vechile i‘ânetine sebeb ve bâ‘is nedir ve Danimarka kıralı ile Devlet-i Aliyye beynlerinde akd-i musâfât olunalı müddet-i yesîre olup mukaddem ve mu’ahhar muhârebe olmuş olmamağla anın dahi Moskovluya mahfiyen ve zâhiren i‘ânetine bâ‘is ve murâdı nedir? Düvel-i sülüse-i mesfûreden kat‘î su’âl buyurulup cevâb taleb olunmak iktizâ ider. Eğer Devlet-i Aliyye-i dâ’imü'l-karâr ile nakz-ı ahd eylediler ise beyân eylesünler, zîrâ musâfât ve musâlaha-i mü’ebbede iddi’asında olanlar zâhirde düşman-ı Devlet-i Aliyyeyi memleketlerinde tanzîm ve tesyîr eylemezler. Bu husûsları semâhatlü şeyhülislâm efendi ve vücûh-ı ulemâ ve kā’immakām paşa hazerâtı bendeleriyle ba‘de’l-müzâkere su’âl ve tahkīk-i mâdde olunmak enseb görinür. Eğer dostluklarında sâbit-kadem ve râsih-dem iseler Bahr-i Sefid’de alâka ve seyri mesbûk olmayan Moskovluya i‘ânet eylemezler ve illâ Devlet-i Aliyye'yi iğfâl kasdıyla musâfât ve dostluk iddi‘âlarında düşmana i‘ânet ve ittifâk ile fesh-i musâlaha eylemişler ise cenâb-ı Hüdâ-yı mu‘în ve müste‘ân muvahhidîne mu‘îndir. Dîn-i Hazret-i Muhammedî âlî **[4a]** ve sâhibi cenâb-ı hazret-i Bârî olup inâyet-i ezeliye-i rabbâniyesiyle Devlet-i Aliyyeleri mü’eyyed hâmî-i beyzâ-i İslâm olmağla cümlesine gālib ve mansûr u muzaffer olmak keremlerine nice def‘a nâ’il olmuşdur ve inşaâllahü te‘âlâ düşman-ı dîn u devletleri karîben mahzûl ve makhûr olmaları mütemenni-i dergâh-ı ehâdiyyetdir. Gerek İngilterelü ve Venedik ve Danimarka’dan başka başka su’âl olunmasına irâde-i aliyye-i şâhâneleri ta‘alluk ider ise su’âl ve ne vechle cevâb arz iderler ise takrîrlerinin birer sûreti abd-i kemterlerine irsâl buyurulur ise ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân şevketlü efendimindir. Fî 12 R sene 1183.

İnşâ'allâhü te'âlâ işbu sene-i mübârekede livâ-yı kerâmet-ihtivâ-yı hazret-i sipehsâlâr-ı âsafi alâ-sahîbhâ-yı ezkîyü't-tahiyyâ-yı dârü's-saltanatü's-seniyyeye bi'l-yümn ve'z-zafer nakl ve tahrîkde veyâhûd sinîn-i sâbıka misillü Babadağı'nda tevkīf emrinde ittifâk-ârâ-yı bendegân-ı sadâkatkârân-ı Devlet-i Aliyye ve hayr-endişân-ı saltanat-ı seniyye üzre infirâden ve mecmû'en mecâlis-i adîdede vâki' meşverâtda rûnümûn olan hüsniyât ve mehâzîrin aklen ve tecrübeten sûret-i tafsîli.

Düşman-ı dîn-i haybet-karîn geçen sene Tuna kenârı hudûdlarına evâ'il-i şitâda vârid olmağla mukaddem zehâyir tertîb itmediğine binâ'en kenârlarda asâkir-i kesîre tertîbine imkân bulamadığından başka kayık ve sefâyin mertebesi olmayup ve Tuna'dan mürûru şebhûn mücerrebleri olmadığı cihetden mürûra adem-i cesâret ve ehl-i İslâm askeri Tuna'dan bilâ-cisr sefer ile düşmanın şebhûn ideceğini akılları kesmediğinden oldukça asâkir-i İslâm kaviyy'ül-kalb iken, şimdi düşman Tuna'nın her ma'berine vâkıf ve vâdi-i şebhûnda tecrübesi sebkat ve tefennün tahsîl itmekle ve asâkir-i İslâma bu hâletlerden ve temâdî-i seferden vehn ü fütûr ârız olmağla livâ-yı şerîfin Babadağı'nda tevkīfi câ-yı te'emmül ve mülâhaza olacağı.

Mülâhaza-i diğer dahi bu ki; ordu-yı hümâyûn hengâm-ı şitâda cenk ordusu olmayup ru'yet-i mesâlih ider makūle huddâm ve ketebeden ibâret olmakla endîşe ile serhadde ikāmet gayr-ı mesbûk ve ru'yet-i müsâlaha hâlet-i mezbûra mâni' olacağından başka, ordu-yı hümâyûn sahrâda ve kışlakda karârı temâdî kabul idüp bâ-irâdetullâhu Te'âlâ gāret-zede ve birer takrîb birkaç def'a perişân olduğından alışveriş bahânesiyle tezâhüm eden Yehûd ve Nasârâ ve Ermeni ve Cingâneden nüfûs-ı kesîre hâsıl olmağla bu hâlet kaht u galâya illet olup ma'azallâh bir hâdise ârız olsa bu makūle ecnâs-ı rezîleden mürekkeb cem'iyyet az bahâne ile perîşân olmak bedâhet-i akl ile sâbit kazâya-yı müsellemeden idüği.

Mülâhaza-i diğer; bâlâda zikr olunduğı üzre mesâlih ru'yeti ile meşgūl zâtlar ile cenge yaramaz belki perişânlığa illet olacak nüfûs-ı kesîrenin infâkı zümre-i askeriyenin müzâyakasına sebeb-i kavî ve vaktiyle makarr-ı saltanatdan ordu-yı hümâyûnun hareketi sûretinde intizâm-ı mürettebât ve cem'iyyet ve râbıta-i asker ra'nâ ve kavî olacağından başka şân u şükûh ve übbehet hâletleri dahi ancak hâlet-i merkūmeye münhasır olup kışlakdan tertîb ü tanzîm müşevveş ve gayr-ı muntazam oldığı seferber ashâba tecrübe indlerinde emr-i mukarrer idüğü.

Mülâhaza-i diğer; ordu-yı hümâyûn makarr-ı saltanata vürûd farz olunsa sene-i âtiyyede Anatolı'dan gelecek ve Âsitâne'den tertîb olunacak asker Dârü's-saltanada bu sene-i mübârekede cesâret itdikleri bî-edebâne tavra cesâret idemeyüp mahzûr-ı mezkûr ber-taraf olacağından başka tertîbât muntazam ve asker dahi evvel be-evvel cem' ve tertîb ve tanzîme medâr-ı küllî olacağı.

Mülâhaza-i diğer; ordu-yı hümâyûnun Âsitâne'ye hareketinde rû-nümûn olan mahzûr-ı cüz'î kışlakda ikāmete cihet-i murahhece olmak lâzım gelse zahîrenin vefâsı bir vechle kābil

olmayup küllî perişânlığa vesîle olmak mülâhazaya akreb-i ma‘nî olup ve ordu-yı hümâyûnun bu makūle mehâzîri ihtiyâr ile cenge yaramaz nüfûs-ı kesîrenin kışlakda ikāmeti bilâ-mûcîb cânib-i mîrîye masârif-i kesîreyi mü’eddî olacağına binâ’en Âsitâne’ye müteveccih olsa zikr olunan masrafın nısfıyla tevâ’if-i erbâb-ı harbi ittimâ‘ ve arzâ kābil olup sûret-i mezbûrda hâlet-i müdâfa‘a kavî olacağı.

İki senede kışlak ihtiyârı hüsn ve lütfı meczûm olarak ihtiyâr olunmayup belki mukaddemce mülâhaza ve tedârikine teferru‘ idecek tedbîrin icrâsına ba‘zı eşgāl ve esbâb mâni‘ olduğından iktizâ ve hücnetleri ve mazarratı dahi tecrübe olunduğına binâ’en iki senede vâki‘ kusûrun telâfîsi melhûzı mukaddemce hüsn ve kubh şıkları müzâkere ve mukaddemce istîzâna bâ‘is olmakla gayr-ı mesbûk olarak serhadde kışlak farz olunsa ma‘azallah sümme ma‘azallah ihtimâlden ba‘îd olmayan bir gûne teferrük ve perîşânî hudûsı bir dahi kābil-i iltiyâm olamayacak hâlât-ı kerîhe ve menfûreden oldığı muhtâc-ı beyân olmayup, keyfiyet-i mezbûra bir vezîr veyâ bir serasker hezîmetine kıyas olmayacağına binâ’en mahzûr-ı mezbûr a‘zam mehâzîrden idüği.

Ordu-yı hümâyûnun Babadağı’nda ikāmeti ancak Maçin ve İsakçı ve Tulca ve Babadağı muhâfızalarına nezâretden ibâret ve hüsniyâtı dahi zikr olunan nezârete münhasırdır. Kapularını tanzîm içün i‘ânet şartıyla kenârlarda birer muhâfız ve Babadağı’nda bir sâhib-i nüfûz ve kavî u kādir serasker ve ma‘iyyetinde birkaç muntazam mîrmîrân tertîb olunduğu sûretde dahi ra‘nâ nezâret ve muhâfaza hâleti hâsıl ve si‘a-i zehâîri mûcîb ve keyfiyet-i mezbûra siyânet beytü’l-mâl şıkkına ve tenfîh-i zümerât-ı askeriyeye illet-i kaviyye olacağından başka Maçin ve İsakçı ve Tulca kavî mehâzîri ihtiyâr ile ordu-yı hümâyûnun tevkīfi nâ-münâsib olup ma‘hazâ Babadağı ve zikr olunan kenârlar muhâfazası vüzerâ ve mîrmîrân ta‘yîni ile cenk içün müheyyâ nüfûs ile dahi â‘lâ ve ra‘nâ muhâfaza kābil olacağı.

Âsitâne-i sa‘âdete avdet sûretinde Bazarcık vesâ’ir kazâlardan Babadağı seraskeri nasb olunacak vezîrin ordusuna cebr ve ilhâh ile bayraklar tertîb ve vâfir zehâîr sevki hadd-i imkânda ve muhâlefet idenler te’dîb oluna, fesâd ile ülfet etmiş müfsidlerin te’dîbi ve muktezî olan umûr-ı mühimmenin tesfiyesi esnâ-yı râhda mümkün ve bu vechle serasker-i müşârunileyhi takviye kābil olup bâ-husûs ordu-yı hümâyûn Âsitâne’de olmadukça seraskere ma‘azallah za‘af ârız olsa bi’l-vücûh asker irsâli ile takviye kābil olup ordu-yı hümâyûna ma‘azallah bir gûne tefrika ârız olsa i‘âneti bir tarafdan mümkin olmayacağı.

Eslâfda bu gûne ordu-yı hümâyûnun mütemâdiyen taşrada kalması gālibâ ukalâ-yı mütekaddimîn zikr olunan mehâzîri mütâla‘alarından iktizâ ve serhadlerde ikāmeti gayr-ı mesbûk hücneti mütebeyyin olmakdan iktizâ ve kırk dokuzda kışlak ihtiyârında bir senede tecrübeleri muktezâsı ile mahzûrına ıttılâ‘ ile beher sene avdeti tercîh ve her avdetde birer kal‘a fethine muzaffer oldukları hüsniyâtına delîl-i kâfî zikr olunan sûrete nazaran ordu-yı hümâyûn

mesâlih-i mühimmeye takviye ve Anatolı ve Rumili'den [sene-i] âtiye içün **[4b]** celb ideceği askeri tanzîm ve sâ'ir melhûz olan hüsniyât içün Âsitâne-i sa'âdete azîmete ruhsat buyuruldukda Babadağı'na nasb olunacak serasker-i kaviyyü'l-iktidârın nasb u i'ânesi re'y ü inâyet ve himmet-i âlîye mevkūf ma'nâ idüği.

Alâ-külli't-takdîrîn hudûdların takviyesi vâcib ve yeniden vezîr nasbı ba'zı mahzûru müstevcib olup el-ân hudûdlarda mevcûd vüzerâ bî-tâb u tâkat ve kudret olmağla iki bin nefer kapu halkı ve dolu ve tüfenkci cem' ve tertîbine vâfî i'ânet ile Selanik mutasarrıfı Vezîr Ali Paşa ve bin nefer süvârî ile Çatalcalı Ali Ağa ve Feraşeli Mehmed Paşa vilâyetinden kethüdâsı ma'rifetiyle beş yüz nefer ihrâc ve Babadağı cânibine serî'an celb ve İbşir kapudan ve Ca'fer kapudan ma'iyyetinde olan Bosnavîlere mîrî verilüp tevkīf ve buna müte'allik ba'zı esbâb-ı kuvvet mülâhaza ve icrâ olunmak üzere tanzîm ve vezîr-i müşârünileyh Ali Paşa mu'accelen Babadağı cânibine teveccüh şartıyla sefere me'mûriyetleri resîde-i serhad vücûb oldığından başka el-ân hudûdlarda mevcûd vüzerâ ve mîrmîrâna za'af-ı küllî âriz olmağla kapuları halkını teksîr şartıyla i'ânet-i külliyeye muhtâc ve sûret-i mezbûre teksîr-i neferâta bâ'is ve emr-i mezkûr vâcibü'l-i'tinâ idüği.

Âsitâne-i sa'âdete avdetde mezkûr olan hüsniyâtdan başka ocaklar ve ortalar takım ve edevât intizâmı cihetiyle perîşân olup ve i'tikādlarında intizâm-ı hâl Âsitâne-i sa'âdete ric'at husûsuna münhasır oldığını ibtidâ-i senede iddi'â ve ol vakt ocaklunun ric'ati tercîh etdikleri atabe-i ulyâya arz ve takdîm olunan keyfiyâtdan olup hattâ top arabacıbaşı ağa kulları geçen sene avdet itmiş olduğından mühimmât ve neferât akrânı ocaklardan muntazam ve müretteb oldığından hüsn-i ric'at meşhûd-ı enâm oldığı.

Mülâhazât-ı mezbûre muktezâ-yı hâl iktizâsı ve bulunduğımız sûretin muktezâsı olup ta'cîlen istîzân ve tanzîmi mertebe-i vücûbdedir. Kaldı ki şîve-i takdîr bir gûne nusret-i cemîle ile mürettebât-ı mezbûrenin tağyîrini ilcâ itdikde yine muktezâ-yı hâle ri'âyet ile hareket farîza-i zımmet-i çâkerân-ı erbâb-ı sadâkat olmağla bu bâbda ve her emrde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

[5a] [Boş]

[5b] Rusya Devletiyle mütâreke fi'l-kıtâl olundukda ana dâir kaleme alınan mevâd ve tahrîrâtdır.

Akd-i mütâreke husûsuna Prusya ve Nemçe devletleri tavassut itmekle nizâmına şurû' içün Devlet-i Aliyye tarafından ta'yîn olunacak me'mûr hâzır idüğini hâvî taraf-ı sadr-ı a'zamîden mareşala tahrîr olunan mektûbdur.

Bu bâbda şeref-rîz-i südûr olan bir kıt'a hatt-ı şerîf mazmûn-ı münîfi ve mukaddema kāime-i cenâb-ı kā'immakāmî me'ali ve madde-i mütârekede akd olunacak şurût-ı selâseyi mübeyyen şukka müfâdından istinbât ve Prusya ilçisi De Segelin tarafından

takdîm olunan takrîr kâğıdı sûretinden istihrâc olunduğı üzre te'emmül ve tedkīk ile ictihâdımıza mebnî te'hîrde adem-i mesâğ fehm olunup muktezâ-yı hâl ve iktizâ-yı irâde ve lâzıme-i sûr-ı mezkûreye bi't-tatbîk ve karâ'in-i hâl ve kitâbiyeye bi't-tevfîk mu'accelen kaleme alınup ulağ-ı mesfûrı Der-aliyye'ye îsâl iden çukadarımız ile fertmareşal cânibine ib'âs olunan mektûbun sûretidir. Sebk ve ibâretinde tahrîr ve irsâlinde şıkk-ı hatâ ve sevâb ne derecededir ma'lûmumuz değil. İşbu husûsa muhtâc idüği beyândan müstağnîdir. Ez-cümle bu sûretlere Nemçe devleti rızâ-dâde olmaz bilür idik ve gûyâ rızâsı da mer'î idi. Şimdi devlet-i müşârunileyh muvâfakat mi eyledi, yohsa Nemçe devletinin muvâfakati ve adem-i muvâfakati müsâdâtını mûcîb bir hâl mi sünûh eyledi? Beride buna şurût-ı sülüseyi mutazammın kâğıd ilçiler ile söyleşilüp sûret-i mezbûre mi karâr virdi, yohsâ fertmareşal tarafından me'mûr Devlet-i Aliyye tarafından me'mûra sûret-i mezbûreyi teklîf ve ilzâm itmek içün telkīn kâbilinden midir? Eğer karâr bulmuş ma'nâ ise bi-ayni icrâ olunur karârı bu cânibde verilecek ise tarafımıza nâfi' ba'zı şurût-ı nâfi'a mütalâsı bizim içün mümkündür. Ez cümle bir iş görülmeyüp netîce yine muhârebeye müntehî olmak iktizâ itdükde fesh-i meslis târîhinden altı mâh müddet hadd-i mütâreke şart kılınsa askerimiz mizâcı iktizâsı Devlet-i Aliyye'ye nâfi' olur üç mâhda bizim asker her ne kadar devşirmeli bulunsa tekrâr kuvvet üzre cem'iyyeti müşkildir. Biri dahi bir iki ve beş makūle eşkiyâ asker Rusya ile nizâ' ihdâs itseler tarafeyn âdemlerini zabt ve te'dîb ve ıslâh vâdisine düşüp bu keyfiyet ahd-i cânibeyne mûceb-i infi'âl olmaya ve ba'îd hududlarda mütâreke şüyû'undan mukaddem bir hâlet tehaddüsü dahi tarafeynden bâ'is-i tenâfür olmaya ve bunun emsâli ba'zı şurût derci ve ilzâma tasaddîmiz bizüm içün mümkün mü değil mi ma'lûm olmak lâzım gelüp, her keyfiyete etrâfıyla vukūf gerekdir ki ma'âzallâh bir gûne hatâ olmaya ve işbu husûsun ihfâsına ziyâde i'tinâ olunup şöyle ki re'y ve emrimiz ile gerek tesvîd ve gerek tebyîz ve gerek işbu sûret bi'l-cümle re'isülküttâb efendi kulları yediyle tesviye olunup âhar bir ferd vâkıf olmadığı ve mütâreke müzâkeresiçün ricâl-i devletden bir münâsib kullarının ihtiyârı mülâhazasında olındığı karîn-i ilm-i sâmî buyuruldukda emr ü fermân men-lehü'l-emrindir.

İşbu mektûbun cevâbı zîrde mastûr ikinci mektûb olup maddeleri bâlâsı sürhle meşrûh olmağla Rusya fertmareşalı Romançof tarafından vârid olmuşdur.

Kıdvetü ümerâi'l-milletü'l-mesihiye umdetü küberâi't-tâ'ifetü'l-İsevîye Devlet-i Rusya askeri üzerine fertmareşal olan rağbetlü haşmetlü dostumuz konte Romançof *hutimet avâkıbihû bi'l-hayr* kıbeline hülâsa-i kelâm ve nakāve-i peyâm iblâğıyla dostâne inhâ olunur ki; bundan akdem kıral-ı mehâsin-hisâl-i Prusya haşmetlü miknetlü menziletlü dostumuz Frederikos cenâblarının Petreburg'da mukīm ilçileri rağbetlü dostumuz konte Solmiş cânibinden devlet-i Prusya irâdesiyle cânib-i hülûs-ı câliblerine gelüp Der-aliyye'de mukīm devlet-i Prusya ilçisi

rağbetlü dostumuz konte De Segelin tarafına irsâl olunmak istid‘âsıyla cânib-i muhibbânemize vârid olan ulağ-ı tıbk irâde-i dostâneniz üzre ol vakt Âsitâne-i sa‘âdete irsâl olınmışidi. Ulağ-ı mesfûr bu def‘a meştâ-yı ordu-yı hümâyûn olan Şumnı kasabasına vârid olmağla hâmil oldığı evrâk ile eminen savb-ı dostânenize irsâl olunmuşdır. Ancak Âsıtâne-i sa‘âdet'de mukīm Prusya ilçisi mûmâileyh dostumuz tarafımıza bir kıt‘a takrîr kâğıdı takdîm idüp mefhûmunda Prusya kıralı cenâbları muktezâ-yı safvet ve hayırhâhî üzre Devlet-i Aliyye ile Devlet-i Rusya beynine musâfât-ı tâmme hâsıl olması garaz-ı hâlisi olduğunu beyândan sonra haşmetlü menziletlü miknetlü Roma imparatoru cenâblarının inhâlarıyla musâfât-ı beyne’d-devleteynin levâzımından olan murahhaslar ta‘yîn ve emr-i mükâlemeye şurû‘a mukaddema i‘tibâr olunan mütâreke fi'l-kıtâl maddesine haşmetlü miknetlü menziletlü devlet-i Rusya imparotoriçesi cenâbları rızâ-dâde olduklarına binâ’en madde-i mütârekeyi iki asker beyninde bir münâsib mahalde iki devlet seraskerleri taraflarından ta‘yîn olunacak mu‘temed me’mûrlar bi’l-müşâfehe müzâkere ve netîcesi cânibeyne hayırlu olur. Maslahatın mukaddimesi i‘tibâr olunan mütâreke fi'l-kıtâl maslahatına karar virilmek içün suhûlet-i cânibeyne ziyâde ri‘âyet etmeniz vesâyâsıyla siz dostumuza sipâriş olunmuş olduğuna binâ’en cenâb-ı hulûs-me’âbınız ile muhâbere ve bir münâsib mahall-i müzâkere tahsîsine ba‘de’l-karâr taraf-ı dostânemizden ta‘yîn olunacak me’mûr dahi dostâne me’mûr kılınmasını ilçi-i mûmâileyh tarafımıza tahrîr ve inhâ ider. Dostlarımızın münâsib görüp cevâz-dâde oldukları husûsa meyl ve rızâ âdet-i hasene-i dostâneden olduğundan başka, emn ü âsâyiş-i ibâdullâhı taleb-i şîme-i müstahsene-i şefikāneden ve beyne’d-devleteyn bu makūle hayırlu maslahatda bulunan vükelâ-yı cânibeynin bâ‘is-i iftihâr ve mûcib-i tezâyüd-i şân u i‘tibârları olacağı hasebiyle siz dostumuz ve bu muhibbiniz böyle maslahat-ı hayriyyede bulunmamız emr-i mergūb olduğuna binâ’en hâlâ serîr-i ârâ-yı azamet ü şehriyârî ve revnâk-efzâ-yı tahtgâh-ı şevket ü tâcdârî, a‘zam-ı selâtîn-i izâm, efham-ı havâkīn-ı fihâm, âfitâb-ı âlemtâb-ı hilâfet-i uzmâ, neyyir-i cihân-efrûz-ı saltanat-ı kübrâ, mü’eyyid-i erkân-ı şer‘-i metîn, müşeyyid-i bünyân-ı dîn-i mübîn, nâşir-i âsâr-ı adâlet-i beyne’l-hâfıkīn, hâdimü’l-harameynü’ş-şerîfeyn şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü azametlü velîni‘metim pâdişâh-ı dârâ-ı derbân ve şehriyâr-ı İskender-unvân efendim hazretlerinin cânib-i seniyyü'l-menâkıb-ı hüsrevânîlerinden inâyet buyurulan vekâlet-i mutlakamız ve ihsân **[6a]** buyurulan ruhsat-ı kâmilemiz hasebiyle işbu emr-i hayriyyet-netîce nezd-i mecîde müstahsen görilüp icâbetimiz mukarrer oldığı ma‘lûmunuz oldukda bu cânibden ta‘yîn olunacak me’mûr ve mu‘temedimiz hâzır u müheyyâ olmağla cenâb-ı safvet-me’abınız dahi me’mûr ve mu‘temedinizi âmâde idüp iki tarafdan birer nefer me’mûrlar iki cânibin askeri beyninde olmak şartıyla ne mahalde ve kangı günde bir mahalle cem‘ ve dostâne mütâreke fi’l-kıtâl maslahat-ı hayriyyesini müzâkereye şurû‘ ve ibtidâr eylemelerinde vech-i münâsib nezd-i dostânenizde ne gûne ise kemâl-i hulûsa

makrûn muhabbetnâmeniz ile bir sâ‘at mukaddem taraf-ı dostânemize inhâ ve iş‘âra ibtidâr eylemeniz siyâkında mektûb-ı vâlâ üslûb tahrîr. Fî 9 Z sene 1185.

Akd-i madde-i mütâreke içün ta‘yîn olunan Abdülkerim Efendi ordudan hareket etmezden mukaddem taraf-ı sadrıâ‘zamîden feldmareşala yazılan mektûbdur.

Bu def‘a taraf-ı çâkerîden Rusya devleti askeri üzerine serasker olan fertmareşal tarafına tahrîr olunan mektûbun bir sûretidir. Mütâreke mukâlemesine me’mûr Abdülkerim Efendi kullarından mukaddem bir tatar ile mu‘accelen irsâl olunmak üzredir ve birkaç gün sonra mûmâileyh dahi techîz ve irsâl olunmak üzre oldığı ve mahall-i mukâleme Bükreş ihtiyâr olunmayup Yergögi ihtiyârına illet pek de Rusya devletinin ayağına varma olmayup bir dahi muhâberemizde suhûlet olmak maslahâtına mübtenîdir ve bu keyfiyetin şimdilerde ihfâsı mer‘î olup ancak han ve kalgay vesâ’ir seraskerler ve vüzerâ fi’l-cümle vâkıf olmasalar şurût-ı mütâreke ve ma‘nâ-yı mütâreke mugāyiri hareket ile mebâdî-i emrde mûris-i gubâr-ı infi‘âl olur hâlât ibkā‘ idecekleri melhûz olduğuna binâ’en ve cânibeynden akd olunacak şurûtdan idüğine ibtinâ’en şehâmetlü han hazretlerine ve Ruscuk seraskeri ve Niğbolu ve Ziştovi muhâfızları ve vüzerâya bu keyfiyeti hakîmâne tefhîm ve ihfâsı vesâyâsıyla şurût-ı mütâreke ve ma‘nâ-yı mütâreke levâzımına ri‘âyet ve mugāyiri hareketden mücânebet eylemeleri zımnında lisânen takrîrine havâle ile silahdâr kâtibi Bekir Paşazâde Atâ’ullâh Beğ kulları ta‘yîn ve Bazarcık ve Silistre seraskerleri vüzerâ ve kalgay sultân cenâbları câniblerine mühimme-i mezbûreyi ber-siyâk-ı meşrûh tefhîm içün cizye Başbâkī kulu Hâcı Selim Ağa kulları ta‘yîn olunmuşdur husûs-ı mezbûru Boğaz seraskeri ve kapudan paşaya ve sâ’ir rikâbdan telkīn ve tefhîm iktizâ idenlere ifâde husûsuna muktezâsıyla rikâb cânibinden i‘tinâ olunmak lâzım gelmeğle emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Eslâfımız zamânından berü cenâbınız mâ’il-i safvet-i cânibeyn olup bu emr-i hayr-encâmın husûlü havâhişle mesâ‘i-i ma‘kūleniz mukārenet niyet-i sâfiyeye mebnî mü’essir olmağla devlet-i imparatoriye ve devlet-i Prusya tavassutları ve inzimâm-ı rey-i dostâneleriyle beyne’d-devleteyn be-takdîrullahi te‘âlâ hudûs iden nâ’ire-i cenk ve rezm-i mütehavvil sûret-i sulh u silem olup iki cânibde vâki‘ ibâdullahın kanları dökülmekden sıyânet ile rahat-ı âmme hâsıl olmasını ve devleteyn-i müşârunileyhümâ iki cânibe hâyırhâhâne ve hüsn-i edâ ile inhâ itmeleriyle bu maslahat-ı müntecetü'l-hayrın kabûlü ahd-i cânibeyne emr-i ma‘kūl görünüp icrâsı ihtiyâr olunduğuna binâ’en her madde bî-esâs kāim olmadığı misüllü sulh u salâhın husûlü dahi murahhaslar ta‘yîni ile mükâlemeye şürû‘ ile kāim ve hâsıl olacağı zâhir olmağla bu husûsa dostlarımızın mukaddema i‘tibâr eyledikleri mütâreke fi’l-kıtâlin müzâkeresiçün hâlâ serîr-i ârâ-yı evreng-i şehriyârî ve revnak efzâ-yı dihîm-i cihândârî husrev-gerdûn-ı kadr-i sitâre-sipâh ve hâkan-ı gîtî-sitân-ı mu‘allâ bârgâh, efser-i rubâ-yı farak-ı Kisrâ vü Cem, maşrık-ı şümûs-ı eltâf

ve himem-i cevher-i şemşîr-i hamâset u besâlet, gurre-i cebîn-i şevket ü hilâfet, hâdimü'l-harameynü'ş-şerîfeyn, sânî-i İskender-i Zülkarneyn, sultânü'l-berreyn ve hâkānü'l-bahreyn; şevketlü, kudretlü, adaletlü, mehâbetlü, kerâmetlü, velîni‘metim, efendim, pâdişâhım hazretlerinin bu abd-i sâdıklarına virdükleri ruhsat-ı kâmile-i cihânbânîleri mûcebince emr-i mütârekenin mukâleme ve tanzîmine tarafımızdan ta‘yîn olunacak me’mûrumuz âmâde oldığı bundan akdem savb-ı sâdıkānalerine çukadarımız vesâtatıyla gönderilen rekīme-i safvet-vesîmemiz taraf-ı hâlisânelerine lede’l-vürûd mefhûmunu mütâla‘a ve çukadarımız merkūm ile ecvibesini mutazammın tesyîr olunan mektûb-ı dostî mansûbları vârid u vâsıl olup mazmûn-ı sadâkat meşhûnunda cenâb-ı vâlâ nisâblarına dahi müftehiretü'l-melikâti'l-azîmâtü'l-İseviyye, muhtârâtü'l-muhadderâti'l-fehîmâtü'l-mesîhiyye, muslihatü mesâlih-i cemâhîri't-tâ’ifetü'n-nasrâniyye, sâhibetü izyâlü'l-haşmeti ve'l-vakār, sâhibetü delâilü'l-mecd ve'l-itibâr haşmetlü menziletlü imparatoriçe *hutimet avâkibuhu bi'l-hayr ve'r-reşâd ve aleyhim ileyhâ sebîle's-savâb ve's-sedâd* cenâbları tarafından ruhsatnâme verildiği ecilden savb-ı muhabbet edeblerinden müsteşiriniz olan me’mûrunuz tesyîr ve mâbeynü’d-devleteyn vukū‘ bulan cenk ü cidâlin terkini müzâkere eylemeleri tenbîh olunacağı ve bu maddede sa‘y u ihtimâmınız derkâr olmağın gönderilen âdemimiz serî‘an âmâde olunduğu ve rütbe-i sadârete tabl-ı vüsûlümüz haberinden husûl-ı mahzûziyetleri ve Âsitâne’de mukīm Nemçe imparatoru ve Prusya kralının ilçileri kıdveti ümerâi'l-milelü'l-mesîhiye dostlarımız De Tugut ve De Segelin cânîblerinden dostâne tasvîb olunan esâs-ı terk-i cidâl icmâline cenâblarını mahrem etmeleriyle münâsib görülüyor ise tarafınızdan dahi birkaç şartlar ifâdesine şürû‘ ve mübâşeret kılındığı ve şurût-ı mezkûre Devlet-i Aliyye’nin şurûtuna mugāyir olmayup belki istihkâmına sebeb ve vech-i suhûlet ile fasl-ı nizâ‘a bâdî-i mülâhaza kılındığı ve dördüncü maddede bast u beyân olunduğu üzere Karadeniz’de olan gemilerimizin bir zamân çekilmeleri husûsu tarafımızdan kabûl olunduğu takdîrce hayırlu ve ehem zann olunduğu ve itmâm-ı emr-i musâlahaya me’mûr olanlar haberi kabûl eylemeleri ve sûy-ı muhibbânemizden haber vardıkda imparatoriçe cenâblarının müsteşârına, ki bu def‘a me’mûrlarıdır, bilâ-te’hîr unvân-ı me’mûriyet gönderilecegi ve Bükreş’den mâ‘adâ mahallerde şenlik olmadığına binâ’en tarafeyn me’mûrları zahîre husûsunda müzâyaka çekmeleri zâhir oldığından **[6b]** mukâleme Bükreş’de veyâhûd Yergögi’de münâsib görüldügü ve me’mûrumuzun rütbesine göre ikrâm u ihtirâmda kusûr olunmayacağı ve ucâleten tarafımızdan haber irsâl olunması ve ta‘yîn-i müddet-i terk-i cidâl Temmuz ibtidâsına değin eğerçi mümkün olup, lâkin bu terkden garez mücerred emr-i mükâleme olmak hasebiyle buna kıyâsen mükâlemenin bidâyetinden nihâyetine müddet ü mehl kâfi oldığı ve ma‘zallâhü te‘âlâ emr-i mükâleme tarafeynin me’mûli gibi hitâm bulmaz ise üç ay tevakkuf-ı rüsûm-ı düvele mugāyir bir emr-i gayr-ı mesbûk idüği ve tarafeyn donanması müddet-i terk-i cidâlde oldukları mahallerde kalup nehr-i Tuna iki asker beyninden hadd-i fâsıl olması ve nehr-i mezkûrun sevâhilinde

tarafeynden cedîd binâ ihdâs olunmayup ale'l-husûs sonraki muhârebede Babatağı ve Tolcı ve İsakcı ve Maçin ve Hırsova'da tahrîb olunan mahallere istihkâm virilmemesi ve tarafeynden Akdeniz'de olan donanmalara emr-i mukâleme zımnında müddet-i terk ihbâr olunması ve taraflarından li-ecli'l-ihbâr donanmalarına göderilecek âdemleri İstanbul'dan selâmet ile donanmaları oldığı yere îsâl olunması ve iki donanmanın seraskerleri dahi keyfiyete vâkıf olduklarında terk-i peykâr husûsunda münâsibi üzre beynlerinde nizâm virmeleri ve mütâreke ve kıtâl bi'l-cümle Kırım ve Karadeniz'e şâmil olup şöyle ki bir donanmış gemi Kırım limanına ve Karadeniz boğazından Tuna'ya ve Özi suyuna girmemesi ve Tuna'da el-yevm mevcûd olan Devlet-i Aliyye gemileri Rusya askerinden ba'îd yerlerde gezmeleri ve bu mütâreke-i cidâlin kezâlik Anatolı'da ve Gürcistan ve civârlarında mu'teber tutılup el-yevm iki tarafın askeri oldukları mahallerde encâm-ı kâre müterakkıben mütevakkıf ve birbirlerine kasd-ı tecâvüz eylememeleri derc ü tastîr olunmağın cümlesinin me'âl-i muhassallarına ıtlâ'-ı âlisânemiz muhît ve şâmil olmuşdur. İnşaallahu te'âlâ gerek muhibbiniz ve gerek cenâbınız kabûlü câiz olan hâlâtı kabûl ve ahd-i cânibeyne zarar u müzâyaka îrâs ider tekâlif-i anîfeyi kāle ve hâtıra getürmeyerek ve semere-i mütâreke ve müntec-i emr-i matlûb-ı musâlaha olan iki cânibin münâsib hâtırhâhını ahd-i cânibeyn hüsn-i edâ ile telakkī-i bi'l-kabûl ve ızdırâb îcâb eden mülâhazâtdan ihtirâz olunup ilâve eylediğiniz şurût ki devleteyn-i müşârunileyhümânın akd ve tevsîk eyledikleri esâsı fesh etmeyüp nakīzı olmaya kabûl olunup ve kezâlik bâlâda eylediğiniz şurût ve dostlarımızın tecvîz-gerdeleri olan şurûta tevkīf ve tatbik husûsunı me'mûrunuza dostâne ifâde eylediğiniz sûretde bi-avn-i mülki'l-müste'ân maslahat-ı matlûba inşaallahu te'âlâ vücûda gelecegi bî-iştibâh olmağla cenâbınızın izhâr-ı şâdümânınızdan muhibbiniz gāyet mahzûz olup emr-i mütârekenin müzâkeresiçün Yergögü mahall-i müzâkere tahsîsi nezd-i mecîde münâsib görülmeğle li-ecli'l-müzâkere tarafımızdan Devlet-i Aliyye-i ebediyü'l-karârda hâcegân-ı mu'allâ-erkândan bi'l-fi'il suvârî mükabelecisi kıdvetü'l-emâcid ve'l-akran es-Seyyid Abdülkerim Efendi *zîde mecduhu* me'mûr kılınup birkaç gün zarfında meştâ-yı ordu-yı hümâyûn olan Şumnı'dan hareket ve Ruscuğa varup andan lede'l-muhâbere Yergögü'ye mürûr ve akd-i meclis-i meşveret etmek üzre kendüye vesâyâmız tefhîm ve ol vechile ta'yîn ve me'mûr kılınmağla cenâbınız dahi me'mûrunuzu Yergögü'ye sevk birle paşaportunuzu ber-minvâl-i meşrûh tertîb ü tanzîm ve muhâbere eserinde telâkki-i me'mûrîn vech-i lâyıkı üzre mülâkāt itmeleri lâzıme-i hâlden olmağla her husûsa hüsn-i ri'âyet ve teshîl-i emr-i matlûba dostâne dikkat ile muhibbiniz ve cenâbınız beyne'l-mülûk şâyân-pesend olacak hâlât ibrâzı sûretine kemâyenbagī dikkat eylemeniz siyâkında mektûb-ı vâlâ-mashûb tahrîr ve Tatar ulağımız ile irsâl olunmuşdur. İnşaallahu mevlâ lede'l-vüsûl.

Fertmareşal tarafından vârid olan mektûbun tercümesidir

Cânib-i Moskov'dan iki takım kâğıd gelüp bir takımı lisân-ı Rusî ve bir takımı Talyanî üzere olmağla dîvân tercümanı Rusya lisanına ârif olmayup ve lisân-ı mezbûra vâkıf diloğlanı dahi olmadığından Rusî lisânı üzre olan takımı âhara ve Talyanî lisânı üzre olanı tercümana tercüme itdirdik. Ancak dîvân tercümanının pîrliği takrîbi ile sıhhat-i tercümeye vukūf içün rikābda bir hoşça tercüme olunup i'âdesi matlûbdur. Ve fertmareşale tahrîr olunan mektûbların Rusî veyâhûd Talyanî tercümesini derûnuna vaz' etmemizi çukadârımıza ifâde eylemiş. Şimdi öyle itsek gerek, ancak Talyanî ve Rusî vesâ'ir elsineye vâkıf Rumdan veyâhud âhar milletden Âsitâne'de bir münâsib kimesne bulunup meştâ-yı hümâyûna sevk buyurulur ise teshîl-i mühimmâta medâr-ı küllî olacağı mukadder olmağla emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Bu mektûbun cevâbı bunun üzerinde kayd olunan sadrazam mektûbudur. Siyâk u sibâkdan dahi mütala'a idenlere ma'lûm olur.

Şumnı meştâsından taraf-ı dostânemize irsâl olunan mektûb-ı mergūbunuz vürûd u vüsûl ve mefhûm-ı aliyyesinde cânib-i devletlerine Devlet-i Aliyye tarafından ruhsat-ı kâmile virildiği beyân buyurulmuş, tarafımıza dahi imparatoriçe tarafından ruhsat virilüp ve benim ruhsatım mâbeynü'l-askerin ben re'y eylediğim mahalle li-ecli'l-mukāvele me'mûrlar ta'yîn ve irsâl ideyim ki bir yere cem' olup mâbeynü'd-devleteyn vâki' olan cenk ü cidâli terk ve müzâkere ve ittifâk eyleyeler. Ve tarafeynin emr-i musâlahaya rağbeti olmakdan nâşî devleteynin murahhasları bir yere gelüp mükâleme içün bir mahall ta'yîn oluna ki iki kavmin kaza ile giriftâr oldukları muhârebe-i azîmeyi def' ve sefk-i dimâ'-i insâniyeyi men' eyleyeler. Ve bu maddede Nemçe imparatoru ve Prusya kralının sıdk-ı bâl ile sa'y u ihtimâmları olup ve menzil ile gönderilen âdeminizi adem-i meks ve serî'an i'âde eylediğim mücerred ve taraf-ı devletlerine olan i'tibâr ve meveddet-i azîmeyi ibtâ ve nâil oldukları rütbe-i vâlâ-yı sadâret hayrından kesb eylediğim sürûr-ı mevfûremi inhâya mebnî olup ve devr-i zamân-ı sadâret-i aliyyeleri semere-i şecere-i sulh ve meveddet ve mâbeynü'd-devleteyn vesîle-i itîlâf ve safvet oldığı bî-iştibâhdır. Ve Âsitâne-i sa'âdet'de mukīm Nemçe imparatoru ve Prusya kralının ilçileri Tugut ve Sehlin terk-i cidâle esâs olmak üzere verilen icmâl-i şurûta beni muharrem eylediler. Cenâb-ı destûrâneleri münâsib görürler ise ben dahi tarafımdan bir icmâl-i şurût bast ü beyân eyleyeyim ki, Devlet-i Aliyye'nin şurûtuna mugāyir **[7a]** olmayup belki maddenin sebeb-i istihkâmı ola ve âsân-ı tarîk ile mâbeyn-i fasl oluna. Dördüncü maddede bast ü beyân eylediğim vech üzre Karadeniz'de olan sefînelerin bir zamân çekilmeleri taraf-ı devletlerinden kabul buyurulur ise zann iderim hayırlu ve ehemdir. Zîrâ mâdâm geşt ü güzâr üzredirler sürüş ve nizâ' eksik olmayup adem-i ittifâka mü'eddî olurlar ve bî-iştibâh emr-i musâlahaya murâdı olanlar benim gibi hayrı kabul iderler ve ben ancak cevâb-ı aliyyelerine muntazırım. Haber geldikde Bükreş'de imparatoriçemizin müşîresi ki, ta'yîn olunan me'mûrdur, unvân-ı ruhsat ile nâmzed kılınır ve

te'hîr olunmaz ve Bükreş'den mâ'adâ mahallerde şenlik olmadığına binâ'en tarafeyn me'mûrları zahîre husûsunda müzâyaka çekecekleri nümâyân olduğundan mükâleme Bükreş'de münâsib görüldü ve Yergögü'den istikbâl ile me'mûrlarınızın rütbesine göre ikrâm u ihtirâmda kusûr olunmaz ve ale'l-acele haber göndermeğle beni mültefit eyleyesiz ki bir an akdem bu işi ru'yet ideyim. Zîrâ akd-i musâlahanın esâsıdır. Ve Prusya ilçisi tarafından gelen ulak yine avdet olunmağla selâmet ve emniyet ve ikrâm ve riâ'yetinizi ricâ iderim. Ve Yergögi'de dahi müzâkereye irâde buyurulur ise tarafımızdan a'râz olunmayup icâbet olunur deyu tahrîr ider.

Temâdi-i terk-i cidâl ü muhâsımet, mûris-i muhabbet ve safvet olmağla rüsûm-ı düveliyeye ârif ve kavâ'id-i madde-i tasfiyeye beyne'l-cânibeyn hâlâtına mürâ'î ve vâkıf olan iki devlet-i azîme ki, hayr-hâhâne mîzân-ı hakk ve insâf ile vezn idüp iki devletin tasfiyesi mukaddimesinde akd ü münâsîb farz eyledikleri şurût öteden beri emr-i mesbûk ve gayr-ı muhdes olduğuna binâ'en Devlet-i Aliyye indinde ma'kūl görüldügü misüllü ma'azallâh hîn-i mukâlemede matlab hâsıl olmayup fesh-i meclis müretteb lâzım gelmek farz olunsa yevm-i feshden üç mâh müddet hükm-i mütâreke cârî olmak sûretini bilâ-cidâl dostâne devlet-i Rusya'nın dahi kabulü iki cânibe himem-i dostâne sarfına kāim olan iki hayr-hâh-ı devletin ol îrâdını hüsn-i kabûl ile şânlarına ri'âyet hâsıl olmakdan başka asl-ı mütâlebe şurû'da ve işin üsûl ve fürû'unda gerek devleteyn-i müşârunileyhümâ ve gerek safvet-i kâmile husûlüne asâyiş-i ibâd içün meyl iden iki devlet herhâlde mîzân-ı hakk ve insâfı elden bırakmayup muvâfık-ı hakk ve husûl-i safvet-i matlûbeye evfak olanı kabul ve temâdi-i emr-i mûceb belki arz-ı igbirâra müstevcib hâlâtı kāle ve hâtıra getürmeyüp avn-i milk-i mennân ve teshîl-i hudâ-yı müste'ân ile cümle mülûk ve erbâb-ı hired indinde gıbta ve tahsîne sezâ inşâ'allâhü te'âlâ memdûd-ı sulh-ı safvet ve güzel muhabbet ve meveddet hâsıl olup ibâdullah rahatını bu vechile tahsîl idenler dahi nîk-nâm ve tahsîl-i rızâ-yı hazret-i mülk-i mün'âm ideceği âşikâr olmağla çünkü bu meclis-i mübârek mukaddime-i hayr mülâhaza olunup temşiyyet-i maslahat-ı mühimmeye ibtidâr olundu. Gerek ma'azallah mefrûz ve mevhûm olan fesh-i meclisden sonra üç mâh hükm-i mütarekenin haddi ve gerek şur,ût-ı sâ'ire-i ma'rûzanın hüsn-i telakki ve kabûlüne iki devlet tarafından me'mûrlar bilâ-cidâl temşiyyet virmemiz bizlere râci'-i iftihâr olmağla lâyıkdır ki, sözü bunda uzatmayup ahar mühim işimize bir kadem akdem şürû' ve müzâkere idelim deyu mülâyim ve vâzıh ta'birât ve mu'âmele-i bi'l-mücâmele ile mütâreke müzâkeresine me'mûr suvârî mukabelecisi Abdülkerim Efendi kulları Rusya cânibinden me'mûr-ı müsteşâr-ı devlet-i Rusya olan şifâhen ve tahrîren evvelki meclisde ber-minvâl-i meşrûh takrîr virüp hekîmâne hareket ile çeküp uzatmayacak derece işbu emrin husûlüne ihtimâm eylemesini mü'ekked tenbîh ve yedine bir sûret virilmişdir. Bu husûsun kabûlü

içün Nemçe ve Prusya devletlerinin ilçileri Der-aliyye'den ya fertmareşale yâhûd mükâlemeye me'mûren mu'accelen birer dostâne mektûb isrâları lâzımeden zann olunur.

Terk-i cidâl içün ta'yîn-i müddet eğerçi Temmuz ibtidâsına dek mümkündür. Lâkin bu terkden garez-i mücerred emr-i mukâleme olup buna kıyâsen mukâlemenin ibtidâsından âhirine dek müddet ve mühl kâfîdir. Ma'azallâh emr-i mükâleme tarafeynin dilhâhı üzere mukadder ve değil ise üç mâh niçün tevakkuf olunsun. Bu bir muhdes da'vâ ve rüsûm-ı düvele mugāyir bir emr-i gayr-i mesbûkdur.

Mezkûr hudûdlarda tahrîb olunan yerlerin i'mâr ve istihkâmına i'tibâr olunmamak husûsu devleteyn-i müşârûnileyhümânın tecvîz ve istisvâvları olan şurût-ı selâse nassına muvâfık olmağla kabulü câ'iz olur deyu cevâb virilüp bu madde mahall-i münâkaşa olmaz. Lâkin tarafeyn donanmaları müddet-i mütârekede oldukları mahallde kalmak şartını ilâveden Rusya fertmareşalin garezi Özi serhaddine donanma gitmeyüp serhadnişîne bu veçhile vehn ü fütûr ârız ve bilâ-ta'ab ol veçhile tahliye-i kal'aya zafer-yâb olması fikrine mebnî idüği dördüncü maddede tasrîhinden zâhirdir. Bu sûretde me'mûr Abdülkerim Efendi kulları şöyle takrîr ve cevâb vire ki, mütârekeden murâd evvelâ tasfiye neticesi hâsıl olmak, sâniyen iki cânib fi'l-cümle rahat idüp âsûde-i hâl olmakdan ibâretdir. Binâ'enaleyh lafz-ı mütâreke ve ma'nâ-yı mütârekenin berren ve bahren icrâsı iki tarafdan ri'âyet oluna deyu devleteyn-i müşârûnileyhümânın tecvîz ve tasvîbleri karada olan asâkir-i kâffe-i hudûda bulunduğu mahallde olup, hudûdu ızrâren ve vech-i âhar ile tecâvüz itmeye. Bahrde dahi bulunduğu yerde olup terk-i cidâl oluna dimek Devlet-i Aliyye donanması Rusya devletinin donanması bulunduğu yire varup dâ'iye-i ızrârda olmaya ve Rusya devleti donanması dahi hudûdlarımıza kat'â tecâvüz etmeyüp ve zehâyir nakl iden tüccâr sefînelerimize ve müste'menâna ta'arruz itmeye dimekdir. Yohsa hudûdu dâhilinde amed ü şüd itmeye dimek değildir. Hengâm-ı cenk ü cidâlde Özi'ye amed ü şüd eden sefâyinimizi şimdiye dek kimesne men'e kādir değil iken dostâne mu'âmele mukaddimesi evânında cenk vaktimizde mübtelâ oldığımız muzâyaka teklîfi ve husûsen Özi'nin zahîresi beher-hâl sefâyin amed ü şüdine menût ve Karadeniz'de sefîne gezmeyüp Özi sularına gemiler varmamak serhadd-i mezbûrda mevcûd ibâdullâhın maraz-ı cû'uddan helâklarını iktizâ ider hâlet olup bu teklîf mîzân-ı hakkdan hâric olmağla bu keyfiyeti ne sizlere teklîf câ'iz ve ne bizlere kabul câ'iz deyu mülâyemetle ifâde ide. Tuna'ya cenk gemileri girmeyüp, tüccâr kayıkları iki tarafın bilâ-ihtirâz amed ü şüdü dahi câ'iz olup tarafeynden bu hâlet kabul olunmak ile teshîl-i matlaba sa'y olunur diye, amma iş uzayup ısrâr bulunur ise ve hasbe'z-zarûr kabulü dahi îcâb ider ise mülâhazasıyla Özi'ye gidecek sefâin kable'r-râbıta mu'accelen irsâllerine himmet olunmak mühimdir. Kaldı ki, Kırım limanına ve Tuna'ya cenk gemileri imrârına ruhsat virilmeyeceği ve Karadeniz'in iki cânibine ve

Rumeli ve Anatolı taraflarına sefâyinimiz amed ü şüdü husûsı dâhil-i tasarrufumuz olan gerek Akdeniz ve gerek Karadeniz'de zehayir ve emti'a-yı meşhûn tüccâr sefâyinimiz bir veçhile men' olunmayup hudûdlarda ve devlet-i Rusya'nın askeri olan mahallere ve Gürcistan semtlerinde hengâm-ı mütârekede ibkā-i mâkân alâ mâkân kā'idesine ri'âyet ve terk-i cenk ve ızrâr ile bahrde ve berrde lafz ve ma'nâ-yı mütârekenin icrâsına dikkat olunacağı Rusya tarafına ifhâma muhtâc olmağla bu husûs dahi devleteyn-i müşârûnileyhümâ tarafından Rusya cânibine tahrîre muhtâc ve bu tahrîrâtın ecvibesi müsâra'atı dahi mevsûl-ı serhadd vücûb olmağla çifte Tatar ile i'âde-i cevâb husûsuna himmet oluna.

Tarafeyn donanmaları müddet-i terk-i cidâlde oldukları mahallerde kalup nehr-i Tuna iki asker beyninde hadd-i fâsıl ola. Ve nehr-i mezkûrun sevâhilinde tarafeynden binâ-yı cedîd ihdâs olunmayup ale'l-husûs sonraki muhârebede Babatağı ve Tolçı ve İsakcı ve Maçin ve Hırsova'da tahrîb olunan mahallere istihkâm virilmeye.

[7b] Bu husûsda tevakkufu mûcib hâlet olmamağla icâbet olunup rikâb-ı hümâyûn cânibinden Boğaz seraskerine ve kapudan paşaya mü'ekkeden sipâriş olunacağı Rusya me'mûrına efendi-i mûmâileyh ifhâm ve anlar dahi âdem irsâl etmelerine icâbetimiz beyân ile icrâsını teklîf ider.

Tarafeynden Akdeniz'de olan donanmalara emr-i mükâleme zımnında müddet-i terk ihbâr oluna ve tarafımızdan li-eclü'l-ihbâr donanmamıza gönderilecek âdemimiz İstanbul'dan selâmetle donanmamıza îsâl oluna ve iki donanmanın seraskerleri dahi keyfiyete vâkıf olduklarında terk husûsını münâsibi üzere mâbeynlerinde nizâm vireler.

İktizâsı tafsîl üzere ikinci maddede beyân olunmuşdur.

Terk-i cidâl bi'l-cümle Kırım ve Karadeniz'de şâmil ola. Ol veçhile ki, bir donanmış gemi Kırım limanına ve Karadeniz Boğazı'ndan Tuna ve Özi suyuna girmeye ve Tuna'da hâlâ mevcûd olan gemiler askerimizden ba'îd mahallerde gezeler.

Bu husûsa dahi icâbet olunup icrâsı zımnında Gürcistan tarafında vâki' seraskerlere bâ-fermân sipâriş olunacağını efendi-i mumâileyh Rusya me'mûruna ifâde edeceğine binâ'en bimennihi subhâne karîben râbıta virilmek müyesser oldığı sûrette rikâb-ı hümâyûn cânibinden iktizâsına göre seraskerlere bâ-fermân tenbîh ü te'kîd iktizâ ider.

Bu terk-i cidâl kezâlik Anatolı'da Gürcü ve civârında mu'teber tutılup iki tarafın askeri oldukları mahalde encâm-ı kâra müterakkıben mütevakkıf olup birbirlerine kasd ve tecâvüz eylemeyeler.

Ordu-yı hümâyûndan bâlâda muharrer evrâk ile gönderilen rikâb takrîridir.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velîni'metim efendim, pâdişâhım

Vedâyi‘-i bâriyyü’l-berâyâ olan zü‘efâ-yı re‘âyâ haklarında rekiz-i tıynet-i tâhire-i cihânbânîleri olan rahm ve şefkat-i mülûkâneleri iktizâsıyla mûceb-i rahat ve âsâyiş-i ibâd olan silem ü musâfâtın mukaddimesi i‘tibâr olunan mâdde-i mütâreke fi’l-kıtâl mukâlemesine şürû‘ olunmak husûsuna izn ve emr-i şâhâneleri erzân buyurulduğuna binâ’en çâker-i fermân ber-sadâkat-güsterleri ve Devlet-i Rusya Fertmareşalı Romançof ile bu bâbda mukâtebe ve muhâbere sûretine mübâderet eylediğim ma‘lûm-ı ilm-i kütbî-ârâ-yı tâcdârîleridir. Binâberîn fertmareşal-ı mersûme bundan akdem sûret-i meb‘ûs-ı pâye-i serîr-i â‘lâ kılınan tahrîrâtımız mersûme varup iktizâ iden ecvibesiyle çukadar-ı çâkeriyi ve Prusya ilçisinin ulağını ilçi-i mesfûra başka tahrîrât ile i‘âde eylediğine binâ’en fertmareşal-ı mersûmun tahrîrâtı tercüme etdirilip im‘ân-ı nazar birle mütâla‘a ve iktizâ eden levâzımını tertîb ve şimdilik bu mükâlemeyi suvârî mukābelecisi Seyyid Abdülkerim Efendi kulları ta‘yîn olunmağla fertmareşaldan vürûd iden evrâk ve tercümeleri ve bu def‘a Fertmareşala cânib-i çâkerîden tahrîr olunacak mektûbun bir sûreti ve iş bu emr-i mühimme müteferri‘ ba‘zı kaleme alınan evrâk üzerlerine iktizâları şerh virilüp südde-i seniyye-i şehriyârîlerine takdîm olunmuşdur. Hakk sübhâne ve te‘âlâ hazretleri şevketlü efendimi kâffe-i umûrda muvaffak idüp, sâye-i himâyet-vâye-i hüsrevânelerin bir ân üzerimizden dûr ü zâ’il eylemeye. Âmîn! Evrâk-ı mezbûreye imrâr-ı nazarre-i inâyet buyuruldukda her ne gûne emr ü irâde ve fermân-ı şahâneleri ceryân ider ise emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliü’n-ni‘metim efendim, pâdişâhım hazretlerinindir. Fî 28 Z sene 1185.

Mütâreke müzâkeresine me’mûr süvârî mukābelecisi Abdülkerim Efendi’nin me’mûriyeti zımnında ruhsatı hâvî ve yedinde bulunup Rusya me’mûruna kendü me’mûriyetini isbât zımnında sened ittihâz etmek üzere virilen ruhsat-nâme buyuruldusunun sûretidir. Ancak mûmâileyhin işbu me’mûriyeti temâdî kabûl itmeyüp bi-avn-i Hakk çend rûz zarfında mukâleme-i musâlahaya şürû‘ intâc ider ise murahhasımız mevcûd degildir, rikâb-ı kamer-tâba inhâ idelim ne cevâb gelür ise muktezâsıyla hareket olunur dimek iddi‘â itdiğimiz ruhsat-ı kâmileye münâfâtla rüsûm-ı mer‘iyye-i devliyyeden hâric olacağına binâ’en ezmân-ı sâbıka ve esfâr-ı sâlifede olunageldiği üzre ale’l-merâtibü’l-mu‘tebere emr-i mühim murahhasiyye namzed dört nefer murahhas efendiler bâ-irâde-i seniyye ta‘yîn ve tahsîs ve ordu-yı hümâyûnda müheyyâ ve mevcûd olmak üzre re’sen hatt-ı hümâyûn-ı muhabbet-makrûn südûru kānûn ve de’b mer‘î-i dirîn olmağla ısdârına himmet-i pâdişâhâne erzân buyurulmak dahi mühim idüği ve dahi dört nefer me’mûrların ruhsat-ı kâmilelerine mübeyyin yedlerinde tuğrâ-yı garrâ ve hatt-ı şerîf-i mevâhib-ihtivâ-yı mülûkâne ile müveşşeh fermân-ı şerîfe muhtâc idüği ezmân-ı sâbıkada vâki‘ esfârın mecmû‘unda ri‘âyet olunmuş keyfiyâtdan olduğuna binâ’en mevâdd-ı muharrerenin te’diye ve tesviyesinde ta‘cîl mühim ve te’hîrinde vukū‘ mehâzîr-i kayd-ı beyândan müstağnîdir. Kırk tokuz târîhinde re’îs-i esbâk müteveffâ Mustafa Efendi ve

rüfekâları murahhas efendiler Leh derûnunda Temrave'de müretteb meclis-i mükâleme-i kübrâya varup ve düvel-i sülesenin murahhasları ve ser-kâtibleri ve tercümanları mahall-i şûrâya müctemi' olduklarında tuğra-yı garrâ ile müveşşeh ruhsatnâme-i hümâyûn-ı Devlet-i Aliyyeleri ol vakt mükâleme kâtibi olan re'îs-i esbâk müteveffâ Nu'mân Efendi envâ-ı ta'zîm ü tekrîm ile baş murahhas re'îs-i müteveffâ Mustafa Efendi'ye virüp, ol dahi divân tercümanına kemâl-i tevkīr ile teslîm ve Kezâlik Nemçe ve Rusya murahhasları dahi ruhsatnâmelerini tercümanlarına virüp, tarafeynin tercümanları meclisin ortasında mübâdele ve ba'de't-tatbîk Nemçe baş-murahhası bulunan Konte Üstin nâm murahhas kelâma ağaz idüp bu def'a ibrâz eylediğiniz ruhsatnâme-i hümâyunun mefhumuna rıza-dâdeyiz. Ancak unvânına hatt-ı hümâyun keşide buyurulmamış bizim devletimiz tarafından me'mûriyetimiz hatt-ı şerîfle mu'anven ruhsatnâmeye mübtenîdir. Hattâ Pasarofça maddesi ma'lûmdur, ol vakitde dahi yalnız tuğra-yı şerîfle îrâd olunan ruhsatnâme-i hümâyûnun adem-i kabûlünden nâşî tekrâr hatt-ı hümâyûnla me'zûn ruhsatnâme vârid olmışidi. Binâ'en-aleyh bu ruhsatnâme ile işe mübâşeret idemeziz didikde çok sözler ve özürler beyân itmişler iken vâfir müddet dahi mürûrundan sonra tekrâr hatt-ı şerîfle mu'anven fermân-ı şerîf getürülmekden gayrı çâre bulunmayup, çok müddet işler fevt oldığı emr-i mukarrer olmağla ber-siyâk-ı meşrûh ruhsatnâmeler ile ve düvel-i mütevassıtanın ilçileri ve tercümanları ve ser-kâtibleri ve murahhas efendiler dahi levâzım-ı merrettebe-i mu'tâdiyelerin müheyyâ olmak ve bu müteferri' hâlâtda sûret-i kusûr ile Rusyaluya medâr-ı özr ve illet olacak keyfiyâtın def' ve levâzımâtının te'diyesi ve cümle me'murîn bir ân akdem meştâ-yı hümâyûnda müretteben mevcûd bulunması ehem olmağla bir-vech keremiyyet-i usûl-ı Devlet-i Aliyye'ye tatbîk ile suver-i muharrerenin nizâmı umûr-ı müsta'cileden olmağla fermân men-lehü'l-emrindir.

Şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, adâletlü, mehâbetlü, veli-ni'metim, efendim, pâdişâh-ı ma'delet-destgâh ve hakan-ı felek-kadr-ı sitâre-sipâh *eyyede'llâhu ve kuvvâhu* hazretlerinin Devlet-i Aliyye-i ebediyü'l-istimrârlarıyla **[8a]** Rusya Devleti beyninde akd ve rabtı dermiyân olunan müsâlaha ve musâfâtın mukaddimesi add olunan mütâreke fi'l-kıtâlin tesviye ve tanzîminde ha'iz olduğumuz ruhsat-ı külliye-i şâhânelerini mü'eyyed tarafımıza hitâben mahsûs beyâz üstüne keşîde kılınan hatt-ı şerîf muhabbet-redîf-i hüsrevâne mûcebince madde-i mezkûrenin râbıtagîr-i nizâm olmasına mücâz ve murahhas olduğumuz ecilden sen ki Devlet-i Aliyye'nin mu'temed, hayr-endîş ve sadâkatkâr istikāmet kişi hâcegân-ı divân-ı mu'allâ-erkândan hâlâ süvârî mukabelecisi Es-Seyyid Abdülkerim Efendi'sin, haşmetlü, menzeletlü, ulu dostumuz Rusya imparatoriçesi cenâblarının fertmareşalı kıdvetü ümerâi'l-milletü'l-mesihiye umdetü küberâi't-tâifetü'l-İsevîye rağbetlü dostumuz Konte Romançof *hutimet avâkibihû bi'l-hayr* cenâbları devlet-i müşarün-ileyhâsı tarafından virilen ruhsat-ı kâmilesine mebnî tarafından

mütâreke-i harb ü kıtâlin tanzîmine ta‘yîn olunan me’mûr ile Âsitâne-i Sa‘âdet âşiyânda haşmetlü, menziletlü ulu dostumuz Roma İmparatoru ve Prusya Kralı cenâblarının ilçileri kıdvetü ümerâi’l-milelü’l-mesihiyye De Tugut ve De Segelin *hutimet avâkibihû bi'l-hayr* cenâblarından pâye-i serîr-i şevket-mesîr-i hazret-i hilâfet-penâhîye memhûr takrîrler ile arz ve takdîm olunan sened mûcebince sulh ü musâfâta berâ‘a-i istihlâl ittihâz kılınan beyne’d-devleteyn ceng ü peykâr terki maslahatını Devlet-i İmparatoriye ve Devlet-i Prusya’nın tavassut ve ihtiyâr eyledikleri üzre müzâkere ve iktizâsına göre akd ve temhîdine mübâderet ve mübâşerete me’mûriyetini mutazammın tarafımızdan işbu me’mûriyet-nâme ısdâr ve yedine i‘tâ olunmuşdur, bi-mennihi te‘âlâ şitâ-yı ordu-yı hümâyûndan hareket ve maslahat-ı mütâreke fi’l-kıtâl mükâleme olunacak Yergögü ki, bi’l-muhâbere mevki‘ i‘tibâr olunmuşidi, mahall-i mezbûra varup imparatoriçe-i müşârun-ileyhânın me’mûrları her kim ise anınla şân u şükûh-ı saltanat-ı seniyyeye şâyân olur veçhile ve tavsiyemiz cereyân eylediği sûretle husûs-ı mezkûrun tanzîm ü itmâmına dikkat ve ihtimâm ve mu‘âmele-i bi’l-mücâmele-i dostaniyeye sarf-ı mukadderet eyleyesin deyu.

İşbu mektûbu tahrîr ve Fertmareşala ib‘âsdan garaz şudur ki, gûyâ Rusya donanmasının rü’esası bu sene-i mübârekede Aligorna ve Malta taraflarına mahsûs gemiler ve âdemler ta‘yîn idüp, sefâîn iştirâ vü isticârına ve etrâf u eknâfdan kalitelü neferât tedârik idüp, evveki senelerden ziyâdece cem‘iyyet tahsîl eyledikleri Boğaz-Hisâr tarafından vürûd iden ba‘zı kimesnelerin takrîrleriyle mesmû‘ ve kizbi eğerçi ağleb ihtimâl farz olunup ancak vâki‘ ise ihtimâliyle Fertmareşalın kendü hâhişine binâ’en tahrîrine ibtinâen bahr tarafından muhârebenin men‘içün hekîmâne âdem ta‘yîn itdirilmiş olup ve eğer ta‘ahhüdünde sâbit ve cidden âdem ta‘yîn ider ise bu kadar külfet ile tahsîs eylediği tedârik külliyen ibtâl itdirilmiş olur. Kaldı ki, ta‘ahhüdnâme ve âdem ta‘yîninden nükûl ve aklen tecvîz eylemeyecek i‘zâr vâhiyeye teşebbüs ve ızrâra mutasaddî olur ise sâ’ir ahdine dahi i‘timâd meslûb olup, bir mes’ele-i müşkile tahkīkine zafer-yâb olunmuş olur. Madde-i mezbûr gayr-ı vâki‘ ise dahi tahrîrimize şurût-ı mütârekeye muvâfık ma‘nâ olmağla yine îfâ-yı şart maslahatı husûliyle bir zarar itmemiş oluruz mülâhazasıyla kaleme alınıp irsâl olunmuştur, henüz cevâbı vürûd itmeyüp birkaç gün zarfında âdemimizin rücû‘ ve vürûdu melhûz olmağla ne gûne cevâb vârid olur ise bilâ-temkîs pâye-i serîr-i âlâ-yı mülûkâneye arz ve takdîm olunur. Emr ü fermân hazret-i minlehün emrindir.

Mütâreke fi’l-kıtâl maddesinin mükâlemesiçün işbu bin yüz seksen altı senesi Muharrem'inin altıncı Pençşenbih günü me’mûr olan Süvârî Mukabelecisi Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi’nin meştâ-yı ordu-yı hümâyûndan hareket edecegini hâvî Rusya fert-mareşlına tahrîr olunan mektûb sadr-ı a‘zamînin sûretidir.

İnşâallahü te‘âlâ karîben maslahat-ı müzâkere-i şurût-ı müzâkereye şüru‘ içün işbu bin yüz seksen altı senesi Muharrem'inin altıncı Pençşenbih günü me’mûrumuz hâcegân-ı dîvân-ı mu‘allâ-erkân kıdvetü'l-emâcid ve'l-â‘yân Süvârî Mukabelecisi es-Seyyid Abdülkerîm Efendi *zîde mecduhû* meştâ-yı ordu-yı hümâyûn olan Şumnı'dan ihrâcı muhakkak olmağla işbu keyfiyetin cânib-i hulûs-câlîlerine inhâsı iktizâ eylediğinden başka bi-mennihi ve teshîlihi tarafeynden mîzân-ı Hakk ve insâf ele alınup mu‘âmele-i dostâneye bi's-sıdk ve'l-ihlâs rağbet me’mûlüne binâ’en imtidâd-ı vakti mûceb olur hâlât def‘iyle şurût mütâreke müddet-i kalîle râbıta-bend-i hüsn-i nizâm olacağı me’mûldür. Binâ’en alâ-zalik ba‘id serhadlerde ve Akdeniz'de olan donanmalar bu keyfiyete vâkıf olup üzerlerine bir kimesne gelmez ise mutasaddî-i muhârebe olmamalarını li-ecli'l-ihtiyât ve Devlet-i Aliyye me’mûrlarından ba‘id serhâdlerde ve Akdeniz'de mevcûd seraskerleri bu husûsda bu cânibden agâh kılınmalarıyla cenâb vâlâ-nisâbınız dahi Akdeniz'e haber-i mezbûrun ifâdesi müddete tevakkuf ideceğine binâ’en bu tarafdan Âsitâne'ye ve Âsitâne'den donanmanıza bir âdem irsâlini murâd idüp mahsûs tarafımıza tahrîr itmiş olduğunuz ecilden her kimi ta‘yîn ider iseniz alup eminen ve sâlimen tarafımıza îsâl ve bu cânibde donanmanız semtine iblâğ içün mahsûs âdem irsâl olunmağla me’mûrınızı âdemimize teslîm eylemeniz me’mûliyle mektûb.

Mükâlemeye me’mûr Süvârî Mukābelecisi Abdülkerîm Efendi ile Rusya fertmareşaline irsâl olunan mektûb-ı sadrıâ‘zamînin sûretidir.

Devlet-i Aliyye-i ebediyü'l-istimrâr ile Devlet-i Rusya beyninde öteden berü müvâlât-ı vesîka ve hukuk-ı mü’ebbede-i enîka kemâl-i hulûs-ı dostî üzere cârî iken bi-takdîr-i Rabbânî bir kaç senedir dâhil-i dâ’ire-i imtidâd olan harb u kıtâlin ref‘ ü izâlesiyle beyne'd-devleteyn cereyân iden musâfât-ı kadîmenin tevsîk ve i‘adesine vârâka-i dimâ’-i beşeriyye ile itlâf-ı nüfûs esbâbının def‘ ve rahat ve asâyiş-i ibâdullâhın ve sâ’ilî tahsîline rahmen li'l-mahlûk mukaddime addolunan mütâreke-i mukātele ve harbin mükâleme ve tanzîmi maddesine taraf-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfetpenâhîden hâ’iz olduğum ruhsat-ı kâmile-i tâcdârî muktezâsınca husûs-ı mezbûrun dostî **[8b]** ve safvet birle pezîrâ-yı râbıta-i hüsn-i nizâm olması zımnında ta‘yîn olunacak murahhasımız gönderilmek üzere oldığı ve mütâreke-i cenk ü peykâr maslahat-ı hayriyesinin tefâsil-i şurût ve usûl ve fürû‘ı bundan akdemce tatarımız ile sû-yı ihlâs-cûylarına tahrîr ve tesyîr olunan rekîme-i hulûs-vesîmemizde îmâ’en ve sarih’en derc olunmuşidi. Emr-i mütâreke fi'l-kıtâlin tesviye ve tanzîmi içün hâcegân-ı dîvân-ı mu‘allâ-erkân-ı cihândârîden kıdvetü'l-emâcid ve'l-â‘yân Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi *zîde mecduhû* tarafımızdan murahhas nasb ve kıdvetü ümerâi'l-milletü'l-mesihiye Dîvân-ı Hümâyûn Tercümânı İskerletzâde İskerlet *hutimet avâkibihû bi'l-hayr* ma‘iyyetine terfîken ta‘yîn ve Yergögi'de akd olunacak meclis-i şûrâda maslahat-ı terk-i cidâlde müzâkere ve tetmîmine me’mûren âzim ve râhî olmalarıyla madde-i merkûmede dostluk ve müvâlât-ı kadîme-i devleteynin ircâ‘ ve i‘âdesini müstelzem olur harekât-ı sadıkaneye

mübâderet eylemesi murahhasımız efendi-i mûmâileyh savb-ı muhibbânemizden tavsiye ve telkīn olunmağın imdi cânib-i mürüvvet-câliblerinden dahi ta‘yîn idecekleri murahhas ve me’mûrlarına merâsim-i musâfât-ı dostîye şâyân ve avn-ı mülk-ı müste‘ân ile teshîl-i temşît matlûbe-i maddeye mülâyim ve cesbân olur mu‘amele-i sâdıkāne ile bu kâr-ı hayriyet-âsârın hüsn-i suretde cilvegir olmasına ri‘âyet ve ihtimâm ve mîzân-ı Hakk ve i‘tidâle şurût-ı dostî üzere dikkat-i mâlâ-kelâm eylemesini tenbîh ü te’kîd birle gerek bu muhiblerinin ve gerek cenâb-ı sadakat me’ablarının devletlerinde bi's-sıdkü't-tâm ibrâz-ı hıdemât-ı meşkûre ile ilâ-intihâi'l-edvâr ensâb ve ahlâfımıza sermâye-i mübâhât olacak derece-i refi‘a-i mefâhirete neyl ve irtikāmıza bâdî olur esbâb ve hâlâtın istihsâline himmet eylemeleri me’mûliyle mektûb.

İşbu temessük sûreti mukaddema rikâb-ı mu‘allâ-elkābdan gelüp Nemçe ve Prusya devletleri ilçilerinin ta‘lîm ve sevkiyle kabulü hâ’iz olan şurûta mebnîdir ancak mukaddem arz olunan tahrîrâtımızdan mütebeyyin oldığı üzere fertmareşal şurût-ı mezbûreye münâkıs meselâ Özi'ye gemi gitmemek ve hitâm-ı maslahatda tarafeynden muhârebeye şüru‘ olunup fesh-i meclisden hükm-i mütâreke üç ay müddet cârî olmamak şartlarını derc etmişidi. Özi serhaddine gemi gitmemek şartının bizler içün kabûlü mümteni‘ ve mükâlemede maslahat görilüp fesh-i meclisde muhârebeye şüru‘ ve üç mâh ba‘de'l-fesh hükm-i mütâreke cereyân itmemek me’mûllerine muvâfakatten hücnet-i azîme olmamağla kabûli câ’iz ve mümkün olacağı me’mûr Abdülkerîm Efendi kullarına tefhîm olundu. Emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Mûmâ-ileyh Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi'nin kabûl-i şurût-ı mütârekeyi hâvî Rusya me’mûruna vireceği temessükün sûretidir.

Bâ‘is-i tahrîr-i hurûf ve sebeb-i terkîb-i kelimât-ı sıhhat-me’lûf oldur ki;

Hazret-i merâtib-bahşâ-yı selâtîn-i ma‘delet-fermâ ve kudret-efzâ-yı havâkīn-i mekârim-peymânın ilfât-ı ezelî ve ihsân-ı lemyezelîsiyle a‘dâl-i şâhân-ı rû-yi zemîn, ekrem-fermâ-yı nefermâyân-ı kudret-mekîn, Hüsrev-i İskender-tüvân ve ârâ-kudret-i şehriyâr-ı ma‘âlî-unvân, felek-mezellet-i âb-ı sâf-gevher-i hilâfet u şâhî ve cevher-şemşîr-i bisâlet u gîtî-penâhî, hâmî-i millet-i beyzâ-yı İslâm, zıllullâhi'-l kerîm-i alâ mefârekü'l-enâm, hâdimü'l-haremeyni'ş-şerifeyn, hâkānü'l-berreyn ve'l-bahreyn şevketlü, kudretlü, azametlü, mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı dârâ-derbân es-sultân ibnü's-sultân es-Sultân Mustafa Hân *miknallâhü te‘âlâ alâ-serîrü'l-adl ve'l-ihsân ilâ yevmü'l-haşr ve'l-mîzân* hazretlerinin hâlâ haşmetlü, miknetlü, menzeletlü Devlet-i Rusya İmparatoriçesi cenâblarıyla Roma İmparatoru ve Prusya Kralı cenâblarının tavassutlarıyla mukaddema mükâleme-i sulh u salâh olmak üzere irâde eyledikleri mütâreke fi'l-kıtâlin nizâmına sadrâzam ve efhem ve sipehsâlâr-ı ekrem-i zafer ilm-i âsaf-me‘âlî-i şîmleri devletlü inâyetlü veliyü'n-ni‘am Muhsinzâde Mehmed Paşa efendimiz hazretlerinin ruhsât-ı kâmile-i hüsrevâneleriyle murahhas ve me’mûr buyurulduklarını muhtevî şeref-bahşâ-yı sudûr olan hatt-ı

hümâyûn-ı şevket-makrûnları mûcebince müşârün-ileyh hazretleri tarafından ben ki Devlet-i Aliyye'de süvârî askeri ocaklarının mukābelecisi Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi'yim. Âsitâne-i devlet-âşiyânede Roma İmparatoru ve Prusya Kralı müşârün-ileyhümâ cenâbları ilçilerinin pâye-i serîr-i â‘lâ-yı cihânbânîye arz ve takdîm eyledikleri takrîrlerinde emr-i mütârekeyi ihtiyârdan maksad-ı asıl iki devletin inzimâm-ı himem ve say‘larıyla muhârebe üzere olan devleteynin ıslâh-ı mâbeynlerine vesîle olacak meclis bir an akdem bir münâsib mahalde tertîb ve hitâmına dek hayırhâh-ı cânibeyn olan iki devlet mütehayyirenin tarafeyne olan kefâletleriyle berren ve bahren ma‘nâ-yı mütâreke[ye] ri‘âyet olunup eğer ma‘âzallâhü Te‘âlâ hîn-i mükâlemede tarafeynin tevfîk ve ıslâhı mümkin olmadığı takdirde meclis-i mükâleme fesh gününden üç ay dahi müddet mütâreke mümtedd ola ve Tuna cevânibinde müctemi‘ olan tarafeyn askeri beyninde nefs-i Tuna nehr-i kebîri esnâ-yı mütârekede hadd-i fâsil ta‘yîn ve tarafeyn tecâvüz olunmaya ve tarafeynin sefâyini nehr-i mezbûrda bilâ-mâni‘ işleye, iki tarafdan sevâhil-i nehr-i mezbûrda istihkâma müte‘allik cedîd ebniyeler ve asâr-ı tahassun ihdâs olunmayup sâlifü'z-zikr şurût-ı sülese Devlet-i Rusya fertmareşali haşmetlü rağbetlü miknetlü Konte Romançof cenâblarının tarafından ruhsat-ı kâmilesi muktezâsınca kabûl olunduğu birle der-akab gerek bahrde tarafeynin donanmaları ve asâkiri beyninde ve gerek Gürcistân ve sâ’ir iktizâ iden semtlerde dahi sûret-i mütârekeye karâr virülüp hadd-i fâsıl ta‘yîn olunmak lazım gelen yerlerde şurût-ı mütâreke ve ma‘nâ-yı mütâreke i‘tibâr ve ilzâm oluna deyu terk-i cidâle şurût kayd olunup ber-vech-i muharrer işbu maddelerin mükâleme ve tesviyesine me’mûriyetime binâ’en fertmareşal-i mûmâ-ileyhin vekîl ve murahhası ile mahall-i mükâleme olan Yergögi'de akd-i meclis birle bâlâda mastûr devleteyn-i müşârün-ileyhümâ ilçilerinin atabe-i aliyye-i hüsrevânîye inhâ eyledikleri şurût-ı mütârekeye müvekkel ve emri fertmareşal-i mûmâ-ileyh cânibinden vekâlete kabûl ve icrâsına ta‘ahhüd ve sened i‘tâ itmekle ben dahi sadrazam ve serdâr-ı ekrem ve efhemimiz efendimiz müşârün-ileyh hazretlerinin bu bendelerine inâyet buyurdukları ruhsat-ı aliyyeleri üzere anların taraflarından bi'l-vekâle şurût-ı sülese-i mütârekeyi kabûl ve der-uhde ve mefâhîmini tenfîze mütekeffil ve zamîn olduğumı hâvî işbu mümzî ve memhûr temessük virilmişdir.

Mütâreke mükâlemesine me’mûr Abdülkerîm Efendi kullarının izzetlü re’is efendi bendelerine tahrîr eylediği ka’imedir. Fi 14 M Sene [1]186 Ruscuk'dan yazılmıştır.

Benim devletlü sa‘âdetlü mürüvvetlü efendim sultânım hazretleri

İşbu Muharrem'in on üçüncü yevm-i Cum‘a Devlet-i Rusya tarafından mükâlemeye me’mûr Semulin, Yergögi tarafına Melenkof nâm tercümânı ve müceddeden Yergögi muhâfazasına me’mûr Ceneral Mayor Paron de Eklestrum tarafından bir nefer beğzâde ve mukaddem gelen yüzbaşı doğrı serasker devletlü Ali Paşa hazretleri tarafına cenaralden selâm tebliği ve müceddeden Yergögi muhâfazasına me’mûriyetini ifâde ve bundan böyle meveddet ü

muhabbete tarafeynin hüsn-i muvâfakatini takrîr ve izhâr-ı **[9a]** ihlâs itmeleriyle müşârün-ileyh ba‘de'r-rüsûm beğzâdeye bir kerrâke ve yüzbaşıya bir çuka biniş ilbâs buyurdular ve bizim ile ba‘zı müzâkere olunacağı ifâde ve murahhas tarafından mahsûs tercümân geldiğini takrîr eylediklerinde müşârün-ileyhin izn ve ruhsatlarıyla kulunuz tarafına gelüp ve Yergögi cânibine mürûrımız içün fertmareşalden serhale memhûr bir kâğıd getürüp teslîm eyleyüp murahhas tarafından arz-ı ihlâs eyleyüp ve Yergögi tarafında zehâ‘ir bulunmayacağı ve hâneler harâb nüzûl edecek mahall olamdığını ve ikramda şâyed kusûr olunur deyu özr eyleyüp ve Bükreş münâsib, yine siz bilürsiniz ne münâsib görürseniz murahhasa ifâde ve cevâbını getürürüm didikde biz dahi şimdiki hâlde Yergögi münâsibdir ve bizlere lüzûmu olan zehâyir Ruscuk'dan getürtmek âsândır ve Cum‘a İrtesi ve Bazar gününde kamer akreb bir cünde seyr ü sefer münâsib olmayup inşâ’allâhü te‘âlâ Bazarirtesi günü mürûr iderim. Hâne ve hamâma ne hâcet çadırlarım var, kurarım deyu cevâb virildi. Ve murahhas tarafından gelen tercümân devletlü paşa hazretleri tarafından hil‘at ilbâs olunmadığı infi‘âli meşhûd olmağla çünki sen bize me’mûrsun beğzâde ve yüzbaşı paşa hazretlerine me’mûrlardır, anlara hil‘at ilbâs buyurdılar, sen bize me’mûrsun ben sana hil‘at ilbâs ideyim deyüp ka’ide-i tercümânî üzere bir mücellâ sof ferâce ilbâs olunup tatyîb-i hâtır itdirildi ve fertmareşal tarafından getürdiği yol kâğıdı tercüme itdirilüp sûreti hâkpâ-yı devletlerine gönderildi. Bi-mennihi te‘âlâ manzûr ve kayfiyet ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda emr ü fermân-ı veliyü'n-ni‘amî ne vechle sünûh buyurulur ise emr ü fermân Fi 13 M Sene [1]186.

Abdülkerîm Efendi Ruscuğa ba‘de'l-vürûd mu‘tâd üzere fertmareşal tarafından paşaport ta‘bîr olunur vürûd eden yol emrinin tercümesidir.

Ben ki bi'l-cümle Rusyalunun haşmetlü imparatoriçesi inayetlü efendim tarafından ceneral fertmareşal ve Rusya askerinin müdebbiri ve Rusya-i sagīre hâkimi ve Rusya'nın Sanet Apostoli Endrianın başbuğu ve kavalîri ve kezâlik Sanetborkinik, Çelipa-i kebîrin ve Sanet Aleksandır ve Noskovik ve Sanet Anahev Listuyinik kavalîrâtların kavâlîriyim.

Rusya askeri zâbitânına emrim olmuştur ki; Devlet-i Osmaniye'nin vezîr-i âzamı olan Muhsinzâde Mehmed Paşa hazretlerinin taraf-ı aliyyelerinden iki devlet beyninde vâkı‘ olan muhârebenin in‘ikād-ı mütârekesine murahhas ve me’mûr olmak üzere hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan süvârî mukābelecisi rütbetlü Abdülkerîm Efendi hazretleri irsâl olunmağla taraflarından paşaport arz olundukda, Yergögi Kal‘asına değin kabûl ve vardığı mahalle değin dilhâhî ve rütbesine münâsib vechle i‘zâz birle bi'l-mu‘aye îsâl eylemeniz içün işbu mümzi ve mahtûm paşaportumuz meştâmız olan Yaş Kal‘asında tahrîr olunmuşdur.

Fî 31 Mart Sene 1772

İmza Konte Romançof

Emr-i mütâreke husûsu nizâm bulmak üzere olduğunu havî fertmareşal tarafından cânib-i sadrıâ‘zamîye vârid olan mektûbdur. Fî 23 S Sene [1]186.

Bu def‘a hâssaten savb-ı senâverîye irsâl buyurulan mu‘teber ve makbûl mektûb-ı müşîrîleri vârid ve hülâsa-i mefhûmunda iki devlete hayırlu olan maslahatın temşîyeti devletlerimiz tarafından uhdemize havâle ve tevfîz olunmakdan nâşî zuhûra gelen cidd ü sa‘yim kemâl-i safvet ve muhabbetlerini müstelzem olduğunu beyân ile mütâreke maddesinde murahhas tarafından bazı mütâlibât ile ta‘tîl-i mes’ele ve te’hîr-i maddeye mûceb hareket zuhûru ifâde buyurulmuş bu suretde iktizâ eylediği kaziyye aks olunduğunu taraf-ı devletlerine delil-i kaviyye ile arz edeyim bidâyet-i emr-i mütârekeden bu âna gelince mukaddema tarafımızdan bast u takdîm ve tarafınızdan ve murahhasınız tarafından redd olunmayan şurût aslâ tarafımızdan mugāyiret vâki‘ olmayup ve imparotoriçe tarafından bu maddenin temşîyeti bâbında tarafımıza virilen istiklâl-i külliye hasebiyle madde-i mezkûrede ne vechle re’y ve irâde eyler isem makbûl olup binâ’en-aleyh bundan akdem murahhasımız tarafından beyân ve tasrîh olunan sûret-i şurût tarafımızdan îzâh ve tenbîh olunan şurût olup ve şurût-ı mezkûru takdîmden garez resm ve âdet üzere kâr-ı mütâreke musarrah olup mâbeyn-i murahhaseyn mukāvele olunan mevâd beynlerinde nizâm virdükleri üzere düstûrü'l-amel ve kârgîr olup mecmû‘ etrâfa münteşir ola. Zikr olunan sûret-i âhîrede mastûr mevâdda mûceb-i şübhe bir madde olmadığından mâ‘adâ mukaddem tahrîr olunan sûrete muhdes ve cedîd madde idhâl olunmayup belki adem-i tahvîl-i emr ile me’al-i şurût tarafeyne â’id bir ma‘nâ olup ve bu vechle safvet ve muhabbetim mesbût olmuşdur. Sekiz gün mukaddem murahhasınızın re’yine mümâşât ile Karadeniz'e da’ir mevâdd ile mürûr u ubûr-ı sefâyine nizâm virmek üzere murahhasımız tarafına hüküm gönderdim. Zîrâ geçen seneden berü sefînelerimiz Karadeniz'de geşt ü güzârından başka sefîne ve âdemlerinizden bir mikdâr ahz eyledikleri lâ mahâl ma‘lûm-ı müşîrâneleridir ve imtidâd-ı vakt-i mütâreke Haziran nihâyetine mukāvele olunmuşiken tarafeyn murahhasları ba‘id-i mekân hasebiyle mahall-i müsâlahaya vakt-i mezbûre zarfında vürûd idemeyecekleri mülâhazasıyla ve murahhasınızın tatyîb-i hâtırı zımnında vakt-i mezkûreye murahhasımız müddet virüp ve tağyîrât-ı sâ’iresinden bu tağyîr bu sadâkatkârlarına gāyet hoş gelmişdir. Ve bu büyük murahhaslar bir mahalle geldiklerinde anlar dahi imtidâd-ı vakt-i mütârekeyi hitâm-ı maslahat-ı musâleheye dek münâsibi üzere nizâm virirler. Binâ’en-aleyh büyük murahhasların vürûduna dek ve musâlahaya hîn-i şüru‘larında miyânelerinde ne vakte dek mütârekeye karâr virilür ise mu‘teber tutulmak üzere Yergögi cânibinde olan murahhasımıza tenbîh olunmuşdur. Ve bu re’y ü irâdemi murahhasımız ve murahhasınıza ifâde eylediğinde iştibâhım yokdur. Kaldı ki sâ’ir mevâdda murahhasların ittifâkı olmak hasebiyle temhir-i temessük husûsu kendülere kalmışdır. İki tarafın selâmeti zımnında bast olunan şurûtda vücûda gelen sa‘y u cidd ve safvet ü gayretim ve bu zikr olunan hâlâtdan sonra yine tarafınıza şübhe âriz olur ise imparotoriçe tarafından tarafıma virilen istiklâl-

i külliye-i mütârekeyi isbât içün beher hâl ve elbette lâzım gelür ise Nisan'ın yirmi ikisinde beynlerinde nizâm ile imzâ ve temhîre karîb olan şurût-ı sâlifeyi imzâ ve temhîr bâbında murahhasımıza hâssaten hüküm gönderdim. Rûşenî-i akl ve hayırhâhî-i müşîrîlerine nisbeten mütevâkı'dir ki dâmen-dermeyân himmet ile bu iki halk beyninde mûceb-i râhat u selâmet olan **[9b]** bu kâr-ı müsta'celenin te'hîrini müstevcib olur eşkâl ve usretin def'ine sa'y buyuralar ve sıdk u savfet üzere senâverleri dahi bu maddenin tekmîl ü tetmîmine takayyüd ü ihtimâmım derkârdır. Ve bu tahrîrâtın hengâm-ı irsâlinde cânib-i müşîrîlerinden bir kıt'a mektûb vârid ve mefhûmundan bundan akdem bu tarafdan irsâl olunan ulağı Akdeniz'de Rusya askerine ser-gerde olan Ceneral Konte Orlof tarafına sâlimen ve mükerremen irsâl buyuruldığı işâret buyurulmuş maslahat-ı hayriye-i cânibeyn zımnında tesyîr olunan ulağa sarf-ı himmetleri mûceb-i mahzûziyet-i azîme olmuşdur. Taraf-ı müşîrânelerine olan muhabbetimi ve âmmenin selâmeti tarafına olan cidd ü sa'yimi bu mektûb-ı hulûs-üslûbdan fehm buyurursuz ve bu maslahatın vücûd-pezîr olmasından gayrı aslâ bir fikr ü mülâhazam olmadığını muhakkak bileler.

Mütârekeye me'mûr Abdülkerîm Efendi kullarının Re'isülküttâb Efendiye tahrîr eylediği kā'imedir. Efendi-i mûmâ-ileyh bir vefk matlûb, emr-i mütârekeye temşîyet ve te'âtî-i temessükât eserinde ikāmetini îcâb ider hâl kalmayacağına binâ'en Ruscuğa mürûr ve keyfiyeti ordu-yı hümâyûna i'lâm ne vechle me'mûr olur ise muktezâsıyla hareket ve hitâm-ı maslahatda mu'tâd üzere Rusya murahhasına bir re's esb-i müzeyyen keşîdesiyle icrâ-yı resm-i Devlet-i Aliyye-i ebed-müddet itmesi ve taklîl ve teksir unvânda kusur itmemesi ve sâ'ir mevâdda hekîmâne hareket ile ibrâz-ı tavr-ı mergūb itmesi iktizâsıyla mûmâ-ileyhe tahrîr olundu.

Benim devletlü sa'âdetlü mürüvvetlü efendim sultânım hazretleri;

Bundan akdemce Çukadâr Mehmed ile şurût-ı mütârekenin beş şartı hülâsa olunup gönderilmişidi. Ve Cum'a güni mükâleme çadırı kurılup varılacağı ve ruhsatnâmelerin mübâdele olunacağı tahrîr olunmuşidi. Yevm-i mezkûrda mükâleme çadırına sâ'at dört buçukda müsteşîr-i devlet-i Rusya Yuvan Semulin ve ser-kâtibi Mayorolet ve Rusya tercümânı Melnikof ve bu hakîr ve Dürrî Efendi kulları ve kâtibimiz Süleyman Efendi ve dîvân tercümânı cem' olunup ve bir hutbe-i mükâleme kırâ'at ve du'âsı edâ olundukdan sonra yedimizde olan mütercem ruhsatnâme ve aynı anlara teslîm ve anların yedinde olan ruhsatnâme tercümesi ve aynını bize teslîm itmeleriyle bu def'a sûreti hâk-i pâ-yı devletlerine irsâl olundu ve yedimizde olan beş şurût müzâkeresine bed' olunup şurût-ı mezkûreye bir dürlü muhâlefetleri olmadı fakat murahhasların mükâleme mahalli ya Bükreş veya İsma'il'de olunması imparatoriçeye tahrîr olunup henüz haberi gelmedi. Lâkin murahhaslar Orlof ve Obreskof ta'yîn olunduğı ma'lûmumdur. Üçüncü murahhas kim olacağı ma'lûmum değil ve Prusya tarafından bir müsteşîr ve Çasarya tarafından bir müsteşîr ta'yîn olunacağını takrîr eyledi. Ve fesh-i müsâlaha gününden üç ay müddet imhâli

husûsu dahi imparotoriçe tarafına mareşal tarafından tahrîr olundu. Mütâreke temessükâtı ahz ve i‘tâ olunca[ya] kadar haberi gelür ise ni‘me'l-matlûb gelmez ise müddet-i mezkûre murahhasların re’yine havale olunsun ve kendüleri şurût-ı mezkûreyi dokuz şart tertîb eylemişler hâsıl-ı tahsîl kabîlinden beş maddede zikr olunanı bir ahar madde deyü tastîr eylemişler. Gerek tercümesi ve gerek aynı taraf-ı devletinize gönderildi. Manzûr-ı ayn-ı inâyet-i veliyü'n-ni‘amî buyuruldukda muharrer-i isbâtı muktezî işleri muharrer-i isbât buyurup taraf-ı kullarına aynı ve tercümeleri yine avdet itdirilmesi mercûdur. Zîrâ bu virilecek olan mütâreke temessükünde tasrîhen zikr olunacakdır ve virilecek temessük Türkî ve Latin tercümeleri temhîr olunacakdır ve anlar dahi Türkî ve Latin temessükü temhîr idüp tarafımıza virmek üzerelerdir. Üç ay maddesi faysal virilmesi mümkin idi ve fi'l-hakīka lâzımdır. Lâkin imparotoriçe tarafına tahrîr olunmuş olmağla cevâbı gelmesine tevakkuf olunsun veyâhûd murahhaslara ve ilçilere havâle olunsun ve Özi'ye zehâ’ir gelüp gitmekde ve Tuna'ya ve Turla'ya zehâ’ir sefâyini gelüp gitmekde ve yedimizde askerimiz olan mahallere zehâ’ir ve me’kûlât sefâyini gelüp gitmekde be’is olmadığı bi'd-defa‘ât müzâkere olunup şurûtlarına idhâl olundu. Ve Yergögi Kal‘ası'nı muhâfaza içün ihdâs eyledikleri tabya ve handak ve şaranpo ve kezâlik Ruscuk karşusunda ihdâs eyledikleri toprak kal‘a temessükât ahz u i‘tâ olunduğu sâ‘at hedme mübâşeret idecekleri sarâheten takrîr olunup anlar dahi vech-i meşrûh üzere olmasını kabûl eylediler. Kerem buyurup mevâdd-ı mezkûreye dikkat buyurup bir sâ’at evvel tarafımıza i‘âde buyurasız. Avn u inâyet-i Bârî ile husûs-ı mezkûr eshel vech üzere görilüp ve bundan böyle müshel küll-i asîr teysîr ideceğine şübhem kalmadı. İnşa’âllâhü te‘âlâ bir vefk dilhâh-ı veliyü'n-ni‘amî her husûs âsân vechle görildi. Hemân bu husûsda ve sâ’irinde hüsn-i tevcihât-ı veliyü'n-ni‘amî bî-dirîğ buyurulmasına himmet buyurmaları mercûdur. Ve maslahat hitâmında murahhasa bir donanmış at virilmesi inâyetlü veliyü'n-ni‘am efendimizden istîzân olunmuşidi. Virilmesi istihsân buyurılır mı buyurılmaz mı kulunuza ifâde buyurulması niyâz olunur. Temessükât ahz u i‘tâ olundukdan sonra bu tarafda işimiz kalmayup avdet eylemek iktizâ ider ne vechle emr ü fermân buyurılur ise emr ü fermân efendimizindir. 21 M Sene 1186.

Hâmiş

Ve yed-i kullarına i‘tâ buyurulan sûret-i temessük unvânı husûsu inâyetlü merhametlü velî-ni‘metim efendimiz hazretlerinden taklîl ü teksîri istîzân olunmuş idi. "Münâsibi ve lâyıkı üzere tahrîr olunmakda be’is yokdur" buyurmuşlar idi. Müzâkere esnâsında; "tarafınıza virilecek temessük şân u şükûh-ı devletî tahrîr olunur" denildikde, "siz ne tahrîr iderseniz biz dahi anı tahrîr ideriz" deyü cevâb eylediler. Fermân-ı veliyü'n-ni‘amî ne vechle sünûh buyurılur ise işâret buyurmaları mercûdur.

Mevadd-ı mütârekeyi müş‘ir mûmâileyh Abdülkerîm Efendi'nin Rusyalu'ya virdüğü temessükün sûretidir.

Bâ‘is-i tahrîr-i hurûf ve sebeb-i terkîb-i kelimât-ı sıhhat-me’lûf oldur ki

Sulh ü salâh bi'l-külliye nihâyet-pezîr oluncaya dek nev‘-i insânın irâka-i dimâ’ı bundan böyle men‘ olunması iki mübârizân devletin ya‘ni Devlet-i Osmâniye ile Devlet-i Rusya'nın murâdları olup ve bu misüllü maslahat-ı hayriyeye cânibeynin meyli dahi izhâr olunmağla el-ân iki devlet beyninde mühâdenet ve mütâreke fi'l-kıtâl maddesinin mu‘âhedesi muktezî ve nâfi‘ oldığı tarafeynden münâsib görilüp tarafeynin ittifâkıyla ve devleteynin dostları olan Nemçe İmparatoru ve Prusya Kralı'nın tarîkiyle bu esnâda silâhın zîr-i sadâsında olmayup serbestiyet ile refâhiyetin tekmîline ve sulh ü salâhın maslahatına dahi temşîyet virile. Binâ’en-aleyh ucâleten tarafeynin muradları üzere cenk ü cidâlin ihrâkı ve anın ile ma‘ân olan lâyenfek mahlûkun tahrîbini men‘ ü def‘ ve işbu mu‘âhedenin bilâ-tağyîr esâsiçün kemâl-i adâlet ve dikkat ile hıfz **[10a]** ve mürâ‘âtı lâzım olup tâkım bir müddet içün olan mühâdenet eyyâmında her gûne amel ve kâr-ı cenk hâlî ve fâriğ ola ve bir vechle ve bir dürlü bahâne ile iki tarafın biri aharın mazarratına ve hâlâ tasarrufunda olan menfa‘ati ve hudûdunı ve refâhiyetini bir takrîb ile tevsi‘ veyâhûd zamm içün bahâne bulmaya. Hemân maslahata tarafeynden karâr virildiği günden her ahid kendü hâlinde durup ve bilâ-mâni‘ bulundığı hâlet ile kala. Ve mükâleme içün murahhaslarının ta‘yîn olunan mahalle cem‘ olmaları husûsuna dâ’ir devlet-i Osmâniye'nin vezîr-i âzamı ve serdâr-ı ekremi olan devletlü Muhsinzâde Mehmed Paşa hazretleri ve bilcümle devlet-i Rusya'nın seraskeri olan mareşal ceneral ve Rusya-i sagīrin hâkimi ve cümle kavâliratının kavâliri menziletlü Konte Petro Aleksandriç Romançof cenâbları iki devletleri beyninde nasb u ta‘yîn olunan mu‘âhedeye tesyîr birle her biri devleti tarafından olan istiklâline binâ’en beynlerinde şu vechle kavl ve karâr virmişlerdir. Devletlü vezîr-i âzam-ı müşârün-ileyh hazretleri cânibinden hâcegân-ı dîvân-ı mu‘allâ-erkândan Devlet-i Aliyye'nin altı aded süvârî ocakları askerinin mukâbelecisi es-Seyyid Abdülkerîm Efendi ve mareşal ceneral-i mûmâ-ileyh menziletlü Konte Romançof cânibinden dahi ism ü resmiyle istisfâ ve nasb u ta‘yîn olunan Devlet-i Rusya'nın müsteşîri ve mu‘temed ricâlinden Yivan Semulin bi'l-mübâdele seraskeri tarafından yedlerine virilen ruhsatnâmeleri mûcebince der-akab vech-i lâyık üzere zikr olunan esâsa dâ’ir mükâlemeye şüru‘ birle şöyle esâs ki iki devlet tarafından kabûl ve her ahid hâlâ kendü menfa‘atini ve refâhiyetini ve hudûdunu bilâ-halel hıfz eylemek üzere tarafeynden âtiyü'l-beyân mühâdenet ve mütâreke fi'l-kıtâl mevâddına karâr virilüp gerek berren ve gerek bahren sûd içün her ahid tarafından kendü devleti ismine, şânına, kelâmına ve hüsn-i vefâ ve istikāmetine kezâlik seraskerlerinin ismine âtiyü'l-beyân mevâddı bilâ-halel sıdk u sadâkatle vakt-i mu‘ayyeneye dek hıfz u mürâ‘ât olunacağına ta‘ahhüd ve müddet-i mütâreke fi'l-kıtâlin etvârın iktizâsına göre mümtedd olması maddesi işbu ruhsat-ı kâmileleri olan iki seraskerin dostâne vifâklarına ihâle veya murahhaslarının vesâtetiyle yâhûd ahar kimesneleriyle bu esnâda refâhiyet ve serbestiyet ile mümkin oldığı mertebe sulh maslahatına temşiyet virmesine ne gûne

esbâb münâsib görürler ise irâdelerine ihâle olunup zikr-i âtî şurûtda zikr ü beyân olunur. Şart-ı Evvel: Devlet-i Rusya ve Devlet-i Aliyye askerleri bulundukları mahallde muhâseme ve muhârebeyi tarafeynden terk eyleyeler. Şart-ı Sânî: Yergögi'de vâkı‘ Devlet-i Rusya seraskeri ile Ruscuk'da olan Devlet-i Aliyye seraskerine mütâreke temessüki imzâ olunduğı anda haber virile ve Anatolı ve Rumili askerlerine dahi bu‘udlarına göre vakt-i münâsibde ihbâr oluna. Bu mütârekenin şüru‘ ve temşiyeti haberiyle etrâfa giden ulakların vusûlü gününden emr-i mütârekeye i‘tibâr oluna ve tarafeynin seraskerleri câniblerinden askerlerine ihbâr birle bu şurûtlar i‘lân oluna. Şart-ı Sâlis: Tarafeynin askeri oldukları mahallerde mütâreke müddetinden hâlleri üzere kala ve Tuna sevâhilinde tarafeynde bulunan askere devleteyn câniblerinden ta‘yîn olunacak hudûdların vaktine dek Tuna'nın nehr-i kebîri hadd-i fâsıl ta‘yîn oluna ve tarafeynin sevâhilinde müceddeden ibnâ ve takviyet virilecek ebniye ihdâs olunmaya ve sonraki muharebede tahrîb olunan yerler ve ale'l-husûs Babatağı ve Tolcı ve İsakcı ve Maçin ve Hırsova ta‘mîr olunmayup hâlleri üzere terk oluna. Şart-ı Râbi‘: Mükâleme-i mütâreke mahallinde olan Rusya murahhasına Devlet-i Aliyye tarafından ruhsat virile ki emr-i mütâreke hitâmında murahhas-ı merkûm kendü tarafından Âsitâne-i Aliyye'ye ve andan Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ Rusyalu'nın donanması seraskerine âdem irsâliyle emr-i mütârekeye şürû‘unu ve itmâmını haber vire. Ol dahi Devlet-i Aliyye'nin Bahr-i Sefîd'de olan seraskeriyle bi'l-muhâbere beynlerinde hudûs iden cidâlin terki içün mahsûs bir emr-i mütâreke ideler. Şart-ı Hâmis: Mütâreke-i cidâl husûs Karardeniz'de vâkı‘ bi'l-cümle sevâhile ve Kırım tarafına Devlet-i Aliyye cânibinden i‘lân ve işâ‘at oluna ki Tuna ve Turla boğazlarına Devlet-i Aliyye'nin cenk sefâyini girmeye ve kâ’inen min-kân Kırım sevâhilinde limanda dahi zikri âtî şurûtdan mâ‘adâ bilâ-zarûret görünmeye ve Tuna nehrinde hâlâ mevcûd olan sefâyin had ta‘yîn nehr-i kebîrde tûlen amed ü reftlerine mümâni‘at olunmaya ve tarafeynin âhâlisi beyninde nizâ‘ zuhûr ider ise tarafeynin zâbitleri ma‘rifetleriyle adâlet ve hakkāniyet üzere men‘ ve tehzîr oluna. Şart-ı Sâdis: Özi ve Kılburun kal‘alarına mütâreke temşiyeti haberi vusûlünden sonra asker ve mühimmât-ı seferiye irsâl ve müceddeden mahzenler dahi ihdâs olunmayup ancak kal‘ateyn-i mezkûreteyn âhâlisine ve askerine zahîre irsâli câ’iz ola ve zehâ’ir ile memlû sefâyin muhâlif-i havâ ve ahar gûne kazâ ile Kırım sevâhilinde ve Kırım karşusında vâkı‘ Beserabya tarafında karaya düşer ise tahlîs husûsuna vücûh ile i‘ânet olunup mürûrlarına mümâni‘at olunmaya. Şart-ı Sâbi‘: Tuna ve Kırım ve Beserabya taraflarına zahîre ile mehmûl Rusyalu'nın giden sefâyini kazâen Devlet-i Aliyye'nin Anatolı ve Rumili sevâhiline ve limanlarına duhûl eylediği sûretde Kezâlik o mahallerin ahâlisi tahlîsine i‘ânet ve muzâyakalarını def‘ idüp mahallerine mürûrlarına mümâni‘at olunmaya. Şart-ı Sâmen: Gürcistân ve Kuban ve sâ’ir Anatolı taraflarında vâkı‘ cânibeynin askeri olan mahallere mütâreke haberi vüsûlünde ahâli ve askerîsi ma‘nâ-yı şurût-ı mükâleme-i mütârekeye ri‘âyet eyleyeler ve her şehr ve kal‘a ve sâ’ir mahaller haber-i merkūm

vüsûlünde kimlerin yedinde bulunur ise bilâ-hareket hâli üzere kala ve huhûd ta‘yîn olunmak iktizâ iden mahallerde şurût-ı mütârekeye ri‘âyet oluna. Şart-ı Tasi‘: İşbu mühâdenetin müddet-i zamânı Boğdan ve Eflak ve Bucak ve Kırım ve Kuban ve sâ’ir memleket ve arâzilerinde bilâ-istisnâen ve Kezâlik Karadeniz'in sularında sulha karar ve temşiyet virileceğine tesmiye olunan murahhasların meclis oluncaya dek ba‘dehû mükâleme ve sulhün müzâkeresine ale'l-fevr şürû‘ olunacağı me’mûl olup tarafeynin menfa‘at ve umûrun iktizâsına göre müddet-i mezbûr bâlâda zikr olunduğı üzere tarafeynin seraskerlerinin ittifâkıyla ve mübârizân iki devletlerin mükâlemeye tecemmu‘ olunan murahhas ilçilerinin inhâlarıyla ferâğ-ı hâtırlarıyla mümtedd olabilür. Kaldı ki Gürcistân ve Mekrilistân ve sâ’ir ol havâlîde vâkı‘ mahallerde mühâdenet ve mütâreke fi'l-kıtâlin müddet-i eyyâmı husûsuna dâ’ir bu arâzilerin mesâfe-i ba‘idi mahall-i mükâlemeden ba‘id olup ale'l-fevr muhâbereye mâni‘ olmağla ve bâlâda mezkûr tebâ‘id sebebinden mübârizân iki devletin Avrupa'da olan sâ’ir cümle memleketlerinden vâfir gün sonra mühâdenete mübâşeret olunacağı ma‘lûm olmağla bu senenin mâh-ı Teşrîn-i evveli ibtidâ gününe dek mümtedd ola ve işbu mu‘âhedenin bir mazmûnunda iki kıt‘a temessük tedâriki ve Rusya lisânları üzere iki Talyanî tercümesiyle ve tarafeynin me’mûr murahhaslarının tahrîr eyledikleri mütâreke temessükâtı imzâ olunduğu günden Devlet-i Aliyye'nin serdâr-ı ekremi ve Devlet-i Rusya'nın mareşal cenaralinin tasdiknâmeleri vürûdu zımnında sekiz gün imhâl olunduğuna binâ’en mehl-i mezbûr hitâmına dek tarafeynin tasdiknâmeleri kelimesine ta‘ahhüd oluna deyu. İşbu tahrîr olunan şurût tarafeynden kabûl ve bilâ tağyîr mefâhimi icrâsına ri‘âyet ve tekeffül olunup şurût-ı merkūme-i makbûleyi hâviye tarafımızdan imzalarımız ile mümzî ve mühürlerimiz ile memhûr birbirine muvâfık vechle mütâreke temessükâtı tahrîr ve mübâdele olundu. 27 S Sene 1186.

Yovan Semulin Müsteşîr-i Rusya

An-Cânib-i es-Seyyîd Abdülkerîm Mukābele-i Süvârî

[10b] Mütâreke zımnında şurût-ı tis‘ayı hâvi fertmareşal tarafından vürûd iden tasdiknâmedir.

Ben ki imparotoriçe-i cemî‘ Rusya'nın baş seraskeri ceneral, fertmareşal ve hâkim ve müdebbir-i memâlik-i Rusya-i sagīre sadr-ı nişîn-i mecmu‘-ı asâkir-i Anderya ve Aleksan Nefski ve Yorgi ve Golistenba'da vâkı‘ ataların kavâlîri Konte Petros Romançof'um Devlet-i Aliyye'nin serdâr-ı ekremi tarafından ve bizim tarafımızdan ta‘yîn olunan murahhasân Yergögi Kal‘ası'na karîb mahalde ba‘de'l-mükâleme akd eyledikleri şurût-ı mükâlemeyi derc ve tasdîk zımnında işbu kâğıdımla ilmi iktizâ iden kimesnelere i‘lân ve beyân iderim ki:

Bismillâhi'l-Mâlikü'l-Mutlak

Devlet-i Aliyye ve Devlet-i Rusya itmâm-ı sulh-ı mübâreke tevakkuf iden inkıta‘-ı irâka-i dimâ’-ı insâniyeye tâlib ve râgıb olup cemî‘ benî âdeme nâfi‘ olan bu emr-i musâlaha-i

müteyemmineye devleteynin hâhişleri haşmetlü Roma imparatoru ve Prusya kralı vesâtetiyle tarafeynin ma‘lûmu olmak ile itfâ-i nâ’ire-i cidâl ve hem‘-inân-ı kıtâl olan mesâ’ib-i nâsı def‘ zımnında meclis-i mükâleme-i musâlahade tecemmu‘ idecek murahhasların velvele-i vataneyn eslihâ olmaksızın kemâl-i râhat ile itmâm-ı müsâlaha-i mergūbeye sa‘y u ihtimâm eylemeleriçün akd-i mütâreke ve inkıtâ‘-ı müzârebeye karâr ve ittifâk olunup bu mütâreke-i mevkuta vechen mine'l-vücûh hiç bir bahâne ile kuvvet ve teksîr-i memâlik ve avna ve tevsî‘-i hudûda tarafeynden fırsat ittihâz olunmayup tarafeyn murahhaslarının mahall-i mu‘ayyene vürûdu gününde her taraf bulunduğu mahalde alâ hâlihi kalmak şartı ki mahz-ı insâfdan ibâretdir. Esâs adîmü'l-indirâs vaz‘ olunup mürâ‘âti matlûbdur ve haşmet-i imparotorîye asâkirinin serdârı ve cemî‘ Rusya'nın cenaral fertmareşali ve memâlik-i Rusya-i sagīrenin hâkim ve müdebbiri ve mecmû‘ medâric-i Rusya'nın kavalîri olan haşmetlü Konte Petros Aleksanyoç Romançof ve Devlet-i Aliyye'nin sadr-ı âzamı Muhsinzâde Mehmed Paşa hazretleri bir tıbk-ı muhâbere-i devleteyn taraf-ı veliyü'n-ni‘amîlerinden kendülere i‘tâ olunan ruhsat-ı kâmile muktezâsınca haşmetlü ceneral fertmareşal Konte Romançof tarafından haşmet-i imparatorîyenin gürûh-ı müsteşârânından ve Devlet-i Rusya'nın mu‘temed ricâli Yivan Semulin ve sadr-ı âzam hazretlerinden dîvân-ı pâdişâh-ı azamet-penâhda süvârî mukābelecisi olan Seyyid Abdülkerîm Efendi murahhas ta‘yîn ve irsâl olundu. Mûmâ-ileyhümâ mülâkī ve ruhsatnâmelerini ba‘de'l-mübâdele ruhsat ve me’zûniyetlerine binâ’en mükâlemeye şürû‘ birle müddet-i mütâreke mümtedd oldukca alâ hâlihi kavli tarafeynden mer‘î ola deyu vaz‘ u kabul olunan esâs-ı sâlifü'l-beyân üzerinde mütârekenin şurût-ı âtiyü'z-zikrini akd ve ta‘yîn ve her birisi münferiden seraskerleri husûl-ı va‘deye dek bu mukāveleye mürâ‘ât ve muhâlefetden mücânebet ideceğini devletlerinin ırzı ve kavl ve i‘tibârıyla ta‘ahhüd idüp ta‘yîn-i müddet-i mütârekeyi lede'l-iktizâ tarafeyne nâfi‘ olacak vech üzere âsûdegî-i hâl ve ferâğ-ı bâl ile bilâ havf ve lâ-muhâtara müzâkere-i musâlaha içün vürûd idecek murahhaslara veyâhûd ittifâken ta‘yîni münâsib görilen kimesnelere havâle olundu.

Şart-ı Evvel:

Ehl-i İslâm ve Rusya askerleri bulunan mevâzi‘in cümlesinde bir dürlü tarafeynden hareket-i cidâlâne ve mu‘âmele-i hasmâne zuhûr itmeye.

Şart-ı Sânî:

Yergögi ve mukābilinde Tuna'nın orta tarafında mevcûd Osmânlu ve Rusya askerleri beyninde târîh-i şurût-ı mütâreke imzası gününden ve Rumili ve Anatolı'da vâkı‘ memâlikde serdâr-ı ekrem ve fertmareşal taraflarından ihbâr içün irsâl olunan menzillerin vürûdu gününden hesâb oluna.

Şart-ı Sâlis:

Asâkir-i tarafeyn müddet-i mütâreke derkâr oldukca bulundukları makāmda alâ hâlihim tevakkuf ve ârâm ideler ve Tuna sâhilinde vâkı‘ arâzi ve kurâda mevcûd ve müctemi‘ olan asâkir-i tarafeyn beyninde nehr-i Tuna'nın akındı-i kebîri hatt-ı fâsıl add olunup sâhilinde vechen mine'l-vücûh kılâ‘-ı cedîde ihdâs ve Babatağı ve Tolçı ve İsakcı ve Maçin ve Hırsova misüllü mahâll-i münhedime ta‘mîr ve termîm olunmaya.

Şart-ı Râbi‘:

Emr-i mütârekenin şürû‘unı iş‘âr ve hitâmını ihbâr zımnında mücemmi‘-i murahhaseyn tarafından irsâl olunacak kuryerler Âsitâne'den imrâr ve Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ berr ü bahrde olan asâkir-i Rusya'nın müdebbirine îsâl olunup ol dahi i‘mâl-i hasmâne-i bahriyeyi men‘ içün taraf-ı Devlet-i Osmâniye'den ta‘yîn olunan murahhaslar ile ale'l-istiklâl mahallinde bast-ı meclis-i mükâleme ve tanzîm-i şurût-ı mütâreke eyleyeler.

Şart-ı Hâmis:

İşbu mütâreke Kırım'ı ve Bahr-i Siyâh'ı dahi şâmil olup Devlet-i Osmâniye'nin cenk sefînelerinden bir kıt‘ası dahi Tuna Boğazı'na ve sevâhil-i Bucak olan Turla Boğazı'na vürûd itmemek şartıyla mer‘îdir. Kezâlik şurût-ı âtiyyede zikr olunacak vech üzere zarûret mess itmedikçe her ne ismiyle ta‘bîr ve tesmiye olunursa envâ‘-ı sefâyin-i Osmâniye'den bir nev‘ sefîne Kırım'ın sevâhil ve limanlarında geşt ü güzâr itmeyüp Tuna dâhilinde mevcûd sefînelerinin azîmet ve hurûclarına ruhsat virile ve eğer mürâ‘ât-i şurût-ı mütârekeye muhâlif sükkân-ı tarafeyn beyninde bir mu‘ârıza vâkı‘ olursa müvekkil ve maslahatgüzârân fi‘ilen ve kavlen adl ü hakk üzere beher hâl def‘ eyleyeler.

Şart-ı Sâdis:

Vakt-i mütâreke mümted oldukca Özi ve Kılburun'da mevcûd muhafızâna metânet ve istihkâm virmeyüp asâkir ve tesyîr-i zehâ’ir-i kesîre ve mühimmât-ı sâ’ireye ve kasden zehâ’ir ile mahzenler binâsına mübâşeret itmeyeceğini Devlet-i Osmâniye müte‘ahhid olup lâkin hâlâ ol etrâfda olan muhâfızân ve sükkânını bilâ-mümâni‘at erzâk ve infâk ideler ve eğer sefîneleri furtunadan gark ve bir muhâtara-i ittifâkiye sebebiyle kazâzede olup Bucak veyâhûd Kırım sevâhiline düşerse mühtâc oldukları i‘ânet ü müzâheretde kusûr ve kesâlet ve mahall-i melhûza azîmetlerine bir dürlü bahâne ile mümâni‘at ve muhâlefet olunmaya.

[11a] Şart-ı Sâbi‘:

Kezâlik me’kûlât ve levâzım-ı mühimmât ile mahmûlen Rusya sefîneleri Kırım ve Bucak sevâhilinde geşt ü güzâr ider iken ilel-i sâlifü'l-beyân sebebiyle bi'z-zarûre taht-ı hükûmet-i Osmâniye'de vâkı‘ Rumili ve Anatolı sevâhilinde tevakkufa mecbûr olurlarsa mu‘âmele-i bi’l-misl ile husûl-ı cemi‘ havâyice i‘ânet ve müzâheret ve mahall-i maksûdına azîmeti esnâsında muhâlefet ve mümâni‘atdan mücâbenet oluna.

Şart-ı Sâmen:

Bu tarafda mühâsıme münkatı‘ oldığı gibi Anatolı'da vâkı‘ Kuban ve Gürcistân ve asâkir mevcûd olan ahar mahallerde dahi haber-i mütâreke vürûdı târîhinden cemî‘ evzâ‘-ı mübârizâne mündefi‘ olup mecmû‘ kılâ‘ ve arâzi ve bükā‘ târîh-i haber-i itmâm-ı mütârekede her kimin taht-ı hükûmetinde bulundı ise bilâ-ta‘cîz alâ hâlihi kala ve hadd-i fâsıl vaz‘ı muktezî olan arâzide şurût ve esâs-ı mütârekeye mutâbık tarafeyni mükâlemesiyle ta‘yîn oluna.

İnşâallâhü te‘âlâ mükâleme-i musâlaha içün ta‘yîn ve irsâl olunan murahhasân karîben mahall-i mu‘ayyene cem‘ ve mukābil olduklarında eğer mess-i hâcet veyâhûd menfa‘at-i devleteyn içün iktizâ iderse sadr-ı âzam ve fertmareşalin muhâberesi ve murahhasân ve devleteyn mübârizeynin ittifâk ve mukābelesiyle Boğdan ve Eflak ve Bucak ve Kırım ve Kuban ve tarafeynin memâlik-i aharasında bilâ-istisnâ vakt-i mütâreke kābil-i imtidâd ola. Lâkin Gürcistan ve Menkirelya ve ol havâlîde müddet-i mütâreke bu senenin Teşrîn-i Evvel'in ibtidâsına dek mümtedd olmuştur zîrâ mesâfe-i ba‘ide sebebiyle meclis-i mükâlemeden irsâl olunan ihbârın serîan vürûdu mümkin olmayup târîh-i şurû‘-ı mütâreke dahi ahar memâlikden mu’ahhar vâkı‘ olmuşdır.

İşbu mütârekeyi mutazammın lisân-ı Türkî ve lisân-ı Rusya'da Talyanî tercümesiyle iki kıt‘a sûret tahrîr ve murahhasân kendü hatlarıyla imzâ ve mühürleriyle temhîren ber-vech-i mu‘tâd beynlerinde mübâdele ve sekiz gün zarfında sadr-ı âzam ve fertmareşal taraflarından tasdîknâmeleri ahz ve ibrâzı Yergögi'de târîh-i mîlâd-ı İsâ'nın bin yedi yüz yetmiş ikisinde şehr-i Mayıs'ın on dokuzunda mukāvele itdiler.

Bâlâda mastûr şurût-ı mevâdd-ı tis‘a husûsunda olan ahd ü mîsâkımı edâ ve tekmîl matlûbum olmağla ittifâkımız mün‘akid olan safvet ile işbu tasdîknâmemde münderic mütâreke ve şurût-ı mebsûteyi lafzen be-lafz kemâl-i taharrî ile tecessüs ve kesb-i ıttılâ‘ ve teferrüs idüp vech-i ahsen üzere tasdîk ve tahkīk ve mâdâm ki taraf-ı digerden bu şurût-ı mütârekeye muhâlif bir vaz‘ u hareket zuhûr itmeye cemî‘isine müctemi‘en ve münferiden bilâ-tağyîr hulûs-ı tâm ile mürâ‘ât itmâmı ta‘ahhüd iderim ve te’yîd ve te’kîd zımnında işbu tasdiknâmeyi tahrîr ve hattım ile imzâ ve mührüm ile temhîr eyledim. Der kasaba-i Yaş Fî 23 Mayıs Sene 1772

İ‘lân-ı mütârekeyi hâvî fertmareşal tarafından Gürcistân cânibinde olan Rusya cenaraline gönderilen sened kâğıdı.

Ceneral fertmareşal muktedâ-yı asâkir-i Devlet-i Rusya müddebbir-i memâlik-i Rusya-i sagīr ve kavalîr Konte Romançof tarafından Gürcistan ve Menkirilya ve ol havâlîde olan Moskov askerinin cenaraline;

Muhârebe-i müfâssalanın inkıtâ‘ına Devlet-i Aliyye'nin rağbeti üzere mütâreke-i ale'l-ıtlâk te’sîsine ve muhârebenin infisâline haşmet-i imparotorîye beni murahhas itdi. Şöyle ki; emr-i mütâreke ismim ile tasdîk olunup Kırım ve Bahr-i Siyâh'a mebsût olup Anatolı'da dahi Gürcistân tarafında mer‘î ve düstûrü'l-amel ola. Binâ’en-aleyh Yergök Kasabası'na vürûd iden

murahhaslar vesâtetiyle ki taraf-ı sadr-ı âzamdan Süvârî Mukābelecisi Es-Seyyid Abdülkerîm Efendi ve tarafımdan müsteşârlardan Maytoviç Semulin'dir. Vezîr-i âzam ve serdâr-ı ekrem ile ittifâken devleteyn-i mübârizeteyn beyninde mün‘akid olan mütâreke-i mukāteleyi tasdîk ve tahkīk itdik. İmdi bu mün‘akid olan mütârekede Gürcistan ve Menkirilya ve ol havâlîde dahi indifâ‘-ı muhârebe ve terk-i mükāra‘a-i eslihâ şartı münderic olup beher tarafda oldığı misüllü akd-i mütârekenin haberi tarafeynden vürûd itdiği gün ol cânibde olan arâzi ve kılâ‘ her kimin taht-ı hükûmetinde bulunduysa nihâyet vakt-i mu‘ayyene dek alâ hâlihim kalup tarafeynden müdâhale olunmamak üzere mukāvele ve mu‘âhede olunduğını size ihbâr vâcibe-i hâldir. Ve şefkatlü imparotoriçenin murâd-ı âlîsini icrâ içün mazmûn-ı şurût-ı mütâreke-i mü’ekkede muktezâsınca âmil olup cemî‘ mu‘âmelât-ı hasmâne düşman aleyhine olan harekât-ı ta‘cîzâneyi ta‘tîl eyleyesin deyu seni âgâh iderim. Ve her husûsda mükâleme-i devleteyne muvâfık hareket eylemeniz bâbında şurûtı hâvî bir sûret bu tarafdan tahrîr ve işbu tenbîhnâmeme münderecen tesyîr olunmuşdur. Mün‘akid olan mütârekeden bir an akdem mütemetti‘ ve müntefi‘ olmanız mülâhazasıyla tarafeynin serdârlarına hitâben tenbîhnâmelerimizi hâmil tarîk-i akrabdan birer mu‘teber kuryer irsâl eylemeğe sadr-ı âzam ile ittifâk itdik. Eğer benim tarafımdan tesyîr olunan kuryer mukaddem vürûd iderse hâmil oldığı sadr-ı âzamın tenbîhnâmesini ahz ve asâkir-i Osmâniye'nin serdârına teslîm ve bilâ-tazyî‘ü'l-vakt bast-ı mükâleme ve akd-i mütârekeye mübâderet idesiz ve eğer taraf-ı sadr-ı âzamdan irsâl olunan menzil mukaddem vârid olup işbu hâmil oldığı tenbîhnâmem seraskeri vesâtetiyle tarafına vâsıl olursa yine bâlâda mastûr vech üzere hareket idesiz. Binâ’en-aleyh bu sana hitâb olan tenbîhnâmemi kendü âdemiyle tarafına îsâl içün sadr-ı âzama virüp buna mümâsil ve müşâbih bir sûretini kendü âdemim ile arâzimizden irsâl eyledim. Tercüme-i şurût-ı tis‘a:

Şart-ı Evvel:

Ehl-i İslâm ve Rusya askerleri bulunan mevâzi‘in cümlesinde bir dürlü tarafeynden hareket-i cidâlâne ve mu‘âmelât-ı [hasmâne] zuhûr itmeye.

[11b] Şart-ı Sânî:

Yergögi ve mukābilinde Tuna'nın orta tarafında mevcûd Osmânlu ve Rusya askerleri beyninde şurût-ı mütâreke imzası târîhi gününden Rumili ve Anatolı'da vâkı‘ memâlikde serdâr-ı ekrem ve fertmareşal taraflarından ihbâr içün irsâl olunan menzillerin vürûdu gününden hesâb oluna.

Şart-ı Sâlis:

Asâkir-i tarafeyn müddet-i mütâreke derkâr oldukca bulundukları mahalde alâ hâlihim tevakkuf ve ârâm ideler ve Tuna sevâhilinde vâkı‘ arâzi ve kurâda mevcûd ve müctemi‘ asâkir-i tarafeyn beyninde nehr-i Tuna'nın akındı-i kebîri hatt-ı fâsıl add olunup sâhilinde vechen mine'l-

vücûh kılâ‘-ı cedîde ihdâs ve Babatağı ve Tolca ve İsakcı ve Maçin ve Hırsova misüllü mahâll-i münhedime ta‘mîr ve termîm olunmaya.

Şart-ı Râbi‘:

Emr-i mütârekenin şürû‘unı iş‘âr ve hitâmını ihbâr zımnında mücemmi‘-i murahhaseyn tarafından irsâl olunacak kuryerler Âsitâne'den imrâr ve Bahr-i Sefîd'de asker-i Rusya'nın müdebbirine îsâl olunup ol dahi i‘mâl-i hasmâne-i bahriyeyi men‘ içün taraf-ı Devlet-i Osmâniye'den ta‘yîn olunan murahhaslar ile ale'l-istiklâl mahallinde bast-ı meclis-i mükâleme ve tanzîm-i şurût-ı mütâreke eyleyeler.

Şart-ı Hâmis:

İşbu mütâreke Kırım'ı ve Bahr-i Siyâh'ı dahi şâmil olup Devlet-i Osmâniye'nin cenk sefînelerinden bir kıt‘ası dahi Tuna Boğazı'na ve sevâhil-i Bucak olan Turla Boğazı'na vürûd itmemek şartıyla mer‘idir. Kezâlik şurût-ı âtiyyede zikr olunacak vech üzere zarûret mess itmedikçe her ne ismiyle ta‘bîr ve tesmiye olunur ise envâ‘-ı sefâyin-i Osmaniye'den bir nev‘ sefîne Kırım'ın sevâhil ve limanlarında geşt ü güzâr itmeyüp Tuna dâhilinde mevcûd sefînelerinin azîmet ve hurûclarına ruhsat virile. Ve eğer mürâ‘ât-i şurût-ı mütârekeye muhâlif sükkân-ı tarafeyn beyninde bir mu‘ârıza vâkı‘ olursa mü’ekkel ve maslahatgüzârân fi‘ilen ve kavlen adl ü hakk üzere beher hâl def‘ eyleyeler.

Şart-ı Sâdis:

Vakt-i mütâreke mümted oldukca Özi ve Kılburun'da mevcûd muhafızâna metânet ve istihkâm virmeyüp asâkir ve tesyîr-i zehâ’ir-i kesîre ve mühimmât-ı sâ’ireye ve kasden zehâ’ir ile mahzenler binâsına mübâşeret itmeyeceğini Devlet-i Osmâniye mün‘ahid olup lâkin hâlâ ol etrâfda olan muhâfızân ve sükkânını bilâ-mümâni‘at erzâk ve infâk ideler ve eğer sefîneleri furtunadan gark ve bir muhâtara-i ittifâkiye sebebiyle kazâzede olup Bucak veyâhûd Kırım sevâhiline düşerse mühtâc oldukları i‘ânet ü müzâheretde kusûr ve kesâlet ve mahall-i melhûza azîmetlerine bir dürlü bahâne ile mümâni‘at ve muhâlefet olunmaya.

Şart-ı Sâbi‘:

Kezâlik me’kûlât ve levâzım-ı mühimmât ile mahmûlen Rusya sefîneleri Kırım ve Bucak sevâhilinde geşt ü güzâr ider iken ilel-i sâlifetü'l-beyân sebebiyle bi'z-zarûre taht-ı hükûmet-i Osmâniye'de vâkı‘ Rumili ve Anatolı sevâhilinde tevakkufa mecbûr olurlar ise mu‘âmele-i bi’l-misl ile husûl-ı cemi‘ havâyice i‘ânet ve müzâheret ve mahall-i maksûdına azîmeti esnâsında muhâlefet ve mümâni‘atdan mücânebet oluna.

Şart-ı Sâmen:

Bu tarafda mühâsıme münkatı‘ oldığı gibi Anatolı'da vâkı‘ Kuban ve Gürcistân ve asâkir mevcûd olan ahar mahaller dahi haber-i mütâreke vürûdı târîhinden cemî‘ evzâ‘-ı mübârizâna mündefi‘ olup mecmû‘ kılâ‘ ve arâzi ve bükā‘ târîh-i haber-i itmâm-ı mütârekede her kimin taht-

ı hükûmetinde bulundıysa bilâ-ta‘cîz alâ hâlihi kala ve hadd-i fâsıl vaz‘ı muktezî olan arâzide şurût ve esâs-ı mütârekeye mutâbık tarafeyn mükâlemesiyle ta‘yîn oluna.

Şart-ı Tis‘a:

İnşâallâhü te‘âlâ mükâleme-i musâlaha içün ta‘yîn ve irsâl olunan murahhasân karîben mahall-i mua‘yyene cem‘ ve mukābil olduklarında eğer mess-i hâcet veyâhûd menfa‘at-i devleteyn içün iktizâ iderse sadr-ı âzam ve fertmareşalin muhâberesi ve murahhasân ve devleteyn-i mübârizeteyn ittifâk ve mukābelesiyle Boğdan ve Eflak ve Bucak ve Kırım ve Kuban ve tarafeynin memâlik-i aharasında bilâ-istisnâ vakt-i mütâreke kābil-i imtidâd ola. Lâkin Gürcistan ve Menkirilya ve ol havâlîde müddet-i mütâreke bu senenin Teşrîn-i Evvel'in ibtidâsına dek mümtedd olmuştur zîrâ mesâfe-i ba‘ide sebebiyle meclis-i mükâlemeden irsâl olunan ihbârın serîan vürûdu mümkin olmayup târîh-i şurû‘-ı mütâreke dahi ahar memâlikden mu’ahhar olmuşdır.

İşbu mütâreke-i berriyeden sonra mütâreke-i bahriye mükâlemesine dahi Teşrîfâtî Cânım Hocâ hafîdi me’mûr olmağla şurûtı hâvî kaleme alınan mütâreke-i bahriye temessükü.

Mukaddime-i Şurût-ı Mükâleme

Bismillahi'l-aliyyü'l-kādirü'r-rahmani'r-racîmü'l-kerîm, Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ Rusya donanmasının amirali olan kavâlîr-i mütenevvi‘a Lugorbo İsperdof nâm ceneral ve Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm'ın dîvân-ı hümâyûn hâcegânından hâlâ teşrîfâtî-i rikâb-ı hümâyûn olup mübârek hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-makrûn ile mü‘anven ve müzeyyen emr-i âlîşân ile Bahr-i Sefîd mütârekesine murahhas ta‘yîn olunan Cânım Hocâ hafîdi Mustafa Beğefendi ile ikimiz Bare Ceziresi'nde Evse Limanı'nda mevcûd iken mîlâd-ı İsâ aleyhi's-selâm efendimizin bin yedi yüz yetmiş iki senesi mâh-ı Haziran'ın on sekizinci günü ve mefahir-i mevcûdât-ı aliyye-i fazlu's-salavat dâ’imü't-teslîmât ve'l-hamilü't-tahiyyât efendimiz hazretlerinin hicretlerinin bin yüz seksen altı senesi mâh-ı Rebî‘u'l-evveli'nin yirmi yedinci günü Rumili tarafında cânib-i berrde Devlet-i Aliyye-i ebediyü'l-istikrârın seraskeri hâlâ sadr-ı âzam-ı sutûde-i şîm ve serdâr-ı ekrem uluvvü'l-himem devletlü inâyetlü merhametlü veliyü'n-ni‘am sâhibü'l-lütf ve'l-kerem Muhsinzâde Mehmed Paşa efendimiz hazretlerinin Rusya Devleti fertmareşali haşmetlü vakārlu sadâkatlü hürmetlü Konte Romançof *hutimet avâkibihû bi'l-hayr ve'r-reşâd* cenâblarının taraflarından vürûd iden ihbâr mefhûmunda mîlâd-ı İsâ aleyhisselâmın bin yedi yüz yetmiş iki senesi mâh-ı Mayıs'ının on dokuzuncu günü ve fahr-i âlem aleyhü's-salavat ve's-selâm efendimiz hazretlerinin hicretlerinin bin yüz seksen altı senesi mah-ı Saferü'l-hayrın yirmi beşinci günü târîhinde tarafeynden mütâreke fi'l-kıtâl maddesine faysal virilüp hitâm-pezîr olduğunun sıhhati meczûm olmağla hasbe'l-me’mûriyet Devlet-i **[12a]** Rusya'nın Bahr-i Sefîd'de olan donanmasının baş cenarali ve murahhası olan kavâlîr Konte Aleksi Lugorpoviç nâm cenaral ile

cânib-i berrde kat‘ olunan mütâreke fi'l-kıtâl maddesi cânib-i Bahr-i Sefîd'de dahi müzâkere ve mükâleme birle hitâma resîde olunmak iktizâ eyledikde ceneral-i mûmâ-ileyh tedânihî bu taraflarda mevcûd olmayup ve gelmesine intizâren kendüye ihbâr olunmağla lâkin muhakkakan bu taraflara ne vakit geleceği deryâ hasebiyle ma‘lûm olması bir dürlü imkânda olmamağla cânib-i berrde dahi seraskerler miyânında emr-i mütârekeye faysal virilmiş olup ve tarafeynden mehâsım ve cidâl ve harb u kıtâl def‘ olunmuş olmağla bi'l-iktizâ bu havâlîlerde berren ve bahren indifâ‘-ı sefk-i dimâ[’] ve inkıtâ‘-ı harb u kıtâl olunup bi'l-cümle âlemyâna merfu'l-bâl kesb ü kâra iştigāl eylemeleri emr-i müstesveb oldığı ecilden evkāt mürûr eylemesi zımnında işbu âtiyü'ş-şurût üzere mütâreke fi'l-kıtâl maddesi cemî‘ Bahr-i Sefîd'de cârî olmak şartıyla tarafeynden müzâkere ve mükâleme olunup netîze-pezîr oldı. Cenâb-ı Hakk Celle Şânühû hazretleri tarafeyne müteyemmin ve mes‘ûd eyleye âmîn. Fî 11 R Sene [1]186.

Şart-ı Evvel:

Bi-mennihi te‘âlâ esnâ-yı mütârekede Bahr-i Sefîd'de vâki‘ cezireler ve Anatolı ve Rumili sevâhilinde ve Bahr-i Sefîd'de donanması ve bi'l-cümle berrî asâkiri miyânelerinde ve geşt ü güzâr iden Devlet-i Aliyye sefâyini ve fırkateleri ve Rusya Devleti sefînelerinin mecmû‘ları beyninde berren ve bahren asâkir miyânında ve cemî‘ geşt ü güzâr iden sefâyin beynlerinde bi'l-cümle harb u kıtâl mündefi‘ ola.

Şart-ı Sani:

İşbu mütâreke fi'l-kıtâle Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ Bare Ceziresi'nde Evse Limanı'nda tarafeynden virilen memhûr mütâreke temessükâtının târîhi gününden i‘tibâr olunup sâ’ir cezirelerde ve sevâhillerde ve Rusya sefâyininin bulundukları mahallerde târîh-i temessükden on gün sonra i‘tibâr oluna ve Girid ve Rodos cezireleri havâlîleri ve cezîre-i Rodos'un verâsında engin havâlîlerinde olan sefâyin-i Rusya'ya gönderilen ulaklara tarafeynden memhûr kâğıdlar virilmişdir ki Devlet-i Aliyye tarafından gidecek Rusya donanması zâbiti Amiral İsperdof'un kâğıdını tesâdüf eylediği Rusya sefâyinine teslîm ide ve Rusya Devleti tarafından ta‘yîn olunan âdem dahi Bahr-i Sefîd murahhası olan efendinin kâğıdını müsâdif eylediği Devlet-i Aliyye fırkatelerine ve sefâyinine teslîm idüp emr-i mütârekeyi ihbâr ide ve Rusya Devleti amirali tarafından dahi ol taraflarda olan sefînelere mahsûs ulaklar gönderile. Ve Zikr olunan ulaklar sefînelere vâsıl olup kâğıdları ve mütâreke haberini virdiği günden ol taraflarda i‘tibâr oluna ve eğer zikr olunan ulaklar vusûllerinden mukaddem husûmete müta‘allik ol taraflarda bir hâlet hâdis olmuş ise da‘vâ olunmaya.

Şart-ı Sâlis:

Devlet-i Aliyye donanmasının sefâyini ve Rusya Devleti donanmasının sefâyini ve tarafeynin asâkiri esnâ-yı mütârekede ne mahalde bulunur ise ol taraflarda ikāmet ideler ya‘ni Rusya donanmasının sefâyini Taşoz Cezîresi'nin taşra tarafından ve Susam Cezîresi ardından ve

Sakız ardından İstanköy ve Girid havâlîlerine varıncaya dek ehl-i İslâm olmayan cezîrelerde ikāmet ve geşt ü güzâr ideler ve Devlet-i Aliyye'nin donanması sefînelerinden Boğaz Hisarlar derûnlarında olan yine oldukları mahalde ikāmet ideler ve Bodrum ve Rodos ve Limni ve Midillü ve Sakız körfezleri ve Anatolı ve Rumili sevâhilinde bulunmuşları var ise her birisi bulundukları mahalde lengerendâz olup esnâ-i mütârekede Boğaz'dan Bodrum'a ve Rodos'a ve Bodrum'dan ve Rodos'dan Boğaz'a bir kıt‘ası gidüp gelmiyeler cümle donanma-yı hümâyûn sefâyini esnâ-yı mütârekede bulundukları mahalde ikāmet ideler ve Ülgün ve Cezâyir ve Tunus taraflarından gelen sefîneler olur ise anlar dahi Çuka Cezîresi'ni tecâvüz itmeyüp eğer gelürler ise Çuka Cezîresi'nden Cezîre-i Girid'e gideler ve Rusya bayrağı ile olan kebîr ve sagīr sefâyine ta‘arruz olunmaya ve Taşoz Cezîresi tarafından hâlî kalup Devlet-i Aliyye sefâyini ve Rusya Devleti sefîneleri cezîre-i mezkûreye varmayalar. Ve Rumili ile cezîre miyânından geçmeyeler ve limanında lengerendâz dahi olmayalar ve tarafeynden cezire-i mezkûreye asker çıkarmayalar ve lâkin şedîd furtınaya müsâdife ile furtına def‘ oluncaya dek tarafeynden lengerendâz olması câ’iz ola ve furtına def‘ oldığı anda kalkup gideler ve eğerçi Susam Cezîre'sinde ehl-i İslâm olmamağla Rusya sefâyininin sâ’ir geşt ü güzâr ve lengerendâz oldukları cezîreler misüllüdür lâkin cezîre-i mezkûrenin tar boğazı Anatolı sevâhiline karîb olmağla zikr olunan tar boğazdan Rusya sefâyini geçmeyeler ve lengerendâz dahi olmayalar ve lâkin şedîd furtına ile zarûrî geçmek ve lengerendâz olmak iktizâ iderse furtına def‘ oldukda kalkup gideler.

Şart-ı Râbi‘

Esnâ-yı mütârekede Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ Rusya donanmasından Tuna taraflarında zâbitlerine gidecek ulaklar ve ol tarafdan donanmalarına gelecek ulaklar Âsitâne'ye gelüp ve Âsitâne'den donanmalarına gelmeleri ve donanmalarından Âsitâne'ye ve zâbitlerinin oldukları mahalle varınca Âsitâne-i Aliyye'de ve esnâ-i râhda zikr olunan ulakların iyâb u zehâblarında bir sâ‘at akdem eminen ve sâlimen me’mûr oldukları mahalle vâsıl olmalarına bi'l-cümle zâbitân ve hükkâm-ı Devlet-i Aliyye müzâheret ve ihtimâm ideler. Ve Devlet-i Aliyye cânibinden bir mahalle ulak gönderilüp Rusya donanmasının oldukları mahallerde dahi bâlâda terkīm olunan ihtimâm ve mu‘âmele Devlet-i Aliyye ulakları haklarında dahi icrâ oluna ve her kangı sefînede Devlet-i Aliyye veyâhûd Devlet-i Rusya ulağı olur ise ol sefînenin baş direğinde beyaz bayrak küşâde ola ki derûnunda ulak oldığı ma‘lûm ola ve Devlet-i Aliyye'nin fırkateleri ve sâ’ir sagīr sefîneleri ya‘ni pirgendi misüllü olan sefîneleri Rusya donanmasına yâhûd Anatolı ve Rumili sevâhilleri ve cezâyir-i sâ’ireye umur-ı Devlet-i Aliyye'yi hâvî evâmir ve tahrîrât ve hıdemât ile tesyîr olunduklarında mürûr u ubûrlarına Rusya Devleti donanmasının cenk sefîneleri mümâni‘at eylemiyeler lâkin zikr olunun firkatelere ve sagīr sefînelere dahi bir mahalle teksîr olunacak asâkir ve mühimmât vaz‘ olunmayup îsâl itmeyeler ve ne mahalden ta‘yîn oldukları ve ne mahalle ve ne gûne hıdemâta me’mûr olduklarını muhtevî zâbitânı taraflarından yedlerinde

ma‘mûliye senedâtları ola ve Rusya'nın bu makūle sefâyini dahi iktizâ iden bu misüllü hıdmetleriyle Devlet-i Aliyye'nin donanmasının oldukları mahallere ve sâ’ir sevâhil ve kılâ‘ ve îcâb iden mahallere îsâl olunduklarında bu şurût üzere anlara dahi mümâni‘at olunmaya.

[12b] Şart-ı Hâmis:

Müddet-i mütârekede Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ kal‘alara ve cezîrelere ve sevâhillere ve palankalara ve Anatolı ve Rumili taraflarında asâkir olan mahallere ve Bahr-i Sefîd'den Boğaz Hisârlara mühimmât-ı seferiyye ve harbiyye ve esliha ve cebehâne götürüp getirmeyeler ve el-yevm her bir mahalde mevcûd olan asâkirden ziyâde asâkir vaz‘ ve ta‘yîn olunmaya ve zikr olunan mahallerde istihkâmı mûceb müceddeden binâlar ihdâs olunmaya ve âlât-ı harbiyye ve esliha ve mühimmât vaz‘ olunacak ve mu’ahhar zehâyir vaz‘ olunacak mahzenler binâ ve ihdâs olunmaya ve Bahr-i Sefîd'de müceddeden cenk sefâyini binâ ve inşâ olunmaya ve el-yevm binâ ve inşâ olunan kalyonlar esnâ-yı mütârekede deryâya ilkā olunmaya ve Bahr-i Sefîd'den bir mahalle kalyon inşâsıçün mahall-i aharda müceddeden kerâste götürmeyeler ve lâkin Boğaz Hisarlarına ve Anatolı ve Rumili sevâhillerine ve ehl-i İslâm olan cezîrelere ve kal‘alara ta‘yînât-ı asâkir-i mevcûde içün ve kâffe-i ahâlî-i ibâdullâhın lâzıme-i me’kûlâtlariçün zehâyir celb olunmasına mümâni‘at olunmaya ve eğer zehâyir getüren kebîr ve sagīr ehl-i İslâm'ın tüccâr sefînelerinden ve Devlet-i Aliyye re‘âyâsı sefînelerinde bir sefîneye Rusya donanmasının sefâyininden geşt ü güzâr idenlerden müsâdife ider olur ise mâdâm ki zahîre vaz‘ eylediği mahallerin zâbitân ve hükkâmından ne mahalden zahîre tahmîl eylediği ve ne mahalle getüreceği ve ne mikdâr ve ne gûne zahîre olduğunun defteri ve yedinde sahîh senedi ola. O makūle sefâyine asla müdâhale ve mümâni‘at olunmaya ve zikr olunan işbu tüccâr sefînelerinin boğazlardan taşra bi'l-cümle Bahr-i Sefîd'de geşt ü güzâr eylemelerine ve derûnlarında olan hamûlelerine ve tüccârlarına Rusya sefîneleri tarafından müdâhale olunmaya lâkin işbu sefîneler dahi müselleh olmayup memnû‘ olan ticâreti itmeyeler.

Şart-ı Sâdis:

Esnâ-yı mütârekede kal‘a altlarına yâhûd körfezlere ve limanlara hasbe'l-iktizâ furtına ve sâ’ir avârızât-ı deryâ hasebiyle Rusya donanması sefînelerinden bir sefîne gelüp lengerendâz oldukda avârızâtını def‘ ve lâzımesini ru’yet idinceye dek lengerendâz olmalarına Devlet-i Aliyye tarafından bulunan zâbitân mümâni‘at itmeyüp muktezî olan i‘ânetlerinde kusûr olunmaya ve savb-ı maksûdlarına sâlimen bâdbân-küşâ-yı azîmet olmalarına mümâni‘at olunmayup belki ihtimâm oluna lâkin bilâ-mûceb umûrlarını rü’yetden ziyâde lengerendâz olmayalar ve eğer Devlet-i Aliyye sefîneleri ve fırkateleri ve geşt ü güzâr iden tüccâr sefînelerinden dahi birisi Rusya Devleti sefâyininin oldukları mahallere kezâlik furtına ve avârızât-ı sâ’ire takrîbi ile lengerendâz olur ise anların dahi haklarında bâlâda tahrîr ve beyân olunan şurût icrâ oluna.

Şart-ı Sâbi‘:

Bahr-i Sefîd sevâhillerinde ve sâ’ir mahallerinde cibilliyetlerinde habâset ve şekāvet merkûz olanlar böyle evkātlarda fırsat-bîn olup habâset ve şekāvetlerini icrâya mübâderet idecekleri melhûz belki meczûm olmağla böyle evkātda bu makūlelerin def‘ ve izâleleri zımnında hüddâmkânde olan cemî‘ ihtiyâta teşebbüs birle ihâfe olunmaları içün cidd ü cehd ve ihtimâm olunmak umur-ı mukteziyâtdan olmağla binâ’en aleyh işbu mükâleme temessükâtında beyân olunan şurûtı hâvî ticâret içün geşt ü güzâr idecek ehl-i İslâm'ın tüccâr sefâyini ve Devlet-i Aliyye'nin re‘âyâları sefîneleri öteden berü mu‘tâd ve me’lûf oldukları bayrakları ile geşt ü güzâr ideler ve Rusya Devleti'nin sefâyini ve Rusya hıdmetinde olanların sefîneleri dahi kezâlik Rusya bayraklarıyla geşt ü güzâr ideler ve Bahr-i Sefîd'de ehl-i İslâm olmayan tâ’ife-i Rum'un sâkin oldukları cezîrelerin sefîneleri ez-kadîm me’lûf oldukları bayraklarıyla geşt ü güzâr ideler ve tarafeynden dahi geşt ü güzâr iden sefînelerin yedlerinde zâbitândan ma‘mûliye senedleri mevcûd ola ve bu makūle geşt ü güzâr iden tüccâr sefâyininin haramzâde ve izbandıd makûleleri şekavet-pîşelerden kendülerini muhâfaza idecek mikdârı esliha ve mühimmât ve top ve tüfenkleri derûnlarında mevcûd bulunması câ’iz ola ve ibâdullâhın mâl u erzâklarını nehb ü gasb içün habâsete cesâret idenlerin tarafeynden ahz ve izâlelerine ihtimâm u dikkat oluna lâkin bâlâda terkîm olunduğu vech üzere tarafeynden geşt ü güzâr iden tüccâr sefînelerinden birisinin yedinde meşrût kılınan senedât bulunmadığı hasebiyle ihtiyâten ahz olunduğı hâlde tarafeynden gereği gibi muhâfaza oluna ve eğer o makūle ihtiyât zımnında ahz olunan sefâyin Devlet-i Aliyye sefâyininden ise ba‘de't-tashîh Rusya Devleti zâbitânı Devlet-i Aliyye'nin akreb mahalde olan zâbitânına li-ecli't-te’dîb irsâl eyleye ve eğer Rusya sefâyininden ise kezâlik ba‘de't-tashîh ahz olunduğu mahalden te’dîb içün Rusya donanması zâbitânına irsâl oluna bu gûne cidd ü cehd ve ihtimâm ile bu makūle habâsete cesâret iden şekāvet-pîşeler ve harâmzâdeler mündef‘ olalar.

Şart-ı Sâmen:

İşbu akd olunan mütârekenin müddeti tarafeynden tahrîr ve temhîr olunan mütâreke temessüklerinin târîhleri gününden i‘tibâr ile mîlâd-ı İsâ aleyhi's-selâmın bin yedi yüz yetmiş iki senesinin Teşrîn-i sânîsi'nin ibtidâki gününe dek ve fahr-i âlem aleyhü's-salavat efendimiz hazretlerinin hicretlerinin bin yüz seksen altı senesi mâh-ı Şa‘bânü'l-mu‘azzam'ın on altıncı gününe dek mümtedd ve mütemâdî ola zîrâ vakt-i mezkûreye dek İskenderiye ve Mısır taraflarına ve Cezâyir taraflarına ancak ihbâr olunacağı mülâhaza olunduğuna binâ’en bu kadar müddet mümtedd olmasına tarafeynden karâr virilüp rızâ-dâde olundu lâkin eğer zikr olunan müddet tekmîlinden mukaddem ma‘âzallâhü te‘âlâ Tuna havâlîlerinde olan asâkir birbirleriyle fesh-i mütâreke idüp mehâsımeye şürû‘ iderler ise bu tarafda dahi haber alındıkdan sonra mehâsıme oluna ol vakt zikr olunan müddet tekmîl olmadı deyu da‘vâ olunmayup mehâsımeye şürû‘ olunduğu müddete halel virdi deyu dahl olunmaya ve eğer Tuna havâlîlerinde olan

seraskerler miyânelerinde ta‘yîn olunan müddetden ziyâde müddet tatvîl olunur ise Bahr-i Sefîd'de dahi tahrîr ve terkīm olunan mu‘âhede ve şurût mantukınca tatvîl olunmasiçün işbu ta‘yîn olunan müddete zamm oluna.

Şart-ı Tâsi‘:

Eğerçi tarafeynden olan mürâ‘at muktezâsınca mikdâr-ı zerre mûceb-i infi‘âl olacak ednâ hâlet zuhûr eylememesine ihtimâm olunacağı meczûmdır. Lâkin ednâ infi‘âl olacak madde zuhûr ider ise dahi ucâleten suhûlet ile def‘ olunmasiçün Rusya amirali tarafından bir mu‘temed âdemisi İpsâre yâhûd Eşkiroz cezîresinde ikāmet itdirile ve Sakız muhâfızı vezîr-i mükerrem tarafından bir mu‘temed ve âkıl ve âkıbet-endîş âdemisi yine Sakız Cezîresi’nde me’mûr ve mu‘ayyen kılına. Eğer Rusyalu tarafından mûceb-i infi‘âl ednâ bir hâlet zuhûr ider ise Sakız Cezîresi’nde me’mûr olan İpsâre veyâhûd Eşkiroz Cezîresi’nde me’mûr oluna. Sıhhati üzere tahrîr eyleye ve eğer Devlet-i Aliyye âdemlerinden bu gûne bir hâlet zuhûr ider ise Rusya tarafından İpsâra ve yâhud Eşkiroz Cezîresi’nde me’mûr ve mu‘ayyen olan tarafından Sakız Cezîresi’nde me’mûr olana tahrîr eyleye ve tarafeynden vukū‘ buldukda def‘ine sa‘y u ihtimâm oluna.

[13a] Hâtime-i Şurût-ı Mütâreke-i Bahr-i Sefîd:

İşbu tahrîr olunan şurût-ı mütâreke temessükâtının Türkî temessüki Devlet-i Aliyye tarafından ta‘yîn olunan murahhas hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûndan Cânım Hoca hafîdi hâla Teşrîfâtî-i Rikâb-ı Hümâyûn Mustafa Beg Efendi tarafından imzâ ve temhîr olunup Rusya lisânı üzere tahrîr olunan temessük dahi hâlâ Rusya Devleti donanmasının amirali kavâlîr-i mütenevvi‘a ve ceneral Lugortov İspirdof tarafından imzâ ve temhîr olunup ve Türkî ve Rusya lisânı üzere olan temessükâtın dahi birer kıt‘a tercümeleri Fransız lisânı üzere tahrîr olunup ve beher tarafın şurûtı birbirlerine muvâfık ve mutâbık olup ve ba‘de'l-müzâkere karâr-dâde olan ve tarafeynin rızâ-dâdesi olan kelimât derc ve tastîr olunup ve zikr olunan tercümeler dahi muvâfık olmak şartıyla tahrîr olunup zikr olunan Fransızca tercümenin bir kıt‘asını murahhas olan efendi-i mûmâ-ileyh imzâ ve temhîr idüp ve diger bir kıt‘asını dahi kavâlîr-i mütenevvi‘a amiral Lugorpo İspirdof imzâ ve temhîr idüp mümzî ve mahtûm bir kıt‘a Türkî lisânı üzere olan ile bir kıt‘a France lisânı üzere mütercem olan temessükü murahhas-ı mûmâ-ileyh ceneral ve kavâlîr-i mütenevvi‘a amiral yedine teslîm eyleyüp ve bir kıt‘a Rusya lisânı üzere tahrîr olunan ile bir kıt‘a France lisânı üzere tahrîr olunan temessüki amiral-i mûmâ-ileyh imzâ ve temhîr eyleyüp murahhas olan efendi-i mûmâ-ileyhin yedine teslîm eyledi ve işbu mütâreke temessükâtı tarafeynden dahi Bahr-i Sefîd'de vâkı‘ Bare Cezîresi'nde Evse Limanı'nın sâhilinde hayme derûnunda mübâdele ve münâvele olundu. Tahrîren fi'l-yevmi'l-hâdî aşer min şehr-i Rebî‘u'l-ahir senetü sitte ve semânin ve mi’ete ve elf. Fi 12 R 1186.

Bende-i Devlet-i Aliyye-i Ebediyyü'd-Devâm, el-Hâc Mustafa Hâcegân-ı Dîvân ve Teşrîfâtî-i Rikâb-ı Hümâyûn Murahhas-ı Mütâreke-i Bahr-i Sefîd

Akdeniz'de Rusya seraskeri olan cenerale safvet-i derûniyeyi müş‘ir sadrıâzamdan mektûb.

Kıdvetü ümerâi'l-milletü'l-mesihiye umdetü küberâi't-tâifetü'l-İsevîye Akdeniz'de vâkı‘ Rusya üzerine serasker olan bir kaç nev‘in kavâlîri rağbetlü haşmetlü dostumuz Konte Aleksi Gorgoric Orlof *hutimet avâkibihû bi'l-hayr* kabline hülâsa-i kelâm ve nekâve-i peyâm iblâğıyla dostâne inhâ ve i‘lâm olunur ki; Hâlâ Rusya askeri üzerine fertmareşal olan rağbetlü haşmetlü dostumuz Konte Petro Aleksandiri Romançof cenâblarının meftûr oldukları safvet ve sadâkat lâzımesince bir kaç seneden berü Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti beyninde tekevvün iden harb u kıtâlin indifâ‘ıyla tarafeynde olan ibâdullâhın tahsîl-i esbâb-ı râhat u asâyişleri ve def‘-i irâka-i dimâ’-i beşer niyyet-i sâdıkasıyla semt-i silem ü musâfata irâ’e-i sûret-i meyl ve rağbet eylemekden nâşî tarafeynden ta‘yîn olunan murahhaslar Yergöki'de bi'l-ictimâ‘ mukaddime-i sulh u salâhdan olan mütâreke mükâlemesine mübâşeret eylediklerinde mahzâ fertmareşal-i mûmâ-ileyh dostumuzun lâzıme-i şîme-i hayırhâhâneleri üzere zuhûr iden sa‘y u ikdâmıyla bu maslahat-ı hayriyye pezîrâ-yı nizâm ve karîn-i hüsn-i ihtitâm ve münâvele-i temessükât-ı vesîka emri dahi tamam ve tarafeynden mezâmîn-i temessükâtı mü’eyyed tasdîknâmeler i‘tâsı resîde-i serhadd-encâm ve bu vechle mareşal-i mûmâ-ileyh dostumuz ile miyânemizde derkâr olan râbıta-ı dostî ve muhabbet vâsıl-ı derece nihâyet olup ve sizin dahi nasfet ve hakkâniyet ve ibâdullâhı âriza-i ıztırab ve rencîşden himâyet u siyânet ve tarafeyn ahâlîsinin tahsîl-i esbâb-ı âsâyişlerine fert rağbetiniz meşhûd olmakdan nâşî gā’ibâne tarafınıza meyl ve muhabbet-i derûn sûretnumûn olmak hasebiyle cenâbınız ile dahi akd-i reşte-i mevâlât zımnında teressül-i mürâselât ile tefkit-i hâtırınıza vesîle-hâh iken bu def‘a fertmareşal-i mûmâ-ileyh tarafından tarafınıza îsâl olunmak üzere Velf nâm mayor ile tahrîrâtları vürûd itmeğle dostâne mu‘âmelemize binâ’en der-akab mayor-ı mezkûr eminen ve sâlimen savb-ı dostânenize irsâl olunmağla cenâbınız dahi mecbûl olduğınız hayırhâhî ve sadâkat muktezâsınca arâsa-i ibâd zımnında mâbeyni'd-devleteyn emrine dikkat ve miyânemizde tekevvün iden dostî ve mevâlâtın te’kîd ve teşdîdine mübâderet eylemeniz içün istifsâr-ı hâtırınız siyâkında mektûb-ı dostî-üslûb tahrîr ve mayor-ı mersûm ile tesyîr olunmuşdır. Vusûlünde keyfiyet ma‘lûmunız oldukda cenâbınız dahi tasfiye-i mâbeynü'd-devleteyn ile irâsa-i ibâdî ve miyânede zuhûr iden dostî ve mevâlâtın tezâyüdünü mûceb olur hâlâtın istikâline i‘tinâ ve dikkat eyleyesiz.

[13b] Devlet-i Rusya tarafından murahhas-ı evvel i‘tibârıyla musâlahaya me’mûr topcı askerinin baş cenarali Konte Gorgorgoriç Orlof tarafından hâlâ sadrâzam ve sipehsâlâr-ı ekrem efendimiz hazretlerine gelen sadâkatnâmenin tercümesidir.

Beyne'l-enâm âfâkgîr olan şöhret-i zât-ı mekârim-safâtları an-asl pesendîde ve ma‘lûm-ı sadıkānem iken bu def‘a bu sadâkatkârlarına irsâl buyurılan tahrîrât-ı şerîfeleri kemâl-i iftihârıma mûceb olup fî-nefsi'l-emr mecbûl oldukları ahlak-ı hamîde ve kâr-ezmûdeliklerine nazaran revnâk-efzâ oldukları mesned-i ulyâya zât-ı bâhirü'l-istihkākları alîk olduğı bir emr-i müsbetdir. Selâmet ve hayr-ı âmme zımnında niyet-i hâlisaneniz derkâr ve masrûf olduğı ifâde ve beyânından her hâlde hulûsları tâm ve akîdeleri sâf oldığı istidlâl olunmuşdır. Beyne'd-devleteyn müstahkem olan safvet ve muhabbet ve tarafeyne nâfi‘ ve müfîd olan müsâlaha naks ve zevâlden masûn iken husûd-ı mekrûhın ilgā ve ihtirâ‘ı inhilâl-i reşte-i dostîye mü’eddi ve el-haletü haza cenâb-ı devletlerinin sa‘y ve himmetleri devleteyn-i mezkûreteyn beyninde iğkāl ile hâdis olan mehâsıme ve mu‘adâtın indifâ‘ına vesîle olup ve bu madde-i hayriyyenin pezîrâ-yı husûlü emrinde illet ve sebeb olmak üzere me’mûriyetim zamân-ı sa‘âdetlerine müsâdif eylediği küşâyiş-i bahtıma delîldir. Harekât ve asâm-ı sâbıkamıza mükâfât olmak üzere Hakk te‘âlâ li-ecli't-te’dîb bu mertebe renc ve mahv-ı beşeriyeye ruhsat-dâde lâkin hamden-lih bu esnâda o hâlet hayra mübeddel ve bu iki azîm pâdişâhın kalblerine meyl-i müsâlahayı ilkā ve fert-i zekâ ve rüşd ve ru’yet müşîrîleriyle sâbıkından akvî ve müstahkem müsâlaha akdine sa‘y u himmetinizi Hakk te‘âlâ hâssaten cenâb-ı devletlerine ilham eylemişdir. Cenâb-ı Hakk âsâyiş ve râhat-ı ibâdı müyesser idüp bed-hâh-ı devleteyn olan kimesneleri sû-i amellerine göre karîn-i mücâzât eyleye. Cenâb-ı müşîrîlerinin kemâl-i akl ve fehm ve ibâdullâha olan hayırhâhlığına kıyâsen işbu madde-i hayriyye mezkûre bi-avnihî te‘âlâ dilhâh-ı tarafeyn üzere karîn-i hitâm olacağı melhûzdur. Âmmenin râhatı zımnında sa‘y u gayret mecmû‘-ı nâsa vâcib-i zimmet olduğuna binâ’en bu maddeyi farîza-i ahde gayret add iderek üzerime lâzım gelen sa‘y u gayretde kusûr eylemeyeceğim zâhirdir. Bu sadâkatkârları mahall-i ba‘îdeden seyr-i serî‘ ile geldiğim indillâh makbûl ve mu‘teber olan bu maslahat-ı hayriyyenin mücerred bir an akdem vücûd-pezîr olması içün olup, gelecek murahhasların niyeti niyetimize muvâfık olması melhûz ve bir an akdem mahall-i mükâleme-i müsâlahaya vusûl bulması husûsu bundan akdem tarafımıza tahrîr olunmuşidi. Cenâbınızın her hâlde gayret ve hamiyyetine i‘timâd ve istinâd-ı külliyem vardır. Hakk te‘âlâ kâffe-i matlûbların ber-vefk-i dilhâh müyesser eyleye, âmîn.

Cânib-i ma‘âlî-i menâkıb-ı hazret-i âsafîye Rusya askeri fertmareşali tarafından bu def‘a vâride olan tahrîrâtın tercümesidir.

Bundan akdem ulağımız ile meb‘ûs tahrîrâtları vârid ve hülâsa-i mefhûm-ı seniyyesinde bu sadâkatkârlarının maslahat-ı musâlahada cidd ü ihtimâmım matlûb idüği ve Âsitâne-i sa‘âdetden vürûd idecek musâlaha murahhasları karîbü'l-ahde ordu-yı hümâyûna vusûl ve lede'l-vürûd tehniye mâlzemeleri zımnında mukaddemce savb-ı dostîye ihbâr olunacağı beyân buyurulmuş mabeynü'd-devleteyn sâbit ve müstakarr olan safvet ve muhabbet-i kadîmeyi meyl ve rükûn-ı tarafeyn ile kemâkân ibkā ve takrîr bâbında tahsîl-i vesâ’il ve esbâb ile pey-der-pey

zuhûra gelen sa‘y u dikkatim muhtâc-ı beyân olmadığından mâ‘adâ esnâ-yı mükâleme-i mütârekede âriz olan su‘ûbeti suhûlete tebdîl ve bâ‘is-i şübhe olan mevâddın indifâ‘ı bi-hamdillâh esâs-ı sulh ü salâh olan mütâreke matlûb-ı âlîleri üzere hitâm bulup ancak el-yevm tarafeyn murahhaslarının mahall-i mükâleme-i musâlahaya cem‘ olmaları bâbında terakkub u intizârım kemâlde olup âmmeye hayırlu ve müfîd olan sa‘y u himmet-i sâbıkalarının tezâyüd ve tezâ‘üfine sarf-ı hamiyyet birle bir an akdem mahall-i mükâlemeye murahhaslarınızı sevk ve tesyîr ve bi-avnihî te‘âlâ mahall-i mezbûreye vürûdlarında tarafeyn halkına hayırlu olan mevâddı müzâkereye mübâşeret eyleyeler. Kaldı ki murahhasların tesyîrinde sür‘at, tarafeyne mûceb-i asâyiş ve râhat olacağı bedîhî olmağla hemân bir an akdem murahhasların sevk ve tesyîrine erzânî mürüvvet buyuralar.

Sahib-i devlet efendimiz hazretlerine murahhas-ı sânî Abreşkof tarafından vâride olan tahrîrâtın tercümesidir.

Taraf-ı sadâkatkârîye meb‘ûs tahrîrât-ı aliyyeleri Yaş'a vüsûlümüzden iki gün mukaddemce fertmareşal dostlarına vârid ve iki gün sonra Yaş'a vüsûlümüzde tarafımıza virilüp me’al-i inâyet-iştimâlinden fevk-i mâ-yensûr sürûr kesb olunmuşdur. Ale'l-husûs bu sadâkatkârlarına kadîmî olan teveccühât-ı aliyyeleri kemakân bâkī oldığı işaretinden kesb-i müfâheret-i azîme olunmuşdır. Bundan böyle dahi vesîle-i şâyeste-i izâr-ı aliyyeleri olan hâlâtın istihsâline sa‘y-ı nâ-mahsûr kılınacağu emr-i muhakkakdır. Bâ-husûs bu def‘a imparotoriçem tarafından me’mûr olduğum vech üzere âmmenin râhat u asâyişine ve musâlahanın i‘âde vü tekmîline ber-vefk-i matlûb-ı tarafeyn dâmen der-meyân gayret ile kâffe-i sa‘y u gayretimi sarf ideceğim mahall-i şübhe değildir. Bu iki devletin adem-i nakz-ı sulhî bâbında mukaddemâ ne mertebe sa‘y eylediğim cenâb-ı devletlerine hafî değildir. Mücerreb olan etvâr ve ahlâk-ı haseneleri lâzımesince Devlet-i Aliyye'ye olan sadâkat ve istikāmet-i kâmileleri muktezâsınca bi-tevfikihi te‘âlâ Âsitâne tarafından gelecek murahhaslara mutâbık sıdk-ı niyyet-i müşîrîleri olur harekâtda bulunmalarını tenbîh ve terbiye buyurup zikr olunan murahhaslar selîmü't-tab‘ ve sâhib-i hüsn-i halk ve sâdık-ı Devlet-i Aliyye oldukdan sonra ber-vefk-i matlûb tarafeyn bu maslahat-ı hayriyye bilâ-şübhe hitâm bulacağı zâhirdir. Hemân cenâb-ı Hakk cenâb-ı devletlerin tûl ömr ile mu‘ammer eyleye.

[14a] Şâhîn Giray nâm kalganın Rusya imparotoriçesine lisânen takrîri tercümesi olup Kırım'ın serbestliği iltimâsını hâvîdir.

Şevketlü, kudretlü, merhametlü, azametlü imparotoriçe

Mukaddemâ zîr-i râbıka-i kahr u ıztırârda olup bu esnâlarda şevketlü imparotoriçe hazretlerinin ulûvv-i himmet ü i‘ânetiyle halâs ve ıtlâk olunan birâderim Kırım hânı ve âmme-i tavâ’if-i Tatar taraflarından vekâleten hâlâ serîr-i imparotorîlerine fırsat-yâb-ı menûl olmam husûsu evc-i sa‘âdetim ve nihâyet devletimdir ve sadâkat ve istikāmetimizin rehn ü emnîyeti

olmak üzere işbu îmân ve aksâmla müşeyyed ve mü'ekked def' ve teslîm eylediğim nâmenin mazmûnı tavâ'if-i Tatar himâyet-i imparotoriyeleriyle mahmiyyen serbest ve âzâde ve müstakilü'l-hükûme bir kavm add ve i'tibâr olunarak devlet-i celîle-i azîmeleriyle hayl-i metîn ittihâdî akd vikāyet ve kemâl-i sıdk ve vedâdî hıfz ve ri'âyet eylemek merâmını ve iltimâs ve ibrâmını hâvî ve müştemil olduğuna binâ'en mahz-ı hulûsdan neş'et iden işbu va'd ve mîsâkımızı lutfen ve keremen kabûl ve tâ'ifemizi fi'l-hakîka istibdâd ve istiklâlde kudretleriyle muhâfaza ve hırâset buyuralar ki ol takrîble nâm-ı nîgûları ve mehâsin ve müberrât bî-garezânelerinin zikr-i cemîlî şükre ve rızâen silsileden silsileye intikāl ve idâme olunmak emr-i müsellemdir.

Ve İmparotoriçe-i mûmâ-ileyhâ tarafından olmak üzere Viçe Kançilir ta'bîr olunur vükelâsından cevâb virüp didiği.

Serbest ve âzâde ve müstakilü'l-hükûme olan Tatar tâ'ifesinin vech-i meşrûh üzere iltimâsları şevketlü imparotoriçenin makbûl-i hümâyûnları ve tahtgâh-ı âlîlerine kalga sultânın vürûdı mahzûzları olup gerek hükûmet-i müstakile-i mezbûrenin bi'l-adl ve'l-istihkāk sürûrı olan Kırım hânı hazretleri ve gerek sâ'ir eyâlet-i mezbûreye müte'allik olan tavâ'ifin cümlesi hayz-ı himâyet-i imparatoriyelerine idhâl ve kabûl olunup ve ale'l-husûs kalga sultân hakkında iltâf-ı mülükâneleri masrûf ve mebzûl idüği emr-i mukarrerdir.

Devlet-i Aliyye'nin Rusyalu ile Azak tarafının hudûdına dâ'ir ahidnâmede mastûr şurûtdan ihrâc olunup murahhas-ı evvel Osmân Efendi'nin ma'lûmı olmak içün tarafına gönderilen sûretdir.

Üçüncü Madde: Azak Kal'ası bi'l-külliye hedm olunup tarafeynden murâd olunan sulh-i mü'eyyedin nizâm ve takrîri içün bin yedi yüz ya'ni on üç târîhinde olan hudûdı ile tarafeynin tasarrufundan ihrâc ve hâliyetü'l-hâliye beyne'd-devleteyn fâsıla kala ve bunun mukābili kadîmden Moskov Devleti'nin hudûdı olup Ten Suyu'nda olan Çerkaski Adası kurbundaki Azak semtinde olan mahallindedir müceddeden bir kal'a binâsı câ'iz ola ve kezâlik Devlet-i Aliyye'm tarafından dahi Kuban hududının Azak semtinde olan mahallinde müceddeden kal'a binâsı câ'iz ola ve işbu kal'aların binâ olunacak münâsib mahalleri ta'yîni tarafeynden ta'yîn olunan muhaddidlerin adl ve insâfına havâle oluna ve mukaddemâ hedm olunan Taygan Kal'ası dahi binâ olunmaya ve Moskov Devleti tarafından Azak Denizi'nde ve Karadeniz'de sefâyin ve cenk gemileri ihdâs ve icrâ olunmaya. **Fî Evâsıt-ı N Sene 1153**

Azak cânibi muhaddidlerinin kat'-ı hudûd ve sâ'ir umûr-ı me'mûrelerinin itmâmların müş'ir hüccetin sûretinden ihrâc olunmuşdır.

Ahz ve i'tâ olunan temessüklerde tahrîr olunduğı üzere Azak Kal'ası'nın hudûdı olan Timurlenk Deresi mukābelesinde Tatar lisânında Kuban Salgan ta'bîr olunan ve depe-i kebîreden Kuban cânibinde Ten kenârına varınca andan dahi Ten'in kenârıyla Nehr-i Ten'in boğazına

varınca ki Azak Denizi'ne döküldüği yerdir. Andan dahi sâhil-i bahr ile Ebke(?) deresini geçüp bin yüz on üç senesi Açu mutasarrıfı Hasan Paşa ile Azak hâkimi Yovan Tolstem ihdâs eyledikleri hınkaların birbirine gelince andan dahi hınka-i mezkûrelere bir hatt-ı müstakîm ile vaz‘-ı alâyim olunmağla Azak hudûdı tamam olup bu hudûdun dâhilinde olan arâzinin içinde olan Ekse Deresi ve Cöyür ve Gögmelek ve Kavi Suyu ve sâ’ir sular cümlesi hâliyetü'l-hâliye ve fâsıla terk olunacak arâzinin içinde kalup ve bu fâsıla kalacak yerlerde gerek kal‘a ve gerek kulle ve şans ve tabya ve sâ’ir ebniyenin ahidnâme ve temessükât mûceblerince iki devlet taraflarından dahi binâ olunmaya. Hâliye kalacak yerlerden hâric olan arâziler kadîmi üzerine kalalar Devlet-i Rusya tarafından binâ olunacak kal‘ayı Kuban Salgan Depesi'nden gün toğrısı tarafında kendi hudûdları tarafına ve dâhilinde binâsına Devlet-i Aliyye muhaddidleri Ruznâmçe-i Evvel Merâmi el-Hâc Ahmed Efendi ve Mevkûfâtî Hattî el-Hâc Mustafa Efendi vekâletleri hasebiyle izn virüp Devlet-i Osmâniye cânibinden binâ olunacak kal‘ası dahi Hasan Paşa Depeleri'nin kıble cânibinde hudûdları dâhilinde binâsına Devlet-i Rusya muhaddidi Ceneral Litnande ve kavâlîr Veknar Vasili Repnin tarafından murahhas oldığı hasebiyle izin virüp ber-minvâl-i muharrer tarafeyn muhaddidleri beynlerinde olan karâr ve kelâmların bi't-tu‘ tasdîk ve tahkīk itmeleriyle ani’t-tasdîkü'l-vicâhiyü'ş-şer‘î işbu vesîka-i anîka alâ mâhû'l-hakīka ketb olundu. Harrere fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-ışrîn min Şa‘bânü'l-muazzam senetü erba‘ ve hamsîn ve mi’ete ve elf.

[14b] Moskov muhaddidinin dahi mübâdele ile Rus lisânı üzere virdiği temessükünün devleti ser-kâtibi olan Nelis ol tarafda itdiği tercümesinden ihrâc olunmuşdır.

Mezbûr sulh-ı mü’eyyedin ahidnâmesi ve cedîd akd olunan temessük mûcebince Azak Kal‘ası ve Lotiğ Kal‘ası ve Azak Kal‘ası'nın karîb mahallinde olan kulleler dahi bi'l-külliye tahrîb ve fâsıla kalacak arâzileri dahi ta‘yîn ve tarafeynden binâ olunacak cedîd kal‘aların mahallerini ihtiyâr ve ta‘yîn idüp fâsıla kalacak arâzî böyle beyân ve ayân olunur ki; Şark cânibinde olan depe-i kebîre Tatar lisânında Kuban Salgan ta‘bîr olunur. Andan hatt-ı müstakīm ile nev-ihdâs dört aded depeler ile Ten'in kenârına ki Kuban cânininden Timurlenk Boğazı'nın mukābelesindedir ve andan dahi Nehr-i Ten'in kendi kenârıyla Nehr-i Koy Suyu üzerinden geçüp Ten'in boğazına gelince ki Azak Denizi'ne döküldiği yerdir ve andan dahi sevâhil-i bahrin kendi kenârıyla Nehr-i Gümlek ve Cöyür ve Ekse Deresi'ne ve Ekse Deresi'ni geçüp bin yedi yüz dört senesinde Devlet-i Rusya tarafından Azak Gobernatoru Yovan Tolstim ile sultân-ı âzam tarafından dahi Açu Mutasarrıfı Hasan Paşa'nın ihdâs eyledikleri hudûd hınfalarının beraberine ve andan dahi hatt-ı müstakīm ile nev-ihdâs olunan depelerden Tolstim ve Hasan Paşa'nın depelerine varınca ve bu hududlar dâhilinde olan arâzîler Koy Suyu ve Gümlek ve Cöyür ve Ekse hâliyetü'l-hâliye ve beyne'd-devleteyn fâsıla kalalar ve bu fâsıla kalan arâzînin dâhilinde

tarafeynden kal‘a ve hiç bir ebniye binâsı câ’iz olmaya ve bu fâsıla kalan arâzînin dâhilinde tarafeynden kal‘a ve hiç bir ebniye binâsı câ’iz olmaya ve bu fâsıla kalan arâzîlerden hâric olan yerler kadîmi üzerine kalalar. Bu fâsıla kalacak yerlerden hâric ahidnâme-i hümâyûn ve sulh-ı mü’eyyed mûcebince tarafeyn kendi hudûdları dâhilinde birer kal‘a binâ eyleyeler ya‘ni Devlet-i Rusya tarafından binâ olunacak kal‘asını Tatar lisânında Kubak Salgan ta‘bîr olunan depenin şark cânibinde binâ ideler ve Devlet-i Osmâniye tarafından binâ olunacak kal‘asını Tolstim ve Hasan Paşa'nın hudûd depelerinin kıble cânibinde binâ ideler ve bu bizim temessüklerimizin içinde olan şurût ve mevâddı iki devlet taraflarında lâ-teğayyür kabûl kılınalar ve bunun tahkīki içün Devlet-i Rusya İmparatoru'nın ceneral Tisyande ve kavâlir ve Kinez Vasili Repnin murahhaslığım hasebiyle bu temessüki kendi elimle tahrîr ve imzâ ve kendi mührüm ile mühürleyüp Devlet-i Osmâniye muhaddidlerine Rusya lisânıyla virilmişdir ve anlardan dahi Osmânlu lisânlarıyla ve hatlarıyla ve imzâlarıyla ve mühürleriyle mühürleyüp murahhas oldukları hasebiyle bizlere teslîm eylemişlerdir. Fî 21 Ş Sene 1154

Nehr-i Ten'in sevâhilinde vâki‘ ba‘zı kılâ‘ın mevzi‘i zımnında ve Moskovlu'nın kā’imeleri mûcebince bundan akdem Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti beyninde vâki‘ olan muhârebenin keyfiyetine dâ’ir bir varakanın tercümesi olup bu dahi Osmân Efendi tarafına gönderilmişdir.

Nehr-i Ten sevâhilinde vâki‘ Verontes, Taverov, Nevapolavuska, Santa Ana, Çerkaski, Azak ve Tagarok nâmûn kılâ‘ın mevzi‘i zikr-i âtîdir. Verontes Kal‘ası elli iki dereceye karîb bir tağ üzerinde ve Nehr-i Veron'un kurbunda vâki‘dir. Taverov Kal‘ası Nehr-i Ten'in şark sâhilinde Verontes Kal‘ası'ndan yedi verist[111] mesâfede vâki‘ olup donanma ve sefâyin ihdâsı Çar Birinci Petro işbu kal‘ayı binâ itmeğle tersâneler ve sâ’ir levâzımı mevcûddur ve Nehr-i Ten'in rekîk ve münharif olduğı ecilden işbu kal‘adan Azak Kal‘ası'na dek otuz günlük mesâfedir. Nevapolavuska Kal‘ası Taverov Kal‘ası'ndan yetmiş verist mesâfede vâki‘ olup târîh-i mîlâd-ı hazret-i İsâ'nın bin yedi yüz on bir senesinde Prut musâlahası mûcebince Azak Kal‘ası Devlet-i Aliyye'ye teslîm olunduğu zamânda Çar Birinci Petro kendi donanmasını işbu Nevapolavuska Kal‘asına idhâl eylemişidi ve bu kal‘anın bir sâ‘atlik mesâfesinden Nehr-i Ten'in sâhil-i garb tarafından Kazakların mesâkini ve sâhil-i şark tarafından Kalmukların mesâkini mübâşeret olunur. Santa Ana Kal‘ası Çerkaski Kal‘ası'ndan üç verist mesâfede vâki‘ olup sâbıka Azak Kal‘ası'nın azametine misâl etrâf-ı erba‘ası handak ve metânet üzere binâ olunmuş bir hasn-ı hasîndir. Çerkaski Kal‘ası Azak Kal‘ası'ndan yetmiş verist yâhûd iki günlük mesâfede vâki‘ bir azîm ve muhkem kal‘adır. Sabıka Azak Kal‘asının mevzi‘i Nehr-i Ten sâhili şark tarafından ve iki azîm kol gibi vâfir ataları ihâta iden nehr-i mezkûrun ağzında otuz verist mesâfede idi. Ol

[111] [Derkenar:] Yüz beş verist bir dereceye münhasırdır.

hasn-ı hasîn cânib-i Kuban'da bir tağın inişinde binâ olunmağla berren muhâsara olunsa müşâhede olunmaz idi. Lâkin bahren nehr-i mezkûr cânibinden küşâde idi. Ve ol sevâhilde Moskovlu vâfir toplar vaz‘ itmeğle Devlet-i Aliyye'nin İnce donanması tekarrüb idemez idi ve Nehr-i Ten'in boğazı amîk olmamağla sefâyin-i kebîrenin idhâli dahi mümkin olmayup lâkin Çerkaski tarafından nehr-i mezkûr ziyâde amîk olmağla ol semtden sefînelerin tesyîri esheldir. Prut Musâlahası'ndan evvel Çar Birinci Petro kal‘a-i mezkûrenin sûr binâsını bir gûne metânet ve fünûn-ı şettâ ile tertîb eylemiş ki hîn-i iktizâda kal‘a-i mezkûrenin muhâsarası Moskovlu tarafından sehl ve Devlet-i Aliyye tarafından emr-i asîr ola. Tagarok Kal‘ası Nehr-i Ten'in boğazından otuz verist mesâfede bin altı yüz doksan sekiz senesinde ihdâs olunmuşdur. Prut musâlahası'ndan sonra Devlet-i Aliyye'ye redd olunan Azak Kal‘ası'ndan Moskovlu ihrâc eylediği donanmasına bundan esbak devleteyn-i mezkûreteyn beyninde vukû‘ bulan muhârebenin evâ’ilinde Moskovlu yirmi aded cedîd çekdire[112] zamm ve ilhâk idüp Nehr-i Ten'in üzerine tesyîr ve kal‘a-i mezkûreyi muhâsara iden sipâh ve askerine imdâd içün ol tarafa azîmet olunmuşidi. Ol eyyâmda Taverov Kal‘asının limanında beş yüz hafîf ve sagīr sefîne ihdâs idüp cebehâne ve zehâyir-i vâfire ile bin yedi yüz otuz yedi senesinde mâh-ı Mayıs'ın duhûlünden evvel Nehr-i Ten'den Azak Denizi'ne ihrâc ve sevâhil-i garb tarafından azîmet iden Moskov asâkirinin mu‘âvenet ve siyânetiçün Bahr-i Mut sâhiline dek ma‘an tesyîr eylemişidi. Lâkin asâkir-i mezkureye cündân imdâd viremediğinden mesâkin-i Nogayın çorak yerde su ve me’kûlâtın müzâyakasından nice nüfûs ve hayvânât telef olmuşdur. Kerc ve Taman kal‘aların feth ve teshîri öteden beru Moskovlu'nun maksad-ı merâmı olmağla ol def‘a dahi bu kasd ve niyyet ile Azak Denizi'ne azîmet ve Kerc Kal‘ası'na mutasarrıf oldukları gibi bir azîm donanma ihdâsiçün vâfir kerâste ve lâzım olan erbâbı, sür‘at üzere kal‘a-i mezkûreye nakl itdirilmek niyetiyle hareket idüp lâkin donanma-yı hümâyûn vakt-i mu‘tâddan evvel ol tarafa zuhûr itmeğle Moskovlu niyetini tağyîr ve gayrı gûne hareket eylemeğe mecbûr olmuşidi. Ve ol zamânda Arbat semtinden Kırım Adası'na azîmet iden Ceneral Lasi askerinin tesyîriçün Bahr-i Mut üzerine lâzım olan cisr ihdâsına sefâyin-i mezkûrenin ellisi ta‘yîn ve diger elli aded sefâyin dahi Azak Kal‘ası'nda zehâyir nakli içün irsâl olunmuşidi. Ol senede mâh-ı Temmuz'un sekizinci günü donanma-yı hümâyûn Moskov sefâyininin üzerine hareket itmeğle Kerc muhâsarası niyetiyle getürdükleri azîm topları sefînelerinden ihrâc ve ol sevâhilde mahall be-mahall vaz‘ idüp tarafeynden muhârebeye iğâz ve bir nice sâ‘at mukāteleden sonra donanma-yı hümâyûn avdet ve irtesi gün yine tanzîm ve tertîb ile tekarrüb ve yine iki sâ‘at mikdârı muhârebe olunmuşdur. Donanma-yı hümâyûnun sefâyin-i kebîresi ol sevâhile ziyâde tekarrübün imkânı olsa Moskov

[112] [Derkenar:] Silâh ile cengci zümresinden elli kadar nefer âdem alur sagīr sefîneler olup ve hîn-i iktizâda cengci olanlar ücretle kürek dahi çekerler idi.

donanmasının şikest ve inhizâmı bilâ-reyb idi. Az müddetden sonra Moskov donanması bir azîm furtınaya müsâdif olup yüz seksen **[15a]** kıt‘a sefâyini cemî‘ cebehâne ve zehâyiriyle gark ve telef olmuşdur. Ceneral Lasi, Kırım Atası'na eğerçi dâhil olup lâkin sene-i sâbıka Ceneral Monike vâki‘ oldığı misüllü memleket-i mezkûrede cündân meks ü ikāmet idemeyüp askerinden nice nüfûs telefiyle ol dahi mecbûren rucû‘ eylemişdir. Ol eyyâmda Ceneral Monikin askerinden dahi Özi Kal‘ası muhâsarasında otuz bine karîb neferât telef olup ve kal‘a-i mezkûre hudûd-ı Rusya'dan gāyet ile ba‘id olduğundan Moskovlu cündân meks ü ikāmet idemeyüp sene-i âtîde kendü irâdetleri ile terk ve ferâgat eylemişler idi. Moskovlu'nun kā’ime ve tahrîrâtından fehm olunur ki; ol sefer eyyâmında gerek hastalıkdan gerek ta‘b u meşakkatden gerek çorak yerlerde vâki‘ kaht ve gûnâ-gûn muzâyaka ve eziyetden telef olunan Moskov neferâtı lâ-bu‘d ve’l-ihsâ olup ve telef oldukca bölüklerinin adedini her def‘a hemân tekmîliçün yüz altmış bin âdem cem‘ ve tesyîr olunmuşidi deyu mevâni‘-i azîme ve âlâm-ı kesîre sebebiyle ve top ve cebehâne ve zehâyir nakli Karadeniz'den Devlet-i Osmâniye'ye eshel ve Moskovlu'ya ba‘id ve çorak yerlerden gāyet ile müşkil ve emr-i asîr oldığı hasebiyle Tataristân semtine Moskovlu'nun sefer ve muhârebesi kendülere dâ’imâ zararlu ve gayr-ı nâfi‘ oldığı tahrîrâtlarından dahi mu‘ayyen ve aşikârdır. Moskovlu'nun kalan donanması Azak Kal‘ası'na avdet idüp lâkin sene-i âtîyede ya‘ni yedi yüz otuz sekiz senesinde donanma-yı hümâyûn rast gelüp ihâta ve muhâsara olunmağla Moskovlu mecbûren ve me’yûsen zehâyirini ihrâc itdikden sonra cemî‘ sefâyinine âteş virüp ba‘zısın ihrâk ve ba‘zısın iğrâk idüp berren Azak Kal‘ası tarafına sür‘at üzere atf-ı inân eylemişler idi. Ol sene esnâsında Moskovlu bir def‘a dahi Kırım Atası üzerine hareket ve duhûl idüp lâkin donanmaları ma‘dûm ve muzmahil olup bahr tarafından isâbet idecek imdâd ve mu‘âvenetin imkânı olmamağla yine me’yûsen rucû‘ ve Tatar askeri ale't-tevâlî ta‘kīb iderek azîm hisâret ile vilâyetlerine çekildiler. Ol eyyâmda Kuban Vilâyeti'nde nehb ü gâret iden Kalmuk tâ’ifesi donanma-yı hümâyûnun askerinden havf idüp anlar dahi ucâleten vatanlarına rucû‘ eylemişlerdir.

Azak ve Nehr-i Ten keyfiyâtına dâ’ir gönderilen evrâka cevâb olarak Osman Efendi'nin Der-aliyye'de Re’is Vekili İsmâ‘il Beğ'e gönderdiği kâğıddır. 23 R Sene [1]186.

Kā’imede mezkûr kal‘alar keyfiyetine Azak'da olduğumuz müddetde zamânla lâzım olur, *"Her şey’in ilmi cehlindir yeğdir"* nesâyihine i‘tinâ ve i‘tibâr ile gâhî tahsîl-i vukūf itdiğimiz vakt vakt arz u beyân olunur idi. Ol tarafda bunlara Otuz İki Kirmânlar ta‘bîr iderler idi. Azak'dan sekiz sâ‘at yukaru Nehr-i Ten boyundan Ejderhan'a toğrı mümtedd olan husûndan ba‘zıdır ve mümtâzlarıdır. Bin târîhinden mukaddem dahi sonra sünnet-i ilâhiyye üzere vücûd-ı Devlet-i Aliyye'nin sinn-i vukūf i‘tibârı hükmünün gāyetlerine karîb vakitlerdir ki Timur Kapu ve Ejderhan câniblerinde hükmü revân ve Öztimuroğlu Osmân Paşa, Sinân Paşa mekrinden vikāye-i nefs ile Yemen'den nihüft ve tarîk-i berr ile Mekke'ye gelüp şerîf hükmünde olan mahallerde

ikrâmı nâkıs görmeğle şerîfi tazyîkle kepâze ve şevket-i Devlet-i Aliyye'yi izhâr ile şerîfi der-i celâdet-medârına fenâde itdikden sonra Şâm-ı Şerîf'e gelüp andan dahi me'mûren Şirvân taraflarını Pâymâl-ı heyûl-hisâr iderek Timurkapu'dan Ejderhan iklimine gelüp ne gûne hünerler gösterdiğini mazbût olan vekāyi' ve âsâr kâfîdir. O vakitlerde sâdmât-ı kalgalhusûn Devlet-i Aliyye'den her âsân olan Moskov çarları bu sahîfede mezkûr olduğı üzere Petro'nun yapdığından gayrıları ol vakit tahkîm ve tersîn ve otuz iki Kirmânlar didiklerinin ekserîni dahi Beduy Nogaylu ve Kazgan ve Kalmuk ve bunlar emsâli tavâ'if şerrinden mülkünü hıfz ve te'mîn içün bünyâd eylediğini rivâyet iderler idi. Sonra nâzım-ı umûr ve mülk ve asker-i Rusya olan Petro bu gavâ'ili ol taraflardan def' ve Ejderhan İklimi'yle Bahr-i Hazar'a mâlik olduklarından sonra Nehr-i Ten amîk bir su olmağla bu sahîfede muharrer olan sûretle sefâyin îcâd ve Azağa mâlik oldukdan sonra Bahr-i Siyâh'a dahi şirket kasdıyla Ten Suyu'nun münsab oldığı mahalline Tigan ismiyle mevsûm ve Bahr-i Siyâh'ın nihâyetidir, hükmünde ve karîbinde olan Minoş tağları ki serbeflik keşîde eşcâr-ı mültefeden ibâretdir. Kuru üzüm ve incir virilmek mukābili Azak muhâfızlarına senede iki def'a ikişer kayık bu tağlardan hatab virmeği âdet itmişler idi. Bu cibâlden kat' itdirdiği kerâste ile ıskara idüp deryânın o mahalleri dahi sığ olmağla bir nev' metîn tuğladan gāyet resânetle Tigan Kal'asını bu boğazın ağzında yapmışdı. Yirmi üç vâkı'asında mebnîyyen virmemekde ısrârı yirmi beşde müsâ'deyi iktizâ ve mahdûmen terk idüp Azak ahâlîsi ıskara ağaçlarıyla tuğlalarından ol-vakitler intifâ' itdikleri ma'lûm ve nefs-i Tigan ve mahalli bende-i bî-imtirânı manzûrıdır. Bu sahîfede çekdirme gibi sagīr sefîne îcâdını ve anlar taraf taraf metrûk olup fenâ kabûl itdiklerinin tafsîlini ru'yü'l-ayn müşâhede ile otuz altı târîhinde ber-vech-i sefâret me'mûr olan Kapucubaşı Nişli Mehmed Ağa takrîrinde adedleriyle îcâdları mahallerini tafsîl ider ve kal'alar dahi mündericdir. Hakīkati matlûb ise takrîr-i müdevvenine mürâca'at buyurıla.

Kerc ta'bîr itdikleri Karışdıran'a Lala Paşa medfeni ve kal'a-i cedîdeye iki sâ'at mesâfe olduğını kā'immakām paşa efendimiz bilür. Kal'a-i cedîdeye Efendi Burnu dirler kable'l-bünyâd Karışda Ceneviz kârı muhtasar taburı ve hattâ depos ve kaliçe siper olur palanka şeklinde bir setre var imiş hattâ Karlofca musâlahası'nda esâs-ı müsâlaha alâ-hâlihi rızâsına tatbîkle temessük olunup bu mefhûmda müceddidin-i devlet-i Rusya olan Petro iki sene mukaddem ya dahi ziyâde ve noksan müddetde Azağa müstevlî olmuşidi. Ana kanâ'at itmeyüp mugāyir-i esâs Kerş Kal'ası'nı talebde ısrâr ve Tatar ile başka müsâlaha olmakdan gayrı vechle sulhe imkân yokdur da'vâsında teşebbüs izhâr itmeğle çar-ı nâ-çar mütâreke ile müfârekate karâr virdikleri sulhnâmede mastûrdur. Bin yüz elli senesidir. Bunda yazıldığı gibi Kerc Kal'ası'na gelmek ve kerâste tedârikiyle sefâyin yapmak rivâyeti kelâm-ı bâtıl idüğü kā'immakām paşa efendimizin dahi ma'lûmıdır.

[15b] Ceneral Lasi, Kırım Atası'na didiği mahalden hitâmına dek olan keyfiyâtın hemân cümlesi vâkı‘ın hilâfı olduğuna kā’immakām paşa efendimizin ilm-i icmâlîsi şâhiddir. O sene Silahdâr Mehmed Paşa ki âsûde-i hırâmân hıyâbân-ı cünân olan Sultân Süleymân efendimiz merhûmun lalası idi. Pederiniz dahi kul kethüdâlığıyla ordu ağası, bendeniz dahi Kefe seraskeri sâbık Sarı Mehmed Paşa ki Osmân Paşa dâmâdı ve ol vakit Kal‘a-i Cedîde muhâfızı idi dîvân kâtibi idim. Kā’immakām paşa efendimizin vâlid-i mâcidleri dahi deryâ kapudânı olup Kal‘a-i Cedîde mehâzisinde üç yüzden mütecâviz sagīr ve kebîr donanma sefâyini ile lengerendâz iken düşmanın aşağıları ve Viztiranis didikleri kayıkları Azak Denizi'nden zehâyir ve edevât-ı nakliye ile meşhûn oldığı hâlde Tatar ıstılâhında heteşke ta‘bîr itdikleri boğazın Kal‘a-i Cedîde'ye iki sâ‘at karîbdir. Andan Kırım'ın bir tarafını ihâta idüp lisânlarında Sasik didikleri halic içine duhûl haberi kal‘a ve donanmaya geldikde derhâl yelken kürek hareket ve ta‘kîb-i düşmana azîmet itdiler. Amma bir maslahat göremediler müşârün-ileyh efendimiz o zaman henüz vâsıl-ı serhâd-temyîz olmuş gibi idi. Fert-i zekâ yâd-dâşları olmağı iktizâ ider. Nihâyet şâhidi yanında misli üzere Hafîd Mustafa Beğ ve Akif Beğ merhûmla bu İzzet Paşa dahi anda idiler ve şemen-i deryânın o mahalli sığ olduğı o vakte dek bilinmeyen Üç Obalar ta‘bîr itdikleri medhâlden Kırım'a vülûc idüp süvârî askeri Kalmuk olmağla yemîn ü yesârını tahrîb iderek Kefe'ye sekiz sâ’at karibi olan Karasu Şehri'ne gelüp ihrâk ve tahrîb ve Kalmuk dahi yağma esnâsında Kuban seraskeri Deli Sultânzâde Nehr-i İtil boyunda olan Kalmuk oğulları ricâllerinden tehîdir yağmaya hâzır bâş menâdilleri âdet-i Cengîziyye üzere cağırtdığı haberi Kalmuğa vâsıl olduğı anda avdet esbâbına şürû‘ itdikleri gibi Ceneral tenha kalup pâymâl olacağını bildi. Bunları tevkīfe ilzâm idememeğle yine geldikleri gibi yıkıldılar gitdiler. Hattâ enişteniz Mustafa Ağa'nın tarafımıza gelen kâğıdında anlar sağ biz selâmet lafzını Kırım Hânı Fetih Girây'ın cebânet ve ihânetini yazdığı mahalde latîfe-gûne derc itmişidi. O sene askere yine zarar geldi. Andan evvel Or Kapusu'ndan duhûl itdiği senede her bâr naklim üzere külliyesi telef olmuşidi. Sonra Büyük Romançof sülesân askerimiz zâyi‘ ve telef oldu deyu şikâyet-gûne söylemişdi.

Takrîr kā’imesinin aşağısına karîb mahallinde Monike didiği mel‘ûn Luterânî mezheb olmak üzere meşhûr olan fertmareşal Motiğ ceneraldir ki ibtidâ Kırım'a duhûl iden sonra Özi Kal‘ası'na istîlâ ve irtesi sene Kabanek'e altında münhezimen avdet dahi sonra Hotin ve Boğdan'ı alup Bender'i istîlâ kasdıyla Keştov Kasabası ki Bender'e altı sâ‘atdir, o mahalle geldikde Belgrad musâlahası haberi ve avdetle kal‘a ve memleketleri terk ve teslîm hükmi geldikde yıkılmış gitmişidi sonra elli dört târîhinde Moskov İmparotoru Yivan-ı Sâlisine bu mel‘ûn gibi fi'l-asl Luterân idi. Veragon Ocağı ta‘bîr itdikleri askeri ma‘rifetiyle hal‘ ve icrâ ve Petro'nun kızı Elisaveti ik‘âd itdiklerini müte‘akib intikām-ı ilahî olmak üzere bu cenerale mukaddem olan husûmetini katl ile icrâ murâd itdikde mu‘teber semtlerine ilticâ ve âdetleri üzere katilden mâ‘adâ icrâ irâdesiyle Petreburk Şehri'nin cem‘iyetlü bir mahallinde bir iskeleye oturdub bi'l-

cümle şehir halkı sagīr ü kebîri ve karîb ü ba‘idi gelüp rû-yı bedbûyını alûde-i yasak u yizak itmek üzere ba‘de't-teşhîr âlât-ı gazâp olan timurlara sarup Sibir tarafına nefy ile ihlâk itdikleri hâ’in-i ehl-i îmândır.

Bu dahi Fokşan Kasabası'na üç merhale kalarak Osman Efendi tarafından İsmâ‘il Beğ'e vârid olan mektûbdur. 23 R Sene [1]186.

Mürüvvetlü, re’fetlü, efendim

Cenâb-ı Hüdâvendiçün hıdemât-ı dîn ve Devlet-i Aliyye ve be-tahsîs temşiyyeti mahzâ inâyet-i cenâbü'r-rahmânü'r-râhimîne mevkûf olan umûr-ı me’mûre-i bendegîde tevfîk-i aliyyesin rehnümûn ve tahsîl-i rızâ-yı selâmet-iktizâ-yı cenâb-ı mülûkâneye cümle bendegân-ı sadâkat-nişânı makrûn eyleye, âmîn. Rû-yı arzda nâzîrı kamyâb olan Eflak memleketinde mutlakā Bükreş Kasabası'ndan men‘-i irâde-i fâsidesiyle çep-verâsına imâle iderek mahall-i mükâleme ihtiyâr olunan Fokşan Kasabası'na üç sâ‘at merhale kalarak Rebî‘-i Sânî'nin yirmi dördüncü Ehad günü tatar-ı sadrâzamî ile mahtûmen vârid olan bir kıt‘a kā’ime-i sıhhat-allâmeleriyle zamân-ı sâbıkda güzerân iden vekāyi‘ ve âsârdan vâkı‘ın hilâfı biraz makālâtı müştemîl kā’ime-gûne diğer bir kıt‘a takrîr kâğıdı vâsıl olup mutazammın oldığı kal‘alar ve elli târîhi Kırım vekāyi‘î keyfiyetine müte‘allik ilm-i huzûrî ile ma‘lûm olan hâlât zamân-ı hümâyûn üzere kaleme alınup eğerçi irsâle mübâderet olundu. Lâkin bir asrın hâl ve şânı asr-ı ahar ile kıyâs kabûl itmediği umûr-ı bedîhiyyeden olduğundan gayrı bu tâ’ifenin kisvâ-yı ma'rebi Bahr-i Siyâh ve Tatarı serbest kılmakdan garezi nihânîce mekâsıda nizâm ve temşiyyet kasd ve irâdesiyle oldığı gün gibi âşikâr ve bu mâddelerde küllî ısrâr ideceğinin her tarafdan haberleri virilür iken zamân-ı sâbıkda askerleri telef olmak memleketlerine ba‘id olmağla rağbet eylememek gibi rivâyâta tevcîh sâmi‘a-i i‘timâd ile ümîdvâr olmak inde'l-akl câ’iz olmadığı kazâyâ-yı müsellemedendir. Bu bir vakt ki, nakşı ve örneği olmadığını bi’l-cümle hüddâm-ı düvel zât-ı âlîlerine her gün söylemekdedir. Ez-cümle Nemçe İmparatoru'ndan zuhûr iden vaz‘-ı nâ-me’mûl şimdiye dek bir devletden ve bir ednâ dükadan rû-nümûn olmadık tavr-ı garîb oldığından başka Leh mukāsemesinden kendüye ifrâz itdikleri hisse-i nâ-müşebbe‘ ve nâ-müsemmeni kabûl, şân ü şöhretine münâfî iken Rusyalu'nun memnûn ve minnetdârı olup meclis-i mükâlemede mümkin olan i‘âneti o tarafa idecekleri nefs be-nefs âşikâr olmakdadır. Ve yine ma‘mâfîh Rusyalu'dan küllî dilgîr ve kalben Devlet-i Aliyye'ye mu‘in ve nasîr olmak vâdîlerinde olup nizâm-ı asker me’mûlünun gayrı zuhûr itmeğle Rusyalu'nın bu sene tedâriki yoğimiş İnşâ’allâh suhûlet ile melzûm olurlar hemân sebât ve metânet ve asker teferrükden siyânet olunsun vaz‘larıyla husûl matlûbu istemez görünmesi Rusyalu'ya mahz-ı ihânet fikrine mübtenî görünüyor sonra yine cümleden â‘lâsı musâlahadır. Bunlar Kal‘a-i Cedîde'nin hedmini Kefe'nin kendülere virilmesiyle tecvîz itmek gereklerdir. Elbette bu mertebeye rızâ vaz‘-ı münsifâne kabilindendir dimekle kelâm-ı sâbıkı nakz ider. **[16a]** Kemâl-i za‘aflarından bahs itdikde çünki

keyfiyetleri bu sûreti kabûl itdi. Zâhir bu tarafdan gönderdiğin kuryer ile devletin tarafına i‘lâm-ı ıtlâ‘ ve Devlet-i Aliyye'ye va‘d ve ahd-ı sâbıkı ircâ‘ tedbîrini dahi itmek gereksiz didikde, "Ey ne yapalım bunlar iki devlet ve biz size söyledik kudretimiz yokdur dimek ve şunun gibi birbirine uymaz sözler söylemek ve hemân siz Prusya ilçisine Rusyalu yanında iltifât itmeniz ve şimdi sizde ba‘zı şeyi su’âl iderse cevâb virmeniz, Rusyalu anın vâsıtasıyla su’âl itdikçe mülâkātda cevâb viririm dimekle Prusyalı'yı müdâfa‘a buyurun ve inşâ’allâhü te‘âlâ Abreşkof ile tenhâ olan meclislerinize beni da‘vetle ikrâm buyurun böyle olmadığı hâlde devletim bunu çekmez rezâletdir. İşte devletlü efendim dünyâ kadar mâl virilüp i‘ânetimiz içün müstashibimiz olan şahs mecnûn ve monlânun hâli böyle. Ey bu makūle umûrı ıslâh ve bu tarafa nâfi‘ olanı fikr ve ifâde ve âgâh tercümânlar vazîfesi olacak mukaddemce anı dahi hâk-i pâyinize arz itdim. Hüdâ-yı Lemyezel hakkıçün sanâyi‘-i akliyyenin muhteri‘ olan keyfiyâtı kendüye telkīne sa‘y iderim. Bir eyyâm-ı hakīkat olmak üzere inanur sonra behey âdem bundan şu garez bu garez deyu izâh itdiğim gibi afv buyurun. Alîlliğim, me’yûsluğum, mecbûrluğum bundan gayrı bir şey bilmez ve ism-i âzam hakkıçün tefehhüm ve tefhîme kudret ve isti‘dâdı olmadığı cümle indinde zâhir oldı. Hemân emrinde, hükmünde cümleye gālib olan Mevlâ-yı muta‘âl nâsır ve mu‘in ve nutk-ı âcizâneme te’sîr ile temkîn ve ikrâr-ı azîmini bu bî-çâreye karîn idüp tıbk-ı irâde-i şehriyâr-ı şefkat-rehîn ve matlûb-ı kâffe-i mü’minîn üzere husûle makrûn eyleye, âmîn. Sebât-ı askere medâr olur sanâyi‘ icrâsı müzâkere ve ihzârında kusûr olunmayup anlar tarafından dahi kemâl-i himmet meşhûd-ı çâker-i pür-kusûr oldı. Lâkin bi-hikmetillâh asker gayretlerinde küllî fütûr olmağla onu bahâne ile ma‘âzallâh teferrük kabûlü hayırları mesâmi‘-i bed-hâhâne vâsıl olmak lâzım gelür ise itmeyecekleri eziyyet ve tazyîk yokdur. Beğefendi alimallah vücûdumda da buna tahammül kalmamış ve Rusya askerinin hâllerini görüp yedekleri oturdukları manzûrınız olsa mütehayyir olursunuz. Böyle iken itâ‘at bir derece ki vasfı kābil değil zâbitânı nâmına olan etfâl makūlesinden zuhûr iden hareket-i âkilâne muhayyer-i ukūldür. Devletlerine dâ’imâ menfa‘at fikr iderler ve bunun üzerine cân virirler ve kâffe-i umûrun mütehammil oldığı ma‘nâyı dâ’imâ mütâla‘adan hâlî olmamağla ma‘rifet-i kâmile ashâbından olmuşlar. Ez-cümle Orlof'a karındaşı tarafından giden kapudan mel‘anetlerini ne güzel yakışıklıca te’vîl eylemiş hakīkati ma‘lûm değil ise dahi Akdeniz mâddesinde ta‘lîm bu tarafın olup bir yaylım yağmadan sonra sûret-i inkâr ve te’dîl ve tevcîh ile bu tarafı irzâ itmek zamîme-i efkâr-ı fâsideleri oldığında iştibâh ber-tarafdır ve verî‘a-i ceyb-i ketmânemiz olan takvîmde işâret olunduğı üzere Cehârşenbe günü nahs ve Pençşenbe inhâs olmağla işbu mâh-ı Rebî‘ul-ahirin yirmi dokuzuncu Cum‘a günü tefe‘len bi’l-hayr mahall-i mükâleme olan Fokşan'a duhûle karâr virildi. Ordu-yı hümâyûndan mufassal tahrîrât ile gönderdiğimiz tatarı o kadar müddet tevkīfle evlâdcıklarımın sıhhat haberlerinden mahrûm itmek, ne makūle cürmümüz icrâsıdır! ifâdesi mercûdur. 24 R Sene [1]186.

İlçiler keyfiyâtına dâ'ir ordu-yı hümâyûndan Osman Efendi'nin yine Re'is Vekîli Beğe gönderdiği kā'imedir. Fî 10 R Sene [1]186 târîhiyle.

Devletlü, re'fetlü, efendim

Bu def'a iki kıt'a kā'ime-i inâyet-allâmeleriyle *"Mâ min-şey'in illâ ve kad yüsellesü"* mağzâsınca müceddeden tebyîzle met'ûb oldukları nüsha-i sâlise ve vekāyi'-i Cengiziye ile âsâr-ı selefi mutazammın kitâblar nûr-efzâ-yı bâsire-i vusûl olup fermân-ı hümâyûn muktezâsına vâcib olan sür'at-i imtisâl-i hulûs-ı bâl ile leyl ü nehâr vazîfe-i abd-i rasit-makāl olan du'â-yı hayr inzimâmıyla icrâ ve nüsha-i sânîye bu def'a isrâ olundu. Ordu-yı hümâyûna kabîl-i duhûl ile ba'de'd-duhûlümüz mezâhimeden ilmullâh ve lemha-i basıra dahi vaktim olmamağla ilçiler keyfiyeti ve ol tarafda isticlâb buyurılan hâlâta cevâb sûreti taraf-ı bendegîden icmâl sadrâzam hazretleri kıbelinden bu def'a tafsîl-i mâcerâ olunup bu abd-i mu'tasım-billâh dahi mâh-ı Rebî'-i Sânînin onuncu Ehad günü âzım-ı savb-ı me'mûr olup muhtâc-ı tevcihât kılup ulyâ-yı ni'amî oldığım ganî ani'l-beyândır. Venedik ilçisi vâkıf-ı keyfiyât olup hayır-hâhlıkda sâdık oldığını Yakvaki kulları da'vâ ider kendüsi dahi hayırhâh amma ne hâldir bilmem. Kelâmlarında televvün ve tedkīk-i maslahatda zihni alimallâh kāsır oldığı nezd-i bendegîde müberhen olup amma çünki teklîfimiz yoktur gâh şöyle gâh böyle istihdâm olunmakdadır. Lâkin o kâfir oğlan semm-i mahz kesildi. Çünkü re'is efendi me'mûren ilçiler ile mülâkāt itdi. Ferdâsı teşekküre varup ilçi beğ dostunuz efendimin talâkat lisân ve beşâşet vech ve mübârek gözlerinizi görüp bir misliniz olmadığını i'tirâf ve şimdiye dek sizi görmek müyesser olmadığına ziyâde müte'essifdir misüllü müdâhenelerden sonra teshîl-i envâ'-ı teklîfât kaydında oldığı mesmû' olmağla ilâcları görildi. Venedik ilçisi ile mülâkātda ne gûne kā'ide melhûz olabilür nihâyet vâsıta ile dahi mümkin iken mülâkāt havâdisi cündân münâsib olmayup ancak mes'ûlüne adem-i müsâ'ade sûreti soğucak olmağla hüsn-i müdâfa'aye i'mâl-i sanâyi'-i akliyye husûsunda muktezâ-yı mahâretleri icrâ ve zahîre ile mahmûl sefîne vürûdına kemâl-i ihtiyâc mukarrer oldığı sâbit olmağla derhâl Bahr-i Siyâh seraskerinden istifsâr içün mektub-ı sadr-ı âlî ile tatar irsâl olunup gelen cevâbında bugün bir sefîne geldi Ortaköy pîşgâhında terk itdiğini haber virdi dimiş eğer böyle ise azîz başın içün tarîkini bulup pirinç, kahve, sabun misüllüden ucâleten bâri beş çifte boğaz kayıklarıyla lüzûmlularını irişdirmek tarîkini bulasız. Zîrâ Yaş Kasabası'nda pirincin kıyyesi elli beş paraya, kusûr zehâyirleri dahi buna kıyâs oldığı tashîh olundu. Leh mekāsımesi maddesinin serkâtibi sevkiyle su'âli-i ilçiyâne haylîce mûceb-i fikr olup mülâyimet-i fi'l-cümle gösterdiler. Bu gice Nemçe İlçisi Tugut du'âcıları hayme-i çâkerîye gelüp mahall-i mükâlemede üzerimizden nazarınız dirîğ buyurmanız anların kasdı bizlere bâ'is-i iftizâh olur mu'âmele oldığı ve cem'iyyete da'vet itmeyüp inzimâm-ı himmet ma'nâsının mertebesine ri'âyetle iktifâ idecekleri zâhirdir. Lâkin siz beni talebde ve Abreşkof'la tenhâ sohbetlerde, "tarafımıza **[16b]** meylinizi izhâr ve mahfî meclise bizi idhâl buyurmanız fâ'ideden hâlî değildir" diyerek söyleyüp

muktezâsı üzere mu‘âmele ve hekîmâne ba‘zı şîve dahi olundu. Efendi bu bir kâfir ki Allâh-ı Azîmü'ş-Şân'ın yüz bin belâsına uğrasun, bunun ta‘lîlâtlarıyla sû-i zanlarına nihâyet yok. Her bâr edille-i akliyye ile def‘ iderim; mülzem olur, memnun olur. Ve fîmâ ba‘d *“derûnî âşinâ ol taşradan bigâne sansınlar”* mu‘âmelesini istihsân ider. Beş sâ‘at sonra Yakvaki'ye yine icmâl üzere ya mahallinde şu vaktde gördiğim sûret Prusya İlçisine tercümânına efendinin küllî meyli mahsûsdur dimek gibi bî-ma‘nâ şikâyetlerden hâlî değildir. Hemân Hakk te‘âlâ tevfîk vire. Semulin’in mütâreke me’mûrlarına cevâbı, "bu tarafları ziyâret ve hemân kahve içmek içün gelürler yohsa maslahatda alâkaları ve bâr-ı tavassuta devletimizin mizâcı mütehammil olmamağla inzimâm-ı himmetle mündefi‘ oldukları zâhirdir" deyu söylediklerini tercümândan ve gayrıdan telakkī itmeğle bildiğini tahkīk eyledi. Belgrad'da mübâya‘a maddesinden kırk bin gurûşa karîb akçanın iktisâmını ve nısfından ziyâdesi kâr-fermâ-yı vakte vâsıl olup tazyîk-i evvelde kuvve-i tâmi‘âsı bir i‘tizâra ilcâ ve lâkin oldığını hazîneye rabt itmek hâletini dahi icrâ idüp tekrar talebe muntazır iken da‘veti zuhûr itdi ve bu Belgrad defterdârı tay‘ien ikrâr ile sadâkatini îfâ itdikden sonra otuz beş bin gurûş matlûbı olan navlı sefîneye mahsûb ricâ idüp kendüsi tarafından talebe karâr virdiği bu taraf indinde sâbit olup tahrîrden istihyâ itmişler gālibâ maslahatı itmâmdan sonra beyân-ı vâki‘ü'l-hâl iderler. Hakk te‘âlâ cümlemize insâf vire, âmîn.

Mevâdd-ı musâlahaya ve sâ’ir husûsa ve ilçiler keyfiyâtına dâ’ir ordu-yı hümâyûndan Osmân Efendi'nin re’is vekîli beğe gönderdiği diğer kā’imesidir. 21 R Sene [1]186 târîhiyle.

Benim re’fetlü, inâyetlü efendim

Hakk Te‘âlâ ism-i âzamı hürmetine temşiyyet-i umûr-ı me’mûremize tevfîkini refîk ve mu‘în idüp mukziyül-amâl ve mesrûrü'l-bâl, rehsûde-i hâk-i ıtırnâk-ı velî-ni‘met ve mülâkāt dîdâr-ı ehibbâ ve evlâd u ıyâl müstev‘ibü'l-firkatle karîrü'l-ayn eyleye, âmîn. Rebî-i Sânî'nin yirmi birinci gicesi beyne'l-ışâ’iyn ve ferdâsı Pençşenbe günü seherî ordu tarafından müte‘akibü'l-vürûd Tatarlar ile târîhleri tahrîrinde mübtelâ oldukları illet-i miz‘ace tekāzâsıyla gaflete binâ’en zamânları mechûl üç kıt‘a kā’ime-i seniyyeleri vâsıl ve zurûf-ı hürûfunda mütevârî olan mekāsıddan başka mefhûm-ı zâhirîlerine ilm-i kāsır-ı bendegî hâsıl olup büyük kā’imeleri mukaddimesinden gelelim alış-virişe gelince ma‘rûzât-ı dâ‘iyânemin cevâbı ve umûr-ı siyâsiyenin istihsânı ve Dârü's-saltanatü'l-aliyye ile havâlî ve etrâfında hemân bi'l-cümle milket-i İslâm'da hasib ve rehâdan teşekkür mazmûnlarında olup hâtimeye karîb mahallinde Orlof ve emsâline yüz bulursak ba‘zı şîvelerden başka mevâ‘id-i hafiyye ki mekāsıd-ı hafiyyenin tahtında olacak idi. Bu meblağı virmeğe ruhsat-ı temşiyyet-i maslahat zımnında olup sâdece te’lîf ve tatyîb vaz‘ıyla ceste ceste ihdâ olunmaya buyurulmuş ceste ceste ihdâ ve i‘tâ olunacak mebâliğ hâlâ ne mahaldedir bendenize nakden virilmedi ve bir tarafdan dahi havâle buyurulmadı ki hattâ men‘ ve vesâyâ vârid ola. Bu ber-sıhhat idi fi'l-hakīka rağbet görürsek devletinize vâsıl

olacakdan size ne fâ'ide, muhârebe vukū'undan beru zahmet çeken, mesârife akça tedârik iden iki birâder-i âlîşândır. Garez-i dostluklarına mükâfât ve mukābeledir dimek gibi yakışıklıca mukaddimât ile yanaşmağa ve murahhas oldığımız mertebeden bu mülâbese ile sülüs belki fırsatyâb olursam nısf mertebelerini tenzîle ve hân nasbı ihtiyârî olmak maddesi ki ahd-i karîbde olanlardan başka Prusya İlçisi'nin da'vâsı ve Rızâ Târîhi'ne göre selefde ekseriyâ ihtiyâr kendülerde olup hattâ ba'zılar dahi hân oldığını bu tarafa haber virmedikleri gibi mu'âmelâtdan ibâretdir. Bu ruhsat-ı za'yifeyi tervîc ve kabûl itdirmek gibi hasenâtı câmi' olur ise ol vakt tahrîr-i vekāyi' ve tafsîl-i mâcerâ idüp akça taleb ideceğiz henüz lede'z-zarûr masraf olacak on bin altun dahi Hâfız Efendi mühriyle mahtûm ve mahfûzdur. Şimdiye dek iktizâ iden mesârifi tayyib-i hâtır ve safâ-yı bâtın ve zâhir ile mevcûdumdan idüp hattâ bedeli virilmeğle alınan dört bin nısfiyyenin nısfı mertebesinden ziyâdesi orduya gelince ve orduda el keremi ta'bîr itdikleri mesârif-i sefîhâneye li-ecli'z-zarûr virilüp mahalline varınca mâ'adâsı kâfî olmayacağı hesâb olunmağla o günlerde iki bin dahi almak üzere Ömer'e tahrîr olunmuşidi. Zât-ı âlîlerinin ta'rîz makāmında olan nâm-ı muhâşâm kaziyyesi gibi tasarruf ve imsâk nâmverliğimizi bu keremkârlıklar münsî olmak me'mûldür. Atâyâmıza müte'allik evsâf-ı cemîlemiz mesmû'ları oldu ise tenşît-i nihâd içün tahrîr ve tergīb buyurmaları me'mûldür. Hâsılı mevâ'id kaziyyesi vesâyâsına zamân ister. Zîrâ bu kâfir-i bî-dîn ve karındaşı dûzhîler zamân-ı sâbıkda ba'zı ehibbânın rûbûde oldığı zevklere mâ'il ve mübezzirler olup hattâ Frengistân'da meşhûr olan ba'zı müretteb opera misüllü oyunlar takımları ve yirmi beş kadar sâz altı yüz fuçı envâ'-ı fişenk kendüye ve İmparatoriçesine mahsûs sayd u şikâr takımları ve bunlar emsâli katî çok şeyler getürüp ve gönlü eğlensün deyu bir tarafdan imparotoriçe hazretleri göndermekde oldığını ve mülk ve mâlında bî-tekellüf mutasarrıf olan şahısdan o makūle mâla rağbetle ni'meti ırzını tekmîl itmemek fikri pek de me'mul olunmaz. Meğer âdete karîb bir rûye ve tabî'at-ı Frengiye ola nihâyet ne zamân o rağbet ider ise bendeniz tarîk-i teslîmi beyân iderek arz iderim, fermân şehriyâr-ı mâl u memâlik efendimiz hazretlerinindir. Bu kā'imenin hitâmına karîb Nemçelü'ye dâ'ir İsveç İlçisi rivâyeti cümleden ziyâde sıhhate karîbdir. Lâkin Tugut cariyeniz Rusyalu'dan mu'âmele-i mücâmele görür ise itmediği şîveler ve tarafdârlıklar kalmaz. Onu mertebe-i şîve-i suhriye gördiği gibi hem havf ider hem hazm itmeyüp tabî'atı muktezâsı üzere bu tarafa bâ'is-i bürûdet ve cümleyi ilçisine nisbetle itmediği hayırhâhlıklar kalmaz. Hâsılı efendim bu bir kâfir ki ne dost oldığı ve ne düşmanlığı ma'lûm olabilür. Abreşkof dahi âşinâyî mu'âmeleden ferâgat şeklini gösterdi. Gerek ordudan hareket ve gerek Yergögi'ye ubûr ve gerek mihmândârlıkla ma'iyetimize me'mûr ile bir kâğıdı gelmedi. Za'mlarınca dostluk kantar alışverişi miskāl ile dimek ma'nâlarını izhâr idüp bu mu'âmele dahi nev'-i tazyîk kabilinden olduğı zâhirdir. zivâyâ-yı umûrlarına vukūfa vesâ'it ve esbâb-ı mefkûd Yakvaki bir kâfir eşek ki Hakk alimdir ki size mukaddemlerde söylediğimden yüz kat ziyâdedir ve maslahata aklı imdâd itmediği gibi Osmân

molla vaz‘ını bağlayup bir illet-i mizâc ile ser-nihâde-i bâlin bîmârı olup kendü ıstılâhı üzere gâh alîllik gâh me’yûsluk gâh mecbûrluk gibi kelâmları kendüye cünd ve siper ider. Bizler gibi kem havsala değil devletlü kā’immakām paşa efendimiz gibi vasî‘ü'l-havsala **[17a]** rehîbü's-sadr dahi tahammül idemeyeceği zâhir olmağla akıbet muvâheze idüp Yakvaki sen otuz seneden ziyâdedir bu Devlet-i Aliyye'de hesâba gelmeyecek vechle mütemetti‘ olup gayrısı bilmez ise hele ben senin evvel ve ahirini bilürüm. Mümtâz olan devlet ricâli senin aşer-i mu‘âşârın mertebesi temettu‘a muzaffer olmadı. Böyle iken yine sana inâyet-i şâhî mâbeligan mâbeliğ olması mutlakā böyle hıdmetlerde hünerler izhâr içündür yohsa yatup uyumak içün değildir. Bu makūle hıdemâta me’mûr-ı emsâlinden sudûr iden hünerler zabt ve tahrîr olunmuşdur. Sen her emrin hakīkatine ve her bir rusûma ve evzâ‘larına muttali‘ olup bana harekât-ı ta‘lîm etmek sana vazîfeden iken sen henüz benim didiklerimi tefehhüme-i dimâğ itmeyüp evzâ‘-ı sâbıkan ve kendüne mahsûs ıstılâhat üzere me’yûsluk, mecbûrluk, alîllik dimeğle tâlib-i râhat olayorsun. “Bu olur biter maslahat değildir" deyu tazyîk itdim. Bir hâli dahi var ki onu ednâ fenâ şey yâhûd devletlerden bir gûne haber yâhûd Rusyalu'nın ednâsından bir rivâyet istimâ‘ olunsa "bunu ben filân vakitde hayırhâhlığımla dimişidim yâhûd dâmâdım söylemişidi" misüllü iftihârâtla bilgicliği dahi elden bırakmaz. Hâsılı efendim Allâh-ı azîmü'ş-şândan gayrı mesağ ve mu‘înim yokdur. Bu maslahat ise emr-i küllî olup vâcibü'l-i‘tinâ olmağla mülâhık-ı efkâr lâzım iken bir benim gibi şaşkın ile terk itmek esbâba ri‘âyet kabîlinden değil imiş. Rusyalu tarafından ba‘zılar hastalık var, askeri perîşân, şöyle böyle dir. Bazı ahar aksini rivâyet ider. Nogay ve Kazgan Tatarları'ndan cevf-i leylde alınan haber fertmareşal yanında kırk bin kadar asker ve etrâf-ı sevâhilde on bin kadar vardır. Kaht ve meşakkat-i sefer ile cümlesi bî-zârdır. Mürettib askerinin ekserî telef oldı. Bunlar sonra tashîh itdikleridir dirler lâkin gördüklerimiz gerçi az ancak bir mertebe zâbıta-i nizâm tahtında ki alim-Allah hased olunur. Yedikleri çamur gibi şey katıkları tuz yâhûd su amma bir derecede itâ‘atleri var ki ta‘bîr kabul eylemez. Bizim halkımız başdan varınca mi‘âd şekerine dahi râzı değil, altun ma‘cûnı ister. Hâlâ sadrâzamın şimdiki hâlde veyâ gelecekde hareketi mertebe-i farîzada iken emâre-i nakl izhâr eylese akça deyu tazyîk idecekleri zâhirdir lâkin ma‘âzallâh düşmanı istikbâle zarûrî bir hareket lâzım gelürse bilmem ne yaparlar. Kâfirlerden her dürlüsü me’mûldür. Sonra gelen bir tezkire gibi bir kıt‘a kā’ime mazmûnunda acâyib galat efkâra tâbi‘ olmağla hırâş-hâtır-ı ulyâya bâ’is olmuşsuz. On dört maddeyi müştemil zahr-ı hüccet olunan mevad kağıdının o sûreti ile amel kasd olunmayup mutlaka Nemçe maddesinde efendilerden alınan sened gibi ocaklar ve ricâl nâmına olanlardan o derecelerde müsâ‘ade-i murâd-ı hüsemâya ruhsat ve rızâ mazmûnunda gûyâ bir sened ola ve o sened dahi nezd-i hümâyûnda mensûhü'l-amel olmak üzere mahfûz kala. Ne‘ûzübillâh sulhe ta‘rîzât zuhûr ider ise ocaklar şu vechle sened virdi, ibrâm itdi. Lâkin biz yine elhamdülillâh şöyle itdik, böyle itdik diyelim fikriyle bir seneddir ve o kâğıd ibtidâdan beru devr-i âbâdî iderek eskiden idi akıbet

ordu ricâli hissesine kalup o sûreti bağladı. Yazdığınız madde alimallâh hâtırımda kalmamış ve hâlâ cümlesi ne oldığını bilmem ve sûret dahi alıkomadım eğerçi o tarafda olan müzâkerede iki hüccet itdirir birini gönderir birini gönderirim dimişidim lâkin ordu kādısı mâşâ'allâh yine eski nekmet gördümki fehm ve derk şânından değil bu mevâdd kā'imesi dahi hâzır bulundı. Cânib-i me'âlî elkāb-ı saltanat taraf-ı âlîsine sened olmağiçün mülâhaza olunmağla irsâl olunmuşidi ve sonra vârid olan tahrîrât-ı aliyyelerinin bir mahallinde zarûret mess ider ise ruhsatınız muktezâsını icrâ idersiz ta'bîrleriyle tebdîl buyurılan mevâdd kā'imesinin tazmîn maddesinde müstevlî oldukları memâlik-i İslâmiye ta'bîrine Kırım dahi milket-i İslâm'dan add olundu ise ibtidâsının tebdîli fâ'ide-i zâ'ideyi mûceb olmayup yine azîmet-i sâbıka semerâtını virdiği nezd-i evveliyü'n-nihâde pek zâhirdir. Düşman-ı dînin akvâm-ı Tatar maddesinde olan azîmet-i kaviyyesiyle keyfiyet-i ısrârı mertebesi ma'lûm değil midir? Kal'alar anlar yedlerinde kalmak mı yohsa hedmle terk olunmak mı kangı şıkkını ihtiyâr ehvendir. Efendim, Efendim Vallâhü'l-azîm mesmû'um hâlâ o tarafda küllî asker vardır. Devlet-i Aliyye bu def'a serbestiyetleriyle müteferri'âtına müte'allik umûrda rû-yı müsâ'ade göstermez ise Kazgan Tatarı'nın oldığı mahalle ehl-i Kırım'ı hâne göç kā'idesine ircâ' ile nakl ve Kazganîleri Kırım'a tahvîl dâ'iyyesinde olmalarını rivâyet iderler. Bu sûret ma'âzallâh sahîh olur ise ehven-i şerri ihtiyâr itmemeğle bir böyle fitne-i cedîde hudûsüne illet olmakda şer' ve akıl müsâ'ade olur mı? Ya zarûret mess itdiğini şevketlü velî-ni'metim efendimiz ve erkân-ı devleti nîce bile bilürler farzâ-ba'd husûlü'l-müsâlaha ukūl-ı kāsıra veyâhûd ashâb-ı iğrâzdan büyük küçük, gâvur Müslümân Rusyalu pek za'if idi. Musâlahaya aş(?) ararlar idi. Eğer Devlet-i Aliyye murahhaslarında cüz'î fikr ve vukūf ve metânet bulunsa başbaşa değil belki Leh'den hisse almak mümkin idi diyüp Rusyalu'ya kemâl-i za'af ve perîşânîye delîller serd iderek dûr-ı ebvâb iderek söyleseler şâyân-ı i'timâd olmaz dirseniz akıl ve tecrübenin hilâfına ikāme olunan burhân-ı müsellem olmadığı bedîhîdir. O zamân bendeniz sizlere ne cevâb vireyim niçün kıyâs-ı nefs buyurmazsınız. İyâzenbillâhi te'âlâ o makūle sâ'iy kelâmına tevcîh, sâmi'a-i i'tibâr lâzıme-i vakt olmağla bendeniz mükedder olmuş olsam sizler münbesit ve münşerih olabilür misiz ve bu dahi ma'lûm-ı şerîfleridir ki hâlâ ukalânın ve sultânımın dahi feryâdı, "aman efendi bu himmet kāsıra-i askere" deyu avârızâta nazarla alâ-hâlihi esâsı vâcib oldı. "Encâmı müşkildir" deyu buyurur idiniz hâlâ refîkimizin dahi da'vâsı odur ve yine sizler kelâmınızı mukayyed kılarak re'yinizde musîbsiz bu mertebelerden sonra şimdi tabî'at-ı askere ne gûne hâlet zâ'ide ve umûra ne gûne revnek ve fâ'ide geldiği hattâ ruhsat-ı bendegânemi bu sûretler ile mukayyed kıldınız bedâhet-i akl ve insâfla ma'lumdur ki ben vüs' u kudretim mertebe akl ve fikrim ihâta itdiği derecede inşâ'allâh kusûr ihtimâlim yokdur. Rusya ricâli devletleri hakkında devlet-i münsife da'vâsını iderler bu madde de nihâyet mertebede olan rızâlarını bir def'a madde be-madde kaleme alup arz ve istîzâna rızâ virirler ise cendü'l-merâm oldığı hâlde kabûlüne cesâret nice mümkindir. Zîrâ

Kırım'da mevcûd olan Kal‘a-i Cedîde ki atîk tesmiyesine şâyân değil ve ne zamân gelse alur sefînelerine rehbend olur dir isek ibtidâ kal‘ayı alur orası ise kal‘a değil menzilhânedir. Ne zaman geldi ve almadı Kefe, Topus ve Kılıç Kal‘asıdır meşhûrları bunlar bu kâfirler zabt murâd ider ise bunları ider ve hedm murâd iderler ise bunları ider lâşî makūlesi sagīr kal‘a ta‘bîri aslında Bender'e nisbetle bi-gayrı ile mukayyed iken şiz şimdi mutlak kıldınız hemân Hakk te‘âlâ encâmını mübeddel-i hayr eyleye, âmîn. Kendüler ile bir kaç güne dek mülâkī oluruz **[17b]** dimâğları o zamân ma‘lûm olur kaldı ki za‘afı ve kuvveti söylenmekdedir hakīkati ma‘lûm değil. Lâkin Nemçe İlçisi dün gice tenhâca mülâkātda Bahr-i Siyâh içün müheyyâ kıldıkları İngiltere cenerali donanmalarında mal kendülerde insâniyetden eser olmadığına infi‘âl idüp gitmiş didi. Sahîh olmak ağleb-i ihtimâl olmağla hemân bu kadarca meserretle iktifâ ve bunun şükri mukābili tedâriki müzâ‘if kılmağa sa‘y-ı ednâ buyurmaları vâbeste-i re’y cümledir fermân pâdişâh-ı bahr u berr efendimizindir. Lafz-ı belagat buyurılan maddeyi eğerçi bendeniz isti‘mâl itmem ve o sahîfede hâlâ ne oldığını bilmem amma bu hâletlere göre zâhir olan mahzûr-ı aklı ehven-i şerr kabilinden olamaz mı? Böyle musâlahaya rızâ virmeyen ibtidâ bendenizin hamiyyet-i câhiliyyem ve noksân-ı aklım olduğuna ta‘arruz idenin biri zât-ı âlîleri değil midir? Amma yeniçeri ağasının alimallah cevâbı ve cümlesinin tasdîki bu askerde muhârebeye tahammül ve sebât ümîdi ber-tarafdır. Elbette sulh vâcibdir. "Seksen bin vir ne isterse vir oğlum vir" deyu niyâz-mend oldukda akça tedâriki maddesiçün biraz mübâhese olundu. Nemçe tarafından müsteşîr me’mûriyetine müte‘allik şimdiye dek iki tarafdan dahi bir gûne vaz‘ u alâmet hiss olunmadı. Venedik İlçisinin dahi da‘vâsı cezm olunmağla hayli ıztırâb virdi. İnşâ’allahü te‘âlâ karîben ma‘lûm olup hakīkati arz olunur. Tatar geldiği gün i‘âde olunmağla örnek olmağiçün işâret olundu. Zîrâ ordudan gönderdiğim tatarlar gideli on beş güne karîbdir. Bu kâğıdlarda muvassıl oldığı tahrîrâtdan ba‘zı cevâb var. Amma tatar gelmedi fîmâ-ba‘d irsâle mübâşir olup ve oğullarım bendeleri şefkatleriyle müstev‘ib olup Ömer kullarıyla umûruna min-külli'l-vücûh müsâ‘ade-i seniyyeleri mutazarrı‘dır.

Murahhas-ı evvel Osmân Efendi'nin götürüp getürdiği esâs-ı musâlaha mevâddının kā’imesidir.

Bu esnâda halk olan esbâb-ı zâhire nazaran Rusyalu ile der-miyân kılınan maslahat-ı silem ü müsâfâtda kuvve-i istidrâclarına mağrûren Devlet-i Aliyye'ye ideceği tekâlîfin cins ü nev‘i ve keyfiyet ve kemmiyeti henüz ma‘lûm olmayup şimdiki hâlde talebde ısrârlarını Prusya İlçisi lisânıyla arz ve ifadeye me’mûr itdikleri tekâlîfden biri Tatar ve Kırım maddesidir. Me’mûr-ı mükâleme olan kulları Rusya murahhaslarıyla ba‘de'l-mülâkāt Kırım ve Tatar maddelerinde teklîf-i sâbıkda ısrâr iderlerse bu maddenin külliyen redd ü inkârı sûretinde mi görünmek münâsibdi,r yohsa bir nice ibhâsdan sonra Rusyalu madde-i merkūmede ısrâr ve bu taraf murahhasları dahi adem-i kabûlde sebât izhâr itmeğle maslahat-ı musâlahanın fesâdını

şübhesizce bildiklerinde me’mûriyetleri mertebe hareket ve taksîr ve tecâvüzden kemâl-i ittikā ve mücânebetle bi-hıfzillâhü te‘âlâ kesb-i selâmet eyleye, ez cümle def‘en li’ş-şer sûret-i mümâşâtda.

Bu maddeye ruhsatı hâvî sâdır olan hatt-ı hümâyûn sûreti.

İşbu sahîfede mezkûr şerâ’it Rusyalu ile der-miyân kılınan silem ü musâfâta idhâl ile müsâ‘adede şer‘an ve aklen mahzûr olmadığı şeyhülislâm ve sadreyn ve sadr-ı Rumili-i sâbık Şerîf Mehmed Efendi arz ve takrîr itmeleriyle sadrâzam ve vekîl-i mutlağım olan Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın dahi re’yi munzamm oldukda sen ki murahhas-ı mükâleme-i musâlaha Seyyid Osmân'sın şurût-ı mezkûreyi lede'l-iktizâ idhâl ile temşiyyet-i maslahat-ı silem ü musâfâta sana ve refîkin Yasincizâde Efendi dâ‘imize izn ve ruhsat-ı mülûkânem erzânî kılınmışdır.

Hân ve Tatar umûr-ı hâriciyyelerinde müstakil umûr-ı şer‘iyelerine Devlet-i Aliyye nâzır ve mükemmel olup farazâ hân azlini Tatar irâde itdiklerinde sülâle-i Cengîziyyeden i‘tibâr-ı resmiyyeleri üzere muhtârları olan şahzı ba‘de'l-ihtiyâr nasb u ikāmesini Devlet-i Aliyye'den arz u mahzarlarıyla istid‘â eylediklerinde mes’ûllerine müsâ‘ade ve teşrîfâtı irsâl oluna ve öteden beru ve bu tarafdan nasb olunan kādılar kemâkân ta‘yîn ve taklîd ve hutbe-i pâdişâh-ı İslâm ism-i sâmîsine kıra’at oluna.

Sülâle-i Cengiziyeden hâric kimesnenin hân ihtiyârı ve nasbı câ’iz olmaya ve hânân ve selâtîn ve mîrzâyân haklarında atâyâ-yı pâdişâhî sâbıkı üzere ibkā ve icrâ oluna ve muhtârları olan hân tarafından milket-i İslâmiye ve ülke-i Rusya'ya an-kasd bir gûne mazarrat ve rızâ-yı pâdişâhîye nev‘-i muhâlefet zuhûr ider ise o makūle hareketde bulunan hânın azli Devlet-i Aliyye tarafından kavm-i Tatara ba‘de't-teklîf müstakîmü'l-hâl ve marziyü'l-hareke bir hân ihtiyârında muhâlefet izhâr iderler ise nüfûs-ı beşeriyye ve emvâl-i ra‘iyyenin hıfz u tahsînleri lâzıme-i hâlden olmağla ol vakt Devlet-i Aliyye tarafından kendülere münâsib olan sûretle cebr câ’iz ola. Muhâlefetde ısrârları nümûdâr olur ise Rusya Devleti ile ba‘de'l-muhâbere irâde-i Devlet-i Aliyye tenfîzi min-külli'l-vücûh tecvîz ve tetmîm oluna.

Haften-li'l-maslaha şurût-ı musâlahaya bu misüllü şerâ’itin idhâlini şer‘ ve akl tecvîz ider mi? Bu sûretlere Rusyalu rızâ-dâde oldığı hâlde me’mûrlar ma‘zûr tutılur mı?

Hâlâ iyâdi-i menhûselerinde olan kılâ‘-ı sultânî haklarında ba‘zı mertebede irâdeleri rivâyet ve vekîlleri makāmında olan Prusya ilçisi dahi mukaddimede arz ve ifâdeye cesâret itmişidi lâkin mertebesi henüz ma‘lûm olmamağla zarûret mess ider ve maslahat münfesih olmak alâmâtı zuhûr ider ise Bender'e nisbetle muhtasar add olunan ba‘zı kılâ‘ın mahdûmen terki câ’iz görilür mi?

Ata-i Şâhî ta‘bîr itdikleri ki Toman Adası'dır, o taraf halkı Kuban semtleri ve Gürcistân ahâlîleri haklarında dahi tabi‘atlarıyla terk olunmak da‘vâsını itmek rivâyeten ve dirâyeten ma‘lûmdur. Bu da‘vâlarını ne gûne cevâb-ı bâ-sevâbla mukābele muvâfık irâen sâ’ibedir.

[18a] Bu maddeye dahi ruhsatı muhtevî sâdır olan hatt-ı hümâyûn sûreti.

İşbu tazmîn maddesini ulemâ ve ricâl-i devletim re'y ve ittifâkıyla nihâyetü'n-nihâye elli bin kîse akçaya dek Devlet-i Aliyye'm deyni olmak üzere ruhsat-ı hümâyûnum erzânî kılınmışdır. Gerek mâl-ı mîrîden gerek enderûn-ı hümâyûndan şol şartıyla ki mîrî ittifâk-ârâ ile edâsıyla bu tazmîn yedlerinde olan memâlik-i İslâmiye'nin istirdâdı şartıyladır.

Rusyalu taraflarından îrâd olunduğı üzere Eflak ve Boğdan memleketlerini Devlet-i Aliyye'ye redd eylemeleri zımnında bu tarafdan ne mikdâr tazmîne ruhsat-ı kat'î i'tâ buyurılur ise mikdârı ta'yîn ve tensîs buyurıla.

Bahr-i Siyâh'da topsuz ve tüfenksiz tüccâr sefînelerinin Âsitâne-i Sa'âdet'e ve sevâhil-i Rumili ve Anatolı'ya iyâb u zehâbları husûsunda mülâhaza-i sâ'ibe beyânı me'mûrları tereddütden hülâsa-i medâr ve husûl-ı matlûbe bi-avn-i bârî kıyâmda sebât izhârına ve zerî'a olunabilür.

Bu maddelere iktizâ iden ruhsat-ı Devlet-i Aliyye hatt-ı hümâyûn-ı isâbet-makrûnla tevşîh ve takyîd bu emr-i hayra me'mûr olan kullarına medâr-ı takviye-i bahs ve mükâleme ve zerî'a-i suhûlet-i maslahat-ı mühimme oldığı iclâ-yı bedihiyyâtdandır. Fermân-ı şehriyâr-ı memâlik ve re'y ve rızâ nazâr-ı dîn u Devlet-i Aliyye ve hayırhâhân-ı milket-i İslâmiye hazerâtınındır.

Avn ve tevfîk-i hazret-i Kādir ale'l-ıtlâk ile murahhas-ı evvel ta'yîn buyurılan Tevkî'î Osmân Efendi kulları emr-i musâlahayı sûret-i ma'kûle ve makbûle ile kat' husûsunda lâzıme-i diyâneti üzere berçîde-dâmen akdem ve sarf-ı vakūr-ı mukadderet ve ihtimâm olacağını beyân idüp ba'zı madde-i müşkilede ısrâr-ı husemâ vâki' olup netâyic-i vehâmeti mechûl harbi i'âdeden ise ihtiyâr-ı ehveni'ş-şürûr sûretinde zarûriyen kabûlı tecvîz olunup rikâb-ı mülükânede intizâr vücûh-ı uzmâ ta'alluk iden mevâdd-ı adîdeyi müştemil hülâsa gûne varak mefhûmuna ruhsat-ı hafiyye hasbe'l-kā'idetü'd-düvele bu cânibden virilmeğe ittifâk-ârâ karârını efendi-i mûmâ-ileyh takrîr ve tetmîm-i maslahat ve tatmîn-i kalb-i mûmâ-ileyh içün karâr-gîr olan irâ'en sâ'ibeye muvâffakaten efendi-i mûmâ-ileyh yedine mektûmen ve mahfîyen virilen huccet-i şer'iyye müfâdının bir sûreti olup muvâfık-ı rızâ ise emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Husûs-ı meymenet-mensûs-ı âtiyü'l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîr ve sebt ü tastîr içün bu fakîr-i kesîrü't-taksîr ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûnda hâlâ vekîl-i mutlak-ı pâdişâh-ı rû-yı zemîn ve serdâr-ı ekrem-i cunûd-ı müvahhidîn, âzam-ı vüzerâ-yı zamân, akdem-i vükelâ-yı devrân zîb-âver-i mesned-i kâmurânî, vezîr-i bî-nazîr [u] bî-müdânî, râyet-efrâz-ı arsâkâh-ı heycâ, âsaf-ı kâmbahş-ı kişver-ârâ devletlü, inâyetlü, âlî himmetlü Muhsinzâde Mehmed Paşa *yesserallâhü bi'l-hayr mâ-yerîd ve mâ-yeşâ* hazretlerinin bi's-sa'âdet ve'l-ikbâl sâye-endâz-ı iclâl oldukları sâyebân-ı ma'adelet-unvân-ı âsafânelerine varup akd-i meclis-i şer'-i nebevî eyledikde

hâlâ dergâh-ı âlî *dâme mahfûfâ bi'l-me'âlî* yeniçeri ağalığıyla hâ'iz-i rütbe-i vezâret sa'âdetlü fütüvvetlü Süleymân Paşa hazretleri ile hâlâ kethüdâ-yı sadrü's-südûr-ı Felatun-ra sa'âdetlü Resmî Ahmed Efendi ve re'isü'l-küttâb-ı ma'ârif-iktisâb sa'âdetlü el-Hâc Abdürrezzâk Efendi meclis-i ma'kûd-ı mezkûrda taraf-ı Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvend-i cihândârî ve cânib-i saltanat-ı hazret-i tâcdârîden ba's ve tesyîr olunan zîb-âver mesned-i Tevkî'î Sa'âdetlü Osmân Efendi ve serlevha-i nüsha-i meşâyih hâlâ Ayasofya-i Kebîre Şeyhi Yasîncizâde Faziletlü Osmân Efendi hâzır oldukları hâlde her biri takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm idüp Devlet-i Aliyye-i İslâmiye sıy[â]net-i yümnü'l-âfât ve'l-beliyyenin üç dört seneden berü Rusya keferesiyle cenk ü cidâli mümtedd ve nâ'ire-i âteşbâr-ı peykârî yevmen fe-yevmen müşte'il ve müştedd olup beher sene tertîb ve tanzîm olunan asâkir-i vafîre ve edevât-ı seferiyye-i kesîre ile her cend ki harb u kıtâle bezl ve sa'y u ikdâm olundu ise bi-hikmetillâhi'l-mülkü'l-a'lâm müfîd ve meserret-encâm olmayup tâ'ife-i askeriyyeyi sabr u sebât rehnûr ve semt-i firâr ve kılâ' ve buldânda olan sıgār ve kibâr dahi sâbit ve pâyidâr olmayup bî-cenk u peykâr terk-i dâr u diyâr ve el-yevm nice bilâd-ı İslâmiye girifte-i istîlâ-yı küffâr-ı hâksâr olmağla etrâf-ı buldâna dahi sirâyet ve sebeb-i perîşânî-i hâl ra'iyyet olup bundan böyle dahi her ne kadar bezl-i mâl ve kudret olunsa tavâ'if-i askeriyyenin tehâvün u tekâsül ve bî-cenk u cidâl semt-i firâra temâyülü vesîle-i inhizâm ve gitdükce harâbî-i bilâd ve nefer-i ibâda mü'eddî olacağı bir iki kaç senenin zarfında mu'âyene ve müşâhede olunan hâlât ve harekâtdan zâhir ve âşikârdır deyu her biri bast-ı makāl ve kelâm-ı sıdk-encâmların bir aheyn-i kesîre ile istidlâl itmeleriyle re'y-i rezîn-i ulemâ-i dîn ve ittifâk-ârâ-yı ricâl-i âkıbet-bîn ile bu emr-i hatîr-i müşkilin inhilâli ve bu şerr ü mazarratın ibâd-ı Müslimîn üzerlerinden izâle ve indifa'ı lâzıme-i hâl-i dîn u devlet ve mâ vecîbe-i erkân-ı saltanat olmağla yeniçeri ocağı, ocakân-ı sâ'irenin âzam ve umdesi ve ağa paşa-yı mûmâ-ileyh zâbitân-ı sâ'irenin zîdesi olduğına binâ'en keyfiyet-i asâkir-i nusret-medâr istintâk ve istihbâ olundukda sefer-i zafer-rehber vukū'ından beri tavâ'if-i askeriyyenin adem-i sebât ile muhârebe ve mukāteleden rû-gerdân ve semt-i firâra şitâbân olmaları sebeb-i inhizâm ve evzâ' u etvârlarından istifrâs olunan ru'b u hırâs bundan böyle dahi bir vefk merâm-ı cenk u harbe kıyâm ve ikdâmları gayrı meczûm ve bî-encâm olmağla musâlahayı muhârebeye takdîm ve husûs-ı mevâddı cümle hakkında hayır mahz olduğun tahkīk ve teslîm idüp derûn-ı kā'imede iş'âr olunan tazmîn-i kılâ' ve serbestiyyet-i Tatar maddelerinde eğer küffâr-ı hâksâr te'annüd ve ısrâr ider ise i'âde-i cenk u cidâl bâlâda bast olunduğı minvâl üzere sa'b oldığı vâreste-i kayd âşikâr olmağla şer' müsâ'id oldığı rütbe-i ehveni ihtiyâr ve bir gün akdem in'ikād-ı sulha sarf-ı gencîşe-i iktidâr olunmak lâzıme-i vakt u hâldir deyu tevâbi'âtından olan ocakān-ı sâ'ire tarafından dahi bi'l-isâle ve bi'l-vekâle serden nemdâr ile emr-i musâlahayı ihtiyâr eylediklerin takrîr ve ihtiyâr itmeğle kā'ime-i mükâlemede münderic on dört mevâdd muktezâsınca vech-i vecîh-i şer'î ve ahsen-i tarîk-i mer'î üzere her maddeye temşiyyet ve nizâm ve ber-vefk-i merâm hüsn-i hitâm husûsı bâlâda mezkûr

taraf-ı saltanatdan me’mûr ve me’zûn vâsıl-ı ordu-yı hümâyûn olan erkân-ı devletin sadâkatkâr ve serbülendi mûmâ-ileyh Osmân Efendi ve meşâyih-i izâm-ı zevi'l-ihtirâmın faziletmendi mûmâ-ileyh diger Osmân Efendi hazerâtının uhde-i ihtimâmlarına tefvîz ve ta‘lîk ve mahall-i mükâlemede dîn ü devlete hayr olmak üzere beynühümâyı te’lîf ve tevfîk ve es-sulhü seyyidü'l-ahkâm me’al-i hayr-iştimâlini tahkīk içün ba‘s ve irsâl lâzıme-i hâlden olmağın vezîr-i âzam-ı müşârün-ileyh-i meşterî-tedbîr *dâme tevfîku'l-lâhi'l-mülkü'l-kadîr* hazretleri nezâret-i âmme ve vekâlet-i mutlakları hasebiyle mûmâ-ileyhümâ hazerâtını bâ-ruhsat-ı kâmile bu emr-i lâzımü'l-ihtimâmın lâyık-ı şân-ı dîn ü devlet ve muvâfık-ı de’b-i ırz-ı saltanat temşiyyet ü nizâm ve ber-vefk-i me’mûl hüsn-i hitâmı emrine tevkîl ve ta‘yîn bâbında emr ü fermânları cereyân ve mûmâ-ileyhümâ dahi kabûl ve iz‘ân ve bâlâda tafsîl u beyân olunduğı vech üzere hıdmet-i me’mûre-i mezkûreye kıyâm ve alâ vechi'l-ihtimâm edâya ta‘ahhüd ve iltizâm itmeğin hafzen-li'l-makāl işbu vesîka ketb ve imlâ olundu. Tahrîren fî yevmi's-sâbi‘ min şehr-i Rebî‘u'l-ahir, senetü sitte ve semânîn ve mi‘ete ve elf.

[18b] Haziran'ın on altıncı günü târîhiyle Rusya murahhası Abreşkof'dan Prusya İlçisine gelen mektûbdur.

İşbu mah-ı Haziran'ın beşinci günüyle müverrah mektûb-ı meveddet-üslûbunuzun vürûdu ile Âsitâne-i Sa‘âdet'den azîmetiniz haberi bâdî-i mahzûziyyet-i dostânem olup ve lâkin işbu hareketiniz bir aydan mukaddem olsa idi mü‘eddî-i infirâh-ı âzamım bir ma‘nâ olur imiş. Çünkü bunca zamândan beru bulundığumuz ıztırâb-ı intizârdan berî olurduk. Binâ’en-aleyh bir an akdem ve bilâ-te’hîr Tuna kenârına vürûdunuza müterakkıbım. Osmâniyânın eğer fi‘ilen mezâhim-i âmmenin def‘ine mezâmîn-i hayriyyeleri vâkı‘ ise te’hîr-i müşkilât kaydında olanların bu gûne mu‘âmele-i nâ-lâyıkaya ikdâm itmemek gerekdir. Harekât ve me‘alleri ve musâlahaya rızâ virmesine gûyâ müsted‘â olduklarını avâm-ı cühelâlarına inandırmak içün bu gûne harekât-ı batılıyyelerinin aksâ-yı merâm idüğü ma‘lûmum olup hakkınızda derkâr olan i‘timâdım muktezâsınca tarafınıza ifâde olunur ki böyle mu‘âmele nâfi‘ değildir. Bâ-husûs ki metîn ve her dürlü eziyyet çekmez refîkim vardır ve eşyâ-i mütenevvi‘a ile gönderdiğiniz sefîne Tuna Boğazı'ndan İbrâil'e götürilür. Ancak yolculuğunuz içün iktizâ iden âmme-i levâzımâtın ale'l-infirâd işâreti lâzım gelüp çünki Tuna havâlîsi devâhî-i muhârebeden ser-zede-i meşakkat-i gûnâgûn olmağla nükûd akça ile dahi iktinâf-ı levâzım mümkin olmayup mesâfe-i ba‘ideden tedârik ve mevâki‘-i mu‘ayyeneye nakl olunmak gerekdir ki kıllet-i hevâyicden zahmet çekmeyesiz ve mevzi‘-i mükâleme Tuna kenârında olmayup ya Bükreş veyâhûd Fokşan'da ta‘yîn olunmak münâsib idüğüni Devlet-i Aliyye tarafından bize ifâde eylediğinize binâ’en mülâhazat-ı müte‘addide muktezâsınca Fokşan tercîh ve gerek bizim etbâ‘ımızın ikāmet ve iktizâ iden sâ’ir levâzımâtı içün her şey âmâde ve mahall-i mezkûre nakl ve hâzır kılındığından kat‘-ı nazar mevzi‘-i mükâleme Fokşan'da ta‘yîn olunduğı Girak mareşal tarafından devletlü inâyetlü

sadrâzam hazretlerine arz ve ihbâr olundukdan sonra bu def‘a Girak mareşal-i mûmâ-ileyh müşârün-ileyh sadrâzam hazretlerinin gelen mektûbu mefhûmunda her bâr müzâkeremiz Bükreş içün olmuşdur deyu tasrîh olunmağla bu madde şâyed ki bir dürlü güft ü gûye bâ’is olur za‘mıyla size pâk söylerim ki refîkim gaben olunacak gibi değildir. Her ne olur ise olsun dilediklerini amel itsünler. Bâkî.

Murahhas-ı evvel Tevkī‘î Osmân Efendi'nin haymesinde mâh-ı Rebî‘-i Sânî'nin dördüncü günü Nemçe ve Prusya ilçileri ile Re’isülküttâb Efendi mülâkāt ve ba‘zı husûs müzâkeresine ve icrâ-yı resm-i mihmân-nevâzîye me’mûr olmağla meclis-i mezbûrda cereyân iden mübâhesenin icmâli.

Murahhas-ı evvel mûmâ-ileyh efendi ordu-yı hümâyûna duhûlünden beş gün mukaddem fertmareşal tarafından Prusya İlçisine tahrîrât ile bir nefer Rusya kapudânı gelüp şifâhen ifâde, mareşal tarafından me’mûriyetini beyân itdikde re’is efendi sûret-i me’mûriyetini su’âlinde kapudân-ı mesfûr murahhaslar efendiler ve ilçiler vürûduna dek ordu-yı hümâyûnda ikāmet ve mûmâ-ileyhim dâhil-i ordu-yı hümâyûn oldukda mareşalden yedine tevdi‘ olunan tahrîrâtı yeden be-yed Prusya İlçisi'ne teslîme me’mûriyetini ifâde itmeğle tevkīf olunmuşidi. İlçiler ordu-yı hümâyûna dâhil oldukları gün bu keyfiyet Prusya İlçisine haber virilmeğle kapudânı ve tahrîrâtı talep itmeğle tahrîrât yedine vâsıl olup mütâla‘a eyledikde Osmân Efendi'ye ıztırâb izhârıyla ibrâz eylemiş ki vürûd iden tahrîrât Abreşkof'un olup şöyle tahrîr ider ki; "Devlet-i Aliyye murahhasları serî‘an gelüp bir mahalle cem‘ olunmak sana kerrâtla tahrîr olunmuşiken kat‘â itibâr olunmadığından ve mukaddem Orlof'ı tahrîke gûyâ Abreşkof illet oldığından Orlof Yaş'a dâhil olalı kırk günü tecâvüz ve Devlet-i Aliyye murahhasları te’hîri kendüye mûceb-i nekīse ve infi‘âl olmağla Abreşkof'un mazhar-ı itâb oldığından ıztırâbını ve oldukları mahall cenk mahalli olmağla murahhasların levâzımı ve ne mahallden ubûrları ve âdemlerinin mikdârı dahi ta‘yîn olunmamak mûceb-i zücretleri oldığını sûret-i tevbîhde beyân ve Orlof mu‘teber-i kavm iken bu hâlet neden iktizâ eylediğini" tahrîr itmiş Prusya İlçisinin dahi hacâletini îcâb itdiğin ilçi-i mesfûr Osmân Efendi'ye takrîr itmeğle te’hîr-i emr zarûrî olup kasda mebnî olmadığını ve te’hîre illet yine anlar olup Osmân Efendi te’hîr kasdından beriyyü’z-zeme oldığını ve mahall-i mürûr ve mevki‘-i mükâleme tahsîs ve murahhas efendilerin ve ilçilerin levâzımı ve âdemleri defterini tanzîm ve tertîb ve te’lîfleri zımnında mûmâ-ileyh re’is efendi ta‘yîn olunmağla Osmân Efendi haymesine varup ilçiler da‘vet ve meclisde hâzır olduklarında bu te’hîrden Rusya murahhasları dil-gîr olmağla, "niçün böyle te’hîr ihtiyâr olundu" deyu cânib-i sadâretpenâhîden ale'l-ıtlâk gerek ilçiler ve gerek Osmân Efendi mu’âhaze şeklinde re’is efendi irâd eyledikde ilçilere Osmân Efendi mukābele idüp: "gördünüz mü sadrâzam efendimiz bize dahi iğzâb olmuşlar, Mütâreke haberi vusûlüne dek hareket câ’iz değildir deyu sizler ifâde itmediniz mi ve haber-i mezbûr vürûdundan sonra te’hîr ancak levâzım ru’yeti içün oldı. Hattâ Nemçe İlçisi tekmîl-i

levâzım idemeyüp girüden geldi ve mahall-i mükâleme ta‘yîni te’hîr itdi ve esnâ-yı râhda bita’et sizlerden oldı. Böyle iken ben niçün mazhar-ı itâb olurum hakīkati beyân ile nezd-i sadrâzamîde beni beriyü'z-zemme kılmanız matlûbumdur" deyu sanâyi‘-i mugālata icrâsıyla Prusya İlçisi ifhâm ve ilzâm ve Osman Efendi te’hîrden beriyü'z-zemme olup zarûret îcâbını Abreşkof'a tahrîre ve kendü bu emri tahammüle ilzâm-ı nefs eyledi. Mareşal tarafından levâzım-ı murahhasân ve ilçilerde usret sûretleri ibrâz olunduğına binâ’en murahhasân-ı Devlet-i Aliyye levâzıma ihtiyâcları olmamağla tarh-ı külfet zemîninde murahhasân-ı Devlet-i Aliyye ve belki ilçiler levâzımı bu tarafdan mümkindir. Olmadığı sûretde ilçiler levâzımı görsünler bizler Rusya'ya yâr olmayuz deyu re’is efendi Prusya İlçisine ifâde itmeğle bu keyfiyet kendülere mûceb-i şe’n olmağla teklîf olunmayup levâzımı rû’yet itsünler zarûrî kusurları olur ise murahhas efendiler afv buyuralar deyu Prusya İlçisi tasvîb ve lüzûmu olan araba ve bârgîr ve sâ’ir levâzımları defteri tertîb ve Rebî‘-i Sânî'nin on dördüncü Erba‘â günü Ruscuğa vusûl bulacaklarını ve irâdeleri üzere Fokşan mahall-i mükâleme ta‘y'în ve tahsîsine Devlet-i Aliyye rızâ-dâde oldığını mareşale Prusya ilçisi tahrîrâtımın üzere meclise hitâm virildi.

[19a] Rusya ve Nemçe ve Prusya devletlerinin kavâ‘id-i düvelden hâric memleket-i Leh iktisâmını sâ’ir düvel-i Avrupa'nın rikâbda Re’isülküttâb İsma‘il Beğefendi'den su’âlleri murahhas-ı evvel Osmân Efendiye tahrîr olunmağla bu madde içün murahhas-ı evvel efendi haymesinde me’mûren Re’isülküttâb el-Hâc Abdürrezzâk Efendi'nin Nemçe ve Prusya ilçileri ile Rebî‘-i Sânî'nin altıncı Erba‘â günü mübâhesesi.

Çünki düvel-i mezbûre Leh'i iktisâm itmeği kasd ve üçü birden askerlerini derûn-ı Leh'e sevk ve neşt itdikleriyle Devlet-i Aliyye dahi iddi‘âiyen ve istihkākiyen gerek îfâ ve takrîr-i serbestiyet-i kadîme ve gerek anlar misüllü fuzûlâne taleb hassaya liyâkatı olmağla hasbe'l-hâl sükût ve iğmâz olunsa za‘af ve fütûr-ı devleti istidlâl ideceklerinden başka bir iddi‘â-i hakkı ve zimmeti vukū‘ı tahzîf-i tekâlife sebeb ve ba‘zı menâfi‘e-i illet olur mülâhaza-i kaviyyesi zîrde mastûr mükâleme ve îrâdâtı îcâb itmeğle manzûr-ı âlî buyurmak içün ber-tafsîl kaleme alınan meclis mübâhese sûretidir.

Avrupa düveli nizâ‘-ı mülk ve taksîm-i arâzî husûslarında ezmân-ı sâbıkada alâka-i cüz’iyeleri olup sonradan tasarruf murâd itseler bu tasarrufa iddi‘â deyu tesmiye etmeleriyle Rusya ve Prusya ve Nemçe mülk-i Lehde mukaddemlerde birer takrîb nizâ‘ları vuku‘ına binâ’en şimdi ta‘rîzlerini haberi ve zulmî değil belki iddi‘âıdır deyu medâr-ı i‘tizâr ittihâz idecekleri bedîhî olmağla bâlâda bast olunduğı üzere istihkāk ve iddi‘â-i Devlet-i Aliyye hakkında dahi cârî olmağla mükâlemesine re’is efendi me’mûr olup ilçiler ile Osmân Efendi haymesinde cem‘ olduklarında bu esnâda Lehlülerden bir kaç nefer boyar ile tahrîrât gelmeğle ve Âsitâne'de düvel-i Avrupa ilçileri re’is vekîli efendiye; "Leh iktisâmında Devlet-i Aliyye'nin re’y ve ilmi ne vechledir" deyu su’âl itmeleriyle bu iki maddeye zemîn-i diğer ile i‘zâm ve revnak virerek

ilçilere su’âl îrâdına medâr-ı ittihâzı tasvîb olunmuş oldığına binâ’en re’is efendi ilçilere îrâd eylemiş ki; sâhib-i devlet efendimiz hâtırınız su’âl ider safâ geldiler hôş geldiler rusûmunı edâdan sonra dünki gün huzûr-ı asafîde mülâkātınızda re’is efendinin size me’mûren su’âli vardır. Yarın mülâkātınızda ifâde ider deyu emirleri ma‘lûmunuzdur. Su’âl şu ki; rikâb-ı kemertâb-ı mülükâneden tahrîrât vârid olup mefhûmunda düvel-i Avrupa ilçileri rikâbda re’is efendiden Leh iktisâmında Devlet-i Aliyye'nin beher hâl cümle mülûk ile kadr-i müşterek oldukları zamân ve kefâletden başka civâriyyet ve iddi‘â ve istihkāk şıklarıyla dahi ilm ü ma‘rifeti derkâr olmak ve cevbini iddi‘â ile ilm-i devlet ne keyfiyetde oldığını istikşâf eylemişler dinildikde der-akab tel‘âsüm ve ıztırâbları zâhir ve su’âl idenler kimlerdir deyu istifsârlarında ilçileriniz bân-ı vifâk su’âl itmişler bundan başka Lehlüler'den vürûd iden bu boyârların hâmil oldığı evrâk ve mahzarları müfâdı şöyle ki; Lehlü müttefikleri ibtidâ-i istiklâlleri vaktini tezekkür ve serbestiyyet ihtiyârı ne mülâhazaya mebnî oldığını şu yüzden inhâ iderler ki; fi'l-asl Leh Devleti müstakil devlet ve kendü ihâtamıza hemcivârlarımızdan muhâfazaya iktidâr-ı tamımız oldığından başka ba‘zen hemcivârlarımıza azîm himmet ve i‘ânetimiz cereyân itmişiken mücerred râhat ihtiyârıyla hemcivârlarımızı ve sâ’irlerini serbestiyetlerimizde birer takrîb îrâ vü irzâ ve cümle düvele kefâlet ve zamân-ı tahmîli mevâsîki ile işimizi tevsîk ve fîmâ-ba‘d hayz-ı inhilâl câ’iz olmayacak vechle serbestiyete rabt olunduğımız cümlenin ma‘lûmı ve bizlere ta‘arruz u zulm-i sarîh oldığı emr-i meczûm iken ve bâ-husûs ibtidâ Devlet-i Rusya ba‘zı münâsebât ile ta‘arruza şuru‘unda kimesneye mat‘an olmamak içün murâdım ibkā-yı serbestiyyetleridir, zulm ü te‘addi değildir deyu mecmû‘ düvele beyânnâmeler neşr itmişiken şimdi tasarrufen zabtı izhâr ve bizlere i‘ânet kavâ‘id-i düvel üzere vazîfe-i zimmetleri olan Nemçe ve Prusya devletlerini bu zulme teşrîk eylemişler. Eğer civâriyet ve eğer iddi‘âiyen ve istihkākiyen mevâdd-ı illetleri ne ise Devlet-i Aliyye anlardan ehak olmağla Devlet-i Aliyye'nin bu maddeye ilm ve rızâsı şâmil olmamak olmaz ve şâmil oldığı takdîrde ne vechle cevâz-dâde olmuşlardır, elbette merhamet ve i‘ânetlerini isteriz deyu buna dâ’ir çok sözler yazmışlar dinildikde yazanlar kimlerdir deyu Prusya İlçisi su’âl itmeğle Pirenç Racevil ve Litvanya dukalığının konfedar mareşalleri ve Potoski ve Karacinski ve sâ’ir sergerdegân-ı müttefikeyn-i cumhur-ı Leh'dir dinilüp sadrâzam efendimizin emr ve su’âli çünki iki tarafdan böyle garîb su’âller vâki‘ oldı ve fehm olunur ki bu keyfiyete bir devlet râzı değil, amma biz işimize bakarız ancak bu keyfiyetden istikşâf iden düvele ne cevâb virelim ve Lehlü boyarlarını ne makūle cevâb ile i‘âde idelim deyu efendimiz dostâne müşâvere tarîkasını vesâtetimiz ile icrâ buyururlar deyu re’is efendinin su’âli eserinde ilçiler birbirine bakup cevâb tedârikinden izhâr-ı acz ve tavırlarından hayli helecân zuhûr idüp Nemçe İlçisi muztaribâne cevâb-dâde oldu ki inkâra mecâl yok nefsü'l-emr düvel-i sülâse askeri Leh'e dâhil oldılar amma bu tefâsil cevâbına ruhsatım olmayup ve belki bu hakāyıka ilmimiz şâmil olmamağla devletlerimiz tarafından kırk

elli güne dek cevâbını getürdirüz. Kavline Prusya İlçisi dahi mümâşât itmeğle re'is efendi bu cevâbların sür'ati mühimdir zîrâ Lehlüler avdet ve cevâb ister ve sâ'ir düvel ilçileri Devlet-i Aliyyeden cevâba muntazırlardır. Sizler ile dostâne mu'âmele iktizâsı vireceğimiz cevâb aleyhinize olmaya ve lisân-ı Devlet-i Aliyyeden sudûra şâyân ve sâ'irlerin dahi kabûl ve istimâ'ına cesbân ola dinilüp çünki ziyâde tazyîk dahi gayr-i matlûb ve ancak Osmân Efendi'ye bir sermâye olmak üzere melhûz ve îrâdı ol vechle ma'kūl görülmüş oldığından meclise hitâm virilmişdir.

İşbu tahrîrâtın ecvibe-i münâsibesi ile Leh boyarlarının i'âdesi Osmân Efendi'nin mahall-i mükâlemeye varup iktizâsını ba'de'l-fehm bu cânibe tahrîrine tevkīf-i münâsib görülmeğle emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Cânib-i sadrâzamîye Leh cumhurlarından Potoski'nin vârid olan mektubu tercümesidir.

Müddet-i vâfireden berü memleketimize müstevlî olan a'dânın def'î husûsunda ümîdimiz hâlet-i ye'se resîde ve konfedarat kemâkân îmân-ı galâz ile benimle müttefik ve müttehid **[19b]** oldılar. Ve Devlet-i Aliyye tarafından cumhur-ı Leh'in konfedaratlarına hitâben tahrîr buyurılan mekâtibi Ozonski nâm Litvanya-i kebîr dükasının hatmanı tarafına gönderdim ve bu esnâda Devlet-i Aliyye ile Moskovlu beyninde vukū'-ı mütâreke tevâtüren ve kazıyyeten vâsıl-ı sami'a-i yakīn olup ancak mâdde-i mezkûre meşkûk olmakla haber-i sahîhini niyâz iderim ve mütâreke maddesi cumhur-ı Leh'e mûceb-i keder olacağı muhtâc-ı beyân değildir. Zamâne Moskovlu'ya ne gûne müsâ'ade eylediği zâhirdir ve bizim askerimiz ibtidâ taraf taraf münteşir olup sâniyen tahsîl-i esbâb-ı kuvvetlerine ihtimâm ile düşman hakkında Devlet-i Aliyye içün hıdmetleri sebkat eyledi. Mukaddemâ zuhûr iden mesâlih ve umûr-ı hayriyyede ol cânibde iken vukūfum derkâr olup Devlet-i Aliyye'ye hayırlu ve müfîd husûsâtı sevk ile sadâkat ve istikāmetim zâhir ve mübeyyen idi. Lâkin el-ân ordu-yı hümâyûnda olmadığım ecilden bu keyfiyâta muttali' olamadım. Bâri mütârekeye cumhur-ı Leh'i dahi idhâl buyuralar. Askerimizden su'âl buyurulur ise el-hâletü-hazihi düşman üzerinde olup haberleri peyderpey ol tarafa tahrîr olunur ve cumhur-ı Leh'in Devlet-i Aliyye ile ne mertebe ittifâk ve ittihâdları oldığı ta'rîfden müstağnîdir ve mekâtîb-i mezkûrenin cevâbını i'âde zımnında bu bendelerine terfîk buyurılan dîvân-ı hümâyûn çavuşlarından Ahmed Çavuş avdet eyledi.

Taraf-ı sadrâzamîye cumhûr-ı Leh'in mareşali Mihail Karazinski ve Mihail Bavaniç Litvanya dükasının konfedarat mareşalinin gönderdiği mektûb tercümesidir.

Devlet-i Aliyye tarafından mukaddemâ vâride olan tahrîratdan hakkımızda teveccühât-ı aliyye oldığı münfehim oldığından mâ'adâ Potoski ve Karazinski'nin takrîrleri te'kîd-i hâle mü'eddî olmuşdır. Devlet-i Aliyye'nin hıdmetinde bezl-i vücûd beyhûde kelâm ile olmayup belki mâlen ve askeren oldığı emr-i mukarrerdir. Bi-hamdillâh bu esnâda bahtımız tebdîl olup düşman

tarafından tarafımıza bir zarar isâbet eylemiyerek askerimiz yüz ağlık itmededirler ve bundan böyle dahi askerimizden nice nice yüz ağlık meşhûd olacakdır. Cumhûr-ı Leh'in taht-ı tasarrufunda olan kılâ‘a düşman tarafından bir kaç def‘a hücûm zuhûr idüp eğerçi bir zarar görülmedi lâkin fîmâ-ba‘d nice olacağını Allâh bilür. Bu âna dek Leh'de olan Moskovlu'ya ne hâl ise cevâb virebilirdik lâkin Boğdan ve Eflak taraflarından hücûmları hasebiyle def‘lerinde mütehayyir kaldık ve Leh-i kebîrden zâd ü zahîre cem‘ olunmak üzere taraflarından tenbîh ü te’kîd olundu. Min-tarafi'llâh başımıza gelen belâlar kabûl ve bundan böyle dahi kadîmî dostluğa ri‘âyete hıdmet-ı Devlet-i Aliyyede fedâ-yı ser ü cân ideceğimiz bî-iştibâhdır. Devlet-i Aliyye ile cumhûr-ı Leh'in maslahatı bir olup ancak bu hilâlde ba‘zı havâdisât evrâkından Devlet-i Aliyye'nin Moskovlu ile mütârekesi fehm olunup eğerçi vücûd virilmedi lâkin Eflak tarafından Moskov askeri üzerimize hücûm eylediklerinden emr-i mütâreke maznûn ve muhtemel oldı. Ma‘âzallâh eğer umûm askerleriyle üzerimize hücûm idecek olurlar ise bir dürlü cevâba kādir olamıyacağımız bedîhîdir. Devlet-i Aliyye'nin va‘dinde sübût ve istikrâr mahall-i şekk olmayup nefsi'l-emr Moskovlu ile tertîb-i ahar var ise bizleri dahi âgâh ile musâlahaya idhâl me’mûldür. Zîrâ seferimiz ile sulhümüz berâberdir. Musâlahaya bizleri adem-i idhâl, Devlet-i Aliyye'ye zararlı olup zîrâ kemâl-i maslahat akabinde bizleri ber-hâl itdikleri nakz-ı ahd ve umûm askerinin memâlik-i mahrûse-i Osmâniye'ye hücûm eyleyecekleri vâzihdir. Öteden berü Devlet-i Aliyye'nin bize i‘timâdı olmağla taraf-ı devletlerinden dahi i‘timâd me’mûldür ve Moskovlu ile bu âna gelince mükâlemeye dâ’ir beynimizde sohbet güzerân eylemeyüp Devlet-i Aliyye'ye verilen i‘timâda mugāyir ve münâfî oldığından her bâr musâlahaya dâ’ir da‘vetleri zuhûr eyledikce kendülere redd ile cevâb virilmişdir. Bu sûretde maslahatımızı maslahatınızdan tefrîk buyurmamanızı ricâ ideriz. Moskovlu'yu münferiden üzerimize taslît buyurmayalar. Düşmandan ne mertebe rehne müşâhede olunduysa lutfunuz ile mütesellî olmadayuz. Kerem buyurup bu dostlarınızı hâtırdan ihrâc buyurmayasız ve arzuhâlimizden hâtır-ı şerîfe bir gubâr a‘riz olmasun. Devlet-i Aliyye tarafından bizlere ne vechle emr ü tenbîh olundu ise ana göre amel ü hareket olundu. Konte Ozonski hatmanıyla ittifâk itmemiz emr buyurulmuşidi emrinize imtisâlen müttefik olduk ve dostluk eyledik, mersûm Lehlü'nün sâdıklarından olup Devlet-i Aliyye'ye dâ’imâ sadâkat ve istikāmetle hıdmet ideceği muhakkakdır. Karazinski mareşali ve Potoski ve Remcemtaryoz taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bu cânibe vürûdlarında üç dört sene Devlet-i Aliyye'nin ni‘met ve iltifâtlarıyla perverde olduklarını cumhûr-ı Leh'e inâyet mebzûl oldığını ve memâlik-i mahrûseden ve Leh memleketinden Moskovlu'yı ihrâc ve kadîmî musâlahaya râzı eyledikce seferin terk olunmayacağını tefhîm ve takrîr eylediklerinde mesrûr olduk ve Mora tarafında olan fütûhât misüllü himmet-i düstûrlarıyla bundan böyle dahi envâ‘-ı fütûhât zuhûrını Hakk'dan niyâz ideriz. Bu def‘a mevassıl varaka cumhûr-ı Leh'in mu‘temedi olmağla takrîrine i‘timâd buyurmaları mercûdur.

Taraf-ı sadrâzamîye Raçivil Düka'nın yazdığı mektûbun tercümesidir.

Kadîmden berü ecdâdım Litvanya dükaları olup Devlet-i Aliyye'nin dâ'imâ manzûr-ı ayn-i re'fetleri olduklarına binâ'en bu kulları hakkında dahi nazar-ı iltifât niyâz olunur. Bu kulları Leh boyarlarının mümtâzı oldığım ecilden Devlet-i Aliyye'ye hıdmet bâbında a'dâdan ahz-ı sâr ve intikāmda kusûr olmayup mücerred himmet-i aliyyelerine muhtâc oldığım beyânıyla.

Litvanya askerinin sergerdesi Yasef Pirbekna Sapyaha'nın mektûbı tercümesidir.

Bu kulları selefleri misüllü Devlet-i Aliyye'ye ve ale'l-husûs cenâb-ı devletlerine izhâr-ı sadâkat ve istikāmet ideceğim mahall-i iştibâh değildir. Potoski'nin Leh-i kebîrde olan mansıbı misüllü bu kulları dahi Litvanya askerine sergerde intihâb olunup mersûm ve sâ'ir Leh boyarları ve bu kulları hıdmet-i Devlet-i Aliyyede bezl-i vücûd ideceğimizden mâ'adâ Devlet-i Aliyye'nin ve bizim intikāmımızı hitâm-ı sefere dek a'dâdan ahza muhtâcız hemân üzerimize nazar-ı aliyyeleri bî-dirîğ buyurıla.

Litvanya'nın hatman ve askerinin sergerdesi Mihail Okonski'nin mektûbu tercümesidir

Devlet-i Aliyye ile bir maslahatım yoğiken yine du'â vü senâlarında kusûrum olmayup Lehlü'ye olan teveccüh-i aliyyeleri haklarında hayır ve selâmeti mûceb olup hemîşe üzerlerinden hüsn-i nazarlarınızı dirîğ buyurmayasız. Devlet-i Aliyye cumhûr-ı Leh'e imdâd u i'ânet eylediği meşhûd oldukda, Moskovlu'ya mukābil olmada kudret ve isti'dâd peydâ eyledim ve zuhûr-ı i'ânet-i aliyyeleri her vechle takviye-i bâzû-yı iktidârımıza vesîle oldı. Şevketlü, kudretlü, azametlü efendimiz nâme-i hümâyûn-ı mevhibet-makrûn ile bu kullarını taltîf ve düşman ile mukāvemetimi pesend ve tahsîn buyurmuş. Fîmâ-ba'd düşman ile muhkem cenk idecegim muhakkakdır. Cumhûr-ı Leh ile ittifâkım bâbında meb'ûs mektûb-ı âlîleri muktezâsınca mersûmlar ile ittifâk olunup ancak Moskovlu ile mütâreke olunduğı beyne'n-nâs mütevâtir olup ve askerimizin kesreti olmayup lâkin avn-i Hakk'la bu âna dek düşmana cevâb virildi. Devlet-i Aliyye tarafından bir mikdâr i'ânet olunur ise yine cevâba kādir oluruz. Kaldı ki ahidnâme-i sâbıkaya ri'âyet tarafımızdan ne gûne hareket iktizâ eyler ise emr ü işâretleri mütemennâdır.

[20a] Potoski'yi Leh'e götüren dîvân-ı hümâyûn çavuşalarından Ahmed Çavuş'un takrîridir. Fî Gurre-i Ra Sene [1]186

Boyar-ı merkūm Şa'bânü'l-mu'azzamanın evâsıtında Leh memleketine gitmeğe me'zûn oldukda mahalline îsâle bu kulları ta'yîn olunmuşidim. Sekiz yüz nefer mikdârı âdemîsiyle Ruscuk Kazâsı'nda vâkı' Çirnoh nâm mahallde merkūmı âdemleriyle ma'an kaldırup ibtidâ Tımışvar'a vardık. Bir gün oturak eyleyüp irtesi Macaristan'a andan Nemçe ile Lehlü hudûdı başında Taşne nâm kal'a ki müttefik Lehlülerin cem'iyyetleri anda imiş ol mahalle varılup ikāmet ve sekiz dokuz gün ârâm ve istirâhat eyledikden sonra kal'a-i merkūmede olan Lehlüler ve Potoski'nin bile götürdiği asker ile süvâr cem'iyyetleri otuz binden mütecâviz oldı. Üç dört

günlük müsâfa, Karakoh nâm mahalde mikdârı nâ-ma‘lûm asker-i nühûset-eseriyle mukābil olup muhârebe vü mukātele ve Moskovlu askeri münhezim ü makhûr oldığı hâlde Karakoh Kal‘ası'nı ve bile dört kal‘ayı Moskovlu'dan nez‘ ve Lehlü tâ’ifesi zabt eyledi. On iki günden sonra Brandebork tarafından altmış bin ve Yaş'da olan fertmareşal tarafından Maryol nâm ceneral ile mikdâr-ı vâfire asker Moskovlu'nun imdâdına gelüp tekrâr muhârebe olundukda tarafeynden katî vâfir küffâr helâk olmağla Lehlü'nün cem‘iyyetleri şikest ve aldıkları kal‘alardan ancak Karakoh Kal‘ası'nı yine Moskov askeri zabt eyledi. Münhezim olan Lehlü Taşne'ye gelüp tekrâr muhârebe içün asker cem‘ine başladıklarında mukaddemâ Babatağı'na gelüp Potoski'nin yanında müddet-i vâfire ikāmet iden Françe begzâdesi Françe memleketine gitmişidi. Beş bin piyâde ve bin nefer topcu askeriyle Potoski'nin imdâdına gelüp tekrâr Lehlü'nün cem‘ eyledikleri asker ile cümlesi kırk beş bin nefer oldukda Potoski gitmeyüp Taşne'de kaldı ve yirmi beş mikdârı Leh boyarları Karakoh'da olan Moskovlu üzerlerine gitdikleri ru’yi'l-ayn meşhûdum oldukda Potoski bu kullarına izin virüp Nemçe memleketinden Tımışvar tarafından Vidin Kal‘ası'na andan ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûna gelüp ve Kılınçki nâm bir nefer Leh boyarını dahi yanıma koşmuşlar idi anı dahi bilece getürdüm. Potoski'nin Devlet-i Aliyye'ye olan tahrîrâtı bi'l-cümle boyar-ı mersûmdadır. Manzûr-ı âlî buyuruldukda tafsîl-i keyfiyyet ma‘lûm-ı devletleri olur. Nemçe Devleti kendi hudûduyla Leh hudûdları ve Taşen ve Çeşen ve ol havâlilere katî vâfir zahîre ve asker cem‘ine üç aydan beru ziyâdesiyle ihtimâm idüp seksen bin mikdârı Nemçe askeri oldı deyu ol taraflarda söylenüp ve kulunız gelür iken ifrât mertebe zahîre arabaları ve üç bölük ikişer üçer yüz Nemçelüye râst geldim. Sebeb-i cem‘iyyet-i Nemçelüyi su’âl eyledügümde Moskovlu Leh derûnuna katî vâfir asker ta‘yîn eylediler, Nemçelü dahi sirâyet havfından serhadlerine takviyyet ve ihtiyâta ri‘âyet ideyor deyu söyleniyor. Amma sahîh gayr-i sahîh yakīn hâsıl eylemedim. Fakat ol mikdâr asker ve zahîreyi müşâhede eyledim ve Taşne Kal‘ası'nda Potoski'den müfârekat ideli bugün on dokuz gün oldı deyu takrîr ider.

Rusya Murahhası Abreşkof'un esnâ-yı râhda Osmân Efendi'ye gelen mektûbı olup me’ali kendinin ve refîkinin hadem ve haşemini beyânından, mikdârını i‘lândan ibâretdir.

Devleteyn-i mübârezeteyn beyninde emr-i musâlaha-i nâfi‘a içün devletim tarafından ta‘yîn olunup mahall-i mükâlemeye vürûd idecek Konte Orlof'un ve benim hadem ve haşememizin aded ve mikdârını iş‘âr ve vesâtetiyle cenâbınıza ihbâr eylemem arzûsunda oldığınızı haşmetlü Prusya Kralı'nın Âsitâne'de mukīm Zegelin nâm ilçisi bundan akdem Nisan'ın on ikisinde muharrer mektûbla bana tahrîr idüp lâkin belki ilçi-i mûmâ-ileyh henüz Âsitâne'den azîmet itmeyüp cenâbınız bu âna dek râhî ve hazret-i sadrâzam taraflarına vâsıl oldınız tahmîn ve mülâhazasıyla bir an akdem matlûbunuzu i‘lân içün bilâ-vâsıta size tahrîr ve beyân iderim ki Konte Orlof'un cemî‘ tevâbi‘ ve livâhıkı yüz otuz veyâhûd yüz kırk ve benimkiler altmış nefere bâliğ olup şöyle hâzır ve âmâdeyiz ki refîkiniz ile vürûd-ı

mes‘ûdunuzun ve mecma‘-i mu‘ayyene teveccühe müheyyâ oldığınızın haberi vezîr-i âzam hazretleri tarafından Konte Romançof'a vâsıl oldığı anda mahall-i mezbûra ale'l-ittifâk ân-vahidde dâhil olmak içün kat‘-ı menâzile iktizâ iden müddeti ba‘de'l-hesâb biz dahi azîmet ideriz ve dâ’imâ derece-i ulyâda mübâlağa-i hüsn-i zann idüp ba‘de'z-zeyn dahi ale'l-istimrâr bilâ-tegayyür-ı i‘tibâr ideceğim zât ve cemâlinizi müşâhedeye fırsat olan vakt-i mülâkāta kemâl-i hâhişle dîde-küşâ-yı intizârım. Yaş'da fî 29 Mayıs. Hasr ve emrinde hâzır Aleksos Abreşkof.

Bu dahi mersûm Abreşkof'dan esnâ-yı râhda efendi-i mûmâileyhe vârid olan mektûbdur. Me’ali; işlere hulûs üzere sa‘y ideceğini beyândan ibâretdir.

Ba‘de'l-elkāb vâcibü'l-i‘tibâr ve lâzımü'l-i‘timâd olan mektûb-ı meveddet-üslûbları Yanaki nâm Prusya tercümânın kapağı altında kemâl-i refâhiyyet-i kalb ile resîde-i yed-i halisânem olup bâ-husûs ki öteden berü bilâ-inkıta‘ fahr-i bâb-ı mevâlâtınızın tegayyürden berî idüğü ve fîmâ-ba‘d dahi bilâ-te’hîr mülâkāt-ı şerîfleri ile vesî‘ ve zû-kûvvet olan iki devletin re‘âyâları menâfi‘ne bi'l-mu‘aye sarf-ı sa‘y ve ihtimâm ideceğinizi mefhum-ı mektûb-ı mezkûrede müşâhede eylemişimdir. Kādir-i alâ külli şey olan Bâri te‘âlâ hazretleri harekâtımızı mübârek eyleye ve lâkin cenâb-ı sa‘âdet-me’ab-ı devletlerinin hakkında vâki‘ mevâlât-ı mücerrebe ve i‘timâd-ı hâlisânemden nâşî setr idemem ki buyurdığınız üzere Petreburk tarafından azîmetimize dâ’ir vâki‘ hesâb-ı nâ-mutâbık muktezâsınca vukū‘ bulan azîmet-i te’hîrâneleri bu dost-ı hâlislerine mûris-i zahmet-i azîme olup çünki taraf-ı sa‘âdet-ittisâflarından olmak üzere mihmândâr-ı esbâkımın Ebubekir Ağa'nın tefhîmâtına ittikâ ve istinâd iderek ol esnâda vâki‘ arzû-yı hâlisânenize icrâ-yı levâzım-ı muvâfakate derkâr olan hâhişimden nâşî Konte Orlof dostunuzun ol tarafa isti‘câl ile azîmeti benim sebebimden vâki‘ olup mezâmin-i meşrûhe-i hayriyyelerine ibtinâen eyyâmın hesâbına dâ’ir zuhûr iden yanlışın tashîh olunması tertîb-i mükâlememiz içün intihâb olunan mahalle sür‘at ile teşrîf buyurmalarıyla müyesser olacağı me’mûl-i hâlisânemdir ve mevki‘-i merkûm Fokşan kurbunda letâfet-i âb u havâ ile mevsûf ordugâhhâ-yı tarafeynden ba‘d-ı müsâvî ile mütebâ‘id bir mevzi‘-i müferrehede bir dîvânhâne binâ olunup ki tertîb-i mükâleme ola ve nehr-i Tuna'yı mürûr ideceğiniz vakt tarafımıza ihbâr olunduğı gibi der-akab bizler dahi azîmet idüp etbâ‘ ve eşyânızın nakline iktizâ iden bârgîr ve arabaları âmâde ve tesyîr ideriz ve Yergögi'de müctemi‘ olan tarafeyn me’mûrlarının ma‘rifeti ile akd olunan maddeler cânibeyn kebîr seraskerânı taraflarından tasdîk ve te’kîd olunmağla Akdeniz'den mâ‘adâ cümle Avrupa havâlîsinde madde-i mütâreke te’yîd ve temhîd ve böyle bir maksad-ı müsâlemet-encâmın tetimmesine münâsib görilecek müddet ile bâ-terâzî temdîd olunmak şartıyla vakt-i mülâkātımıza değin tevkīt ve tevkīf olunduğı ma‘lûm-ı şerîfleri idüği me’mûl-i sâdıkānem olmağla İnşa’allâhü te‘âlâ mülâkāt-ı meymenet-hitâmemizde birbirimizin pâyelerimizi kemâ yenbagī ve vech-i lâyık üzere yekdigere ta‘rîf eylediğimizden sonra akdem himemlerimiz budur ki mütâreke-i mezkûreyi **[20b]** münâsib görilecek müddete

tevkīt ve temdîd idelim ve cenâb-ı sa‘âdetlerinin hakkında derkâr olan kemâl-i ta‘zîm ile i‘tibâr-ı azîmi bi'l-müşâfehe ibrâz ve tasdîk itmem içün böyle bir sâ‘at meymenet-encâmın zuhûrına intizâr-ı bî-gâye ile müterekkıbım.

Yaş fî 7 Haziran Abreşkof

Bu def‘a ordu-yı hümâyûndan ihrâc olunan iki nefer serasker-i zafer-perverin ma‘iyetlerine terfîk kılınan asâkir ve mühimmâtın nizâm ve râbıtaları husûsunda kaleme alınan keyfiyâtı mübeyyin kā’imedir ki ordu-yı hümâyûnun Osmân Efendi hazretlerinin takrîr ve tahrîrleri üzere hareketinde mesârif-i kesîre ve mehâzîr-i şedîde ve su‘ûbât-ı şedîde derkâr oldığına binâ’en zîrde mastûr nizâm ve râbıta ihtiyâr olunmuşdur.

Rusya Devleti ile i‘âde-i musâlaha ü müsâleme mükâlemesine me’mûr murahhas-ı evvel izzetlü Seyyid Osmân Efendi'nin kârâren takrîri ve tahrîri ma‘iyyetinde mevcûd Nemçe ve Prusya İlçilerinin Rusyalu cânibinden iftirâs ile i‘tirâz-gûne ihbârlarıyla Rusya ceneralleri ba‘zı muhâvereye ibtidâr, gûyâ Devlet-i Aliyye'nin ordu-yı zafer-meşhûnında müctemi‘ asâkiri bir kaç senedir leşkergâh ittihâz eyledikleri mahallerde tûl u dırâz ikāmet ile evkāt-güzâr ve seyr ü hareket ve ezmâyiş-i cenk ü peykârdan kifâyed ile hazerî hükmüne girüp etvâr-ı harb u kıtâl ve mukābele-i hüsemâ ve müdâfa‘a-i â‘dâda sür‘at-i nüzûl ve bir hâlden haberdâr değillerdir ve meydân-ı ma‘rekeye azîmetleri iktizâ eylediği sûretde tertîb-i esbâb-ı hareket ve nuhfete iktidârları yokdur deyu gûnâ-gûn kelimât-ı nâ-bercâ ile sahîfe-i mekâbire ve mefâhirede idâre-i perkâr-güftâr eylediklerine binâ’en ordu-yı nusret-cûy Şumnı Sahrâsı'ndan ref‘ kârbâr-ârâm ve on beş sâ‘at mesâfede düşmana karşu izhâr-ı sevâd-ı cem‘iyyet ve ibrâz-i merâsim-i satvet ve selâbete kıyâm eylemesini eğerçi tavsiye ve te’kîd deyu sûret-i teshîl-i maslahata medâr-ı külli idüğünü beyân itmekde olup lâkin henüz zarûret-i külliye îcâb eylemeksizin ordu-yı hümâyûn büyük oldığı mahalden hareketi fikdân mühimmât-ı nakliyye ve in‘idâm-ı edevât celb-i zehâyir vukiyye sebebi ve mevâni‘ ve mahzûrât-ı âharî mülâhazasıyla girifte-i ukde-i su‘ûbet ve eşkâl olup beher hâl kuvvet-i kâhire-i saltanat-ı seniyye ve vefret-i isti‘dâd-ı cunûd-ı mansûreyi i‘lân ve işâ‘a elzem ve muktezâ-yı vakt ve hâle muvâfık tedâbir-i müstahsene ile hem asâkir-i zafer-mü’essere ta‘lîm-i tarz-ı muhârebe ve cidâl ve hem küffâr-ı hâksâra kesret-i icnâd ve imârekî-i tedârikât ve idde ve inâdı arz ve irâ’et esnâ-yı mükâleme ve müzâkerede temhîd-i sulh ü salâh husûsunda âsânı ve suhûleti müstelzem olmağla ordu-yı hümâyûn kemâ-fi'l-evvel ocaklar ve hey’ât-ı asliyyesiyle sahrâ-yı Şumnı'da kā’im olmak şartıyla husûl-ı maslahat zımnında hâtıra lâyih olan tertîbdir ki serd ü beyân olunur.

Ordu-yı hümâyûnun bulundığı mahalden hareketi mücerred â‘dâ-yı dîn sevâd-ı cem‘iyyet-i cunûd-ı muvahhidîni ve cenk ü peykâra olan isti‘dâd ve liyâkatlerini müşâhede eylemesinden ibâret olmağla el-hâleti-hazihi orduda mevcûd gönüllü ve mîrî ve zî-kudret ve eyâlet askerleri başkaca efrâz ve bunlardan iki ordu tertîb ve bir fırkasına vüzerâ-yı izâmdan hâlâ

Tırhala Sancağı mutasarrıfı vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Osmân Paşa hazretleri ve diger gürûhına Selanik Sancağı mutasarrıfı vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü İbrahim Paşa hazretleri başbuğ nasb ve Zağarcıbaşı ve Saksoncubaşı veyâhûd anlara mümâsil kâr-güzâr ocak ağalarından bireri ordu ağası nasb ve müşârün-ileyhümâ hazerâtının ma‘iyyetlerine ta‘yîn olunup her orduya yirmişer çarha topı ve levâzımından olan barut ve gülle ve kazma ve kürek ve araba ve koşum ve iktizâ iden topcı ve arabacı ve cebeci neferâtları ve her topa birer müstakil top ustası zâbit ve neferât-ı mu‘ayyene tahsîs ve levâzım-ı cüz’iye ve külliye mükemmel olmak ve edevât ve levâzımlarından bir şey noksân olmamak üzere tertîb oluna ve topların ve levâzım ve edevât ve araba ve gülle ve barutlarının idâresine me’mûr cebeci ve topcı ve arabacı neferâtları kadar kifâyeden mâdûn olmayup üzerlerine ocaklarından kâr-güzâr ve zabt u rabta kādir birer zâbit tahsîs kılına. Ve ordu ağası ve sâ’ir zâbitân ve binbaşılar ve askerleri gereği gibi tanzîm olundukdan sonra müşârün-ileyhümâ hazerâtı müsta‘yinen billâhü te‘âlâ ordu-yı hümâyûndan müretteb olan ordularıyla kalkup birisi Silistre yoluna ve birisi Ruscuk tarîkine teveccüh ve azîmet ve ancak ordudan iki ve iki bucuk sâ’at mesâfeden uzak gitmeyüp o kadar ba‘id mahallerde çadır ve çerkelerini kurup ber-kā‘ide-i ordu tertîbi ile ikāmet buyuralar.

Bu ordular tûl ü dırâz yalnız bir mahallde ikāmet eyleyüp üç günde bir def‘a yurd degişdireler ve lâkin ordu-yı hümâyûndan iki ve iki buçuk sâ‘at mesâfeden ziyâde gitmeyüp hemân iki ve iki buçuk sâ‘at uzak yerlerde konup göçeler ve bu tertîbden garez askere cenk ta‘lîmi ve düşmana kuvvet ve kudret irâ’eti olmağla kalkdıkları yerden nüzûl idecekleri mahalle varıncaya dek hilâl-i râhda ber-kā’ide-i meydân-ı ma‘rekede düşman ile mukābeleye azîmet ider misüllü taburlarını tertîb ve önlerine toplarını dizüp saf saf piyâdeleri girüde ve süvâriler ilerüde hücûm sûretinde top atarak ve cenk hengâmında açıkdan ve metrîs ardından â‘dâya yürüyüş ider gibi cünbüş ve reftâr-ı dilâverâne ile seyr ü hareket buyuralar.

Nüzûl eyledikleri mahallde seraskerleri olan vezîr-i müşteri-tedbîrin re’y ü irâdesinden hâric hatve-i vâhide hareket itmeyüp farazâ karşularında a‘dâ taburı muhârebeye âmâde olsa ne gûne hareket olunmak iktizâ ider ise öylece hâzır u müheyyâ durup idmân ü te‘allüm içün envâ‘-ı sanâyi‘-i harbiyyeyi icrâ iderek ta‘lîm ü te‘allümden hâlî olmayalar ve sanayi‘-i mezkûrenin icrâsı vaktinde cenk günleri gibi ağaları ve zâbitleri neferâtlarının yanında bulunup iğrâ ve tahrîs sûretinde kıyâm ideler ve serasker-i müşârün-ileyh hazretleri dahi bunlara nezâret buyuralar ve kezâlik kānûn-ı kadîm üzere çarhacı ve dümdâr ve meymene ve meysere ve kalp tertîb idüp her kulun sergerdesi binbaşılar ve zâbitândan ta‘yîn ve herkes semtini bilüp ana göre hareket eylemesi te’kîd ve tavsiye oluna.

Gicelerde nevbet ile üçer kola ikişer yüz nefer karagollar ihrâc olunup bir karagola binbaşılar ve zâbitândan mu‘temed âdemler sergerde ta‘yîn ve bunlar ahşâm namâzından sonra me’mûr oldukları kola çıkup ordularından bir sâ’at ba‘id yerlerde her bir nefer ahirine söz

anladacak kadar fâsıla ile ikişer ikişer at üzerinde turup etrâf u eknâfa itâre-i nazâreden gāfil olmayalar ve bunların karagola ihrâclarından garez ordularında mevcûd askerden bilâ-izn ve maslahat gice içinde firâr ider olur ise o makūlelerin ahz ve i‘âdesi husûsı olmağla ma‘nen cenk vaktlerinde idecekleri etvâr ve harekâta kesb-i isti‘dâd ve idmân ve sûreten o misüllü firârileri ahz ve müşârün-ileyhe îsâl eylemeleri karagol sergerdelerine ve neferâtlarına tenbîh ve te’kîd oluna.

Bu iki ordunun ve seraskerleri müşârün-ileyhümânın müretteb olan ta‘yînâtları kemâ fi's-sâbık ordu-yı hümâyûndan i‘tâ olunması izzetlü defterdâr efendiye ve nüzûl emîni kullarına fermân buyurıla ve bâlâda zikr olunduğı vechle sûret-i ta‘lîmde icrâ olunacak sanâyi‘-i harbiyye ve hıdemât-ı sâ’irede ve karagol beklemekde her kim ta‘allül ve muhâlefet ider ise seraskerleri ve zâbitleri ma‘rifetleriyle te’dîb ve güşmâlinde kusûr ve ihmâl olunmaya. Ve devletlü inâyetlü efendim hazretleri dört beş günde bir kere biniş tarîkiyle bu orduların birine varup eyledikleri tertîbi seyr ü temâşâ buyuralar tâ ki tezâyüd-i şevklerine bâ‘is ola ve her sınıf ve bayrakdan firâr itmiş var ise ma‘lûm olmak içün teşrîf-i veliyü'n-ni‘amîde alay tertîb ve huzûrda meşklerini irâ’e ideler. Bu tertîbden hâsıl olacak fevâ’id budur ki beyân olunur; ibtidâ Devlet-i Aliyye'nin büyük ordusı hey’ât-ı evvelîsiyle yerinde mukīm iken top ve cebehâne ve levâzım-ı mükemmelesiyle iki serasker-i zafer-perver ve iki ordu-yı nusret-kesterleri çıkdığı düşmana îrâs-ı haşyet ve vahşet idecek hâlâtdandır. Saniyen bu ordularda askerin ber-minvâl-i muharrer leyl ü nehâr hareket ve sükûtlarında ta‘lîm ve te‘allüm-i cenk ü peykâr ile evkāt-güzâr oldukları resîde-i sâmi‘a-i düşman-makârr oldukda senîn-i sâbıkaya menâfî tavr-ı cedîd zuhûrunda harb u kıtâle isti‘dâd-ı askeri mu‘âyene ve derûnuna ru‘b u hırâs düşmemek imkânda değildir. Sâlisen askerimiz cenk vakitlerinde â‘dâ üzerine varmak ve karagol beklemek ve top ve tüfenk ile muhârebe eylemek ne sûretde olur imiş görüp ve kesb-i isti‘dâd idüp vakti ile şöyle idik böyle idik dimeğe hâcet kalmaz. Râbi‘en bir tarafdan düşman baş gösterse bu iki ordu der-akab müretteb ve müheyyâ taşrada bulunmalarıyla yerlerinden kalkup müddet-i serî‘ada mukābele ve mukāvemete ibtidâr eylemeleri bir me’mûriyet emriyle mukarrerdir. Hâmisen bunlar ordu-yı hümâyûnun etrâfında geşt ü güzâr ve gicelerde karagola çıkup firârî ahzına me’mûr oldukları asâkir-i sâ’irenin ma‘lûmları oldukda avn-i Hakkla bir kimse firâr idemez. Sâdisen böyle ordu tertîbi ve asker tanzîmi halka bir eğlence olup tûl ikāmetden kelâl gelmez ve â‘dâ ile dahi mükâleme-i sulh ü salâhın suhûlet ile nizâmına nef‘-i küllîsi beher hâl melhûzdur.

Ordu-yı hümâyûn efendi-i mûmâ-ileyhin tahrîri üzere olduğumuz mahalden külliyen hareket ve beş on sâ’at azîmet eylese ocaklar ve ricâl-i devletin dâ’irelerini nakle dahi araba ve deve **[21a]** olmadığı ma‘lûm ve Şumnı'ya celb ve cem‘ olunan zehâyir ordunun gideceği mahalle isticlâb olunmak akdem umûrdan olmağla mevcûd olan araba ve develer mecmû‘ı nakl-i zehâyire tahsîs olunsa dahi yetişdiremeyecekleri âşikârdır. Çadır ve çerke ve ağırlık ise ne kadar

araba ve deveye muhtâc oldığı mülâhaza oluna. Velhâsıl ordu-yı nusret-meşhûnun külliyen hareketinde olan mevâni‘ ve bâlâda mastûr tertîbde mülâhaza olunan suhûlet ve fevâ’id lede'l-im‘ân icrâ ve ordu-yı hümâyûn hareket itmek içün cem‘ ideceği araba ve deve ba‘id mahallerden celb-i zehâyir emrinde âtıl oldığı ve vech-i meşrûh üzere ordu-yı hümâyûndan iki müretteb ordu tevlîdi ve müheyyâ ve hâzır bulunmak ve lede'l-hâce bir me’mûriyet ile serî‘an â‘dâ üzerine hücûma isti‘dâd tahsîl itmekde bi'l-vücûh menâfi‘ ve fevâ’id tefekkür ve tertîbi emrinde ittihâd kılup ne gûne himmet ve sa‘y-ı belîğ olunmak iktizâ ider ise hayırhâhân-ı devlet huzûr-ı âsafîye ifâde-i mâ-fi'z-zamîr itmeleri matlûbdur.

Serhaddâtda olan vüzerâ-yı i‘zâm dahi şurût-ı mütârekede mastûr müceddeden tabya ve tahassun idecek palanka misüllü ebniye ihdâs eylemeyüp ancak ma‘iyyetlerinde mevcûd asâkire bu misüllü ta‘lîm ve te‘allümi icrâ itdirderek â‘dâya karşu izhâr-ı satvet ve şükûh eylemeleri tavsiye ve tahrîr ve Rumili vâlisi ve Hacıoğlubazarı seraskeri vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Abdi Paşa hazretleri cümleden girüde olmağla ordusıyla bir kaç sâ‘at ilerü çıkup bâlâda tafsîl olunduğı vechle top ve cebehâne ve edevât ve mürettebâtıyla icrâ-yı sanâyi‘-i harbiyye itdirerek Hacıoğlubazarı'ndan bir kaç sâ‘at ilerü mahallere geşt ü güzâr eylemesi kendülere tenbîh ve iş‘âr buyurıla.

Ednâ me’mûriyet ve hıdmetde me’mûrînin sûret-i istiğnâ ve fıkdân-ı şevk

Sefer-i hümâyûnun mebde‘inden beru fi'l-hakīka bu misüllü tertîbât-ı ceyyidiyeye hasbe'd-diyânet ve'l-gayre vüzerâ-yı i‘zâm hazerâtı ve ricâl-i Devlet-i Aliyye ve ocak ricâli ve mîrmîrân-ı kirâm ve zâbitân ve hükkâm hüsn-i i‘tibâr itmeleri lâzım gelse iş bu derecelere gelmeyeceği bedîhî olup ancak bâ-irâdetu'llâh-i te‘âlâ cümlede derkâr olan futûr ki esbâb-ı reddiyeden olup kazâ-yı ilahî cereyân itmek içün li-hikmeti bu sûretler kime tevfîz olunsa i‘zâr ve ehiyye îrâd ve birer garezlerine temşiyyet virmek fikr-i nâ-hemvârıyla işi tas‘ib ve i‘zâm ve neticede cebr ve ilhâh ile hareket dahi itseler bî-şevk ve hâhiş hareketleriyle maslahat-ı matlûbe vücûda gelmek müte‘assir oldığı cümlenin ma‘lûmıdır. Ma‘-hazâ dîn yolunda pâdişâh uğrunda şedâ’id tahammül güdâzı dahi ihtiyâr lâzıme-i zimmet [ü] hamiyyet ve gayret oldığı ve hilâf-ı küfrân-ı ni‘met idüğü âşikârdır. Fellehü'l-hamd ve'l-mennehû sâye-i veliyü'n-ni‘amîde cümle sıgār ve kibâr bu sene-i mübârekede tebdîl-i ahlâk idüp rızâ-i cûyîde ve şevk ve hâhişde pâ-bercâ-yı istikrâr oldukları meşhûd-ı enâm olmağla bu hâlet kabl-i Hakk'dan tehiyye-i esbâb-ı zaferden ma‘dûd olup kemâl-i şevk ile işbu madde-i matlûbeye temşiyyet olunacağı bî-iştibâh ve fevâ’id-i kesîre zuhûra geleceği bâ-avn-i mülk-i müste‘ân bî-reyb ü gümân olmağla emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

[21b] Mahall-i mükâleme olan Fokşan'a ba‘de'l-vusûl 5 Ca Sene 86 târîhiyle ilçilere ve sâ’ir ba‘zı mu‘âmelâta dâ’ir Osmân Efendi'den Re’is Vekîli İsmâ‘il Beğ'e gelen kā’imedir. Fî 11 Ca sene [11]86

Mürüvvetlü re’fetlü efendim

Mübâdeleye mahall olan Fokşan Kasabası'na iki merhale kalarak hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnla mu‘anven pâye-i refî‘a-i fermân-ı âlîşânı ve bir kıt‘a kā’ime-i seniyyeleri ile derûnunda mânend-i hâsiyyet-iksîr-i te’sîri mücerreb olan cüz-i şerîf mezellü’r-ra‘vene râhe-pîrâ-yı ta‘zîm olup inâyet ve teslîdden bedel-i mec‘ûl-ı sâmiha olduklarına ta‘rîz mesâbesinde olan tezhîb kaziyyesine ta‘arruz ve tekarrübleri ma‘lûm-ı senâver-i setm-i mu‘tâdları olup "bahs-i memûrûn bahtü'l-lütf" fıkrasıyla amellerinin gayri geh ü gâh mizâclarında olan i‘tilâl keyfiyetine tesâdüfle bâ‘is-i te’hîr olmakdan ihtirâz ma‘nâsı virilmediği hasbünâllâhü ve ni‘ame'l-vekîl lafz-ı şerîfini tilâvetle mukābeleyi iktizâ eyledi. Devletlü efendim cenâbınız mecbûl-i şîme-i insâf oldığınız ecilden rehâvet ve müsâmaha-i zarûriyenin zarûri mübtelâsı oldığınızı i‘tirâf ve ikrâr ve levâyih ve etvârları dahi bu ma‘nâları iş‘âr itmez değildir ve emr-i dünyâda matlûb olan tâli‘-i mes‘ûd olmağla bu ni‘met-i celîle mazharı olmak kemâl-i safvet-i hilkat ve nihâyet nezâhet-i tabî‘atden nâşî oldığı kazâyâ-yı müsellemedendir. Bendenizin ba‘zı avârızât iktizâsı ve cibillet-i reddiyem muktezâsı olan efkâr durâdûr ardı alınmayacak mertebe sıkındılara bâ‘is ve alâka ve irtibâtım mü’ekked olanlar ile bu cerbeze ve münâkaşalara sebeb-i hâdis oldığı nezd-i âlîlerinde sâbit olup tecrübe-i cedîdeye muhtâc olmadığı emr-i beyyindir. Hemân Hakk te‘âlâ cümlemizi hâssaten müsteğrak-i sunûf-ı avâtıf ve ni‘meti velî-ni‘met-i âlem efendimizin mübârek derûn-ı merhamet-meşhûn mülükânelerini nûr-ı server ile mâlî idüp bedhâh-ı saltanat ve hakk ni‘metine adem-i ri‘âyet idenleri pâ-i mâl, çâr-ı mûçe-i elem ve mihnet eyleye, âmîn. Serrişte virilmeyecek vechle i‘mâl-i sanâyi‘ olunarak te’hîr-i eyyâm ile işbu mâh-ı Rebî-i Sânî'nin yirmi dokuzuncu mübârek Cum‘a günü mevki‘-i mübâdeleye vusûlümüz müyesser olup kable'd-duhûl başlar belâsı Hakk'ın cezâsı olan Tugut hulûskârlarıyla bir gün mülâkāt ve işler tekarrüb itdi. Ne gûne mu‘âmele olunmaludur misüllü müzâkerelerde fert-i sebâta delâlet ve bi'l-cümle evzâ‘ı ma‘âzallâh maslahat kabûl-ı temşiyyet itmemek vâdîleri oldığından başka eğer meclis bilâ-semere olur ise bunlar sizi salıvirmez. Cezâ min-cinsü'l-amel ba‘zı harekâtlarından istidlâl olunmakdadır dimeğle dahi ziyâde tebrîde yâhûd mizâcına muvâfakatle îrâd itdikde ne mâni‘ biz de varır imparotoriçe hazretleri ile safâ ideriz vaz‘ıyla eğerçi mukābele olundu. Amma bu hâlet tevekku‘ olunmaz iken böyle îrâdı bâ‘is helecân-ı hâtır oldığından gayrı refîkimize ziyâde dağdağa-i ıztırâb virmğle bu def‘a sûreti irsâl olunan sânihâya bi'l-münâsebe tazmîn olunmağı iktizâ etmeğle manzûrları oldukda sûret-i tevkīf mütâla‘asında olan ıztırâblar insâfla mülâhaza buyurıla. Tugut'un her lahzada bir gûne hîle ve mel‘aneti hüveydâ olmakda iken taraf-ı bendegîden vüs‘at husûle ve evzâ‘-ı bî-teklîfâne ile mu‘âmele-i bi'l-mücâmelede ve vech-i lâyıkı üzere te’lîf ve celb ile sûret-i istizhârda kusûrum yokdur. Bu bâbda vesvese buyurulmaya garez ifâde-i mâcerâ olmağla beyâna mübâdere olundu. Vusûlümüzden iki gün mukaddem Abreşkof'un Prusya ilçisine da‘vetnâmesi gelüp Tugut

hayırhâhları dahi tufeylî olmak irâdesi kendüye beyân olundukda icâbet ve memnûniyet izhâr eyledi ve çünki iki sâ‘at kalarak bir mahallde konılup ferdâsı Cum‘a günü vâsıl-ı mahll-i mükâleme olmak nizâmı virildi. İlçiler bi'd-da‘ve gidecek olduklarını ifâde içün Prusya ilçisi yanımıza geldikde her gün mevzû‘-i bahs ve mebhûs-i anh olan rütbeler ve i‘tibârât mülâbesesiyle yedimizde olan ruhsatnâmelerde devletler tavassutı mezkûrdur acabâ Rusyalu buna i‘tirâz ider mi didikde cevânib-i erba‘ası âteş olup sübhânallâh ya şimdi hâl nice olur bunu Rusyalu kabûl itmek hak olmak kābil değil midir didikde kâğıd âbâdî olmağla mümkin değildir. Çünkü hatt-ı şerîf keşîde olacağidi tavassutlarınız ve inzimâm-ı himmetde ma‘nâ-yı tavassut bercâdır. Da‘vânız dîvân-ı hümâyûn kaleminde mukayyed olmağla pâdişâhlara hilâfı söyletmek nice kābildir. Gayri çâre yok kā‘ide üzere yazıldı didikde vücûd-ı habâset-âlûduna sekte-i ta‘tîl âriz olmak mertebeleri ıztırâb gösterdi ve Yakvaki'ye tercümede lafz-ı tavassutı tayy eylemek ve Rusya tercümânına bu dakīkadan âgâh eylemek iltimâslarını tekrâr iderek Tugut tarafı dahi îzâ işte bu kadar mâl sarfıyla istishâb itdiklerimiz ve iki seneden beru kendü kâr u ticâretleri fikriyle Devlet-i Aliyye'yi iğfâl idenlerden mükâlemede efendim ne mertebe i‘ânet mümkindir mülâhaza buyurıla. Prusya sultânı bu mertebe ile dahi iktifâ itmeyüp âdet-i kadîme yemîn ü yesârımızda olmak iken bir gün mukaddem da‘vetlerine vardıkda mutlakâ rezâlet-hilkat ve izhâr-ı cânibdârî ile Leh mükāsemesinde devleti hissesinin ziyâde kabûlüne medâr suhûlet içün kırk elli gündür refâkatlarinden bîzâr oldum. Ben size semt olan mahalli ârâmgâh iderim didikde anlar dahi rağbetlerine ihâle ve refiki Tugut nâ-çâr oldığı hâlde izhâr-ı muvâfakat itdiği haberini virüp iki üç günden sonra ibtidâ Prusya ilçisi tebrîk-i menzile gelüp sû-i meseli olan mahalli gördi ki nev‘-i benî beşer degil hayvânât-ı vahşiyyeden meğer henâzîre ârâmgâh olabile. Bu hâleti gördükde sûretâ kemâl-i infi‘âl ve kendülere sitem mu‘âmelesi ideceğini izhâr ve kendüsinin müfârakatine ba‘zı vâhî i‘zârlara şürû‘ eyledikde senin önüne kendülere karîb mahalli ihtiyârından memnûn oldum beher hâl mizâc-ı Devlet-i Aliyyenin muktezâsını ve elhamdülilâhi te‘âlâ bu sene-i mübârekede emânet ehline tefvîz olunmağla Âsitâne-i sa‘âdet'den beru ruyi'l-ayn müşâhede ve istihsânın ve kendülerinin mesmû‘âtlarıyla insâfları ve hemân ednâ bir zâbiti lisânında Devlet-i Aliyye'nin hilâf-ı me’mûlleri olmak vechleriyle askerleri nizâmı ve kesret ve vefretle intizâmlarına pesend ideyorlar ve ma‘lûmunuzdur ki bi'l-cümle eşyâ ve nukūdlarınız meydânlarda olarak bir habbeniz zâyi‘ olmadığından gayrı kimesnenin hilâlî zâyi‘ olur ise ba‘de't-tahkīk pâdişâh defterdârından alsun. Dellâlları ordu-yı hümâyûnda taraf taraf nidâ iderler idi. Yergögi'den beru sizlerin ve bizlerin ve mihmândârlarınızın ve taraflarından me’mûr zâbitlerinin mücellerine varınca sirka itdiler ve bir iki mihmândârı Mehmed Beg'in o gice kahve takımını ve ba‘zı eşyâsını sirka iden mel‘ûnı ahz ve dest-beste eşyâ ile yanına getürüp bast-i şekûy ve taraf taraf eşyâları sirka olanlar gelüp kendüye ve tercümânı kahbeye ârız olan iftizâh vâcibü't-temâşâ idi. La‘netüllâhi aleyhim ecma‘în ve yevm-i mezbûrde seherî taraf-ı

sadrâzamîden sûreten ba‘zı tahrîrât ma‘nen vâkıf-ı keyfiyât olmak içün tatarlar gelmişidi. Mukaddem tahrîrim üzere elli altun asâlî câmesi zer-beft-i efrencî musarrah-i sânîsi ma‘nâsından fazla sâ‘at-i köstekiyle rabt ve sayd olunan vâkıf-ı esrârının mukāseme-i sû’âllerini münâsebetlice boş bırakmasunlar. Vesâyâsına binâ’en min-gayr-i iltizâm vakt vakt **[22a]** iktizâsına göre gâh mücmel gâh mufassal der-miyân olundukca kemâl-i ıztırâbı meşhûd olmağla gelen tatarları sû’âl itdikde sadrâzam efendimiz ba‘zı keyfiyâtın sizinle müzâkeresini tahrîr eylemiş bir mikdâr sohbetden sonra söylemek üzere idim. Sû’âlde isâbet eyledik diyüp etrafımızda kâğıdı cestcû ve elimize bir kā’ime alup mümâresemiz üzere ordu-yı hümâyûnda iken re’is efendi ve cenâbınız mevcûd oldığı hâlde ilçiler dostlarımızdan Leh mukāsemesi keyfiyeti sû’âli mücerred Devlet-i Aliyye hakkında mülûk-i Avrupa'nın iştibâhlarını def‘ ve dâmen-i devletden o makūle hâr u hâşân gadri ref‘ kasdıyla olup bâ-husûs ordu-yı hümâyûna feryâd-ginân gelen müte‘ayyin Leh ricâline münâsebeti üzere cevâb virmek içün idi. Rusya murahhaslarıyla ba‘de'l-mülâkāt cevâb tahrîr iderim deyu va‘ad itmişidi el-hâleti hazihi Âsitâne-i sa‘âdet'de olan devletler ilçileri Devlet-i Aliyye’ye muttasıl ibrâmlar ve bu madde cümlesine sebeb-i infi‘âl ve tevahhuş olup ve her dürlü fikr ve endîşelere bâ‘is olmağla bu makūle gadr ve nekâyisde Devlet-i Aliyye'den bir gûne istirzâ vâki‘ oldı mı olmadıysa lutf idin Devlet-i Aliyye beriyü's-sâhe oldığını hayırhâh-ı mülûke takrîr kâğıdı virsün deyu İsmâ‘il Beg'e ilhâhdan hâlî degiller imiş eğerçi senin men‘in üzere kable'l-mükâleme mülâkāta rağbet iden ilçilere hüsn-i müdâfa‘a ve takrîr virmekde mîr-i mûmâ-ileyh te’ennî ve basîret ve tarafınızdan tahrîrât vürûdına ta‘lîk itmeğle imrâr-ı vakte sa‘y u himmet ideyor. Amma bu günlerde ilçiler tekāzâsı serhadd-i mübâlağayı tecâvüz itmeğle çünki ilçiler dostlarımız tarafımıza tahrîr idecekler idi. Anların cevâbına intizârımı beyân ve ne mazmûnda kâğıd virirler ise tercümesiyle virüp bir kadem akdem irsâline ihtimâm eyleyesiz. Mazmûnıyla kā’ime kırâ’at olundukda reng-i rû-yı bedbûyı şikest ve zebân-ı şenâ‘at beyânına sekte-i ta‘tîl gelüp gâh devletimden haber gelmedi gâh henüz nizâm bulmadı gâh ziyâde ibrâm idenler kangılarıdır didikde ya sizin bu tavassutda imparotorı teşrîkiniz devletlere bir örnek olmağla o hâsse üzere gālibâ ma‘nevî adâvet ma‘nâ-yı adâlet suveri muhabbet şekline France ile İngiltere ve İspanya beynlerinde zarûrî öyle bir mu‘âmeleye mecbûr olmuşlar gibi hattâ Devlet-i Aliyye'yi da‘vet iderler ancak o makūle münâfıkāna mu‘âmele şân ü şükûh-ı saltanat-ı seniyyeye mûceb-i münkasıt oldığından başka henüz şer‘-i şerîfin müsâ‘adesine esbâb olmamağla sûret-i rıfk ve mülâyemetle beg efendi müdâfa‘a eylemekde imiş. Bakalım bu tarafla işimiz ne sûret kabûl ider. Andan sonra iktizâsı tanzîm yâhûd külliyen redd ile kat‘î cevâb virirler ve hem Devlet-i Aliyye fîmâ-ba‘d te‘âvüne muhtâc degildir. Şevketlü efendimizin bu def‘a hodencûd olan tedbîrinde isâbet ve kerâmeti zâhir oldı yevmen fe-yevmen gerek nizâm-ı asker ve gerek hâsse-i asker ziyâde kabûl itdiğini müşâhede itdiğiniz dimeğle meclise dostâne mu‘âmeleler ve rıfk ve mülâyemetle her maslahatın

ucunu göstermek tarîkiyle hitâm virildi. Te'sîri derkâr mü'esser-i hakîkîden matlûb ve mes'ûldür. Lâkin devletlü efendim hâ'in-i mesfûr se'iyyesi olan mevki'de ârâm ve tahammül-i sekânetin vüs'ında olmayup cenûbî iki sık orman arasından bir çukur sazlık derûnunda bizleri şimâl tarafında mürtefi' ve ağaçlar muntazam half ve kuddâmları çemenzâr bir mevki'de kendüleri olup her tarafa biner hatve i'tibâriyle mükâleme deyu enhânesi bünyâd ve iki tarafdan kapular açup müsâvat üzere duhûl ve hurûc nizâmını virmişler. Tugut bu makūle şeylere devletlerde i'tibâr yokdur dimeğle bidâyetde bârid mu'âmeleden ictinâb olunup iki taraf alâkası olmadık bir mahall olmak üzere farz ve takdîr olunmağın bârgâh-ı Kudüs-ı şerîfi bir mevki'-i münâsibe kurup kendüler geldikce anda vakūrâne ve dostâne mülâkāt olunmakdadır. Hattâ Orlof ve mâ'adâsının ziyâde pesend itdiklerini ve çünki Kudüs-i şerîf'de nefslerini rızâ'en-lillâh ilzâmla mülâzım-ı merkad-i Meryem ve İsâ olan kırk bir ebkâr sûfiyye-i şi'âr-ı hüsn-i sûn'î olup hatta kitâbelerinde okunmak mümkin olmayan hutut-ı resmiyye isimleri olmak i'tikâdına temkîn bilmeğle ba'zılar gelüp şapkalarını çıkarup ziyâret ve ta'zîm mu'âmelelerini itmekdedirler. Bunlar yolunda amma ne fâ'ide sûret-i mülâyemetde her cihetle tazyîk ve semtlerimize bir nefer re'âyâ ve gayrıyı uğratmadıklarından başka bir akçalık şey satdırmazlar ve sebze ve me'kûlâta müte'allik habbe virmez ve satmak isteyenleri külliyen men' itmeleriyle ârâmgâh böyle, tazyîk böyle, mu'âmele öyle buna bendenizin Hakk alîmdir ki vücûdum mütehammel olmaz zann iderim. İkinci günü etbâ'ımız hasta olmağa başladı suretâ râhatınız matlûbdur dirler etrâfda bir mahall ihtiyâriçün âdem ta'yîn idecek oldığımız gibi vâhî illetler beyân iderler. Kendüler gāyet müzeyyen ve mücehhez gelmişler. Hattâ Orlof'un girîbânından nazar mahalline dek taraf taraf kebîrden ekber elmâslar hûrdeler ile mümtezih ve imparatoriçesi sûreti bir kebîr elmâs tahtında hüsn-i sûret ile mücessem gibi bir kā'ide bir şekl-i mergūb olup güyâ her anda kendü ile sîne-be-sîne vâdîlerini göstermişler kendüsi dahi zâtında müşekkel-i vecîbe âdem lâkin arîzü'l-kafa olmağla Tugut kulu eğer yanında dost-ı düşman-hilkat bulunmasa bunun ile her maslahat mümkin idi deyu takrîr ider. Temdîd-i müddet mültezim amma tahammül alimallâh ziyâde müşkil, belki ma'âzallâh mühlik olmağla rüfekāmız ıztırâblarına bir tarafdan ilâc bir tarafdan dahi me'ânî-i istihrâc ve i'mâl-i efkârda mu'în ve nasîr yoğiken vekāyik mütâla'ası şânlarından olmayanların akıllarınca i'tirâzâtı dilek-i helâk ve tahrîrât kesreti ise hâb u râhatı fersûde itdi. O cânib intizârı benim ma'lûmum oldığı gibi gayretim dahi ma'lûm amma özürlerim dahi beher hâl makbûl olmak adl ve insâf muktezâsıdır. Zîrâ Hüdâ-yı Lemyezel hakkıçün ne fikr ile ne kendi umûrumuzı görmeğle ve ne tahrîrât ile i'ânet ider var. Muhassıl aklen ve fikren ve kitâben ve hitâben mu'în olmamağla hâlim diger-gûn olup gayrı tahammülden kaldı. Hemân Hakk te'âlâ bu elâm ve meşakkat ve anâ encâmını ber-vech-i hâtırhâh ittihâmkâre tevfîk ve ikdâr ihsânıyla hüsn-i mücâzât eyleye, âmîn. Ve çünki bu tahrîrâtdan ve Prusya ilçisi ile mülâkātdan bir gün mukaddem Nemçe'nin ulağı gelüp tercümânı vâsıtasıyla hâtır sû'âline müte'âkib kendülere

inbisât ve mesârr ve bedhâhlara mûceb-i hacâlet ve efkâr olur kelâmlarım ve müferreh haberlerim vardır. Şu kadar ma‘lûmları olsun ki devletim Devlet-i Aliyye hakkında kemâl-i safvet üzere olduklarını ve hulûsla derûnları mâlî olup ancak li-hikmeti lisânları kāsır olmak ve ma‘mâfîh teklîfât Rusya'ya kat‘â mu‘în olmayup tenhâda i‘mâl-i sanâyi‘-i fikriye ile kendülerine mülzem kılınmağla me’mûrum deyu haber virmişidi ve vakta ki Prusya ilçisi mukaddemce geldi vech-i muharrer üzere olan sohbetlerden ve ba‘zı latîfelerden sonra cânım Tugut nerede kaldı didiğimde ekser kendü mahallindedir ya vaz‘ ve hareketinden ne gûne ma‘nâ istidlâl olunur. Mukaddemâ Âsitâne'de Yakvaki'ye söylediklerinizi beg efendiye söyledikde istiğrâb itmişidi. Esnâ-i tarîkde de hem akçanızı aldılar hem mahallinde sizi ne gûne tazyîk ideceklerini görürsüz dimişidiniz. Be-her hâl sizden sudûr iden devlet kelâmı olmağla Devlet-i Aliyye'nin ma‘lûmı olmağiçün yazılmişidi. Âna müte‘allik bir şey hiss olunmuyor, sen ne dersin dediğimde tercümânı cevâb bulamayup kendüsi Tugut gerek esnâ-i tarîkde bizimle ve gerek bu tarafda kat‘â bir şey söylemeyüp sükût mu‘âmelesi idiyor didi. Amma kemâl-i hicâbından kelâmı tahvîl itmeğle bendeniz dahi iktifâ itdim. Sonra Tugut gelüp devleti tarafından me’mûriyeti iki tarafa dahi meyl göstermeyüp ancak Devlet-i Aliyye'ye kemâl-i sıdk ve hulûsunı beyân ve me’mûrlarını tarîkiyle âgâh ve i‘ânet eylemeğle me’mûr oldığını söyledi. Kendüden sûretâ bir şey ketm olunmayarak müzâkere ve muhabbet ve safvetle mu‘âmelede kusûrum yokdur. Şimdi fi'l-cümle i‘timâda yakındır, amma Rusyaluların ziyâde muhteriz oldığı zâhirdir.

[22b] Osman Efendi tarafından Ruscuk Seraskeri Vezîr Ali Paşa'ya ba‘zı vesâyâyı hâvî gönderilen kā’imenin sûreti olup bu dahi İsmâ‘il Beg cânibine vârid olmuşdur. Fî 8 Ca Sene [11]86

Benim devletlü sa‘âdetlü mürüvvetlü re’fetlü sultânım destûr-ı ma‘âlî-unvân hazretleri

Hemvâre-i zât-ı memdûhü'l-hisâlleri mesnedârâ-yı izz ü ikbâl ve mekārin-i tevfîkāt-ı cenâb-ı Rabb-i müte‘âl olmaları da‘vâtı hitâmında berdâşte-i ihlâskâr-ı devâmcûylarıdır ki müsta‘inen billâhi te‘âlâ Yergögi'den hareket ve rehberî-i inâyet-i Bârî ile tayy-ı merâhil iderek işbu mâh-ı Rebî‘u'l-ahir'in yirmi sekizinci Pençşenbe günü eminen ve sâlimen savb-ı me’mûrumuz olan Fokşan Kasabası'na bir buçuk sâ‘at karîb mahalde hat-rehâl-i nüzûl olunup yarınki Cum‘a güni seherî mahall-i merkūma vusûl ü lühûkumuz muhakkak ve mukarrer olmağla hemân cenâb-ı meshilü's-sa‘âb destyâri-i havl ve kuvvet-i sübhâniyyesiyle maslahat-ı me’mûremizi teshîl ve tanzîm eyleye, âmîn. Şimdiye dek ihsâs ve istidlâl olunan alâmât ve emârâtdan bir dürlü karîn-i kabûl ve tahammül olmaya tekâlîf-i girânbâr ile günâgûn hâlât ve harekâta mübâderet eyleyecekleri zâhir ve âşikâr olmak hasebiyle maslahat-ı matlûbenin pezîrâ-yı hüsn-i nizâm olması ancak cenâb-ı Barî'nin inâyetine mevkūfdur. Böyle hengâmda icrâ-yı sanâyi‘ ve heyl ile tahsîl-i merâm eylemek tarafeynin vazîfe-i zimmetleri oldığına binâ’en Rusyalu'nun dahi bu avânda musâlahaya nizâm virildi avazesi işâ‘asıyla veyâhûd kavlen ve

viza‘en sanâyi‘-i sâ’ire âkıl-ı karîb ile sevâhil muhâfazalarında mütehaşşid ve müctemi‘ olan cünûd-ı muvahhidîni tefrîk ve perîşân idüp bu vechle kabûle şâyân olmayan tekâlîflerini redd ve def‘e medâr olacak kuvvet ve miknetimiz kalmayup bi'z-zarûr kabûl ve tahammül birle işi merâmları üzere tanzîm veyâhûd maslahatımız nizâm bulmadığı sûretde muhâfazalarımız asâkirden hâlî olmağla taraf taraf hücûm ile tazyîk eyleyecekleri emr-i beyyin olmağla bu keyfiyeti gereği gibi etrâfıyla mülâhaza ve iktizâsına göre hükkâm ve zâbitân ve sâ’ir söz sâhibi olan sergerde-i asâkire dahi ifâde ve tefhîm ve tavâ’if-i askeriyyeden bir ferdin muhâfazadan adem-i insirâfı husûsuna dikkat-i tam eylemeleri te’kîd birle her ne vechle mümkin olur ise olsun bu gûne evzâ‘ ve arâcîf hüd‘a âmîz sebebiyle bâzû-yı hamiyyet-i asâkire kat‘â fütûr gelmeyerek sebât ve karârlarını mûceb olur hâlâtın istikmâline mübâderet ve maslahata Yergögi'ye âdem göndermek iktizâ eyledikce fîmâ-ba‘d mu‘tâd üzere gümrükçiyi göndermeyüp Ruscuğun âkil ve kâr-şinâs a‘yân-ı ricâli ma‘rifetiyle mu‘temed âdemler tesyîr ve Yergögi tarafından dahi vürûd iden Rusyalunun yanlarına mahsûs âdemler ta‘yîn ve ahar kimesne ile görüşdürmeyerek toğrı huzûrınıza ihzâr ve huzûrınızda dahi musâlaha nizâm buldı kelâmını irâd ider ise züvvâr ve hüddâm arasında i‘lân eylememesini tercümâna tenbîh-i ekîd buyurup ve bu kelâm her kimden istimâ‘ buyurılur ise aslı yokdur elbette bu husûs nizâm bulsa me’mûrlar taraflarından tahrîr olunurdı deyu iskânı emrîne dikkat ve işbu nemîka-i ihlâskârînin birer sûretlerini dahi Ziştovi ve Totrekan ve Niğbolu muhâfızlarına tesyîr ve mazmûnlarının mer‘î kılınması husûsunı mahsûs tahrîrât-ı vezîrâneleriyle iş‘âr ve te’kîd buyurub hâsılı bu bâbda sanâyi‘ ve heyle mebnî arâcîf şüyû‘ıyla ser-reşte-i nizâm-ı asâkir pezîrâ-yı inhilâl olmamak emrinde vekāyik hazm ve ihtiyâtda kat‘â kusûr buyurulmamak husûsına bezl-i küll-i miknet ve me’mûr oldığımız husûsun nizâm buldığı veyâhûd adem-i tanzîmi haberi tarafımızdan sahîhen tahrîr ve iş‘âr olunmadıkça ahar tarafdan işâ‘a ve istimâ‘ olunan ekvâl-i kâzibeye ve veçhen mine'l-vücûh havâle-i sem‘-i itibâr buyurulmayup merâm-ı sunûf-ı askeriyyenin şevk ve hâhiş ile pâ-bercâ-yı metânet ve istikrâr olmaları emrine himmet buyurmaları temennâsı vesîle-i arz-ı ihlâs-ı hulûs-şi‘ârları olmuşdur. Keyfiyet-i mersûm sahîfe-i zamîr-i dirâyet-semîr-i hidîvîleri buyuruldukda ber-minvâl-i muharrer hareket birle ber-vech-i suhûlet tanzîm-i maslahat-ı me’mûremizi mûceb olur hâlâtın istihsâline nisâr-ı nakdîne-i himmet buyurmaları kisvâ-yı me’arib-i senâkârîdir.

Bazı gûne muktezâyât mülâhazasıyla medâr-ı teshîl olmak tasavvurına mebnî kable'l-mükâleme Rusyalu murahhaslarına tercümesiyle ma‘an virilmek üzere lâyih-zamîr olup sevânih ismiyle te’lif ve tertîb olunan sûretdir.

Çünki nev‘-i beşer za‘af ve acz üzere mahlûkdur. Elbette kâffe-i emniyye ve emeli dahi merhûn-ı hükmü kadar oldığı zevi'l-ukūl indinde sâbit olup bu takdîrce insân nisyândan mürekkeb olmağla bâ-kusur mütâla‘a veyâhûd ahkâm-ı nâfize-i ilahiyye muktezâsı üzere ekseriyâ bi-hikmetillâhi te‘âlâ hâtıra gelmeyen ba‘zı avârız ve esbâb-ı zarûrî zuhûru bir nice

metâlib ve mekāsıdı tahvîl ve tağyîr idegeldiği emr-i beyyin olmağın cenâb-ı Hakk cümlemizi o gûne tağyîr-i metâlib-i hayr iden avârızdan masûn eyleye, âmîn. Bu iki devlet arasından zarûriyü'l-vukû‘ olan muhâseme-i suveriyenin tahsîl-i rızâ-yı Bârî kasdıyla musâlaha ve müsâlemeye tebdîli iki tarafın dahi sıdk ve ihlâsıyla matlûbı olmakdan nâşî bizim ve sizin gibi hayırhâhân-ı devleteyn bi'l-intihâb me’mûr kılındık binâ’en-aleyh insâf ve hakkāniyete muvâfık vechle işimize hüsn-i nizâm virmeğle nâmımızı yâd itdirecek esbâbı mülâhazaya mâni‘ olan fikirlerden zihnimizi hâlî tağlît-i efkâr ile beyhûde mübtelâ-yı sunûf-ı meşakkat olmak eleminden nefsimizi berî kılmak akdem-i umûr-ı lâzımeden olmağla bu bâbda cümle-i mevâni‘den olmak üzere hâtıra-i muhlisânemize gelen ba‘zı sânihalar mer‘î ve mu‘teber tutulmak medâr-ı teshîl-i maslahat-ı mühimme oldığına binâ’en mücerred tezkîr ve ihtâr-ı dâ‘iyye-i sahîhesiyle te’lîf ve terkîbe ibtidâr olundu.

Sâniha-i evvelî

Âsitâne'den azîmetimizden evvel ve sonra kā‘ide-i mütedâvüliye mebnî olmağla matlûb olan temdîd-i müddet-i mütâreke husûsı vakt-i mülâkāta tevkīf olunup gerek tanzîm-i meclis-i mükâleme-i mübâreke ve gerek lazımı olan ta‘yîn-i müddet-i mütâreke vech-i mergūb üzere tanzîm olunmak va‘adlerine binâ’en ibtidâ-yı emrde bu husûsun adem-i nizâmı cümle-i mevâni‘den mülâhaza olunmağla tevsî‘-i meydân-ı fikr ve mütâla‘a bâ‘is-i husûl-i emel olmak mücerreb olmağın mükâleme ve mütârekemize mâh-ı Teşrîn-i evvel gāyeti ve Teşrîn-i sânî ibtidâsına dek müddet farz ve ta‘yîn olunup tarafeynden mer‘î ve mu‘teber tutıla ve böyle ıssı havâlarda mesâfe-i ba‘îdeden mahall-i mükâlemeye gelinceye dek çekilen zahmet ve meşakkatden fazla ilâve-i za‘af-i pîrî ile zihnimize yorgunluk âriz olmağla ba‘de'l-vusûl icrâ-yı rüsûm-ı mevâlât ve bir tarafdan dahi ba‘zen mülâkāt ve ruhsatnâmelerimiz mezâmini ma‘lûm kılınmak esbâbı tekmîlinden sonra zâhirde istirâhat-ı ma‘nâda bîgâne-i umûrdan hâlî meclislerde umûrımız müzâkeresiçün ârâm-ı zâhîriye müsâ‘ade oluna.

[23a] Sâniha-i Sâniye

Herkesin rütbesine ri‘âyet olunarak iki tarafdan resm-i külfet terk olunup murahhaslar ve mevcûd olan iki devlet ilçileri birbirleriyle münferiden ve mecmû‘en mülâkāt câ’iz olup cümle hakkında hüsn-i zann oluna ve gelünüp gidildikce at veyâhûd hıntoğa binilmek ve piyâde yürimek ve yanlarında hıdmetkârları çok veyâhûd az bulunmak husûslarına bakılmayup işin iktizâsına göre hareket oluna ve murahhaslar tevâbi‘î ve a‘yân ve hüddâm cümlesi ârâmgâhlarında edebâne hareket ve birbirleriyle ya muhâlit eylemeye veyâhûd ider ise dostâne mu‘âmele eyleyerek nizâ‘ ve gavgadan ihtirâz eylemeleri ve ahşamdan sonra bir kimesne dâ’iresinden çıkmayup ve murahhasların birbirine ve âdemleri müstesnâ ola mâ‘adâ herkes yerlerinde kalmaları gereği gibi tenbîh ve te’kîd olunup muhâlefet ile isâ’et idenler ahz ve haklarından gelinmek içün sâhiblerine teslîm ve iki tarafa zarar ve dosluğa halel viren hareketler

külliyen terk olunup muhabbet ve meveddeti mûceb olur hâlât tahsîline mübâderet ve der-miyân kılınan esrâra vazîfe ve me'mûriyeti olanlar vâkıf olup mâ'adâ bîgâneden add olunmağla iki Devlet-i Azîmenin nâmûs-ı umûrı muhâfaza oluna.

Sâniha-i Sâlise

İrâde-i Rabbâniye hilâfına ta'alluk ile bilâ-semere hitâm-ı müfârekat sûreti rûnümûn olup alâ-küllî-takdîrîn her ne zamân avdet iderler ise murahhaslar ve me'mûr ma'iyyetleri ve bi'l-cümle tevâbi' ve livâhıklarının kendüleri ve emvâl ü eşyâları emîn ve masûn olarak kadar-ı kifâye-i zâd u zahîre ve araba ve bârgîr ve sâ'ir lâzımeleriyle sâlimen devletleri askeri bulundığı mahalle dek îsâl olunalar ve hasbü'l-beşeriyye nüfûs-ı nâtıka-i şerîre ashâbından ba'zıları öteden berü mücerreb oldığına göre hayırhâhlık yüzünden iki taraf hüsn-i zannını tahvîl ve *"min külli emrin bi vaktihi merhûn"* mefhûmı şenâ'atini irâde ve tahsîl kasd ider ise ol makūle hilâf-ı tavr-ı akl ve mugāyir-i resm-i muhabbet mülahaza olunan harekât birbirlerimizden ketm olunmayup def'-i zünûn ve şebhât içün ibtidâ mesmû'ât ve merviyyât ve zarûret iktizâ ider ise muhtera'-ı sanâyi'-i nifâk ve sa'âyât meydâna konulmağa te'sîr-i kelâm-ı nifâk-iltisâmdan meclisimiz ve derûnlarımız kabûl-ı tahâret eylemeğe iki tarafdan dostâne himmet oluna.

Mahall-i mükâlemede mübâdeleten Rusya murahhaslarına virilen mukaddimenin sûretidir.

Âlemleri halk iden cenâb-ı Hakk ve Hâkim-i mutlak cümle umûr-ı külliye ve cüz'iyyede mutasarrıf-ı hakīki ancak kendü olup kulûb-ı benî âdemi dilediği gibi taklîb yed-i kudretinde ve hall ü akd cezmen ve kat'an hükmünde olduğını izhâr ile kullarını imtihân içün Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti arasında bir zamân çözülmesi hâtırlara gelmeyen kavî râbıtaları takdîri nicesiyle çözüp ibâdînin sû-i a'mâli mücâzâtı ve hikmeti iktizâsı mikdârı mübtela-yı mihnet ve meşâkk eyledikden sonra yine kullarına merhamet ve şefkat ile işte bunun gibi bir hayırlu mukaddime îcâd idüp hazret-i pâdişâh-ı âzam ve hâkān-ı mu'azzam şevketlü azametlü kudretlü şehinşâh-ı Âl-i Osmân ve şehriyâr-ı mu'adelet-nişân velî-ni'metimiz efendimizin evvel ve ahir mübârek kalb-i tâbnâklerinde li-hikmetin gâh maslahat a'yân ve gâh şefkat zü'afâ-yı acz-nişân mürtesem olmakdan nâşî "*külli emrin bi vaktihi merhûn"* muktezâsınca zamân-ı asâyiş-i ibâdın hulûli âyîne-i tab'-ı hümâyûnlarında dahi cilvegîr olmağla bi-inâyetillâhi te'âlâ semt-i asâyiş ve müsâfâta meyl ve rağbet ve haşmetlü menzeletlü rütbetlü imparotoriçe hazretlerinin bu maslahat-ı hayriyyenin nizâmına kemâl-i safvetle kāsıda ve âzime olduklarını cenâblarınız gibi insâf ve dirâyetle mevsûf dostlarımızın me'mûr kılınmaları şâhidîn-i âdilîn ve ferkadân-ı sipihr-i devlet makāmında olan iki zât-ı hayyir-mu'âdilîn ve iki devlet hayırhâhlığı da'vâsıyla bed-hâh-ı âlem olanların indlerinde husûmete nişângâh olan bu muhlisiniz ve ulûm-ı akliyye ve nakliyyede cümlenin üstâdı olup Saray-ı âmireda havâss-ı mukarribîn hazret-i hilâfetpenâhîye ifâde-i ulûm iden, hâlâ Ayasofya-i kebîr câmi'-i şerîfi vâ'izi â'lem-i ulemâ-i belde-i mahrûse-i Konstantiniyye

refîk-i şefîkim efendi hazretleri kâffe-i ümem ve milelin ve be-tahsîs bu iki devlet-i azîmenin enteresosuna muvâfık hayırlu maslahatlar vücûda getürmek içün me'mûr kılınup lillâhi'l-hamd mülâkātlarınız ile karîrü'l-ayn olup hâlâ bu mahalde ictimâ'ımız mukadder oldı. Mazâ-mâ mâzâ sâr mâsâr el-haleti hazihi bundan böyle tarafeynden mîzân-ı insâf ve hakkāniyet derdest oldukca bu avândan mübtelâ oldığımız meşakkat hebâ olmayup hakkāniyete ri'âyet ve hukūk-ı mülûk-ı siyânet olunarak âlemler hoşnûd olacağı işlerin yüzümüzden görülmesiyle inşâ'âllâhü te'âlâ halkın dilinde isimlerimiz iyilikle yâd itdirmegi yine mâni' ve mu'tî olan dergâh-ı kādi'l-hâcât'dan kemâl-i acz ve hulûsla istid'â ideriz. Hemân Hakk te'âlâ bu ni'met-i azîmeye sizi ve bizi nâ'il idüp şükrüne muvaffak eyleye, âmîn.

Rusya murahhaslarıyla meclis-i evvelde iktizâ idecek mukaddime tafsîlden tehâşî olunarak bu mazmûn üzere tesvîd ve tahrîr olunup tercümesiyle arz olundugı

Cenâb-ı ahkemü'l-hâkimîn mağrur-ı kuvvet ve miknet olan mülûk ve selâtini ve kesbleri muktezâsıyla ibâdını geh u gâh mu'âheze ve te'dîb ve mülkünde mutasarrıf-ı hakīki kendüsü olup taklîb-i kulûb kayf-i mâ-yeşâ-i yed-i kudretinde ve hall ve akd kendü hükmünde oldığını mücerred izhâr ve imtihân içün **[23b]** Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti miyânında bir zamân çözülmesi fikirlere gelmeyen kavî râbıtaları nice takdîr ile hall ve keşf ve muktezâ-yı hikmeti mertebe-i te'dibden sonra yine ibâdîne merhamet ve şefkat ile işte bunun gibi bir hayırlu mukaddime îcâd ve cenâblarınız gibi insâf ve dirâyetle mevsûf ve memdûh ve iki devlet hayırhâhlığı da'vâsıyla bedhâh-ı âlem olanlar indlerinde husûmete nişângâh olan bu muhlis-i hulûs-mu'tâdları kâffe-i milel ve ümemin ve cümlenin ve bâ-husûs bu iki Devlet-i Azîmenin enteresosuna muvâfık hayırlu maslahatlar vücûda getürmek içün me'mûr idüp fellehü'l-hamd bir araya cem' eyledi. Mazâ-mâ mâzâ sâr mâsâr inşâ'allâhü te'âlâ bundan böyle tarafeynden insâf ve hakkāniyete ri'âyet ve vâcibü'l-himâye olan hukūk-ı mülûki siyânet bulunur ise âlemler hoşnûd olacağı âsâr-ı mübâreke ve memdûha bu âcizler yüzünden karîben zuhûr itmeğle ilâ-ahirü'l-vakt elsine-i âlemde zikr-i bi'l-hayr ile yâd olmalarımız emr-i mütegarrirdir. Hak te'âlâ bu ni'met-i celîleye cümlemizi musdır ve mazhar eyleye, âmîn.

Mahall-i mükâlemede Rusya murahhaslarının mübâdele vechiyle virdikleri mukaddimelerinin sûretidir.

Sâhib-i iktidâr fesîh devleteynin beyninde mütemâdî olan muharebe sebebiyle bisyâr-ı ibâdullahın çekdiği mihnet ve musîbeti alâ küll-i şey kadîr Rahman-ı rahîm ayn-i müşfik ile nazar ider iken umûr ve mesâlihi şol hüsn-i hâlete getürmişdir ki zikr olunan âmmenin mihneti ve nev'-i insanın alet-tevâlî irâka-i dimâ'ı inkıtâ' içün imparotoriçe-i sa'âdet-unvân ve kesîrü'n-nevâl-i şehriyâr merhametlü efendimiz hazretleri işbu sulh-i mükâlemeye şâyeste-i istiklâl ile vesâtet olmak üzere bizi intihâbe erzânî buyurmuşlardır. Şol mükâleme hazret-i Hakk-ı vücûd-ı mutlâkin tevfîki ile hâlâ şürû' olunmuşdur ve cenâb-ı sa'âdetlerinize maktû'en tasdîk ideriz ki

hâlâ miyânede olan cenk u cidâli kavî ve bâkî musâlahaya tebeddül eylemek âlî himmet ve sa‘âdet-unvân-ı şehriyâr efendimiz hazretlerinin rızâ ve murâdı şol mertebededir ki cenâb-ı sa‘âdet-unvân-ı şehriyâr efendiniz hazretlerinden ana mânend endâze ile mu‘âmele olunur ise ol vakt sa‘âdet-unvân ve âlî himmet-i şehriyâr efendilerimizin rızâları üzere işbu hayırlu ve tarafeynin re‘âyâlarına menfa‘atlü maslahatın mülk-i zû'l-celâl avn u inâyetiyle bilâ-şekk ü şübhe nihâyet pezîrine vârid olacağımız me’mûl ve bu bâbda amîmü'l-hüsân-ı şehriyâr merhametlü efendimizin âlî meyline iktidâ birle me’mûr oldığımız umûrın hayr ile itmâmından nice bin nüfûsun bahtı menût ve merbût ve mühim-i maslahat dahi oldığı ma‘lûmumuz olmağla bi-kadri'l-imkân ihtimâmda kusûr itmeyeceği mesâfe-i ba‘îd ile düşvâr râhımız olan kalîl zamânda mürûr ile hulûs niyetlerimize burhân u delîldir ve cenâb-ı sa‘âdetlerinizin dahi evsâfları tecrübe ile ma‘lûmumuz olmağla maslahat-ı hayriye mekāsıdınız bizim mekâsıdımıza mutâbık oldığını irtiyâbımız olmayup tekaddüm iden iştihârları ve evsâf-ı hamîdeleri ma‘lûmumuz olup ve el-ân meşhûdumuzdur. Adâvetin aslını istibsâl ve musâlaha-yi matlûbeye vârid olmak içün cenâb-ı sa‘âdetleriniz bizimle ma‘an dâ’ire-i imkânda olan cümle esbâbı isti‘mâl ideceğiniz me’muldür.

Sevânih mazmûnunı teslîm mefhûmunda Rusya murahhaslarının virdiği sened takrîridir.

Bundan akdem tarafımıza tahrîren işrâb olunan sevânih-i sülâseden temdîd-i mütâreke ve tarh-ı tekellüf maddeleri tarafeynden kabûl ve iktizâ iden senedler dahi tahrîr ve mübâdele olunup maddeteyn-i mezbûreteyne faysal virildiğinden mâ‘adâ alâ-külli't-takdîr cenâb-ı sa‘âdet-me’ablarınızın rütbelerine lâyık oldığı vechle emînen ve sâlimen avdetlerine dâ’ir husûs dahi müzâkere olunup fasl u hasm olunmuşdur ve tarafeyn etbâ‘ ve hadim ve sâ’irlerinin beyninde hüsn-i nizâmın ibkā ve ri‘âyeti husûsunda dahi cenâb-ı sa‘âdet-me’ablarınızın tarafından îrâd olunan vech üzere terâzi ve tevâfukumuz derkâr olup lâkin temşiyyet-i umûrda dahi bu makūle nizâm-ı mergūbun ri‘âyeti lâbüdd olmağla tarafeynden vâki‘ olacak îrâdât ve ecvibeyi muhtevî tahrîrâtın asılları tarafeyn murahhaslarının imzâlarıyla mümzî ve İtalyan lisânı üzere olan tercümeleri tarafımızdan ilçiliğin müsteşârı olan Senyor Peni’nin ve cenâb-ı sa‘âdet-me’ablarınız tarafından mükâleme tercümânı olan Senyor Rizo’nun imzâlarıyla mümzî olunmalarını îrâd zımnında işbu takrîr tahrîr olundu.

Fî 3 Ağustos Fokşan Ordugâhı'nda tahrîr olunmuşdur.

Mahall-i mükâleme olan Fokşan'a ba‘de'l-vusûl vürûd iden tahrîrât hazret-i sedâret-penâhîye cevâb olmak üzere Osmân Efendi tarafından tahrîr ve tesyîr olunan kā’imenin sûretidir. 4 Ca Sene [11]86.

Ma‘rûz-ı abd müstehâmlarıdır ki; Âsitâne-i sa‘âdet'de mukīm İsveç ilçisinin hâlâ rikâb-ı hümâyûnda Re’isülküttâb olan sa‘âdetlü İsma‘il Beg Efendi kendüye virdiği Leh mukāsemesine

dâ’ir bir kıt‘a şukka-pâre mülâbesesiyle olan tahrîrât-ı veliyü'n-ni‘amâneleri müte‘âkiben vürûd iden çukadar ve tatar kullarıyla vâsıl ve bi'l-cümle mefâhîm-i aliyyelerine ıttılâ‘-ı bendegânem hâsıl olmuşdur. Bundan mukaddem ma‘rûz-ı hâkpâ-yı devletleri kılındığı üzere mâh-ı Rebîu'l-ahir'in selhi Cum‘a günü mashûben bi's-selâm savb-ı me’mûre vusûl müyesser olmağla Fokşan kasabasına tahmînen bir sâ‘at ba‘id bir mahalde yekdiğere mukābil iki orman beyninde vâki‘ kulle menzili mikdârı vesî‘ fezânın vasatında ve ordu-yı tarafeyn miyânında mahall-i mükâleme olmak üzere Rusya murahhaslarının müceddeden ibnâ eyledikleri merîu'ş-şekl musakkaf mahallin kendüleriçün öte cânibinde çemenzâr ve sâyedâr ve âb tedârikinde her gûne suhûlet derkâr bir fezâ-yı ferahfezâyı ihtiyâr ve ittihâz câ-yı karâr idüp bizlere tahsîs eyledikleri taraf mutlakā tazyîk içün mehâsin-i arziyyeden olan vücûd-ı âb ve letâfet-hevâdan berî hafre gibi bir mahall olmağla zarûrî kuyular hafr ve sular tedârikiyle meşgūl olmuşiken isti‘mâle kābil ve vâfî olmadığına binâ’en öküz arabalarına mahmûlen varullar ile mevkūten ta‘yîn ve nakl itdirdikleri âb ile iktifâf ve iktifâ olunduğından kat‘-ı nazar yağmurlu havâlarda bataklık olmak hasebiyle kesret-i vehelden miyâne-i hiyâmda bir dürlü **[24a]** meşy ü güzârişin imkânı olmayup ve keşâyiş havâda dahi toz ve toprak bir vechle göz açdırmadığından zâhiren ve batınen mübtelâ-yı envâ‘-i meşâkk ve mihen olmuşuzdır. Hemân cenâb-ı âlemü's-sır ve’l-hakikat hüsn-i hâtime-i maslahat ile mükâfât eyleye, âmîn. Mahall-i merkūma vusûlümüzden bir gün mukaddem Prusya ilçisi Rusya murahhaslarıyla mülâkāt ve imtidâd-ı vakt refâkat sebebiyle bizlerden kendüye gilâl geldiğini beyân ile anların tarafında ikāmet ihtiyâr eylediğinden haymesini toğrı ol tarafa nakl itmeğle Nemçe ilçisi dahi bi'z-zarûre ol cânibe tahvîl ve nüzûl idüp ve yevm-i merkūmda bu bende-i müstedîmleri mahall-i merkūma vürûdumuzda murahhasân-ı mûmâ-ileyhümâ taraflarından mahsûs âdemler gelüp resm-i hoş-âmedîyi icrâ ve îfâ idüp ferdâsı Şenbe günü sâ‘at ona karîb zamânda murahhasân-ı mûmâ-ileyhümâ müheyyâ kılınan bârgâh-ı Kudus-i şerîf'e gelüp kendülerle mülâkāt ve rüsûm-i âdiye-i hâtır-sâzî ve ikrâma ri‘âyet ve bir iki sâ‘at mikdârı dostâne arz-ı muhabbet ve sohbet birle karargâhlarına yine avdet eylediklerinde iki re’s güzîde yek renk kula esb efrâz ve gāyet âlâ raht ve bisât ile tezyîn ve techîz ve akmişe-i hindiyye ve tuhfe-i sâ’ireden dahi iki boğca tertîb ve haymelerine irsâl ve ihdâ olundu. Murahhas-ı sânî Abreşkof'un vaz‘ı beyânından müstağnî olup lâkin murahhas-ı evvel Orlof'un hüsn-i sûrîsinden hüsn-i sirîsine istidlâl olunduğından kat‘-ı nazar me’al-i kelâm ve etvâr-ı ve harekâtından dahi sûretâ i‘tidâl tabî‘at ve mülâyimet hilkati eğerçi münfehim olup *"çün şeved düşman mülâyim, ihtiyât ez-kef me-deh"* ma‘nâsınca merkūmun bi'l-cümle livâyih ve etvârı mağrûr kuvve-i istidrâc oldığu iş‘âr ve Halil Paşa vak‘asıyla Silahdâr Paşa karârı keyfiyetlerini sûret-i telmîhde devletler müfterîler kelâmından berîu's-saha iken sûret-i mübâğaza ma‘lûm oldukdan sonra iki seneden beru yine kendüler tâlib-i sulh u salâh iken iki def‘a öyle vekāyi‘ kesb-i zâhiren devletlerinin mağdûriyeti mükâfâtı olmak vâdîlerini nâzikâne fâhiş mu‘âmele-i Frengiyâne ile sûret-i (...)

izhâr itmekdedirler. Hakk te‘âlâ sabr-ı cemîl ihsân eyleye. Ba‘dehû ferdâsı ale's-seher tebrîk-i menzil zımnında Prusya ilçisi gelüp vech-i tebâ‘id beyânıyla mütevâri-i tahlîsten i‘tizâr oldukda senin o gûne vaz‘ın muktezâ-yı dirâyetin olup bu vaz‘ından ziyâde minnetdâr oldum. Beher hâl anlara yakîn olmağla emânet ehline tefvîz olunmak semerâtını müşâheden gibice anlara dahi ifâde ile mesmû‘âtlarını te’yîd ve elhamdülillâhi te‘âlâ bu sene-i mübârekede her bir cünd muvahhid-i iyâl ve evlâdıyla kā’ide-i fütüvvet üzere istihlâl ve gazâ-yı ekber niyyet-i hâlisesiyle geldiklerini akl ve tecrübe bi'l-cümle etvâr ve harekâtlarından istidlâl ider. Hemân gavganın eyüsi olmaz meseline i‘tibâr ve ibâdullâha şefkat tarîkesi ihtiyâr olunduğı hakīkati üzere beyân ider ve böyle bir muzîkde beyhûde itâle-i müddet kaydıyla benim gibi devletleri beliyyesine uğramış âdama zahmeti revâ görmeyüp vech-i ma‘kūl üzere işlerimize hüsn-i temşiyyete delâlet ve himmet idersin. Zîrâ ma‘âzallâh bu sene iş hüsn-i sûret kabûl itmez ise bir dahi bu halkı ve ulemâsını irzâ kâbil olmamağla bu iki devlet mâ‘adâya büyük bir temâşâ olur. Hemân Allâh o günleri göstermeye ve sizler ve anlar ve bizler gibiler bu mahalde cem‘ oldukdan sonra devletler maslahatını görmemek ayıb ve ârından cümleyi Allâh hıfz eyleye dimek gibi sohbetler mersûmla bi'l-iktizâ olmağla îrâd ve ihtiyâr olundu. Vakt-i zuhurda Nemçe ilçisi vürûd idüp Prusya ilçisinin bizim tarafdan tebâ‘üd ve Rusya murahhasları tarafında ihtiyâr karâr eylemesi senden istikşâf olundukda ilçi-i mesfûrun bu hareketi o tarafa küllî meyli muktezâsı oldığından gayrı mücerred ve denâ’et ve hasetinden nâşî anlara tahmîl-bâr-ı hevâyih-i zarûriye ile celb-i menfa‘at mülâhazasıyla irtikâb züll eylediğin ihbâr eyledi. Bundan mukaddem manzûr-ı âlîleri olmak içün meb‘ûs-ı savb-ı vâlâları kılınan bir kıt‘a sevânihde beyân olunduğı vechle medâr-ı teshîl-nizâm-ı umûr olmak hayâliyle terk-i teflifât-ı resmiye olunmak hâhişlerine muvâfık oldığına binâ’en yevm-i merkūmda ba‘de'l-asr bu devlet-hâhları dahi tarh-ı esbâb-ı külfet idüp refîkimiz sa‘âdetlü semâhetlü efendi dâ‘ileriyle bi'l-ma‘ye hıntua süvâr ve fakat üç dört nefer süvârî enderun hademesi ve on on beş nefer piyâde çukadâr ve iki re’s yedek ile hareket ve murahhasân-ı mûmâ-ileyhümânın âyînleri içün ormanlık derûnunda darb eyledikleri hayme-i tûl ü dırâzlarına nüzûl ve bir iki sâ‘at mikdârı icrâ-yı rüsûm ve sevk-i kelâm-ı muhabbet mersûm birle avdet eylediğimizde vürûd iden çukadâr-ı mûmâ-ileyh bendeleri tahrîrât-ı aliyyelerine dest-i âcizâneme teslîm ve ferdâsı seherî vârid olan tatar-ı mezkûr kulları dahi tenmîkāt-ı seniyyelerin îsâl eyledikde bende-i bî-mürâları dahi fertmareşale muhabbet-âmîz bir kıt‘a kā’ime tahrîr ve mektûb-ı âlîleriyle ma‘an irsâl olunup lâkin murahhasân-ı mûmâ-iileyhümâya henüz çakerileriyle ib‘âs buyurılan mekâtîb-i seniyyeleri teslîmi iki günü mütecâviz olmamak hasebiyle fart meyl ve hâhiş sûreti münfehim olmamak mülâhazasına binâ’en murahhasâna olan mekâtîb-i aliyye nezd-i çâkerîde tevkîf olundu. Şimdiye dek eğerçi maslahat-ı me’mûremizin temşiyyetine dâ’ir bir işe mübâşeret olunmayup ancak mukaddemâ Âsitâne-i aliyye'de Abreşkof'un ma‘iyyetinde tercümân olan Peni vakt vakt amed ü şud eyledikçe mukaddimât-ı umûrdan ve

esbâb-ı teshîl-i maslahatdan mülâhaza olunan husûsât ale's-sebîlü'l-ıttırâd sevk ve ibrâd olunup devleteynin tavassutları bir gûne marzîleri olmadığından devleteyn-i merkūmeteyn mutlakā celb-i menfa‘at sevdâsıyla tavasssut ve da‘iyesindedirler bize o makūlelerin tavassutları iktizâ eylemez mazmûnlarına muvâfık tercümân-ı mesfûr takrîr idüp ve bizim tarafdan dahi umûr-ı me’mûremize ba‘de'l-mübâşere muktezâ-yı maslahata intizâr ile bu bâbda rızâ ve adem-i rızâya dâ’ir cevâba iğâz olmayup ve Leh mukāsemesi husûsı dahi Prusya ilçisiyle yevm-i mülâkātda der-miyân olundukda izhâr-ı pîc ü tâb idüp ancak bunlar ma‘zûr-ı kuvve-i istidrâc ve cümle-i mu‘terize olan devletlerimiz içlerine vâkıf olmağla pek müte’essir olmak ve vâdîlerini setr gûne sûret-i tecellüd ile dâ’ire-i mugālataya idrâc idüp şimdiki hâlde lüzûmu mertebe isti‘mâl ve tab‘iyyet-i maslahat mütehemmil olacak derecelerde bast u îrâd olunup bundan sonra dahi iktizâsına göre hareket olunacağı beyânı zımnında terkīm-i kā’ime-i ubûdiyet-i alâmeye bâ’is ictirâ oldı. Keyfiyet ma‘lûm-ı inâyet-mersûmları buyuruldukda fîmâ-ba‘d dahi tevcihât-ı iksirâyât veliyü'n-ni‘amâneleriyle bu çâker-i devâmcûları meşmûl buyurulmak bâbında emr ü fermân efendimindir.

[24b] Osman Efendi tarafından Der-aliyye'de Re’is Vekîli İsmâ‘il Beg'e vârid olan kāimedir. 5 Ca Sene [1]186

Mürüvvetlü re’fetlü efendim

Diger kā’ime-i bendegî tahrîr ve tekmîlinden sonra İsveç ilçisinin tercümânı vâsıtasıyla tamam-ı hakikat-i maslahat ve tabi‘at-ı umûrun kemâ-heve’l vâkı‘a olup âsâr-ı berâ‘a-i bedî‘u'l-berâ‘aları olan takrîr gûne şukka sadrâzam tarafından vâsıl ve mazmûnuna ıttılâ‘-ı senâverî hâsıl olup temdîd-i muktezâsına mukaddime ve hâlâ ri‘âyetde bendeniz içün eğerçi kusûr olmadığına mübârek derûn-ı nûr-meşhûn-ı mülükâne şâhid-i âdilimdir. Ancak devletlü kā’immakām paşa efendimize olan ma‘rûzâtım üzere avârız ve esbâb ilâvesiyle askerimizin bi'l-cümle keyfiyâtı cümle indinde sâbitdir. Bu takdîrce ikisi beynini tevfîk *"As‘abü min hartı’l-gatâdi"* menzilesinde olup bunların fi’l-hakīka askerleri kalîl ammâ kendüler indlerinde çok askerin zâbitesi kâbil olmamağla Osmânlu askeriyle bizim içün mukābele âsândır müzâkereleri tafsîl üzere ma‘lûm oldı ve bunların nizâm ve zâbıtalarını vasf kābil değildir. Zahîrelerine nihâyet yokdur. Nihâyet böyle etrâfın virdiği ihbâra rubûde olmağla terhîsimiz mertebeleri zımnen tenkīzi matlûb olmak ma‘nâsını muhakkak fünûn-ı istidlâl itmeğle bu maddede bendenize ma‘nâ-yı matlûbeye ri‘âyet tarîkasını aklınca işrâb eyledi. Bu husûslar bu abd-i hakire yalnız vazife değil farz-ı ayn mesâbesindedir. Mu‘în ve nasîr olan Mevlâ-yı müte‘âl hazretlerinin ikdâr ve tevfîkine i‘tisâm iderek atiyye-i ilahî mertebesi olan sanâyi‘-i akliyye isti‘mâlinde benim içün kusûr olmadığına şâhidim Hüdâ-yı lemyezel'dir. Ben ordu-yı hümâyûnda zâbitân ve askerin mikdâr-ı himmetlerini bildim, kendüler dahi mu‘terifdirler hem sebâtları yok ve hem bi-hikmetillâh haşyetle derûnları mâlîdir. Ma‘zâllâh şerzime-i kalîlenin fi’e-i kesîreye galebesi emârâtı zâhirdir. Hemân Allah-ı

azîmü'ş-şân sebât kademle hafvlarını celâdete mübeddel eyleye, âmîn. Dünki İsneyn günü ki sâlis Cemâd idi, ruhsatnâmeler sûretlerini tercümânlar serkâtibleri mükâleme kâtibi mübâdele itmek üzere mahalline vardıklarında refîk efendinin büyük ilçilik rütbesi sadâları zuhûrına müte‘âkib kendülerden ketmle ordu-yı hümâyûn tarafından ısdâr itdirdiğim büyük ilçilik fermân-ı âlîsi sûretini ihrâc itdirmişidim. Bundan büyük ilçiliği yokdur, devletimiz murahhaslarında bu i‘tibâr olmağla efendi hazretleri getürtmek şartıyla bize sened virdi. Ba‘dehû getürtmeğe müte‘ahhid olur ise münâvele ideriz ve illâ bu sened olmadıkca müsâvâta menâfîdir, mübâdele mümkin değildir deyüp her biri *"race‘a bi-huffey Huneyn"* muktezâsı mazharı oldular. Ferdâsı tercümanları Peni geldi bu da‘vâyı tekrâr itdikde, Abreşkof beni her hâlde siyânet etmek insâfı lâzımesidir. Bunlar ulemâdandır, ka‘bları âlîdir, şimdi bunun hakkında büyük ilçilik unvân-ı nâkısadır ve bu maddede ulemâ bana garaz ve husûmet iderler, anların tabî‘atları kendüsünün husûsen senin ma‘lûmundur. Binâ’en-aleyh çünki esnâ-yı tarîkde kitâben ve hitâben bu rütbe içün söz oldı. Mutlaka maslahat-ı hayriyyeye hürmeten vekîl-i mutlak-ı pâdişâh-ı İskender-temkîn olan sadrâzamla teklîfim olmadığına binâ’en bu efendinin ma‘lûmı olmayarak mahfî yazdım ve işte büyük ilçilik pâyesi inzimâmıyla fermân-ı âlîşânını getürdüm bu maddeyi Abreşkof dostumuza refîki indinde âşikâre bâr olmamak içün ihtiyâr itdim didiğimde vâfir teşekkürlerle gitdi ve der-akab geldi. Azîm memnûniyetler izhâr itdiler ve size çok du‘â itdiler ve çünkü efendi böyle buyurdılar ve beynimizde tekellüf de ber-taraf oldı. Kangı şıkkını icrâ murâd iderler yalnız murahhaslıkla mı olsun yohsa ilçilik rütbesiyle mi olsun didikde bir müddet ser-fürû-ı perde-i fikr ve murâkabeden sonra Peni dost hatıriçün her dürlü şeyleri tahammül itdiğim senin ma‘lûmundur ve Abreşkof dostumuzun mücerrebidir. Nihâyet bu efendinin rütbesiçün tarafeynin hilâfı olmağla ulemâ-i â‘lâm hazerâtı bana münkesirü'l-hâtır olacaklardır. Lâkin Orlof dostumuz dahi imparatoriçe hazretlerinin mu‘tenâ ve makbûl ve nefsini i‘timâd itdiği hayırhâhî ve devletinin dahi müte‘ayyin ricâlidir ve bu madde-i hayriyyeye me’mûriyetinin ibtidâsıdır. Devletler indinde mu‘teber bir pâye olmağla imparotoriçe hazretleri yalnız murahhaslık ile göndermeyüp kemâl-i i‘tibârını beyân içün o rütbe-i refî‘ayı kendüye muhabbeten ve ta‘zîmen virmiş, şimdi halkın bana hâtırı kalur fikriyle nefsimi kayırmak ve anın i‘tibârını lağv itmek lâyık değildir. Hakk te‘âlâ her hâlde mu‘înimdir. Hemân şânına i‘tibârına sezâ olan büyük ilçilik rütbeleriyle kendülerini taltîf itmek zimmet-i dostâneme farz oldı deyüp ol vechle i‘âde olundu. Varup bu sûreti dahi beyân itdikde kemâl mertebe memnûn oldığını alâmet içün mersûmu alâ esere ircâ‘ ve günâgûn teşekkürler ve bunun emsâli dilfirîbâne mu‘âmeleler teblîğ idüp bugünki yevm-i Salı'dır ba‘de'l-asr sâ‘at on ile on bir hilâlinde mübâdele ideceklerdir. Ancak efendi hazretlerinin fermân-ı âlîşânı hatt-ı hümâyûn-ı şerifinde ârî olmağla siltat ta‘lîmi üzere bakalım usûl dir mi kendülerinin sadrâzama gidecek ulakları olmağla zarûrî tatarlar irfâk olundu. Çend rûz mukaddem haremimiz tarafından sıhhatnâmeler ile mahsûs gönderilmiş tatar olmağla bundan

sonra i‘lâmı muktezî hâlat vukû‘unda derhâl irsâl olunmağiçün tevkīf olundu. Hemân Allâh kudret ve tevfîk ihsân eyleye, âmîn.

Der-Aliyye'de İsveç tercümâ[nı]n takrîridir.

Rusyalu'nun berâ-yı maslahat vâki‘ olan mugālatalarına bir dürlü havâle-i sem‘-i i‘tibâr olunmaz. Akd-i peyvend-i müsâlahaya mecbûr oldukları câ-yı işkâl değildir. Kaldı ki mühimmâ-yı emken-i cây-gîr zamirleri olan tekâlîf-i bârdenin kabûlüne çâre-cûdur. Olmadığı sûretde beynlerinde menvî olan iki maddenin temşiyyetiyle emr-i musâlahaya elbette nizâm virirler. Madde-i evvel celb-i menâfi‘ zımnında Bahr-i Baltık'dan sefâyinleri Bahr-i Siyâh'a ve Sefîd'e mürûr u ubûr olup madde-i sânî Devlet-i Aliyye’den tazmîn-i mesârifât ile def‘-i müzâyeka ve kesb-i sürûr olmağla bu takdîrce taraf-ı Devlet-i Aliyye'den emr-i mütâreke hengâm-ı şitâya dek temdîd ve ordu-yı hümâyûn asâkir-i şecî‘a-i vefîre ile ve mühimmât-ı sâ’ire ile teşdîd ve izhâr-ı sebât-kadem ile ibrâz-ı cünbüş hadîd olunsa avn-i Hakk ile Rusya Devleti mefkûdü'l-liyâme oldığına binâ’en bir sefer mesârifine dahi tahammülleri olmadığından eyyâm-ı şitâ münkaziyye olmaksızın vech-i münâsibi üzere temşiyyet-i müsâlemeye rağbet ideceği sûret-i hâllerinden istidlâl olunur deyu takrîr ider.

Temdîd-i müddet-i mütâreke içün virilen temessükün sûretidir.

Ba‘de'l-hamd ve'l mennehû Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti miyânında mukâddime-i âsâr-ı sulh u müsâfât zuhûr itmekden nâşî devletlü inâyetlü sadrâzam ve serdâr-ı ekrem efendimiz hazretleriyle Rusya Devleti askeri üzerine fertmareşal olan rağbetlü rütbetlü Konte Petro Aleksandiri Romançof cenâbları taraflarından ta‘yîn olunan **[25a]** me‘mûrlar Yergögi'de ictimâ‘ ve şurût-ı ma‘lûme ile meşrûten akd eyledikleri mütâreke-i muhârebe ü kıtâlin müddetini tarafeyn murahhaslarının mülâkatları vaktine müntehî olmak üzere takdîr idüp vakt-i merkūm hulûlünden sonra lâzım gelen temdîdi nizâmını murahhasların re’y ve ittifâklarına ta‘lîk ile tanzîmi va‘d olunmuşidi. Binâ’en-aleyh el-hâletü hazihi mashûben bi's-selâm mahall-i mükâlemeye vusûl ve devlet-i Rusya'nın insâf ve hakkāniyet ve dürbet ü dirâyetle mevsûf mütehayyirîn sâhib-i i‘tibârından olup devlet-i müşârün-ileyh tarafından büyük ilçilik rütbe-i refî‘asıyla murahhas-ı evvel ta‘yîn olunan sa‘âdetlü vâlâ menzeletlü Orlof hazretleri ve yine Rusya Devleti'nin mu‘teber ve mergūb ve hakkāniyet ile mevsûf murahhas-ı sânîsi olan sa‘âdetlü mürüvvetlü Abreşkof cenâblarıyla mülâkāt olundukda temdîd-i müddet-i merkūme husûsı dostâne der-miyân ve tanzîmi re’y ve ittifâkımıza te’hîr ve ta‘lîl olunduğı mefhûm-ı tahrîrâta ibtinâ ile dostâne beyân olunup murahhasân-ı mûmâ-ileyhümâ misüllü sâhib-i dirâyet ve insâf ve bizim gibi hayırhâh-ı safvet-ittisâfın ictimâ‘larıyla bu makūle umûr-ı yesîre bâ-avn-i Bârî meclis-i evvelde rızâ-yı tarafeyn ile bî-tekellüf pezîrâ-yı hüsn-i nizâm ve seraskerler beyninde karâr-dâde olan şurût-ı mütârekeye lafz be-lafz tarafeynden kemâ-yenbâgī mürâ’ât şartıyla bundan böyle dahi siyâk-ı sâbık üzere hıfzen lil-nüfûsü’l-beşeriyye mütâreke fi'l-kıtâl mâh-ı Eylül'ün

onuncu gününe dek mümtedd ve mu‘teber olmak üzere nizâm ve karâr virilmeğle minvâl-i meşrûh üzere virilen nizâmı müş‘ir sened olmak içün işbu temessük tahrîr ve devlet-i Rusya murahhasân-ı mu‘teberânı dostlarımıza i‘tâ olundu.

Ruhsatnâmelerimizde mezkûr ahidnâme ta‘bîrinin tasdîknâmeye tebdîline te‘ahhüdi müş‘ir temessükün sûretidir.

Fellehü’l-hamd ve'l-mennehû sizler gibi münsif ve kâmil iki zât-ı hakkāniyet-simât ile mülâkātımıza böyle bir maslahat-ı hayriyyenin sebeb olması inşâ’allâhü te‘âlâ umûr-ı me’mûremizin hüsn-i nizâmıyla beyne'l-enâm tahsîl-i niknâmî-yi mûceb olacağı bî-iştibâhdır. Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den musâlaha mükâlemesine me’mûriyetimizi müş‘ir olup yed-i hâlisânemizde ruhsat-ı kâmile-i pâdişâhîyi mutazammın olan ruhsatnâme-i hümâyûnun hâtimesinde virilen temessükler şurût-ı ahidnâme-i hümâyûna mebnî kılınmak ta‘bîri derc ve tastîr olunup ve ahd lafzı tasdîk lafzınının ma‘nâsını câmi‘ ve belki andan iblağ idüği kütüb-i lugāt-ı Arabiyye'den müstebân ve zâhir iken siz dostlarımıza mugāyiret-i lafziyyeye nazar ve i‘tibâr ile mûris-i işgal ve iştibâh oldığına binâ’en lafz-ı merkūmdan tasdîknâme mefhûmu irâde olunup ve bi-avnihi te‘âlâ maslahat-ı me’mûremize karîn-i hüsn-i hitâm oldukda kā‘ide-i kadîme üzere münâvele olunan temessükâtın muhtevî oldığı şurût ma‘kūde tarafeynden tasdîknâmeler ile te’kîd ve tevsîk ve tasdîk olunmak merâsimi icrâ olunacağı emr-i muhakkak olmağla cenâblarınızın bu maddede zuhûr iden işkâllerin def‘ zımnında ahidnâme ibâretini lafz-ı şerîf tasdîknâmeye tebdîle müte‘ahhid oldığımıza binâ’en cenâblarınıza sened-i mu‘teber olmak üzere işbu vesîka ketb ve i‘tâ olundu.

Rusyalu'nın ruhsatnâmeleri sûretidir

Biz ki bi-lütfüllâhü te‘âlâ Katerina-i sâniye tamamen Rusya'nın ve Moskovya ve Kiyevya ve Viladimiriya ve Novgorodiya'nın imparotoriçesi Afto kıratoriçesi ve Kazan ve Ejderhan ve Sibirya'nın çariçesi ve Peskovya'nın hâkimesi Dazmolinsko'nun dükase-i kebîresi ve Estovya ve Lunya ve Kirilya ve Petorya ve Yugorya ve Yeremya ve Viyanka ve Bulgarya ve sâ’ir mahallerin dükasesi ve Novgorodya-i zîr ve Çernogovya ve Rezanya ve Rostovya ve Yakoslavya ve Bilozerya ve Orodya ve Obdorya ve Kondeniya'nın hâkime ve dükase-i kebîresi ve tamamen şimâl cânibinin mâlikesi ve Uyurya’nın hâkimesi ve Kartalinya ve Gürcistân ve Kabardinya çarlarının ve Çerkasya ve Gorskiya ve sâ’ir mahall-i kesîre prencilerinin ırsen prenciyesesi ve hükümdârı iz vazîfesi olanlara işbu nâmemiz ile iş‘âr ideriz ki Devlet-i Osmâniye ile devletimiz beyninde muhârebenin inkıtâ‘ına ve tarafeynden mülâkāt ve mükâlemeye me’mûr kılınacak mu‘temedün-aleyh murahhasların vesâtetleriyle sulh ü salâhın i‘âdesi ve istikrârına tarafımızdan ve âzam ve efhem-i selâtîn ve havâkīn-fihâm Mekke ve Medine hâdimi ve Kudüs-ı şerîf'in hâmîsi ve Rumili ve Anatolı'da memâlik-i fasîhetü'l-mesâlik ma‘mûrenin ve Bahr-i Sefîd ve Siyâh'ın pâdişâh-ı mu‘azzamı şevketlü kudretlü azametlü sultân ibn-i sultân ve hâkān-ı ibn-i

hâkān Sultân Mustafa Hân ibn-i Sultân Ahmed Hân hazretlerinin taraf-ı hümâyûn-ı mülükânelerinden hâhiş ve meyl ve rağbet derkâr oldığına binâ'en tophâne ve ebniye-i harbiyenin başbuğı ve zâbiti ve muhâfazaya me'mûr kavâlîrler tâ'ifesinin serdârı ceneral eyütantemiz ve bi'l-fi'il şanilan ve süvârî karakolları ve kemendinin tente kolonlı ve bîgâne ve gurebânın himâye ve ta'yişlerine mahsûs olan kancelaryanın nâzırı ve Rusya ve Santana kavâlîri sadâkatlü rağbetlü Konte Grikoryo Orlof ile müsteşâr-ı hâssımız ve Santa Aleksandır ve Tovçki ve Santana rütbelerinin kavâlîri düvel-i sâ'ire umûrunun ru'yetiçün tertîb olunan cemâ'atin erbâbından sadâkatlü rağbetlü Aleksiyov Obreşkof nâm me'mûrlarımızın vukūfiyetlerine ve hıdmetimizde sadâkat ve hamiyetlerine i'timâdımız olmakdan nâşî murahhaslık ve büyük ilçilik rütbesiyle tarafımızdan mecma'-ı mükâlemeye ba's ve irsâl olunmaları istihsân olunmağla mûmâ-ileyhümâ mecma'-i mükâlemede sulh ü salâhın in'ikādına büyük ilçilik rütbesiyle tarafımızdan işbu nâmemiz ile bi'l-fi'il murahhas ta'yîn olunup sulh ü salâhın in'ikād ve istikrârına ve kendü imzâ ve mühürleriyle temhîr ve tahkîmine müte'allik husûslarda Devlet-i Osmâniye tarafından büyük ilçilik rütbesiyle ruhsat-ı müsâviye ile murahhas ta'yîn olunan me'mûrlar ile bi'l-muvâfaka müzâkere ve mükâlemeye mübâşeret eylemek üzere tarafımızdan me'mûr kılınmışlardır. İmdi mûmâ-ileyhümâ murahhaslarımız ikisi mecmû'an veyâhûd ehad-hemânın inhirâf-ı mizâcı zuhûrunda fakat biri münferiden işbu ruhsatnâmemiz mûcebince her ne ki akd ü inşâ ve va'd ü te'ahhüd ve imzâ iderler ise tarafımızdan makbûl ve bilâ-tağyîr ale'd-devâm mer'î ve muhkem tutılup ve dikkat ile icrâ ve in'ikād olunup hilâfına vaz' u hareketden mübâ'idet birle hilâfı ve mugāyyiri zuhûruna cevâz gösterilmemek belki mûmâ-ileyhümâ murahhaslarımız tarafından akd ü inşa olunacak musâlaha mevâddının tasdîknâmesini vech-i lâyıkı üzere i'dâd ve tarafeynden mübâdele içün mukāvele olunacak vakt ü zamânında irsâl olunmak üzere kavl-i imparatoriçeliğimiz ile va'd ü te'ahhüd eylediğimiz ecilden tasdîken li'l-hâl imparatorluk mühr-i kebîrimiz ile işbu ruhsatnâmenin temhîr ve te'kîd olunmasını emr ü tenbîh eylemişizdir. Mîlâd-ı İsâ aleyhisselâm'ın bin yedi yüz yetmiş iki mâh-ı Nisan'ının yirmi birinci gününde Petroburk şehrinde hükûmetimizin onuncı senesinde tahrîr olunmuşdur.

Elçilik Müsteşîri Aleksandır Vepni

Serkâtibi Vasili Tamara

[25b] Rusya murahhaslarıyla ruhsatnâmeler mübâdelesine mebnî olan yevm-i mülâkātda ilçiler mübâhesesinin gāyetlerinde çünki ihtiyât buyurursuz ağız kelâmına iltifât buyurmayup takrîriniz ile kitâben cevâb-ı mütâlebe buyurun didiklerine binâ'en yazılup Rusya murahhaslarına virilen takrîrdir.

Devlet-i Aliyye ile Rusya devleti beyninde sıdk u hulûsla tasfiyeye haşmetlü vâlâ menzeletlü Roma İmparatoriçesi ve İmparatorı hazerâtı miknetlü vâlâ rütbetlü Prusya Kralı hazretlerine hem-cenâh olarak bi'l-ittifâk-ı dostâne tavassut idüp bir müddet mürûrunda Rusya

Devleti'nin lafz-ı tavassutı isti‘mâlde mâni‘ ve mahzûrı olmağla ma‘nâsı bâkī olmak şartına mebnî inzimâm-ı himmet ta‘bîri ile istidlâl-i irâdeleri taraflarınızdan ba‘de'l-kabûl Devlet-i Aliyye'ye lafz-ı tavassutla ma‘nâ-yı inzimâm-ı himmet beyninde i‘tibâren fark yokdur. İzâle-i maraz-ı muhâsemete ilâc vâhid hükmündedir deyu arz u beyân ve devlet-i müşârün-ileyhümânın ma‘zereti kabûlüne bast evvelâ ma‘kūle ile ifâde ve îzân eylediklerinizde maksûd bizzât öteden berü beyne'd-düvel cârî olup mukaddimede kabûl olunan tavassut hâssesi bulunmak olmağla Devlet-i Aliyye dahi alâ külli't-tekādîr müşârün-ileyhümânın tasfiye-i mâbeyni'd-devleteyn emrinde dostâne olan himem-i hakkāniyelerinden izhâr-ı memnûniyet eylediği müzâkereleri bi'd-defa‘ât beynimizde güzerân itmişidi. El-hâletü hazihi Rusya devleti'nin âkıl ve kâmil ve münsif ve mu‘teber olan murahhasları dostlarımıza devletleri taraf-ı sâmîsinden virilen ruhsatnâmede gerek tavassut ve gerek inzimâm-ı himmet lafzları kitâbet olunmadığı manzûrumuz ve bu günki ictimâ‘la ruhsatnâmeler mübâdelesi da‘vetine icâbetimiz mütehakkık oldukda müsteşîr-i ilçiyân olan sadâkatlü Peni getürdilüp in‘ikādı karâr-dâde olan meclis-i mübârekeye devleteyn ilçileri dostlarımızın da‘vetleri vazîfeden olmağla kangı tarafdan müda‘vâd olmalarını irâde iderler su’âlimize eğerçi ben gereği gibi vâkıf değilim ancak çünkü inzimâm-ı himmetle mülzemdir meclise hâzır olmaları beyne'd-düvel müte‘ârif ve mütedâvil olan kavâ‘ide münâfi olmak gerekdir. Murahhasân-ı müşârün-ileyhümâdan ba‘de't-tahkīk cevâb getürdüm deyu avdet ve kabîl-i asrda gelüp sâ‘at on ikide teşrîfleriniz matlûb ve muntazırlarıdır mukaddimeler okundığı vakt ba‘zılar bulunmak kā‘idedir o resm tekmîlinden sonra ancak devleteyn murahhasları ve serkâtibleri ve tercümânlar kalur meclis bîgâneden tahliye olunur ta‘bîr-i edebânesine ri‘âyet ve siz dostlarımızın gelmiyeceklerini zımnen işrâb itmeğle der-akab tercümânlarınız da‘vet ve ifâde-i keyfiyetle istikşâf-ı mâfi'z-zamîrlerinize mübâderet ve sıhrî cevâblarınıza intizârım beyân olunmağla avdet itdirilmişidi. Sâ‘at on karîblerinde Prusya ilçisi rağbetlü De Segelin dostumuz tercümânını gönderüp ibtidâ ikiniz münferiden sonra murahhaslar ile cümleniz müctemi‘en bu gice sâ‘at beşe dek idâre-i ikdâ‘-ı meşvere ve akıbetü'l-emr meclise gelmek menâfî-i kā‘ide olmağla da‘vet olunmadıkları muktezâ-yı me’mûriyetleri oldığına ilçi beğ mülzem ve mu‘terif oldı dimek ma‘nâsını arz eyledikde sen niçün yalnız geldin refîk-i şefîkinizin tercümânı niçün gelmedi deyu muhâtab kıldığımda anlar dahi şimdi gelmek iktizâ ider didi. Tarafeynin karâr-dâdesi üzere mecma‘-ı mübâdele ve mükâlemeye azîmetimiz mütekārib olmağla tercümân bendeleri da‘vetini âdem gönderildikde henüz alûde-i hâb-ı bî-tâbîdir kelâmına iltifât olunmayup der-akab ircâ‘ ile tercümân bendelerini bîdâr ve azîmetimize rehbend olmamak içün cevâba intizâr beyân olundukda inşâ’allâh ba‘de'z-zahr ilçi beğ dostları göndereceklerdir cevâbıyla i‘âde ve Rusya Devleti murahhasları hulf va‘d itmemek içün vakt-i mev‘ûd hulûliyle yerlerinden hareket ve sizlerin dahi teşrîfini murâd iderler deyu müte‘âkiben pek isti‘câl göndermeleriyle bi'l-iktizâ varılup resm-i mübâdele icrâ ve miyânede münsifâne ve dostâne mu‘âmeleler hilâlinde

sizlerin da‘vetleri ve beher hâl vücûd ve huzûrı da‘vâ olunup bu maddede beynimizde güzerân iden ibhâs-ı müfassıla tercümân-ı mükâleme da‘îleri takrîrinden ma‘lûm-ı dostâneleri oldukda bu maslahat-ı me’mûrenin zîr ü bâlâsı vukū‘ ve imkânı ve tavassut ve himmet kabûl-ı tarafeyn ile pezîrende-i sıhhat olur dostumuz bu ma‘nâyı her tarafa çokdan tefhîm itdi ve yine dostluklarımız kavî olarak ilçiler dostlarımıza cevâb virilüp ve iktizâ ider ise anlara ve size sened dahi vireceğimizi anlar ile tafsîl üzere müzâkere itdik. El-me‘mûr-i ma‘zûr ma‘nâsı ma‘lûmdur ta‘bîrleriyle bast eyledikleri i‘tizârlarının iktizâ iden cevâbı ve bu emrin temşiyyeti fîmâ-ba‘d muhlisleri vüsâ‘ında olmayup da‘vânın tatvîli ma‘nânın tafsîlini tafsil-i ma‘ânî ise ma‘âzallâh ifâte-i mekâsıd-ı hayriyye-i devleteyni müstelzem olmağla bu husûsları ba‘de'l-mütâla‘a yüz yetmiş sâ‘atlik mahalden metâyâ-yı ikrâmla refâkatlerini iltizâm ve ikrâm ve ihtirâmlarında kusûra cevâz gösterilmeyüp bu def‘a meclise adem-i da‘vet ve kabûlde Devlet-i Aliyye beriyyü’s-sâha ve bu muhlis-i sâfî-sûret dahi min-külli'l-vücûh beriyü'z-zimmet oldığımı nâtık takrîr-i dil-pezîrleriyle ifâde ve devletim indinde ihtihâca sâlih olmasıyla Hakk muhabbet ve mürâfakati edâ ve îfâyı murâdda eylemenizi şîme-i insâf-ı dostâneleri muktezâsından ümîd iderim.

İlçiler husûsuna dâ’ir murahhas Osmân Efendi'[ye] taraf-ı sadâret-penâhîden yazılup gönderilen kā’imenin sûretidir.

Nemçe ve Prusya ilçileri devletleri taraflarından sarâhaten mükâlemeye me’mûr olmayup devleteynin inzimâm-ı himmet-i dostâneleriyle ta‘bîri meclîs-i mükâlemeye adem-i duhûlleri îcâb ve kendüleri dahi i‘tirâf eylediklerine binâ’en refîkiniz efendinin işi meşrû‘iyete tevfîk eylemesi zımnında ilçilerin dâhil-i encümen-i mükâleme olmamalarına cevâz ve ruhsatı mütezammın matlûb eylediğiniz emr-i şerîf eğerçi kaleme alınup hâzır kılınmışidi. Lâkin ilçilerin rûş ü reftârlarında münfehim olan infi‘âllerine nazaran mükâlemede müdâheleleri bulunmamasını cânlarına minnet bilmeleri mülâhazadan ba‘id değildir. Bu sûretde Devlet-i Aliyye cânibinden kendülerinin mükâlemeden afvlarını müş‘ir emr-i şerîf sudûrı ma‘lûmları oldığı sâ‘at câyigîr-i zamîrleri olan irâdelerini suhûlet ile vücûda getürüp mükâleme meclisine adem-i vusûllerini bu tarafın re’yine nisbet ve bi'l-külliye kifâyed iderler ve cenâb-ı hamiyyet nisâbınız mesfûrlara mükâlemeye me’mûriyetlerini te’yîd libâsında ibrâz itdiğiniz ibrâm ve ilhâhları ve ma‘iyyetlerini mütâlebe hâletleri tamam-ı kavâ‘id-i dostî ve vedâdî te’sîs ider ma‘nâlardan olup bir dürlü vaz‘-ı inkişet ta‘riz ile sonra kīl u kāl idecek vaz‘ bulamıyacakları mukarrer iken dilhâhlarına muvâfakat mazmûnunda fermân-ı âlî ısdârı tab‘-ı hâlisânemize hoş düşmeyüp dost olan devletlerin ilçilerini meclise adem-i idhâlde Devlet-i Aliyye ve cenâbınız beriyü's-sâha oldığını mübeyyin takrîr virüp ve şânlarına meclise da‘vet ile ri‘âyet bu cânibden himmetiniz ile derkâr ve hakāretleri ahar tarafdan vücûda gelüp bu sûretler bu âvânlara yâhûd âtiyede fevâ’id-i celîleyi intâc ideceği ma‘lûmunuz olmağla bu vechle zuhûra gelen hıdmet-i

mergūbenizin ısdâr emr-i mezkûr ile imhâ ve imâtası bir vechle münâsib görülmediğinden emr-i şerîf-i mezbûr te'hîr olunmuşdur. Garez refîk efendinin kaziyyeyi şer'e tatbîkine sened ise vekâlet-i mutlakamız hasebiyle redd bizim tarafda bulunmayup Devlet-i Aliyye kabûl ve i'âde bulunmak ve devlet-i Rusya bu emrde musır olup fesh-i meclis hâlâtına dahi emr-i mezkûrı vesîle ittihâzı sûretinde olduklarında zarûrîyen ve iktizâ'en Rusya'ya bu makūle emr-i mevsûm ve cevâbda mümâşâta izn ü icâzetimiz kendülere kâfîdir, böylece ifâde idersiz. Ve anlar dahi bu vechle işi tevfîk-i kavânîn-i şeri'at garâ iderler ve'l-hâsıl zikr olunan emr tevkīfi irsâlinden infa' oldığı lede't-te'emmül indimizde merci' görülmeğle keyfiyet ma'lûmunuz olmak içün işâret olundu. Bu def'a mukaddime-i emrde vukū' bulup Emin Paşa zamânında virilen tekārîr ve beyânnamelerden mazbût ve mukayyed bulunanları tetebbu' ve birer sûreti ihrâc ve lüzûmuna binâ'en cânib-i izzetlerine ba's ve isrâ kılındı. Temdîd-i hükm-i mütâreke ve te'âtî olunan tekārîr ve şimdiye dek cereyân iden su'âl ü cevâb ve zuhûra gelen evzâ'-ı hekîmâneniz aralık aralık mütâla'a olundukca mazhar-ı du'â-yı hayriyyemiz olmakdasız. Sıkılma ta'bîrimiz cenâbınıza tesliyyet-bahş olup oldukca safâ-yı derûnunuza sebeb oldığı çünki ilâc-ı mücerreb kabîlinden olmuş. Hemân cenâb-ı Hakk'a tevekkül emrini zâtınıza hasn-ı hasîn bilüp ba'zı avârız teşettüt hâtırasıyla itmâmınız teshîl-i emre ni'me'l-vesîle olup mûceb-i râhat u safânız olacağı mukarrer olmağla minvâl-i meşrûh üzere amel ve ra'yet-i kâmilelerine ihâle olunmuşdur.

[26a] Rusya murahhaslarından kitâben mütâlebe olunan ilçiler husûsunun takrîri olup sened olmak üzere virmişlerdir.

Âsitâne'den cenâb-ı sa'âdet-me'ablarınız ile ma'an bu tarafa vürûd iden Nemçe ve Prusya dost devletlerinin ilçileri ibtidâ-yı emrde meclis-i mükâlemeye idhâlleri husûsunda kendüler ısrâr ve ibrâm eylediklerinde inzimâm-ı himmet ile me'mûr olanların meclis-i mükâlemeye duhûlleri mesbûk-ı bi'l-misl olmadığından gayrı bizim dahi devletimiz tarafından bu husûsda iktizâ iden ahar emr ve tenbîhimiz olmadığı hasebiyle duhûllerine eğerçi rızâ viremeziz. Lâkin cenâb-ı sa'âdet-me'âblarınız ile bizim beynimizde maslahat-ı me'mûremize dâ'ir her ne ki icrâ olunur ise kendülere küllî itminân ile keşf ve ihbâr ideceğimizi ve bu bâbda bundan böyle iktizâ iden ta'lîm ve tenbîh içün devletimize tahrîr eylemek üzere oldığımızı îrâd ve anların dahi bu husûsı kendü devletlerine tahrîr eylemelerini teklîf eylediğimizde kendüler dahi rızâ-dâde olup gerek bizim tarafımızdan ve gerek anların tarafından devletlerimize işbu husûs arz u tahrîr olunmuşdur. Binâ'en-aleyh evvelki meclis-i mükâlemede cenâb-ı sa'âdet-me'âblarınızın tarafından ilçiyîn-i mûmâ-ileyhümâ meclise idhâlleri husûsı teklîf olundukda her çend ki minvâl-i meşrûh üzere cevâb eylemişidik. Cenâb-ı sa'âdet-me'ablarınız tarafından bu husûsda vech-i mü'ekked üzere izhâr-ı ibrâm olunmuşiken bu bâbda hâtırlarınız mürâ'âti adem-i imkânda olmağla Devlet-i Aliyye indinde tebri'e ve i'tizâr zımnında keyfiyet-i hâli hâvî tahrîren bir kıt'a sened iltimâs

olunmağla işbu sened tarafımızdan tahrîr ve cenâb-ı sa‘âdet-me’âblarına i‘tâ olunmuşidi. Mîlâd-ı İsâ Sene 1772 mâh-ı Ağustos , Fokşan Kasabası ordugâhında tahrîr olunmuşdur.

Mâh-ı Cemâziye'l-evvel'inin onuncu İsneyn güni ikinci def‘ada akd olunan meclis-i mükâlemede güzerân iden mübâhisi müş‘ir Osmân Efendi tarafından sadrâzam hazretlerine yazılan kā’imedir.

Ma‘rûz-ı abd-i bî-merâları oldur ki

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelînin yedinci Cum‘a güni mahall-i mükâlemede akd olunan meclisde der-miyân kılınan keyfiyâtın hülâsasıyla devleteyn ilçileriyle olan muhâverât ve mücâvibât diger rakīme-i mufassala-i câkerânemde ve dey‘a-i rub‘a-i silk-i satûr ve suver-i mukaddimât ve temessükât ve tekārir-i meb‘ûs izz-i huzûr kılınmağla meşmûl-ı inzâr-ı kerîmâneleri buyurılur. Ba‘dehû mâh-ı mezbûrun onuncı İsneyn güni tekrâr mahall-i mükâlemede akd olunan meclis-i âhirde bâ‘is-i cem‘iyyet ve esâs-ı bünyân-ı maslahat olmak üzere Rusya murahhasları mevâdd-ı sülâse beyân eylediler. Madde-i evveli bir iki seneden berü vukūbulan muhârebeye sebeb ne oldı ise def‘ ve izâlesiyle akd olunacak musâlahanin tahkîmi. Madde-i sâniye bizim tarafdan nakz-ı ahd zuhûr eylemeyüp sizin tarafdan mübâşeret olunmağla mübtelâ oldığımız hasârât-ı azîmenin tazmîni. Madde-i sâlise akd olunacak musâlahamiz bir vechle mü’ekked ve müşeyyed kılına ki düvel-i sâ’ire tarafından ilkā-yı nifâk ve ifsâd ile bir dürlü pezîrâ-yı infisâh olmayup tarafeynde olan re‘âya ve sâ’ir ibâd fîmâ-ba‘d müsterîh ola. Ba‘dehû mevâdd-ı merkūme fîmâ-ba‘d kabûl, fesh eylememesi etrâfıyla mülâhaza ve tedkīke muhtâc olmağla bi't-te’ennî mütâla‘a buyurun deyu bir kâğıda tahrîr ve i‘tâ ile hatm-i meclis olunmağla eğerçi mütâla‘a ve mülâhaza olunarak iktizâlarına göre redd ve kabûllerinde sarf-ı makdûr olunacağı beyândan müstağnîdir. Ancak sebeb-i muharebenin izâlesi ta‘bîrinden murâdları sâbıkda vukū‘ı müsillü tavâ’if-i Tatar olmak iddi‘âsıyla Kırım’a ta‘arruza mübâderet eyleyecekleri münfehim olmağla bu sûretde tarafımızdan dahi bâ‘is-i muhârebe bu olmayup mukaddemâ Leh derûnunda olan me’mûrlarınızın i‘tidâlden hâric hareketleri sebebiyle Leh memleketinde zuhûr iden sefk-i dimâ’ ve katl-i nüfûs ve envâ‘-ı şikākdan nâşî Lehlüyâ'nın feryâdları ayyûka peyveste oldığından başka sonradan neşr olunan beyânnâmelerinizde dahi nâ-mübârek ta‘bîriyle tavsîf itdiğiniz Balta Vak‘ası zuhûr eylediğine binâ’en bi'z-zarûr sefere azîmet mizâc-ı devlete müdâvât kabîlinden olmağla bu sûretde bâ‘is-i muhârebe Leh me’mûrlarının hâric-i i‘tidâl hareketleri olup devletin sefere azîmeti zarûrî olmağla hasâretinizi tazmin iktizâ eylemez kelâmıyla madde-i evveli ve sâniyeye cevâb virilmek musammem olup madde-i sâliseye dahi akd olunacak musâlahanın mü’ebbed ve müşeyyed olması bizim dahi matlûbumuz olmağla şer‘-i şerîfe mugāyir ve nâmûs-ı saltanata mahall olmayup hakkāniyet üzere oldukda inşâ’allâhü te‘âlâ kavî ve müstahkem olmasına her vechle sarf-ı makdûr ideriz deyu şimdilik mukābele olunup bundan sonra mevâdd-ı sülüse-i merkūmeden teferru‘ idecek keyfiyât ne

sûretde rûnümâ olur ise iktizâlarına göre cevâb ve ilzâmlarına imdâd-ı mû‘în ve müheymen ile sa‘y ve ihtimâm olunacağı beyândan vâreste olmağla ifâde-i hâl mûceb-i tekrir-i arzuhâl olmuşdur. Diger rakīme-i câkerîde hod be-hod mükâlemeye ruhsatı müş‘ir olan fermânı talebden garaz-ı bendegânem mutlakā şürû‘umuz meşrûh ve refîkimiz mülzem ve memnû‘ olmak irâdesine mübtenî olup bir tarafa ibrâz-ı sened-i dâ‘iyesiyle olmamağla irsâli vâcibesini icrâ menût-ı veliyü'n-ni‘emâlarıdır.

Hâmiş

Rusya askerinin ibtidâ Leh memleketine geldiklerinde garezleri ne oldığını müş‘ir beyânnâmeleri ve Emîn Paşa ile mükâlemede Prusya ilçisiyle müşterek virdikleri temessükleri ve sonralarda neşr itdikleri beyânnâmenin bir kıt‘asında nâ-mübârek Balta Vak‘ası'nı Devlet-i Aliyye sened itdikleri, bunlar mevcûd olmak gerekdir. Beher hâl bunları mütâla‘a iktizâ ider. Zîrâ şimdi tazmîni istirdâd-ı mülk ve kılâ‘ bulunmayarak sefer-i devlete bâ‘is olmağla talebe hasr itdiler. Bâ‘is-i devlet olmayup muharrikler ahâd-ı nâsın tabî‘atlarını ifsâd itdiler ise beş sene Leh derûnunda olan hareketinizi Devlet-i Aliyye dostâne mukābele ile muhâfaza ve müdâfa‘a itdi. Âkıbetü'l-emr kanlar dökmek ve müttefikler ta‘kībi bahânesiyle hudûdları tecâvüz ve mayorlarınızın Hotin muhâfızı Recep Paşa'ya ne mazmûnda yazdığı kâğıdlar ve Boğdan voyvodasına mülteci olan müttefiklerin şân-ı Devlet-i Aliyye’ye ve şurût-ı musâlaha-i mü’ebbedeye gayr-ı mutâbık ve min külli’l-vücûh lâyık olmadık vechle ahz ve irsâlleri bâbında ünf ü şiddet mu‘âmeleleriniz ve nâ-mübârek oldığı ikrârınız ile sâbit olan Balta Vak‘ası kulûb-ı âlemi tevhîş itmeğle tabî‘at-ı devletin harekât-ı zarûriyesine illet beynimizde bu vechle ma‘lûm ve Leh me’mûrı Repnin hakkında inkisârlarınız bizden mektûm değil iken şimdi acîbdir ki sefer ve hareketi hod be-hod devlet irâdesine hasr ile zarar tazmîni îrâd ideyorsuz. Belki bu da‘vâ ehl-i insâf indinde tarafımızdan iktizâ ider idi. Lâkin sâr-mâ-sâr ile iktifâmız mutlakā iki tarafa hayırhâhlıkla da‘vâları müceddeden tenvîr itmeyüp maslahat görmek içün idi. Yohsa bu işlerin matla‘ından berü sırr u hakīkatine kemâhî muttali‘ olan bi'l-cümle ehl-i vukūf indinde mekāsıd-ı hafiyye ve erbâb-ı insâf nezdinde metâlib-i kâmine ve celiyye ma‘lûm oldığından gayrı sefer irâdî-i selefde tarafınızdan sarâhaten zuhûr ile gayr-ı mesbûk hâtime ma‘lûm iken Devlet-i Aliyye hukūk-ı mülûkâ fart-ı ri‘âyetde bi'l-cümle mülûkı ve i‘zâr-ı ıztırâb ve devletinizin şân ve bekāsı hıfzını takdîmle hemcivârlık hakkını ne gûne ri‘âyet itdiği ma‘lûm-ı şeyh ü şâbbdır bâ-husûs Leh mülki nizâ‘ları sâbıklarda ne misüllü melâhime devletleri mübtelâ kıldığını bilmez değilsiz. Nihâyet Devlet-i Aliyye sefer-i irâdîden beriyü's-sâha ve muztarib oldığı hâlde yine def‘-i şürûr mülâhazâtı mesâmi‘-i me’mûrîne ilkā olmağla iki taraf tâlib-i siyânet ve irâha oldığı katî zâhirdir. Dimek gibi ma‘nâlar söz tobraya girmez mislince ol makūle senedât-ı mahfûz sûretlerinin vücûdunda lâ-büdd oldığı ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda irsâli bâbında emr ü fermân efendimindir. **10 Ca Sene [11]86**

[26b] Rusyalu'nun arz eyledikleri şurût-ı sülüse esâs-ı musâlaha olmak üzere meyhimen îrâd olunmağla Osmân Efendi dahi îsâh ve teşri‘hîni taleble başı örtülü cevâb-ı hekîmâne virüp mukābele-i bi'l-misl eylediğini müş‘ir kā’immakām paşa hazretlerine yazdığı kā’imedir. Bir aynı dahi re’is vekîli beğedir.

Devletlü velî-ni‘metim efendim

İki tarafa olan tahrîrât-ı âcizânemin itmâmı ve tatarlar irsâli âmâdesine müte‘âkib Rusya Tercümânı Peni gelüp yarın mübârek Bazarirtesi olmağla mevki‘-i mübâdelede umûr-ı me’mûremiz mükâlemesine şürû‘ idelim, Allâh hayr ile itmâm eyleye, haberini icâbetle mukābele ve ba‘de'l-ictimâ‘ dostâne mu‘âmeleden sonra esâs-ı musâlaha olmak üzere mübhemce îrâd itdikleri şurût-ı sülüseyi tekrâr kaleme almalarıyla tercümesi irsâl olındı. Çünki şart-ı evveli mûceb-i mehâsıma olan esbâbın irtifâ‘ı kaziyyesi olmağla tarafımızdan hemân bu maddeye hakkāniyet ve insâfla nazar ider ve hak zâhir oldukda kabûlde tekellüf ve mugālata kaydıyla ahd-i hümâ âharı it‘âb fikrinde olmaz ise işlerimizi avn-i Hakkla oldu bitdi dimek câ’iz olabilür dimeğle başı örtülü gecdik anların garezleri istiş‘âr ve Tatar'ı sebeb kılmak Tatar'ın ise bu melcemede alâkası olmayup belki def‘iyle tekayyüdlerini inkâra mecâlleri olamaz meğer mukâbere ideler ve bizim sûret-i teslîmiyetde görünmemiz bu mehâsımenin tekevvüni devletler beynlerinde menâsisi mücerreb ve her vakt Leh mülkünde harekât-ı mucâvirîn ve mesalihînde i‘tidâl bulunmaz ise fiten-i hurûb mültehib olmak zarûrî idüği sebkat iden melâhim-i düvel ile sâbitdir dimek kasd idüp bu takdîrce Devlet-i Aliyye'yi zarûrî mübtelâ kıldıkları ve bâ‘is-i hakīkatde Leh'de olan me’mûrları idüği şıkkını irâde eyledik ve bu mülâbese ile bir takrîr dahi mukaddemce hâzırlamışidik. Telmîhden tasrîhe şürû‘larında iktizâ ider ise virülür. Nihâyet ağız kelâmı eğer sizler kānûn-ı akl ve insâfa râzı olur ve hilkat-i münsifâneniz muktezâsına ri‘âyetle hakkı kabul ider ve kesben ve takdîren açılan yaralara hekîmâne merhem vaz‘ıyla tedbîr ve mu‘âlece idersiz. Bu maslahat-ı hayriyyede suhûlet şöyle dursun hemân olmuş bitmiş gibi olmağla elsine-i âlemde tarafeynin hakkı kabûlı şâyi‘ ve meşhûr ve hayırhâhlık unvânıyla ilâ-ahirü'l-eyyâm nâmlarımız mezkûr olması bî-iştibâhdır dimeğle meclis-i evvele mübhemce hitâm virilüp bundan sonra idecekleri teşrihâtı temyîze ve tarîkiyle ilâcına Hakk te‘âlâ muvaffak eyleye, âmîn. Nihâyetü'n-nihâye serbestiyet-i Tatar ve tazmîn maddelerinde me’mûriyetimiz mertebelerini kabûle râzı olurlar ve o mertebeden gayrıyla ilzâm olmayup kemâl-i ısrârları ve kezâlik Kal‘a-i Cedîde ve Or kal‘ası hedmini ve civârda kal‘a yapmak da‘vâsından dönmeyüp meclisi fesh idecekleri aklımız, fikrimiz, şu‘ûrumuz indinde sâbit olur ve gayrı dürlü ilâcımız kalmadığını ve refîkimiz efendi hazretleriyle söyleşerek acele itmeyerek fehm ü derk ider isek kabûle müsâ‘ade-i aliyye-i hüsrevâne erzân ve re‘y-i cümle münzamm oldığının sened-i âlîsini bir sâ‘at mukaddem irişdirmeğle maslahat-ı hayriyyeyi muhâfaza emrinde emr ve rızâ ve fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. Nemçe ilçisinin kelâmına pek i‘timâd ider isem maslahat bitmez

zann iderim. Zîrâ kendümi helâk mertebesi münfe‘aldir. Ana binâ’en Rusyalı tâlib-i musâlahadır ve muhtâcdır öyle zann iderim ki Tatar da‘vâsından geçerler siz hiç müsâ‘ade eylemeniz bu sene eyyâm-ı muhârebe münkazıyye olup iş ilerüye kalur ise devletim da‘vâsını isbât idecekdir, görürsünüz deyu söyler. Meclise adem-i idhâli fikrine gelmediği zamânlar ben size meclisde ibrâm iderim siz müdâfa‘a buyurun, mâni‘ değildir ta‘bîri zâhirde Rusya rızâsında görinüp devletinin mükāsemede dilhâhına müsâ‘adeye esbâb hâzırlamak bâtında rızâ-yı devlet arzusunı izhâr Rusyalu'dan yüz bulmaz ise bu tarafın maslahatını te’hîr ile şimdilik ibtâl ve sonra fasl. Şitâda Rusyalu'dan bu bahâne ile tahsîl-i müsâ‘ade olmadığı hâlde Devlet-i Aliyye'ye kemâl-i sadâkatler beyânıyla muhârebeye tergīb amma Rusyalu murâdını hâsıl ider ise o zamân yine Devlet-i Aliyye'ye ibrâm-ı dâhil-i ser-zamîrleri idüği günden âşikârdır. Akl-ı kāsırım bu mertebeleri derk itdi, hatâ ve kusûr ma‘füv ve ma‘zûr olup hall ve akd-ı umûrda ber-vech-i ma‘rûz muntazır-ı emr ü fermân oldığım ma‘lûm-ı âlî buyuruldukda emr-i şehriyâr-ı mülk ü memâlik efendimiz hazretlerinindir. **Fi 11 Ca Sene [11]86**

Meclis-i mükâleme-i sânîyede olan müzâkere muktezâsınca bundan sonra i‘tâsı lüzûmı mülâhazasıyla kaleme alınup tehniyye olunan mukaddimenin sûretidir. İktizâ ider ise virilecekdir deyu 17 Ca Sene [1]186 târîhinde Osmân Efendi tarafından vürûd eylemişdir.

İrâde-i takdîr-i mümteni‘ü'l-tagyîr ta‘likinden başka mücerred kesb-i muktezâsı üzere bed-hâhları musaddık olan evzâ‘ ve harekât-ı gayr-ı mu‘tedü'lâneye ve hakikat-i mâcerâ-yı tarafeyne kemâhî muttali‘ ve vâkıf olan ehl-i insâfla hayır-hâh-ı tarafeyn olan bu iki dost indinde iki devletin mûceb-i esbâb-ı mu‘âdâtı zâhirdir. Müfsid-i umûr-ı âlem ve hâsid-i bedhâh-ı kâffe-i ümem olandan bahsle müceddeden televvus hayâlhâne-i hâtır itmek lâyık olmamağla tahsîl-i mekāsıd ve emel-i kadîme fikr-i kâmını bâ‘is te’hîr-i maslahat-ı hayriyye oldığı ashâb-ı basâ’ir ve vakt indinde rûşen ve celî iken tasfiye-i mâbeyni'd-devleteyn emrinin şimdiye dek mu‘âlecesi tedârikine adem-i iktidâr benî beşerin zebûn-ı pençe-i kadr oldığına müceddeden bâ‘is-i ikrâr olup her emr içün bir inkısâ âdet-i cenâb-ı Kibriyâ oldığı bilinmeyle teslîm-i hükm mukadder olup nefs be-nefs zuhûr-ı iltâf-ı hafiyye-i ilahiyyeye terakkub ve intizâr-ı vakt-i mukadderî izhâr itmeğle günlerde bir gün bi'l-vâsıta arza fırsat zuhûr itdiği gibi siz dostumuz ile olan müzâkere-i hayır-hâhâneyi beyân ve dost ve düşman ahvâli tafsîl ü ayân olunmakda kusûr olunmayarak bu meclis-i hayır-hâtimenin in‘ikâdına bâ‘is ve hamden sümme hamden cenâblarınız gibi Allâh-ı azîmü'ş-şân hazretlerinin emr ü nehyini bilür ve muktezâ-yı hikmetini derkle ibâdîne merhamet ve cümle vâcib oldığı üzere hukūk-ı mülûke ri‘âyet ile ni‘met-i Rabbü'l-'alemînin şükrini ider münsif ve sa‘âdet-mend dostlar ile bir araya gelmek ve mülâkātlarıyla karîrü'l-ayn olmak müyesser oldı. Mazâ mâ-mazâ sâr-mâ-sâr el-hâletü hazihi cenâb-ı insâf-ittisâfınızın her bâr ve devr bâkī olan makālât-ı sâdıka-i münsifânesi üzere hukūk-ı mülûke ri‘âyetiyle bu iki Devlet-i

Azîme sağlı sollu dest-i himâyemde müsâvîdir da‘vâ-yı samîmeniz şimdi bu hakīki dostunuza vazîfe olmağla bu emr-i hayrda devlet-i İslâmiye'nin hâh nâ-hâh havsala-i iktidârı müttesi‘ ve hakkāniyet üzere olup kabûlı câ’iz ve mümkin olan teklîfinizi hüsn-i kabûl ile telakkī ve bu vechle râhat u selâmet-i re‘âyâ-yı tarafeynden özge murâd ve maksadı olmadığı mücerrev olan hayırhâh-ı bî-iştibâha vazîfe-i insâf oldığı ma‘lûm-ı dostâneleri oldukda fîmâ-ba‘d gayrı gûne ilâc aramaksızın sizler ile iki devletin hayr ve rızâsı ve ilâ-ahirü'l-vakt âlemlerin du‘â-yı hayr ile yâd u tezkârını mûceb garezden sâlim olup insân-ı kâmile lâyık oldığı vechle bu iki devletin noksâniyetleri ibâd-ı Rabbü'l-âlemîne bâ‘is-i hisârât olmağla mübtelâ oldukları büyük günâhlardan kurtarmağa hulûs-ı derûn-ı safvet-nümûn ile sa‘y ider ve câdde-i akl ve insâfdan çıkup netîcesi mechûl yollara gitmek şân-ı âkıl ve dûş-ı âkılâne olmadığı sizler gibi devr-endîşân-ı asr indlerinde bedîhî olan umûrdan olmağla cenâblarınız misüllü münsif ve hayırhâhlar ile bir araya geldikden sonra selefde olan beyhûde mübâheseleri müceddeden tenvîr-i mütâla‘alar ile devleteynin rûhları ıztırâbını istemek sûretiyle ma‘âzallâh fevt-i maslahat-ı hayriyyeden cenâb-ı Rabbü'l-âlemîne sığınup ve akd u rabtını hulûs-ı kalble emrinde, hükmünde cümleye gālib olan Allâh-ı azîmü'ş-şân'dan ricâ iderek bir dahi münhal olmayacak vechle tanzîm ve açılan zahmlar merhem-i insâfla devâ kabûl idüp bu vechle resm-i muhabbet tetmîm olunmak hâlâ bu mahalde ve bu meclis-i mübârekde cem‘ olacak mümtâz benî âdemler ve kemâl-i lutf-ı Rabbânî ile fâ’ik-i emsâl ü akrân ve bi'l-cümle nazâr-ı düvel indlerinde mahsûd olmağla müşârü'n-binbenân olanların vazîfeleri idüği bî-iştibâhdır. Hemân Hakk te‘âlâ ibâdîne şefkaten cümlemizi bu emr-i hayra muvaffak ve musaddar eyleye, âmîn.

[27a] Rusya murahhaslarının hâl ve şânlarını ve mutavassıt ilçilerin meclis-i mükâlemeden memnû‘ olduklarını ve Yasîncizâde Efendi'nin da‘vâ-yı istiklâlini ve Rusya murahhasları müfâharet ve mükâbere izhârıyla ordu-yı İslâm'dan aldıkları çadırlarda kıyâm ve vüzerâ ve ricâl rahtları ve sîmli gāşiye isti‘câl eylediklerini ve musâlahaya aceleleri olmadığını müş‘ir kā’imedir.

İnâyetlü re’fetlü efendim

Mevki‘-i mübâdele olan Fokşan-ı sicîn-nişân'a kable'l-vusûl ve ba‘de'l-vusûl muttali‘ ve muzaffer oldığımız keyfiyât tafsîl ve icmâl sûretleriyle ma‘rûz-ı savb-ı sâmîleri kılınmışidi. Rusya'nın murahhas-ı evveli Orlof müstakilen me’mûr olmuş olsa idi işlerde matlûb mertebeler hâsıl olmak bi'l-cümle etvârından müstebândır. Ancak ba‘zı ricâli beyninde Müslimân ta‘bîriyle mat‘ûn olan Abreşkof şeytana sebk virir makūleden oldığından gayrı bendeniz ile dahi mu‘âmele-i suveriyesini ihtirâzına alâmet ve bu maddede devleti gayretini çekmek vâdîleriyle zahmet vireceği kat‘i-i zâhir ve refîkiniz himmet ü gayretlerine reh-bend olmağla ta‘lîm-i inâd-ı mükâbere eyleyeceği bedâhet-ı akl ile sâbit u bâhirdir. İlçiler hâlî ise tahrîr ile it‘âb-ı cevâd-hâmeye mütehammil olmayacak mertebelerde oldığından gayrı meclise dâhil olmağla Devlet-i

Aliyye murahhaslarına i‘tirâzât-ı ca‘liye niyyet-i fâsidesiyle hâzır olan Tugut sû-i fikriyle müftazıh olup Rusya murahhasları ma‘nâ-yı inzimâm-ı himmeti kendülere tefhîm ile meclise uğratmamak mu‘âmelesini gösterdikleri gibi *"Ke-ennehâ daradat fî-velîmetin"* mefhûmı mazharı olmağla güzerân iden mu‘âmelât-ı mezâmîn ve tekārîr ve mukaddemâ refîkimiz ziyâretine uğramakla benim söylemediğime murahhaslar bakmasunlar asl-ı kelâm ve ruhsat bendedir ben söz bilmediğimden söylemiyorum zann eylemesünler. Murahhas-ı evvel efendi beni söyletmiyor amma encâm-ı umûr benim mevkûf-ı re’yimdir dimek misüllü münâfıkāne kelâmını sânihede olan ihtiyâtıma binâ’en Abreşkof tercümânı gönderüp efendi hazretlerinin ben hayırhâhı oldığım ma‘lûmıdır. Refîkinden şu gûne bir vaz‘ sudûrı kelâmına i‘timâd iktizâ ider lisânıyla tahkīk olundu. Ma‘lûmları oldukda bu büyük maslahatdır, çatal kazma müşkildir cevâbları ne ise göndersünler ve umûr-ı muhâfazaya me’mûriyetle kudretleri var ise bu dostlarını âgâh buyursunlar didiği gibi aklım perîşân ve der-akab sânihe-i imdâd-ı ilahî kalb-i âcizâneme tulû‘ ile müntalikü'l-lisân olup bir mikdâr zehr-hand ile bu mesmû‘âtları yalân değil amma hayırhâh lisânıyla yanlışca rivâyet olunmuş çünki refîkimiz efendi hazretleri meclisde samt u sükût mu‘âmelesi idüp ulemâdan olmağla âdâb-ı meclise ri‘âyet kasd eyledi. Tarafımızdan kendülere eğerçi sizin sükûtunuzun ma‘nâsı benim ma‘lûmum amma devlet-i Rusya me’mûrları sizden bir acîb tefekkür vâdîlerinde olan edâlara ma‘nâlar virirler ki ve gâh siz de tekellüm buyurun didiğimde Sübhânallâh ben bu maslahatları bilmem amma sizin sohbetleriniz ma‘nâ-yı latîfini idrâkle insâf ider iken ben ne söyleyeyim, benim söylemediğim söz bilmediğimden olmadığını siz bilürsüz didikde yalnız benim söylemem fâ’ide virmez meclise hürmeti terk ve dostlar mizâcına hıdmet idek dimişidim. Dünki gün Tugut bize ve bizden dahi refîkimiz efendiye gitmişidi gāliba bu tumturaklıca rivâyet anların olmak gerekdir. Ancak Abreşkof dostumuz mu‘ammer olsun sânihamızın mefhûmuyla âmil olmağı isbât eyledi. İhtiyâtda zarar yokdur dimeğle kapatdık. Bu def‘a dahi si‘âyet-i sâniyesi keyfiyeti Yakvaki'nin murahhaslar tarafından ihzârıyla beynlerinde güzerân iden sû’âl ve cevâb takrîrinden ma‘lûm olur. Devletlü efendim bu kâfir devleti-i iktizâhının intikāmını ve mekāsımeden dil-hâh-ı devlet-i muzmahhelesini bizim ile ahz u tahsîl kasd ider, gayrı her gûnesine mübtelâ olan derd-mendin hâline insâf nazarıyla bakup hulûs-ı kalb ile du‘â vâcib oldığını teslîm buyurursuz. Kesret-i kitâbet ise hâlimi digergûn eyledi. Bir takımının dahi sadrâzam tarafına tahrîri elbette vâcib olup ancak bi-hikmetillâhi te‘âlâ hevâ-yı vehîme bu efkârın inzimâmı inhirâf-ı mizâcımı müstelzem olmağla hâlâ ser-nihâde-i visâde-i bî-tâkâtî oldığım hâlde beyân-ı mâcerâya mübâderet ve ba‘zı mertebesi dahi devletlü kā’immakām paşa efendimize işâret olundu. İllet-i mizâcıma hemşîre-i muhteremeleri veyâhûd etbâ‘ından biri vâkıf olmağla ta‘allukāt ve evlâdcıklarıma mün‘akis olmamak ihtârı zarûrîdir. Bunların teklîfâtları eczâsı bî-nihâye olmak istidlâl ve istiş‘âr olunmakdadır. Hak te‘âlâ tevfîk ve tekmîline kudretle imdâd ihsân eyleye, âmîn. İşte aşer Eylül'e dek mütâreke fî'l-kıtâl karârı avn-i

Hakkla virildi. Ol tarafda olan ilçiler hazerâtının devletleri tarafından ümîdvâr oldukları işgâl semeresi sû'âli vâbeste-i re'y-i münîrleridir. Devletlü efendim inzimâm-ı himmet ile me'mûr devlet ilçileri dâhil-i meclis olmak kā'ide değildir ve bu ta'bîrin isti'mâli ahd-i karîbdedir. Hattâ filân devlet ile filân devlet beyninde filân inzimâm-ı himmetle kabûl olundukda akd idecekleri meclis-i mükâleme mahalline gitmek üzere ya hâzır oldı ya bi'd-da've veyâhûd bi'l-mürâsele âgâh ideriz dimeğle gelmesini men' itdiler filân kitâbda musarrahdır. Bu ilçilerde fîmâ-ba'd me'âl-i devletlerinde ıslâh-ı umûra iktidâr kalmadı deyu Kostaki feryâd ider idi. Mesfûrı getürdüp o mübahisi kitâbıyla ismiyle o devletler ile târîhiyle hem Türkîsini ve hem Talyanîsini tahrîr itdirdüp bir sâ'at evvel irsâle himmet buyurasız. Volter hâininin beyânnâmesi tezyîfinin dahi lüzûmu olmağla irsâle inâyet buyurıla. Bu tarafda sebze aksâmından bir nev'in bir varakı dahi ilâc içün bulunmak kābil olmamağla me'kûlât ancak lahm ve nân ve revgan ve pirincden ibâretdir. Bir gûne tazyîk ki semtimize bir ferdin uğramak ihtimâli hâtırlara dahi gelmez ve Abreşkof'un Hakk alîmdir şimdiki hâlde mu'âmelesi refîkinden ebred ve dûn ve gıyâbımızda ba'zen mübâhâti efzûndur. Hattâ bu sâyebân Abdi Paşa hazretlerinindir. Vezîrin Babatağı'nda terk itdiği otağı fertmareşal kimesneye virmedi bu benim hissemdir deyu isti'mâl ideyor dimek gibi Halîl Paşa senesi terk olunan bî-nazîr atlar, çifte peçeli rahtlar, sîmli hâşeler isti'mâliyle izhâr-ı fahr iderler amma bir şey söylemezler ve kat'â ta'cîlleri yokdur. Gālibâ askerimizin müteferrik olmasına nazar iderler. Hakk te'âlâ sebât vire, âmîn. 11 Ca Sene [11]86

Ruhsatnâmede olan ahidnâme lafzını tasdîknâmeye tebdîl içün ordu-yı hümâyûndan ısdâr olunup Devlet-i Aliyye murahhasları tarafına gönderilen fermân-ı âlîşân sûretidir.

Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrârımla devlet-i fehîme-i Rusya beyninde bi-kazâullâhü te'âlâ hudûs iden harb u peykârın def' ü ref'iyle temhîd-i mübânî-i silem ü müsâfât ve teşyîd-i bünyân-ı sulh ü mevâlât bâ'is-i âsâyiş-i ahâlî-i tarafeyn ve sebeb-i ârâmiş-i zü'efâ-yı cânibeyn oldığına binâ'en zât-ı merâhim-i âyât-ı hüsrevânemde mevdû'-ı dest-i inâyet-i Rabbâniye olan cevher-i nefîse-i şefkat alâ ibâdullâh muktezâsınca mefâhirü'l-ümerâi'l-izâmü'l-îseviye merâci'ü'l-küberâi'l-fihâmü'l-Mesîhiyye maslahâ-i mesâlih-i cemâhîrü't-tâ'ifetü'n-nasrâniye sahibvâi'z-ziyâlü'l-haşmet ve'l-vakār sahibvâi'd-delâ'ilü'l-mücidd ve'l-i'tibâr haşmetlü miknetlü Roma İmparatoriçesi ve İmparatorı ve rütbetlü menzeletlü Prusya Kralı *hatemallâhü te'âlâ evâkibuhum bi'l-hayr ve'r-reşâd ve'l-hilm aleyhim sebîlü's-savâb ve's-sadâdın* inzimâm-ı himmem-i dostâneleriyle devlet-i Rusya ile akd-i râbıta-i musâlaha ve i'âde-i zâbıta-i musâfahaya tahsîlü'r-râhatü'l-enâm müsâ'ade-i aliyye-i şehinşâhânem mebzûl **[27b]** ve masrûf olup sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin sana ve iftihârü'l-ümerâ ve'l-ekâbir müctemi'-i cemî'u'l-me'âlî ve'l-mufâhirü'l-muhtes bi-mezîd inâyetü'l-mülükü'l-kādir sâbıka bi'l-fi'il re'isülküttâbım ve hâlâ rikâb-ı hümâyûnumda mevki'-i dîvân-ı sultânî olup taraf-ı saltanat-ı seniyyemden büyük

ilçilik rütbe-i refî‘asıyla murahhas-ı evvel es-Seyyid Osmân *ademallahü te‘âlâ* sıdk u istikāmetühûya hitâben hatt-ı şerîf-i mevhîbet-redîfimle mevşûhâ virilen iki kıt‘a ruhsatnâme-i hümâyûn sa‘âdet-makrûnumun hâtimelerinde ahd lafzı tasdîk lafzının ma‘nâsını câmi‘ ve andan iblağ idüğü kütüb-i lugāt-ı Arabiyyede musarrah ve mastûr oldığından i‘tâ olunan temessükler şurût-ı ahid-nâme-i hümâyûnuma mebnî kılına ta‘bîri derc ve tasrîh olunmuşidi. Kelime-i ahd lafzı tasdîke her ne kadar mutâbık ve elfâz-ı müterâdifeden ma‘dûd ve lafz-ı merkūmdan tasdîknâme mefhûmı murâd ise dahi ibtidâ-yı meclis-i mükâlemede murahhasân ve devlet-i Rusya'ya mugāyiret-i lafziyyeye nazaran mûris-i işkâl ve iştibâh olmakdan nâşî bi-mennihi te‘âlâ maslahat-ı me’mûreniz karîn-i hüsn-i hitâm oldukda münâvele olunan temessükâtın muhtevî oldığı şurût-ı ma‘kūde tarafından tasdîknâmeler ile tevsîk ve tasdîk olunmasını muhtevî izn-i sâmî-i şehriyârânem erzânî kılınması bu def‘a vürûd iden tahrîrâtında inhâ olunduğı ecilden vech-i meşrûh üzere amel ü hareket eylemek siyâkında mücâz-ı murahhas oldığını mutazammın işbu emr-i şerîfim ısdâr ve irsâl olunmuşdur. Kütüb-i mu‘tebere-i lugāt-i Arabiyye'de sâlifü'l-beyân lafz-ı ahd kelime-i tasdîk ma‘nâsından oldığı mastûr ve mukayyed ve lafz-ı merkūm eğerçi ana binâ’en ihtiyâr olunmuş olup lâkin mebâdî-i musâlahada murahhaslar taraflarından virilen temessükâta tasdîknâme ve ba‘dehu kâffe-i şurût ve kuyûd-ı müsâlemeyi muhtevî tuğrâ-yı garrâ-yı mülûkânemle tevşî‘ ve i‘tâ kılınan senede ahidnâme ıtlâk oluna geldiği fî nefsi'l-emr kavâ‘id-i mer‘iye-i düvelden olmağın destyârî-i tevfîk-i Bârî ile me’mûr oldığın umûrın akd ve tanzîmi mebâdîsinde virilüp alınacak temessükâtın hâvî oldığı şurût-ı ma‘kûde tasdîknâmeler ile tevsîk ve ruhsatnâme-i hümâyûnumda muharrer ahidnâme ta‘bîri lafz-ı reşîk tasdîknâmeye haml ve farza-i mübâderet olunmak bâbında ruhsat-ı mülûkânemi hâvî fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur.

Rusya murahhaslarının Kırım serbestiyeti husûsunda ısrârları oldığı ve eğer da‘vâlarından dönmeyüp fesh-i mükâleme sûretleri rûnümâ olur ise zararsızca kabûle ruhsat talebini müş‘irdir. 20 Ca Sene 1186

Ma‘rûz-ı bende-i inâyet-dîdeleri oldur ki:

İnhirâf-ı mizâc-ı çâkerânem bulundığımız mahallde umûm-ı belvâ kabilinden olup amma her ne kadar himye ve hıfz-ı sıhhat olundu ise bi-hikmetillâhü te‘âlâ havanın vehâmeti ve ferîd ve vahîd böyle bir emr-i azîmin haml-i sakīli ve bir alay mevcûd fen-i hiyel ve hadî‘at olan emr-i mütârekenin evzâ‘ıyla karîb dâ‘îleri ve be-tahsîs Abreşkof'un kemâl-i âr ve infi‘âlinden mütevellid ve an-asl vaz‘-ı âkılâne ile huşunet-i cibillîsinden muntazır olan husûmet ve mükâbereleri ilâve-i za‘f-ı mizâc ve leyl ü nehâr ıslâh-ı umûrun fikr u endîşesi Hakk alîmdir ki nukūd-ı nakısü'l-ayâr sabr ve şu‘ûrumı târâc itmeğle bu avârızât ve esbâb-ı natıka ve harekete kudretimi selb itmek derecelerine vâsıl ve me’mûriyet olan rüfekādan dahi da‘vâ-yı vukūfla vaz‘-ı nâ-me’mûl hâsıl olmaktadır. Eğerçi şimdiye dek bu ârızalara iltifâtla te’hîr-i maslahatı

tecvîz itmeyüp makdûrumı sarfda kusûrum olmadığı yine cümlenin şehâdeti ve ilm-i ilahî ile sâbitdir. Ancak bu tâ'ifenin yalnız bizlere mahsûs olmayup sahîh ve sakīm olan müte'allikāt ve hâşî ve etbâ' ve mevâşiye değil hikmeti nâ-ma'lûm ilçilere ve ilçilerin etbâ' ve etrâfına dahi bu gûne tazyîk-i mu'âmeleleri izhâr itmekdedirler ki vasfı kābil değildir. Hattâ iyâdemize gelen Nemçe ilçisi bir sûretde izhâr-ı infi'âl ve hilâf-ı me'mûl olup yakışmayacak evzâ'larından bir derecede müdellel şikâyet itdi ki cezâ-yı amelin dimekle teşfî tahsîline mahzûr kılmadı. Sonra mizâcından, hâlinden, me'kûlât ve meşrûbâtdan ve bu havâ-yı mesmûmla etbâ'ının mübtelâ-yı ilel-i hummeyât olduklarından şikâyetlerini tekmîlden sonra bunlar hep başımızda lâkin bu mu'âmele-i gayr-ı lâyıkadan murâdları ne ola sû'âlini ma'lûmı olmamak yemîni ile ba'de'l-mukābele pek güzel i'timâd itdim. Amma ne istiş'âr itdik didiğimde zâhirleri tâlib-i sulh ise evzâ'ları mükezzib oldığından gayrı bir kimesneden şöyle telakkī itdim ki hâlâ bunda mevcûd Pavir ve Potamki nâmına olan ceneraller ve bunlar emsâli tâlib-i irtika-yı mürâyet olan yaramaz fikirliler fîmâ-ba'd İstanbul'a dek bizlere rehbend olur yokdur, fevt-i fırsat vesîle-i dağ nedâmetdir dimek gibi kelâmlar ile Orlof'un madde-i musâlahaya olan azîmet-i sahîhesini ifsâd ve fertmareşal bu gûne fikr-i fâsidlerine bir vechle rızâ virmeyüp bu kazâyâ neticesi mechûl oldığından gayrı fîmâ-ba'd musâlahadan özge ilâc yokdur. Bu fikr ashâbının kelâmlarına iltifât iktizâ itmez dimeğle gûyâ ikisi beyninde fî'l-cümle münâfese tekevvün idüp azliyle kendü fertmareşal olmak fikrini rivâyet itdiler. Tatvîl-i müddet-i mükâleme ile imrâr-ı eyyâm büyük ilâc idi. Amma bu arzda fîmâ-ba'd tâlib-i meks-i medîd olmak telef-i vücûdı mûceb idüği zâhirdir. Zîrâ işte bende şu illet ki muhlikdir. Mukaddime gösterdi bundan gayrı Hakk te'âlâ askerinize insâf virsün havfım andandır ki ma'âzallâh âdet-i sâbıkaları gibi tefrikaya yüz tutar ise sonra bunlara cevâb dünyâda müşkil olur. Bu maddenin ilâcı Devlet-i Aliyye'nin kudretindedir. Siz bunda bulundınız askerin mizâc ve tabî'atlerınden gāfilsiz. Devletlü sadrâzam efendimiz dâ'imâ mizâc-ı asker ve kâffe-i umûr ve leşkerden sizi âgâh buyursunlar. Ana tatbîk iderek bat' u sür'atden lâzım olanı isti'mâl idersiz ve bir garîb hâl ki bunlarda me'mûl itdiğim sür'atden bedel-i te'ennî gördüm. Elbette nazarları askerinizin tefrikasına olmakdan gayrı ma'nâ yokdur. Hemân bu avârızı ve i'timâd-ı sebât-ı asker oldığını ve topları ve topcıları nâkısdır aman İstanbul'da top ve üstâd ve sür'at-i isti'mâli i'tiyâd itmiş neferât yetişdirmeğe çâre-cû olsunlar ol tarafda olan Lehlüler'ün dahi tarîk-i tahsîlini sû'âl buyursunlar. Memleketlerinin karîb mahallerinden getürmek mümkin da'vâsını iderler ise mülkümüzden mürûrlarına mâni' olur yokdur. Zîrâ Lehlü de pek hünerli topcılar oldığı ma'lûmumuzdur ve bunların virdikleri müddet kā'idesine i'tibâr itmek muvâfik-ı kā'idedir. Amma meşrebleri, mezhebleri başka âdemler olmağla ihtiyâtı elden komasunlar dimek gibi dostâne sohbetlere ve iki vezîr tertîbleriyle nizâmlarına ziyâde istihsânlar ve devâm ve bekāsı du'âsıyla tâzeden tâzeye fütûrları ilâclarına tekayyüdlice mu'âlecelere himmet-i aliyyelerini niyâz sûretleri hitâmına müte'âkib Prusya ilçisi

dahi iyâde resmine ri‘âyet zımnında geleyor. Uzakdan müşâhede olundukda kendüsiyle ma‘hûdâne kulunuz yasdığa ziyâdece ittikâ ve inhirâf-ı mizâc alâmâtı izhârını icrâ mukaddimâtını temhîd tamamında gelüp kendüye mahsûs evzâ‘-ı dostâne ile efendi perhîz itmez, vücûduna bakmaz, çok fikr ider. Bunlar niçün niçün Allâh'[ın] didiği olur didikde perhîze kemâl-i ri‘âyetime şâhidim çokdur amma didikleri gibi bu mahalde fikrime kimesneden imdâd görmemeğle hodencûd olan efkârıma nihâyet yokdur. Ale'l-husûs Abreşkof dostumuzdan bunun gibi bîgâneden dûn kat‘â bizi bilmez mu‘âmeleden ve ma‘nâsı olmayup gayr-ı lâyık oldığı aklen ve ehl-i insâf indlerinde ma‘lûm olan bu gûne tazyîkden hak budur ki hâtırım perîşândır. Allâh encâmını hayra mübeddel eyleye didiğimde tercümân-ı mükâlemenin câhil oldığı Nemçe lisânı üzere ikisi çok söyleşdiler. Ma‘nâ ma‘lûm değil ise infi‘âlâne evzâ‘lar zâhir olmağla encâmında efendi hazretleri müte’ellim olmasun Abreşkof da bu mu‘âmelesinde mecburdur. Kaldı ki tazyîkde müsâvîyiz tâ‘ûn havfından nâşîdir didikde Sübhânallâh muzâyaka erbâbına tâ‘ûn ta‘arruz itmediğini bilmez idim. İlçi beg dostumuz mu‘ammer olsun bize bir mes’ele öğretdi didiğimde ba‘zı mertebe münfi‘âlâne hande ile hemân işinize nazar buyurun çünki geçen meclisde arz itdikleri **[28a]** mevâdd-ı sülüseyi mübhem zikr itdiler siz de tâlib-i tafsîl olmakda acele buyurmanız dimesinden ma‘ânâ-i muhtelife münfehim olmağla bundan ilçi beg dostumuzun murâdı ma‘lûm olmadı. Mizâcımda dahi inhirâf manzûrlarıdır. Bundan ne gûne ma‘nâ murâddır ta‘bîriyle mukābele olundukda siz istemeniz anlar tafsîl eylesünler didi. Tafsîl istemeğe mizâcımın tahammüli yoğiken anlar bir tarafdan mevâdd-ı sülüseyi kabûl iderler ise mükâleme idelim, haberlerini gönderirler bu kabûl didikleri şey ba‘de'l-ilm mi olur yohsa kable'l-vukūf mı olur ez-cümle madde-i sâniyede tazmîni Devlet-i Aliyye sefere bâ‘is olmağla ta‘bîriyle mukayyed kıldılar. Bu maslahat kime nihân ise sana, bana, Abreşkof dostumuza ayândır. Mûceb-i mu‘âdât ne oldığı hakkāniyet üzere mükâlemede her kangı taraf üzerinde kalur ve hakīkat-i mâcerâya vâkıf olan bî-taraflar adâlet üzere kime hükm iderler ise tazmîne muhâlefet itmemek şartıyla temessükleşmek mümkindir. Beş sene ale't-tevâlî Devlet-i Aliyye'nin ba‘îd ve karîbine âteşler virmek esbâbını isti‘mâlde kusûr itmediklerinden sonra ta‘kîb-i müttefikīnde zuhûr iden mu‘âmeleler ve on beş yirmişer sâ‘at hudûdları tecâvüz ve Kimfor Mayorlar taraflarından serhad muhâfızı vezîre yazılan kâğıdlar mazmûnlarında olan kelâmlar, Boğdan Voyvodası'na mültecî olan müttefikleri rızân ile virmezsen şöyle ideriz böyle ideriz dimek gibi vaz‘-ı ihâfeler ve hücûmlar ne tîz unuduldı. Hele Abreşkof dostumuz ile bizim bu ma‘nâlar hâtırımızdadır ki kendüsi bu tezkireleri ve bu mu‘âmeleleri gördiği ve işitdiği gibi insâf ve hayırhâhlığı muktezâsı üzere perîşân-ı hâtır olup me’mûrlara inkisârdan sonra çünki iki tarafın hayr u selâmeti talebinde benim dahi kusûrum yoğidi. Kendü ile sözi bir araya koyup kendüsi me’mûrlara şedîd kâğıdlar yazmak, ben dahi eşhâsdan ketm itmek tedbîrine berâberce karâr virdik didiğimde o vakt o mayorı te’dîb itdiler mukābelesine belî ana müte‘âkib halkdan

ketmi mümkin olmayan Balta Vak‘ası ve hân kortesinin top ile tahrîbi ve halkın bi'l-cümle emvâli gāretleri zuhûr itdi. Hattâ kendüler devlet-i münsife olmağla nâ-mübârek Balta Vak‘ası ta‘bîriyle âlemlere neşr itdikleri beyânnâme mazmûnlarında i‘tirâf itdiler. Bu takdîrce esbâb-ı mu‘âdât ma‘lûmdur lâkin şimdi bu meclisimiz iki devletin tasfiyesine müte‘allik olmağla sebeb-i müsebbib şu bu zikri yarelere tarîk makāmından olmağla biz da‘vâları mukaddere havâle ile terk idüp hükm-i kazâ ve kader mübrem imiş dimeğle arzâ-yı nefs itmişidik. Kendüler vâkı‘ın hilâfı olan da‘vâyı tenvîr ve üzerimize bırakmak ve bu tarîkle tazmîni kabûl ider misiz dimek ibrâmlarına binâ’en bu maddeye müte‘allik hâlâ size olan nakl-i sahîhim tabî‘at-ı umûra âriz olup bâ‘is-i tekevvün olan mefâsid deryâsında bir katredir. Hemân şimden sonra bizlere, anlara lâzım olan bu keyfiyetleri mukaddere atup yârelere merhem insâf ile tedbîr itmek sizlere dahi lâyık olan eczâ-yı salâhı iki tarafa sevk ve tergīb oldığı câ-yı irtiyâb değildir deyüp hayr ile netîceye bi'l-ittifâk du‘a olunup ferdâsı olan mükâleme-i sâlise mübâhisi fi'l-cümle başı örtülüce olmak ve ziyâde tesrîh kasd olunmamak mersûmun tâlib-i tafsîl olmanız kelâmı muktezâsına ri‘âyetden nâşî ve bu sohbetleri tamamca ifâdesi mülâhazasına mübtenîdir. Mukaddem vârid olup eser-hâme-i inâyet-masîrleriyle merkūm olan bir kıt‘a kā’ime-i aliyyelerinde irâ’e-i tarîk-i müsâberete müte‘allik olan vesâyâ-yı seniyyelerine ve keyfiyet-i asker ile hareketden olan mahzûr-ı vâride ve zimmet-i devlete îcâb idüp a‘dâ muvâcehesinde terâkim iden mevâcib gā’ilesi vehâmetinden cenâb-ı Hakk'a ilticâ ve i‘tisâmla isti‘âzelere müte‘akib ol ki makdûr-ı beşerdir sarfda kusûr itmez ve şân-ı Devlet-i Aliyye'ye lâyık maslahat görilür ise febihâ ve ni‘met. Ma‘âzallâh me’mûllerin hilâfı zuhûr ider ise Hüdâ-yı müte‘âl kerîmdir ta‘bîrine gelince dört kitâblık söz ba‘dehû tatvîl-i kelâm iktizâ itmez. Hemân peyder-pey i‘lâm-ı vâkı‘ât fermânlarının kesret-i mu‘ayenesi mütâla‘asıyla dağdağaya düşmesem dahi elbette tatvîl-i kelâm tatvîl-i müddeti tatvîl müddet bunun gibi mevâcibi virilmez. Kalîlü'd-diyâne ma‘dûmü'l-hamiyye askerin tefrikasını mûceb oldığı ma‘nâsı münfehim olmağla Nemçe ilçisinin tergīb ve müzâkeresi o zümre kullarını bu ma‘nâdan ve askerin mizâcı muktezâsından dem be-dem âgâh ve şân-ı devlete lâyık bu def‘a maslahat görmek kulunuzun değil cümlenin hâric-i üs‘ ü iktidârı oldığı kazâyâ-yı müsellemeden olmağla o teklîf-i aliyyeleri gerek ca‘lî ve gerek tabî‘î ve hakīki kangı nev‘inden ise kullarının hükm-i sevdâ ile mülâhazada olan mecbûriyetime merhameten afvî ve tabî‘at-ı vakt ve mizâc-ı maslahat ve nifâz-ı hazîne ve fesâd üzere olan asker ve fütûr cümle bu avârızâta tatbîkle bir gûne üs‘atlice ruhsat tahsîline inâyet-i aliyyeleri vâcib ve yine kulları o sermâyeyi cândan azîz tutarak artırmağa ve diyânetim, emânetim muktezâ-yı sadâkatimle ziyâde ziyâde hıfza mükibb olacağım vâkıf-ı serâ’ir-i zemâyirin ma‘lûmı ve kulûb-ı cümlenin bu ma‘nâ-yı hakīkiye bî-garezâne ve münsifâne şehâdetleri ümîd-i çâker-i sadâkatkârîdir, fermân veliyü'l-emr efendim hazretlerinindir.

Def‘a-i sâlisede akd olunan meclis-i mükâlemenin mahsûlidir.

Mah-ı Cemâziye'l-evvelînin on ikinci Çeharşenbe güni Rusya murahhaslarıyla bi'l-muhâbere sâ‘at üçde mahall-i mükâlemeye cem‘ olunup tarafeynden resm-i âşinâyî dostâne icrâ ve ibgā olundukdan sonra Rusyalu'nun murahhas-ı sânîsi Abreşkof meclis-i mükâleme-i sâniyede esâs-ı bünyân-ı musâlaha olmak üzere takrîren ve tahrîren arz eyledikleri mevâdd-ı sülese-i mecellenin makbûliyetinden sû’âl ile feth-i derîçe-i makāl eyledikde tarafımızdan dahi kable'l-ilm kabûlün adem-i cevâzı îrâd birle istîzâh olundukca îzâhı kabûle ta‘lîk eyleyüp bu zemînde tarafeynden vâfirce medd-i rismân-ı makāl terâzû-yı tedkīk ile harekete iştigālden sonra mevâdd-ı merkūmenin redd ve kabûlı şıklarından birini ihtiyârda pâ-bercâ-yı ısrâr olmalarıyla evvelâ sebeb-i hisâmın izâlesi husûsı bizim dahi matlûbumuzdur lâkin sebebler der-miyân kılınup ma‘lûm olmadıkca def‘ ve izâle müzâkeresi adîmü'l-imkân olmağla bu bâbda sebeb-i hisâm beyân olunup ba‘dehû müzâkere ile iktizâsına müdâfa‘ası îcâb iden müdâfa‘a olunsun deyu tarafımızdan ba‘del-mukābele bu dostunuz bu ana gelince bu gûne umûr-ı cesîme müzâkeresinden kenâre-gîr tebâ‘üd oldığıma binâ’en müddetü'l-ömr kavâ‘idiyle dahi âşinâlığa meyl ü rağbet itmemek hasebiyle rüsûm-ı mükâleme ve fünûn-ı redd ü kabûle memâresem olmadığı ecilden kusûrumun afvı bu muhlisleri hakkında hâsse-i lâzıme-i hatırîleri üzere sebkat iden muhâfaza ve delâletleri muktezâsıdır. Bu müzâkerelerde zuhûr iden kusûrumı adem-i vukūfuma haml ile iğmâz oluna mukaddimesi bast olunarak sebeb-i hisâmın îzâh ve tafsîli mütâlibe olunmağla müdde‘â-yı kadîmelerinden olan tâ’ife-i Tatar'ın sebebiyetlerin der-miyân itdiklerinde mâcerâ-yı mu‘âdât ma‘lûm iken bir alây bî-günâha nisbet eylemekde ben cenâb-ı Hakk'dan havf ve istihyâ ider ve dostluğa binâ’en size dahi idik diyemem mu‘âmelesine Abreşkof şimdi olmadılar ise sâbıklarda olurlar idi. Mukābelesini itdikde hele anlar çok zamândan beru uslandılar. "El-mâzî lâ yüzker" zîrâ Haydamak Kazakları anlara çok rahmetler alurdı ve acâyib nakışlar gösterdi didikden sonra ma‘kūl ve meşrû‘a mutâbık ve mülk ü devletin hıfzına müte‘allik nizâmlarında inşâ’allâhü te‘âlâ i‘timâd gelecek vaz‘lar icra ve ibkā‘ olunur ta‘bîrleriyle mukābelemize serbestiyetlerinden gayrı ilâc bizlere şifâ virmediğinden başka bizim imparatoriçemizin bu def‘a **[28b]** anları her dürlü te’dîbe iktidârı derkâr iken şefkat eyleyüp anlar dahi serbestiyete hâhişkâr olduklarına binâ’en serbestiyetlerine nizâm ve karâr virüp ve bu keyfiyet cümle indinde sâbit ve pezîrâ-yı istikrâr olmağla şimdi ilgāsı kābil değildir şeklinde netîce-i merâmların izhâr itmeleriyle tarafımızdan dahi hadd-i evsat-ı i‘tidâlden mu‘âmele-i dostâne ile kānûn-ı münâzara-i akliyyeye ri‘âyet olunarak tarafeynden îrâd olunan süferâ ve küberâdan sonra ri‘âyet husûsunda hukūk-ı mülûk efrâd-ı benî beşere kıyâs olunmadığı cümle düvel ve âhâd-ı sâ’ire indinde kazâyâ-yı müsellemeden iken şimdi imparatoriçe hazretleri bir pâdişâh-ı âlîcâhın ri‘âyet-i hakkını terk ile el-yevm müstevlîsi oldığı Tataristân ahâlîsinin sıyânet-i hâtırları mülâhazasını eylemek tecvîz olunur mı kelâmından sonra Rusya murahhasları tazmîn maddesine sarf-ı kelâm ile bu madde mevâdd-ı merkūmeyi kabûlde size bâ‘is-i tereddüd

oldı didiklerinde mukaddemâ Der-aliyye'de Prusya ilçisinin Rusya Devleti tarafından vekâlet da‘vâsıyla tazmîn maddesini îrâd eylemesinden sûret-i müzâfât rünûmâ olup ve bu makūle zuhûr iden maslahat-ı hayriyeye meyl ü rağbet eylemeyenler cenâb-ı Bârî'nin mebgūzı olacağı muhakkak olmakdan nâşî min-gayr-i kabûl devletimiz tarafından bu maslahat-ı hayriyenin müzâkere ve tanzîmiçün bu mahalle ib‘âs olunduk. Binâ’en-aleyh imparatoriçe hazretleri dahi siz dostlarımızı bu sûretde me’mûr ve ta‘yîn eylemişdir. Hayâl iderken şimdi madde-i merkūmede îrâd olunan sûretle Prusya ilçisisinin îrâd eylediği sûretin miyânesinde mugāyeret-i külliye zuhûr eyledi. Eğer tarafeynden hakkāniyet ve insâfa ri‘âyet olunur ise mîzân-ı akl ve şer‘ ile sencîde ve muvâzene olunarak İnşâ’allâhü te‘âlâ tanzîm olunur didiğimizde tayy-ı tomâr tafsîl ile bakiyye-i mükâlemeyi mülâhazaya ta‘lîk idüp meclise hitâm virdiler. Ba‘dehu tevdî‘ ve müfârekat içün hareket ve kıyâm olundukda serbestiyet husûsunun ref‘ ve ilgāsı ta‘assurını sahîfe-i sâmi‘amıza sebt ve ilkā irâdesiyle imparatoriçemiz tâ’ife-i merkūmeye kemâl-i şefkat birle serbestiyetlerini cümle muvâcehesinde tanzîm ve te’kîd eylediği kâffe-i mülûkün ma‘lûmları olmağla tağyîri adîmü'l-imkândır kelâmını îrâdlarında ma‘lûmları oldukda istihsânımı eylediler belki pâdişâh-ı âlîcâhın hâtırına ri‘âyeten tâ’ife-i merkūmeyi siyânet eyledikleri rivâyât-ı imparatoriçe hazretlerinin evzâ‘-ı münsifânesi amârâtından add olunmağla şimdi hâlet-i asliyyesi üzere ibkā mülûk-i sâ’irenin ri‘âyet-i hâtır-ı hemcivâriye mülâhazalarını mü’eyyed olmağla cümlenin tahsîn eyleyeceği bî-iştibâhdır. Kelâmı inhirâf-ı mizâc beyânıyla ba‘de't-tezyîl tarafeyn karârgâhlarına nakl ve tahvîl eyledi. Şimdiye dek takrîr ve kelâmlarından bidâyet-i emrde her ne kadar hiffet ve mülâyemet me’alleri münfehim ise dahi merkez-i ısrârda sebât ve karâr eyleyecekleri dirâyeten ve rivâyeten etvârlarından zâhir olmakdadır. Hattâ Abreşkof'un tarz u hareketinden sûret-i münfa‘ilânesi vücûh ile istidlâl olunduğından başka Osmân Efendi'ye muhabbetim ber-kemâl olmağla başım üzerinde yeri var ancak şimdi Devlet-i Osmâniye tarafından murahhas olmağla kendüye Osmân Efendi deyu bakmayup Devlet-i Osmâniye murahhasıdır nazarıyla nazar ideyorum didiği Prusya ilçisi tercümânı rivâyetidir. Hakk te‘âlâ Prusya ilçisinin metbû‘ ve avânıyla her dürlü belâsını âcilen virsün. Devlet-i Aliyye içün adem-i nizâm ve mugāyiret kılup nâme ve bu avârızâtla min külli'l-vücûh tâlib-i sulhdür muhâlefet vaktlerinin hilâfıdır dimek gibi kelâmları sâmi‘a-i haşînelerine ilkā itdiği hem zâhir ve hem bu tarafa dahi biz bunı aslından söylemedik hemân Tatar maddesine müsâ‘ade görmedikleri gibi def‘-i meclis iderler kelâmını kulunuza ifâdeden hazer ve mücânebetle tercümânı Raçibi(?) Yakvaki'ye ba‘de'l-meclis gelüp usûl ile tefhîm eylemiş. Bu hâlet fi'l-asl kendüden mesmû‘ olmuş oldığına binâ’en meclisde müdâfa‘ayı sehl-i mümteni vâdîlerin refk ve mülâyemet edâlarıyla memzûcâ takrîr ve bu fende cehâletimiz ile muhâfazaları va‘dlerini dahi tekrîr eyledik. Hakk te‘âlâ hüsn-i hâtime ihsân eyleye, âmîn. **14 Ca Sene [1]186**

Rusyalu'nun Kırım maddesinde ısrarları kemâlde oldığını müş‘ir meclis-i sâlisden sonra vürûd iden kā’imedir.

Devletlü Efendim

Meclis-i mükâleme-i sâliseye mazmun-ı mazbata kâfildir. Eğerçi bu emri tasfiye içün meclisden devr-i umûra muharrem olmağla mecbûr olan devletler ilçilerine kā‘ide-i mer‘iyyemiz üzere Yakvakiyi gönderüp bu Tatar maddesinin mahzûr-ı akliyesini hayr ve salâh fikriyle şöyle bırağalım zîrâ ben bu mahalle muhâlefet ve mukābere içün gelmedim. Amma bu emrde bizler içün mîzân-ı şer‘ vardır. Havsala-i şer‘-i şerîfin almadığını pâdişâh-ı İslâm kabûl idebilür mi ve itmek mümkin mi değil mi bilürler iken niçün tarîkiyle beyân idüp beynimizden bu mebahisi kaldırmağla tasfiyeye himmet itmiyorlar. Bu bir eski da‘vâdır, Devlet-i Aliyye'de tâlib-i hayr ve salâh olan ukelâ-i mütekaddimîn ol vakt şerr-i kalîl tahtında olan hayr-ı kesîri taleb itmedikleri acabâ esbâb-ı gurûrdan addolunan gālibiyet fikriyle mi yohsa fikr-i sahîh-i şer‘iyle mi idi? Cümle indinde dünyâ nâ-pâyidâr ve baht dahi gâh-ı bîdâr ise gâh-ı nâz itmeğle hilâf-ı me’mûlî izhâr idegeldiğini âkıl ve gāfil bilür. Amma bu seri‘u'l-intihâ oldığı müsellemü's-sübût olan meşakkat-i dünyâyı vaktin Hâliki bir kaç günlük ömr içün kabûl ider de dâr-ı karârda mezheb-i hakkamız muktezâsı üzere azâb-ı lâ-mütenâhîyi ihtiyâr mı ider? İşte ol zamân Tatar'dan Rusya Devleti'nin şikâyeti indlerinde sahîh iken irâha-i mülk-i hemcivârîyi bu sûretle irâdeye imkân olmayup Tatar'ı men‘ ü zecr tarîkiyle te’mîn ve tasfiyeye sa‘yları şer‘-i şerîfin men‘i ve adem-i müsâ‘adesi sebebiyle idi. Fiten-i hurûb-ı müstemireden Hakk te‘âlâ bu iki devleti hıfz eyleye kelâmları misüllü haber ile Yakvaki'yi gönderdim. Şimdi Rusya murahhaslarının evzâ‘ından me’mûlüm akd-ı meclis-i cedîdede ba‘zı i‘zâr beyânıyla şîve itmek veyâhûd hemân sarâhaten bu maddenin efendi tarafından kabûlı haberi gelmedikce bî-fâ’ide olan mülâkātdan muhteriziz dimek vaz‘ları muntazırdır. Eğer böyle bir alâmet zuhûr ider ise yine in‘ikād-ı meclis tarîkiyle sanâyi‘-i akliyye icrâsında kusûr tecvîz olunmayacağı ma‘lûm ancak alup satmazlar ve cibili olan inâd u mukâberede tesebbüt gösterüp bu maddeye ısrârları burhâna muhtâc olmayacak vechle nümûdâr olur ise encâmında gerek taraf-ı saltanat-ı seniyyeden ulemâ-i âlâm hazerâtının tecvîz ve müsâ‘adeleri ve gerek mübâ‘ide mülâhazaları i‘tibârda müsâvî olup mutlakā matlûb buyurılan imrâr-ı vakt hâssesi bulunsun içün nihâyetü'n-nihâyede eğerçi ben böyle kelâmı işitmekden dahi müctenibim. Amma bu serbestiyet-i Tatar da‘vâsını tasvîr itsünler, mîzân-ı şer‘ ve akl ile sencîde ideyim. Bunun içün bir tarîk bulunur ise ola ki Cenâb-ı Kibriyâ bizler yüzlerinden bu iki devleti ve bu iki devlet sebebleriyle tarafeynin sermâye-i mülk ve devleti olan ibâdullâhı halâs idüp hilâfından mebgūz-ı Hakk ve menfur-ı halk olmakdan kendüye ilticâ iderim dimek gibi mu‘âmelelere bakalım ne gûne mukābele iderler. Tasvîr-i da‘vâya sûret-i rızâ ile tahrîr murâd iserler ise ol vakt yine izâle ma‘nâsına isti‘mâl itdikleri tasfiye sûretleriyle müdâfa‘alarından sonra zararsızca mertebelere mütenezzil oldığı hâlde pek güzel işte bu hâlet

imparatoriçe hazretlerinin eslâfına müyesser olmadı ve mülûk-ı Avrupa miyânında bu iftihâr kâfî ve cümlesini dâğdâr itmeğle vâfî olmağla gayr-ı mübâhis mülkde bu mertebe ile iktifâ ider ve fîmâ-ba‘d arâzî ve iktâ‘ ve kılâ‘ ve bükā‘dan ve başa çıkmayacak **[29a]** ve da‘vâlardan destkeş ferâğ olur ve bundan sonra semere-i sulh ü salâh olan i‘mâr-ı mülk ve ticâret mübâhisiyle seri‘an tanzîm-i umûra meşgūl ve bu mesmûmiyeti cümle indinde zâhir olan vehâmet-hevâdan kurtulup iki taraf dahi *"el-avdü ahmedü"* dimeğe râzı olursunuz, olmuş bitmiş gibi farz ider ve inşâ’allâh ucâleten cevâblarını getürdürüm dimeğe rızâ var mı? O tarafda tabî‘at-ı maslahatla vakt ve hâl ba‘de'l-mîzân kabûl bulunmadı. Yine bunlara ne hikmetdir ki devletiniz içün evvel ve ahir hazz u nasîbimiz mu’âheze ve sitem olup ve devlet-i İslâmiye'de buna mesâğ oldığını ve sana usûl ve fürû‘-ı şer‘î gâhî tefehhüm-i ulemâ tarafından â‘lem-i belde olanı sûret-i terhîsde terfîk itmişler iken senin içün bu irtikâb ve bu cesâret ne gûne fikr tahtındadır mu‘âmelesini gördük. Vaz‘-ı münfa‘ilânesiyle yine ıslâh-ı emre müceddeden mu‘âlece kaydında olmakda müsâ‘ade görürsem ve bu mülâhazâtı icrâ mümkin olur ise hıdemât-ı dîn u Devlet-i Aliyyede fîmâ-ba‘d nefs-i âcizânemi kayırmam, her dürlü meşakkate ilzâm itdim. Hava mesmûn mekan-sicîn-nişân ne ise ne Allâh-ı azîmu'ş-şân'a i‘tisâm ile ihtiyâr-ı semt-i müsâberet iderim. Bunların evzâ‘larına nazaran bu mefhûm-ı mülâhazât ve hamiyye kabîlinden oldığı alâmâtı dahi istiş‘âr olunmadı değildir. Lâkin arz ve istîzânda zarar olmayup âlim-i mesâ’il-i marziyye olmak fâ’ideden hâlî olmamağla bu mes’elem cevâbı sebk-i veliyü'n-ni‘amîleri gibice tumturak-ı elfâzdan sâde ma‘nâsı mütehammilü't-tarafeyn olmakdan âzâde irâde-i kat‘iyye ne yüzden ise kulları âgâh olmak vâcibesi icrâ buyurulmak bâbında fermân efendimindir. Kaldı ki bir-hâl dahî dâhil-i zamîme-i mülâhazadır ki ya imrâr-ı vakt-i muhârebe ile veyâhûd bunlardan olan mu‘âmele mütâla‘asına göre ma‘âzallâhü te‘âlâ bu mukaddimâta kulak tutmayup mücerreb oldığına i‘tibâr ile selben ve icâben cevâb talebinde ısrâr ve meclis bilâ-semere olmak amârâtı hüveydâ vü âşikâr oldukda bunlar bizi Yergögi'ye göndermek masrafından ibâ idecekleri bir delîlden sonra Abreşkof tarafından tatarlar bundan sonra tamamca ücret virsünler tenbîhâtını tercümân-ı mükâlemeye gönderdiğinden müstebândır. Tatarlar dahi bu tarafdan hıdmetlenmek fikriyle geleyorlar. Bunun nizâmı ve İbrâ’îl önünden karîbi olmamağla o tarîkle insirâfdan gayre sûret-i rızâ göstermeyecekleri mülâhazât-ı vâride oldığına amârât şâhid ve o câniblerde i‘mâr dahi fâkıd olmağın lâzım olan araba ve bârgîr ve akçamız ile bulacak mertebe zehâyir nizâmının şimdiden tehiyyesine inâyet-i aliyye-i veliyü'n-ni‘amîleri derkâr ve Hırsova ve Maçin ve semt olan kenârlara karîb mahallerde âmâde oldığı mekârim-i behiyyesi iş‘âr buyurulmak temennâsıyla lüzûmu olan eczânın bir kıt‘a defteri ve bu def‘a merfû‘ pâyigâh-i devlet-karârları kılındı. Hitâm-ı meclis-i sâliseye karîb bir münâsebetle elhamdülillâh bir böyle meclis-i safvet-celîsin in‘ikādı ahd-i karîbde görildi. Tarafeyn mahz-ı hayr ve tâlib-i hayr-ı âlem ve avâkıb-ı beyn olmak memdûhesi üzerine mahlûkdur böyle menfi‘ meclis değil. Şer-i kesîr hayr-ı kalîl üzerine

mahlûklar mecâlisi dahi bilâ-semere münfesih olmak gayr-ı mesbûk diyecek mertebededir. Bu takdîrce bizlere lâyık olan hayrı icrâ ve izhâr ve siz dostlarımız ile inşâ'allahü te'âlâ memnûnen matbûben müfârekatle dostluklar ve muhabbetler ma'nâsına ilâ ahirü'l-kıyâm i'tibâr itmek dergâh-ı kāziyü'l-hâcâtdan mes'uldür. Makālâtımıza da'vâ-yı müsâbakatle mukābele itdiler. Mukaddem virilmesi mülâhaza olunan takrîr mazmûnı tağyîr ve zarûret mess ider ise virilmek vechleriyle te'hîr olunmağın sûret-i cedîde firistâde-i savb-ı mekârim-i hamîdeleri kılındı, fermân efendimindir. Bu Tatar serbestiyeti maddesinin büyük da'vâcısı Prusya ilçisi oldığı Yakvaki'ye olan ma'âmelesi takrîrinden müstebândır. Mukaddemâ bunlara yaranmak içün mümkin da'vâsını itdikde iştibâh olmadığı o hâ'in kâfir oğlanın İstanbul'da ba'zı hoca fesâdlarından tarîk tecvîzi teşrîfât bu tarafdan olmak, hutbe ve sikke-i pâdişâh-ı İslâm nâmına okunmak sûretleriyle mahzûr-ı şer'î mündefi' mes'elesini cühelâ-yı kavmden telakkī idüp meclis sızındısı oldığını câ be-câ söyler ve ol vakt virilen cevâb-ı selbî ile sûreten melzûm olur şeklinde idiğinden ma'lûmdur. Bu mertebeye vâsıl oldukdan sonra ednâ masrafla tashîh-i mes'ele belki nakl-i sarih ile tahkik-i makām dahi cibilliyetinde olan husumet-i dîniyesinden ba'id değildir Hakk Te'âla bed-hâh-ı devleti zehârif-i dünyeviye ile metâ'-ı bakiyye müstebdillerini *eynemâ kânû* makhûr ve müdemmer eyleye, âmîn. 14 Ca Sene [11]86.

Kenâr

Meclis-i mükâleme-i sâlise müzâkeresini devleteyn ilçilerine takrîr u beyân içün irsâl olunan Yakvaki'nin ba'de'l-avde muhâverât-ı kesîreyi müştemil takrîri kaleme alınup sûreti meb'ûs-ı savb-ı inâyetleri kılınmak üzere tebyîzine eğerçi ihtimâmda kusûr olunmayup ancak tatar bendelerinin pâ-be-rikâb-ı azîmet olması sûret-i merkūmenin vak'a-i âhirâya te'hîrini iktizâ eyledi.

Bu dahi Osmân Efendi tarafından vürûd iden kā'imedir.

İnâyetlü re'fetlü efendim

İki gün mukaddem sadrâzam tarafına ve hâkpâ-yı hazret-i kā'immakāmîye ve taraf-ı sa'âdetlerine mahsûl-ı meclis ve bi'l-cümle vukūfât ve mukteziyât tahrîr ve Ömer'in kâğıdı derûnunda irsâl olunmuşidi. Meclis-i mükâleme-i sâlisede cevâb-ı [u]lemâdan icmâlen mübâhese olunmağla tafsîlden udûl vechleri ve kusûr-ı keyfiyât bu def'a cânib-i âlî-menâkıb-ı hazret-i sadr-ı âlîye iki kıt'a kā'ime-i müfassala ve mazbata ve Yakvaki'nin ilçilerden telakkīsi takrîri ve mukaddemce virilmesi mülâhazasıyla olan takrîr mazmûnunun bi'l-iktizâ tağyîri ile kālib-i ahara ifrâğı sûreti merkū'-ı savb-ı sâmî-i sedâret-penâhî kılınup fakat bir kıt'a kā'ime sûreti ihrâc ve irsâline mizâcda vaktde müsâ'adeye imkân oldı. Aynılarını göndermeleri mülâhazası ve Hakk alîmdir ki adem-i kudret iktizâsı afv mütâla'asını takdîme bâ'is olmağla kusûrum karîn-i mağfiret ve ifâdesiyle âgâhiyeti mûceb mevâddı serî'an ve müte'âkiben inhâ ve işâret buyurmaları niyâz-ı mahsûs-ı bendegîdir, lütuf sultânım hazretlerinindir. 14 Ca Sene [1]186

Kenâr

Mürüvvetlü efendim,

Yakvaki'nin ilçiler ile olan mücâvebe takrîri irişmediğinden sadrâzama dahi i‘tizâr olundu. Karîben inşâ’allâh irsâl olunur.

Mutavassıt ilçilerin meclis-i mükâlemeye adem-i duhûllerine dâ’ir Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin ilçiler ile güzerân iden mübâhesesidir. 20 Ca Sene [1]186

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelî'nin altıncı Pençşenbe güni Rusya murahhaslarının tercümânı Peni gelüp dün devleteyn ilçilerinin kangı tarafdan mahall-i mükâlemeye da‘vetleri iktizâ eylediğini sû’âl eylediğimizde cevâbından ilçiyân-ı mûmâ-ileyhümâ mütavassıtlar olmayup inzimâm-ı himmetleri ta‘bîriyle me’mûriyetlerine binâ’en meclis-i mükâlemeye idhâl olunmayacakları münfehim ve Rusya murahhaslarının ruhsatnâmeleri sûretleri tercüme itdirildikde ilçiyân-ı mûmâ-ileyhümânın gerek tavassut ve gerek inzimâm-ı himmet sûretlerinden biriyle mezkûr olmadıkları müstebân olmağla ilçiyân-ı mûmâ-ileyhümânın tercümânları taleb ve istiknâh-ı keyfiyet içün ilçilerine irsâl olunduklarından sonra Prusya tercümânı gelüp ilçinin Nemçe ilçisi ve Rusya murahhaslarıyla bi't-telâkkī inzimâm-ı himmetleri mülzem olduğını beyân ile meclis-i mükâlemeye adem-i duhûlüni ihbâr idüp ancak Nemçe tercümânı gelmeyüp ve tekrâr da‘vet ve talep ile dahi celbi kābil olmayup ve meclis-i mükâlemede dahi Rusya murahhaslarıyla gice mülâkāt ve müzâkere eyledikleri zikr olunmağla istiknâh-ı keyfiyet ve tashîh-i **[29b]** me’mûriyetleri zımnında ba‘de'l-mükâleme başka başka tahrîr olunan iki kıt‘a takrîr ile tesyîr eylediğimiz Mükâleme Tercümânı Yakvaki varup ba‘de'l-avde bu gûne takrîr ider ki: kulunuz efendimin tarafından me’mûren vardığımda çadırında bulamayup hâric-i haymesinde kā’imen mülâkāt eyledikde devleti tarafından sonradan misâfiren vürûd iden ceneral bile olmağla bir mikdâr âfâkī sohbetden sonra cenerâl-i mesfûrdan müfârekat ve kendü ile ma‘an çadırına ba‘de'd-duhûl ilçi-i mûmâ-ileyh bu ne keyfiyetdir bizi efendi hazretleri meclis-i mükâlemeye da‘vet eylemedi deyu düzd-çalak gibi bast-ı mukaddime-i mugālata eyledikde kulunuz bu gûne cevâb eyledim ki: "siz bir iki seneden beru Devlet-i Aliyye'ye gâh tavassut ve gâh inzimâm-ı himmet me’mûriyeti da‘vâlarıyla dostluk ve sadâkat arz eylediğinize binâ’en Devlet-i Aliyye dahi bâr-girân levâzım ve mesârifinize tahammül birle tetmîm ve ba‘de'l-hitâmü'l-müsâlaha dostâne levâzım ikrâmımız husûsunu dahi tasmîm birle Âsitâne-i aliyye'den sizi yüklenüp getürdüğümüze binâ’en ba‘de'l-vüsûl bizi fedâ idüp Rusyalu tarafında ihtiyâr-karâr eylemenizi dahi zâhiren maslahat-ı me’mûremize müte‘allik ba‘zı gûne müzâkereler ile teshîl-i umûra sa‘y idersiniz me’mûlünde iken henüz bu mahalle vusûlünüz bir haftayı tecâvüz eyleyüp siz temşiyyet-i maslahata dâ‘ir bir harf müzâkeresine sarf-ı zihn eylemeyüp böyle kendü âleminizde olmanız sizin şânınıza düşer mi ve siz tavassut ve inzimâm-ı himmet da‘vâlarını iderken Rusyalu'nun ruhsatnâmelerinde kat‘â zikr u tahrîr olunmadığınızdan efendi hazretleri tashîh ve

tahkīk-i madde içün sizin Prusya ilçisinin tercümânlarını çağırup isti‘lâm içün tarafınıza gönderdikden sonra Prusya tercümânı gelüp bu gice Nemçe ve Prusya ilçileriyle Rusya murahhasları sâ‘at beşe dek cem‘ olup müzâkere eylediklerinde inzimâm-ı himmet ile ikisi de mülzem olmağla bu sûretde meclis-i mükâlemeye duhûlleri iktizâ eylemeyüp fakat sa‘b olan maddenin teshîline himmetleri münzemm olacakdır deyu cevâb virüp sizin tercümâna tekrâr haberler göndermeğle getürtmek mümkin olmadı ve meclis-i mükâlemede dahi bir iki sâ‘at mikdârı bu sohbet güzerân idüp efendi hazretleri anlar gibi dostlarımız iki büyük devletlerin tarafından me’mûren gelmeleriyle anları dahi emr-i mütârekeye muharrem eylememek münâsib değildür deyu sizin devletlerin nâmûsunı ve hâtırlarını siyâneten bu kadar sevk-i kelâm ve sizlerin ri‘âyetiniz emrine ihtimâm eylemişler iken sizin bu gûne vaz‘ u hareketiniz devletinize ve size şe’n ü âr îrâs eylemez mi? didiğimde ilzâm oldığımızı kim didi, aslı yokdur. Ben anlar ile mülâkāt eylediğimde meclis-i mükâlemeye adem-i duhûl ile mülzem olmadı lâkin devletime tahrîr ideyim deyu cevâb eyledim dimeğle kulunuz dahi Prusya tercümânı haber virdiğinden başka murahhaslar dahi hîn-i mükâlemede biz anlar ile görüşdük, müzâkere eyledik didiklerinde efendi hazretleri dahi siz müzâkere eylemişsiz ancak anların dahi ri‘âyet-i hâtırlarına binâ’en kendülerinin cevâbı iktizâ ider didiklerinde biz anların devletlerinde mukīm ilçilerimize tahrîr ve ifâde ve sizlere dahi sened viririz didiler. İki sene mukaddem henüz Kırım ve Bender elde iken Rusyalu tarafından Abreşkof ile Devlet-i Aliyye murahhası gelsün İsmâ‘il'de akd-i musâlaha olunsun haberi vürûd eyleyüp ve İngiltere ve sâ’ir devletler dahi arz-ı tavassut eylemişler iken siz ol vaktde Devlet-i Aliyye'nin bilâ-tavassut musâlaha olması münâsib değildir ve Rusyalu'nun bu meyilleri hîleye mebnîdir, rağbet eylemek bizim devletimiz selmen ve harben bu maddeye tavassut ile tasfiye-i mâbeyn ider deyu îrâd eylediğiniz kelâmınıza Devlet-i Aliyye dahi i‘timâd ile ol vakt sulha ve devlet-i sâ’ire tavassutuna rağbet eylemeyüp andan sonra bu kadar memleketlerin dahi gitmesine sebeb olmuşiken yine Devlet-i Aliyye'nin sizin devletler ile olan dostluğuna kat‘â nakz ve halel âriz olmadığından başka vücûhla ri‘âyet ve ikrâmımızda mübâlağa olunarak dostluğunuza ve kelâmınıza i‘timâd ve efendi hazretleri dahi mükâleme meclisine duhûlünüz zımnında ba‘zı keyfiyet müzâkeresiçün tercümânınızı talep eylediklerinde tercümânınızı göndermeyüp, cevâb virmeyüp sizin devletinizin tarafından olmak üzere eylediğiniz bu kadar dostluk da‘vâları ve hakkınızda icrâ olunan ikrâm şöyle dursun arz-ı tavassuta mübâderetiniz vaktinden bu vakte gelince sizin kelâmınıza i‘timâden bu kadar memleketlerin harâb olup dostluk yüzünden hasâret-i azîmeye sebeb oldukdan sonra encâmında yine Rusyalu'nun evvelki irâdeleri işe mübâşeret olunup sizin tavassutunuz kabûl olunmayup ve ahar devleti dahi tavassutdan men‘e sebeb olmanız devletinize mûceb-i âr değil midir? didiğimde ya tercümânı gönderirdim efendi hazretleri ne sûret virebilürdi didikde kulunuz dahi siz tercümânı gönderüp sadâkat üzere hareket ideydiniz ibrâm ve ilhâh ile dâhil-i meclis olmanız

mümkin olmadığı sûretde orduya tahrîr gibi ve sâ'ir vücûhla sûret virmek mümkin idi didiğimde ya ben ne yapayım aralıkda Prusya ilçisini dahi getürüp bize teşrîk eylediler dimeğle kulunuz dahi mukaddemâ Âsitâne-i aliyye'de siz Devlet-i Aliyye'ye selmen ve harben iddi'âsıyla arz-ı tavassut eylediğinizde Prusya Devleti dahi sizinle şerîk midir? dinildikde şerîkdir didiğinize binâ'en Prusya ilçisine dahi sû'âl olundukda biz Rusya Devleti'yle müttefikiz bu sûretde harben tavassut idemeyiz deyu cevâb virüp ba'dehu bu keyfiyet size ifâde olundukda mâni' değil bir taraf olsun didiğinizde tekrâr Prusyalu'dan sû'âl olundukda yine idemem deyu cevâb virmişiken iktizâ ider ise yüz bin askerimiz dahi anlar içün hâzırdır dimediniz miydi? didiğimde "Güzel güzel amma Prusya ilçisine ziyâdece ikrâm ve iltifât olunmağla böyle oldı" dimeğle kulunuz dahi "ya ol vaktde ikrâm husûsunda sizden sû'âl olundukda müsâvât üzere nizâma rızâ virmediniz mi?" didiğimde "Öyle oldı lâkin tahrîrât husûsunda ancak mürâca'atı ana hasr eylediniz" deyu cevâb virdikde kulunuz dahi mukaddemâ iktizâ iden umur taraflarınızdan iştirâken tahrîr olunurken zuhûr iden cevâbları ancak Prusya ilçisi tarafından gelüp, bilmem sizi adem-i kullar neden mi yohsa ahar illete mi mebnî sizin tarafdan kat'â cevâb vürûd eylemedi. Lâkin hikmeti bunların biri olmayup mücerred Prusyalu'nun tağlîtine binâ'en Leh mekāsımesi maddesinde müttefiklere i'ânet lâzıme-i şân-ı devletiniz iken tama'-ı hâma tabi'iyyet ve celb-i menfa'at dâ'iyyesiyle mûceb-i zemm ü rezâlet olacak ve Roma İmparatorı Devleti gibi bir azîm devletin şânına lâyık olmayacak şey-i hakîr ü hasîsi irtikâb ile el-ân düvel-i sâ'ire miyânında devletinizi müştehir eylediniz. Kaldı ki bu gûne sözler benim size me'mûriyetim muktezâsı ve haddim değildir lâkin *"el-kelâmü yecürrü'l-kelâm"* ma'nâsına i'tibâren olup ancak Devlet-i Aliyye'nin perverde-i ni'amı ve el-hâletü hazihi bu maddeye me'mûr olup ve bu gûne keyfiyetler bâ'is hareket-i ark-ı gayret ve sadâkat olmakdan nâşî kemâl-i harâret ve ıztırâbıma mûceb irtikâb-ı küstâhî olmağla afv buyurun didiğimde Devlet-i Aliyye dostluk ve sadâkatin devâm ve bekāsı da'vâsını îmân-ı galîz ile te'kîd ve teşyîd itmeğle kulunuz dahi dostluk ve sadâkat da'vâlarını tasdîk idüp Devlet-i Aliyye dahi sizi gereği gibi dost oldığınızı bilür. Hemân cenâb-ı Bârî semere ve âsârını izhâra muvaffak eyleye kelâmından sonra efendimin takrîrini ibrâz ve teblîğ-i selâm birle irâ'e eylediğimde nedir deyu sû'âl itmeğle işbu keyfiyeti tafsîl birle tarafınızdan bir sened taleb iderler didiğimde ne gûne sened taleb iderler dimeğle vukū'bulan keyfiyeti tasdîk gûne bir kâğıdınızı isterler didim. Ben henüz adem-i duhûle mülzem olmadım, sened virmem dimeğle kulunuz dahi Prusya ilçisinin tercümânı murahhaslar ile ictimâ'ınızda mülzem oldığınızı haber virdi. Prusya ilçisinden istişhâd zımnında da'vet içün gönderdiği tercümânı ilçi-i mûmâ-ileyhe ta'âm vaktidir bahanesiyle özr eylediğini gelüp haber virmeğle kullarını istishâm ile Prusya ilçisinin kulağına sırren ba'zı kelimât ilkā ve ba'dehu Rusya murahhaslarıyla olan müzâkerede adem-i duhûl-ı meclis ile mülzem olmadıklarına Prusya ilçisinden istişhâd **[30a]** itmeğle ol-dahi meclis-i mezkûrda biz mülzem olmayup devletimize tahrîr idelim didik didiklerinden sonra ben

buna sened viremem deyu kalkup Rusya murahhaslarının çadırlarına kendiler ba‘dehu kulunuz dahi murahhasların çadırlarına varup anlara virmek üzere tasdîknâme ta‘ahhüdü ve mütâreke nizâmiçün tarafınızdan hâmil oldığım iki kıt‘a senedleri baş murahhas Orlof'a teslîm eyledim.

Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin Abreşkof ile ilçilere dâ’ir güzerân iden ibhâs olmağla tercümânın takrîridir.

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelî'nin sekizinci Cum‘airtesi güni ale's-sabâh Rusyalu'nun murahhas-ı sânîsi Abreşkof'un talebiyle varup ba‘de'l-avde Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin virdiği takrîridir.

Kulunuz varup Abreşkof ile çadırında mülâkī oldığımda bundan mukaddem aldığımın mukaddemâ efendi hazretleri tarafımıza virilen sevânih kâğıdında tarafeynden kelimât-ı nifâk-âmîze havâle-i sem‘-i i‘tibâr olunmayup belki ol makūle kelimât işidildikde der-miyân ve sıdk ve kizbi tashîh olunup tebri’e-i zimmete mübâderet oluna şartı münderic iken bu def‘a Nemçe ilçisi dün ahşam Orlof'a gelüp biz sizinle Cum‘a gicesi mülâkāt eylediğimizde meclis-i mükâlemeye dâhil olmamamız sohbeti güzerân eyledikde biz adem-i duhûle râzı olmayup devletimize tahrîr idelim deyu cevâb virmişiken siz meclis-i mükâlemede ahşam bizler anlar ile görişüp adem-i duhûl ile mülzem ve râzı eyledik didiğiniz murahhas efendi tarafından tarafımıza ifâde ile bizden sened taleb eylemişler didiğinde bizler dahi biz mülzem eyledik kelâmını anmadık. Hemân görişildiğini îrâd eyledik didik. Bu ne keyfiyetdir biz böyle kelâm söyledik mi didiğinde kulunuz dahi hayır efendi hazretleri tarafından anlara bu gûne haber gönderilmedi. Cum‘a gicesi görüşdiğinizi sizden ve mülzem olduklarını Prusya ilçisinin tercümânından istimâ‘ olunduğı haberin ben getürdüm didiğimde baş murahhasları Orlof dahi tegāfül ve tecâhül sûretinde çadıra duhûl ve sohbetimizden sû’âl itmeğle takrîr ve ifâde eylediğimizde ben bir dürlü kizbi irtikâb eylemem. Henüz bizim maslahatımıza müte‘allik i‘mâl-i efkâr idecek bu kadar mübâheselerimiz var iken bu makūle akâvîl-i kâzibe ile iştigāl münâsib değildir didikde kulunuz efendi hazretlerinin kezâlik bir dürlü kizb ü durûğunu kabûle meyli yokdur, hattâ kizbi ihtiyâr eylememelerinden nâşî bir iki seneden beru bu kadar kimesneler kendüye adâvet eyledi ve ma‘lûmunuz olmak gerekdir deyu Abreşkof'a hitâb eylediğimde Orlof dahi ben bu gûne sıkletleri çekemem ve tabî‘atım buna el virmez dimeğle kulunuz dahi sizin bu def‘a bir iki gün çekemediğiniz sıkletleri efendi hazretleri bir buçuk seneden beru çeküp ve berâ-yı maslahat tahammül ideyorlar ve bu maddede de efendi hazretlerinin sıdk-ı hâl ve kālleri gönderdikleri takrîrin mazmûnundan dahi ma‘lûm olur deyu mazmûn-ı takrîri beyân eylediğimde kelâmımı tasdîk eylediler. Ba‘dehu kulunuz sizin gibi münsif ve hayırhâhların sa‘y u ihtimâmlarıyla inşâ’allâhü te‘âlâ maslahat-ı matlûbe suhûlet vechiyle temşiyyet bulur deyu Abreşkof'a hitâb eylediğimde güzel tercümân beg lâkin an-asl nakz-ı ahd emrinde bizim bir dürlü müdâhalemiz olmayup ve def‘iyle dahi mukayyed olmuşiken bed-hâhların tahrîkine binâ’en tarafeyn hasâret-ı

azîmeye mübtelâ oldı. Eğer efendi hazretleri bu bâbda insâfâne hareket iderler ise bu maslahat-ı hayriye görilür dimeğle kulunuz dahi siz bunca müddet Der-aliyye'de ikāmet ile Devlet-i Aliyye'nin keyfiyetine vâkıfsınız ki gerçi şevketlü kerâmetlü azametlü pâdişâh-ı âl-i Osmân velî-ni‘metimiz efendimiz hazretleri ulu ve müstakil bir pâdişâh-ı azîmdir. Ancak Devlet-i Aliyye'nin umûr-ı külliyesi hall ü akdı hasren müsellem kabza-i ihtiyârları olmayup ulemâ-i azâm ile ocaklunun inzimâm-ı re’ylerine muhtâcdır. Bir emr-i küllî zuhûrunda ibtidâ gürûh-ı ulemâ-i fihâm şer‘-i şerîfe tatbîk ve ba‘dehu ocaklu dahi kavânîn-i kadîmeye tevfîk eyleyerek irâe-i cümle ile ne gûne karâr virilür ise öylece hareket olunmak kā‘ide-i kadîmeden idüği cümlenin ma‘lûmudur. Binâ’en-aleyh bu husûsda dahi mesâğ-ı şerîf olup ve nâmûs-ı saltanat-ı seniyyeye nakīse virmeyecek vechle tanzîm-i maslahat husûsunda efendi hazretlerinin mâ-hasıl sa‘y u ihtimâmları masrûf olup lâkin mugāyir-i şer‘-i şerîf olan mevâdd efendi hazretlerinin değil efrâd-ı efrîdeden kimesnenin vüsa‘ında olmadığı beyândan müstağnîdir didim. Ba‘dehu efendi hazretleri sizinle ba‘zen mahfîce mülâkāt irâde iderler didiğimde ben bir müddet Der-aliyye'de kıyâm ve sefer vukū‘ı mukaddimesinde def‘ine ihtimâm ile Devlet-i Aliyye'ye hayırhâhlık eylediğime binâ’en şimdiki mahfî mülâkātımız hakkında sû-i zannı mûceb olur dimeğle kulunuz dahi sizin devletinizde sû-i zann gā’ilesi ber-tarafdır didiğimde ben devletim tarafından bu endîşede olmam ancak ba‘zı müfsidlere ser-rişte-i ilkā-yı fiten olur mülâhazasını iderim dimeğle kulunuz dahi hele ba‘zen av bahânesiyle uğrasanız memnûn olurlardı didiğimde bakalım belki bu aralıkda varırım deyu hatm-i kelâm eyledi.

Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin sonraki tahrîridir.

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelî'nin on ikinci Çeharşenbe güni akd olunan meclis-i mükâleme sûretini ifhâm içün Nemçe ilçisine gönderilen Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin varup ba‘de'l-avde virdiği takrîrdir.

Kulunuz toğrı Nemçe ilçisine varup Rusyalu tarafından Tatar tâ’ifesinin serbestiyetleri taleb ve sizin tarafınızdan dahi imtinâ‘ suretleri ile güzerân-ı kelâmları beyâna ağaz idildikde ilçi-i mümâ-ileyh dahi tarafınızdan virilen cevabları ba‘de’t-tahsîn yevm-i merkūm asrında Orlof çadırıma gelüp bu keyfiyeti nakl eyledikde ben dahi şimdi siz def‘-i mazarrât irâdesiyle Tataristân'ın serbestiyeti da‘vâsını ideyorsuz ancak tâ’ife-i merkūme Osmânlu hükmünde oldukça Devlet-i Aliyye tarafından tenbîh u te’kîd ve zecr ü tehdîd ihtimâmlarıyla def‘-i mazarrât kābil olacağı zâhir lâkin serbest olup bir tarafın zîr-i hükmünde olmadıkları sûretde elbette tâ’ife-i merkūme tarafeyn olup bir tarafı sizlere ve taraf-ı aharı Devlet-i Aliyye havâlîlerine îsâl-i hisâra ictisâr idüp husûsiyle anlar dahi İslâm da‘vâsın itmeleriyle yine Devlet-i Aliyye tarafına gayret-i milliye ibrâzıyla küllî makdûrların sizin tarafa îsâl-i hisâra sarf eyledikleri hâlde serbest bulunmaları hasebiyle Devlet-i Aliyye dahi itâle-i dest-i müdâfa‘a idemeyeceği ve tâ’ife-i merkūmenin bu gûne harekete ibtidâr eyleyecekleri bâhir olup bu

takdîrce serbest olmalarında size nafi‘i olmayup belki ziyâde mazarratları zuhûrı akreb-i ihtimâldir didiğimde bu kelâm Orlof'un zihninde câygîr olup mülzem olmağla ahar cevâba mübâderet eylemeyüp imparatoriçe tarafından bu vechle me’mûriyetin ve adem-i istiklâline binâ’en ahar sûret nizâmına ruhsatı olmadığın beyân iderken **[30b]** Prusya ilçisi yanımıza gelmeğle Orlof bu takrîrimi ve kendünün virdiği cevâbını ana dahi beyân eyledikde ol dahi tasdîk eylediği takrîr ve iş‘âr itmeğle kulunuz dahi işte bunlar cüz’î vesîle beyânıyla ısrâr idüp Devlet-i Aliyye'ye dahi bu husûsun mehâzîr-i azîmesine binâ’en kabûli adîmü'l-imkân olmağla siz bu bâbda ne re’y eylersiniz didiğimde efendi hazretleri bu esnâda bir mikdâr illet-i mizâc beyânıyla iki üç gün mükâlemeye faysal virüp cevâbda te’hîr ve bu keyfiyeti sadrâzam hazretlerine tahrîr ve mükâleme cem‘iyeti iktizâ ider ise yine kat‘î cevâb virmeyerek mülâyemetle mu‘âmeleler izhâr iderek imrâr-ı vakte icrâ-yı san‘at ve keyfen ve keen askerlerine vukūf ve ıttılâ‘dan sonra iktizâsına göre mukābele buyursunlar deyu te’kîd eyledikden sonra andan Prusya ilçisine varup bu mâcerâyı takrîre şürû‘ eylediğimde Prusya ilçisi dahi dünki gün mahsûl-i meclisi Orlof takrîr itdi ve bu bâbda istiklâlim yokdur, bu husûsı kraliçemiz tanzîm itmeğle ben ahar gûne hareket idemem deyu kat‘î cevâb virmeğle bu maddeyi kabûlden gayrı çaresi olmadığı zâhir oldı. Bi'z-zarûr kabûl idersiz didiğimde bu maddenin karîn-i kabûl olmayacağı sizin gereği gibi ma‘lûmunuzdur. Mukaddemâ Der-aliyye'de bu husûs kerâren ve merâren gerek efendi hazretleriyle ve gerek İsmâ‘il Beg Efendi hazretleriyle müzâkere olundukda bunun imkânı olmayup cevâz-ı şer‘î olmadığını gālibâ size tefhîm ve siz dahi kraliçeme tahrîr ve ifâde ideyim cevâbını virdiniz ve dahi mukaddem bir kaç def‘a tahrîr eylemişidim haberini tercümânınız söylemişidi. Bu maddenin kabûli imtinâ‘ı bu vechle ma‘lûmunuz iken bizi niçün bu tarafa gelmekden men‘ itmeyüp berâberce geldiniz didiğimde ben ne yapayım ol vaktde öyle oldıydı ancak şimdi tâ’ife-i merkūmenin kabûl ve taleblerine binâ’en imparatoriçe serbestiyetlerine nizâm virmiş. Bundan sonra tağyîri imparatoriçeye şe’n virmekle kabûlden gayrı tarîk yokdur dimeğle kulunuz dahi tâ’ife-i merkūmeden serbestiyete tâlib ve hâhişgir oldılar didikleriniz tâ’ife-i merkūmenin ricâl ve erkânı ise anların hemân cümlesi dimek mümkin olacak vechle beru yakasına ubûr idüp hâlâ Devlet-i Aliyye civârında ve zîr-i hükmündedir, yok murâdınız Tatar'dan ehâdd ve efrâd ise anların henüz umûr-ı külliyede taleb ve rağbet ve rızâ ve mütâba‘atları şâyân-ı i‘tibâr değildir didiğimde ol dahi hâlâ anların mirzâ ve selâtîni dahi derûnunda biledir dimeğe kulunuz o makūle ricâlin ekserîsi hâlâ bu tarafda mevcûd olup Tataristân'da bulunanları dahi bu maddeye adem-i rızâ ile kenâre-gîr-i tebâ‘üd ve tereddüd oldığı mütevâtirdir. Kaldı ki hukūk-ı mülûke ri‘âyet lâzıme-i şân-ı milketden değil midir? Bunlardan kat‘-ı nazar temâdî-i sefer-i tab‘-ı mülûkâneye henüz ibrâz-fütûr itmeyüp mutlakā tergīb ve tavassutlarınıza binâ’en rahmen li'l-ibâd îcâb, Rusyalu'dan kabûl taraf-ı Devlet-i Aliyye'den olmak vechleriyle müsâlahaya meyl ve rızâ-yı mülûkâne nümûdâr olmuşidi.

Bu husûs mugāyir-i şer‘-i mutahhar ve hâric-i irâde-i şâh-ı dâd-güster oldığına binâ’en kābil değildir cevâbıma bu seferler vukū‘ı irâde ve ihtiyâr-ı pâdişâhî ile oldığı gibi her husûsun nizâmı yine anların irâdelerine menûtdur kelâmıyla mukābele itmeğle çünki efendi hazretlerinin bu bâbda mukābele-i mülzimânesi ma‘lûm oldı. Kulunuz dahi bu seferlere mübâşerete irâde-i mülûkâne vukū‘ı mecbûriyetle bi'z-zarûre oldığı cümle indinde ma‘lûmdur. Hattâ eğer cenâb-ı cihândârînin ihtiyârıyla olmuş olaydı böyle menzil ile sefere hareket olunmayup bir sene evvel kā‘ide-i kadîme üzere zehâyir ve mühimmât ve levâzım-ı sâ’ire tekmîl ba‘dehu azîmet olunurdı didiğimde bu seferlere azîmetin bevâ‘isinden sû’âl itmeğle kulunuz dahi bâ‘is-i kavî Leh keyfiyeti oldığı sizin ve cümlenin ma‘lûmudur ki tarafeyne hemcivâr olmak hasebiyle tarafeynin Leh hakkında müsâvât üzere mu‘âmelesi iktizâ ider iken Rusya tarafından tecâvüz ve bu kadar fezâyihe ictisâr olunması mûceb-i sefer oldı didiğimde Lehlü anları da‘vet eyledi cevâbını virmeğle kulunuz dahi çünki Lehlü anları da‘vet eyledi niçün geldikleri gibi bi'l-cümle a‘yân-ı Leh birer tarafa perîşân oldı ve anlar dahi katl-i nüfûs ve sefk-i dimâ’ya cesâret ve hudûd-ı İslâmiye'ye firâr ve istimdâd iden müttefikleri ta‘kîb ve Hotin muhâfızına ve Boğdan voyvodasına gûnâgûn kâğıdlar tahrîr ve Balta Vak‘ası hudûsına dahi illet olmalarıyla etrâf-ı memâlik-i mahrûsede iş‘âl eyledikleri âteş bi'l-cümle sevâkin-i aktâr-ı memâlik-i İslâmiye'nin tevhîş-i kulûblarına bâdî oldığına binâ’en efrâd-ı nâs dahi bu beliyyenin bi'l-muhârebe def‘i semtinde ittifâk eylemeleriyle bi'z-zarûr pâdişâh-ı âlem hazretleri dahi gavâ’il-i seferi ihtiyâr buyurdılar didiğimde ol vakt bu makūle fezâyihe irtikâb idenler te’dib olunduklarından başka suhûlet vechiyle Abreşkof dahi tasfiyesine te‘ahhüd eylemişidi didikde kulunuz dahi gerçi böyle oldı ancak Abreşkof işi tasfiyeye kādirdir yohsa ale'l-umûm vahşet kabûl iden kulûbden izâle-i tevahhuşa kādir miydi? İş suhûlet ile tasfiye derecelerine tecâvüz ve avâm-ı nâs harekete iğâz itmeğle azîmet-i seferden nükūlün imkânı olmadı cevâbıyla mukābele eylediğimde pâdişâh murâd eylese def‘ iderdi didikde Rusya Devleti'nde mukaddemâ zuhûr iden hareket-i avâmı imparatorları def‘e kādir olabildi mi? Kelâmım bend ve bân-ı sükût u ilzâm olmağla semt-i ahara sarf-ı zimâm-ı kelâm idüp bu tâ’ife mukaddemâ Devlet-i Aliyye'ye dahi kendü ihtiyârlarıyla müteba‘at eyledileridi didikde kulunuz dahi öyledir ve lâkin millet-i İslâmiye'den olup ve el-haleti hazihi Devlet-i Aliyye tevâbi‘inden ve zîr-i hükmünde olmağla elbette terkin tarîki yokdur didiğimde ya devlet-i Rusya müstakilâne zabt itmek murâd ider ise ol vakt ne gûne hareket olunurdı didikde kulunuz dahi bu mükâleme mukaddimesi mesâfihe ve muhârebe sûretlerinden elbette bir sûreti müntec bu sûret dahi mesâfiheye adem-i rağbet ile yine muhârebeyi ihtiyâr sûretidir didiğimde ya Devlet-i Aliyye keyfiyet-i askeriyesini mütâla‘a ve mülâhaza eylemez mi? Bir kaç def‘a askerlerinin tabî‘atları bi't-tecrübe ma‘lûm oldı dimeğle kulunuz dahi bu serbestiyet da‘vâsı mevâdd-ı ahireye kıyâs olunmayup dîn u mezheb deâ‘visinden add olunmağla bu husûsda her ne kadar ehl-i İslâm var ise sıgār u kibâr dînimize müte‘allik madde olmağla bu ârî

irtikâb hayatdan memâtı ihtiyâr eylemek a‘lâdır deyu cümlesi kavlen ve i‘tikāden niyyet-i hâlise ile ittifâk eyleyüp âmâde-i harb u cenkdirler didiğimde her gûne îmân-ı galīz ile tasdîk-i makâl eyledîğimde bu sözleri efendi hazretleri mi sana ta‘lîm eyledi dimeğle kulunuz tekrâr half u yemîn ile kendüye ilkā-yı yakīn iderek bu husûsa dâ’ir efendi harf anmadı. Ancak siyâk-ı kelâm münâsebetiyle bildiğimin hakīkatini söylerim ve hattâ Lehlü'nün keyfiyetleri ma‘lûmunuzdur ki mezheb gavgası oldığına binâ’en bu kadar mâl u menâl ve evlâd u ıyâl ve râhat u ârâm ve cânların fedâ ve hâlâ pâ-bercâ-yı merkez-i da‘vâdır. Kezâlik bu dahi dîn ve mezhebe dâ’ir bir madde olmağla bundan dahi bir dürlü rızâ ve bu hâl ile infisâm-ı madde-i hisâm kābil olmayup temâdî-i harb u kıtâli mûceb olacağı delîlden müstağnîdir ve anlar bu serbestiyet iddi‘âsını fakat tahsîl-i emniyet garezine binâ’en ideyor ancak bu keyfiyetin Devlet-i Aliyye'ye mahzûr-ı azîmi îcâbdan başka dîn ü mezhebe dâ’ir olmağla kābil olmayup kaldı ki yine Devlet-i Aliyye hükmünde oldığı sûretde anlar garezleri olan tahsîl-i emniyet ahar vechle istihsâl olunmak yine kābildir didiğimde vech-i kābiliyetin isti‘lâm itmeğle bu sûret irâde olunduğı hâlde elbette himem-i dostân ile bu garezlerine bir zâbt u rabt virilür. Kaldı ki bu husûsda neşr olunan beyânnâmelerinin hilâfı hareket mûceb-i şe‘n oldığını îrâd ideyorlar da mukaddemâ mekâsımesi dâ‘iyesiyle neşr olunan beyânnâmelerin birbirine mugāyireti niçün mûceb-i şe’n olacağını mülâhaza eylemedilerdi. Hattâ bir rivâyete göre İngiltere kralına dahi Leh maddesinden tebri’e-i zimmet mazmûnunda kâğıdlar yazdıkları şâyi‘dir. Belki mûceb-i şe‘n olacak o maddeler idi yohsa bu husûsda ri‘âyet-i hukūk-ı mülûk bulunmağla mülûk-i sâ’ir beyninde bâ’is-i tahsîn **[31a]** olacağı bî-iştibâhdır didiğimde bakalım Nemçe ilçisiyle müzâkere idelim ancak efendi kat‘î cevâb virmesun zîrâ Orlof gönüllidir dünyâya bakmaz hıntuna binüp derhâl Petreburg'a gider bu cümle ile bunların ilzâm olmalarını aklım kesmez zîrâ inâdlarında musırr bir tâ’ifedir ve Tatar'ın dahi serbestiyete meyli ma‘lûmdur ana binâ’en yedlerine sened virdi dimeğle Nemçe ilçisinin gāyet mahfî olmak üzere kullarına Devlet-i Aliyye'den Kuban tarafı me’mûrları vesâtetleriyle Kırım halkına gönderilen istimâletnâmeleri a‘yân-ı Kırım bi't-tav‘ ilsâf Rusyalu'ya teslîm ve adem-i i‘tibârlarını niyâz-ı serbestiyet ile temzîc ve tetmîm itdiler didi ki ma‘nâya telmîh kasd eylemek gerekdir.

Osmân Efendi tarafından Re‘isülküttâb Abdürrezzâk Efendi'ye vârid olan ka’imedir.

Benim inâyetlü mürüvvetlü asâletlü sultânım hazretleri

Temâdî-i eyyâm-ı ömr ve âfiyet ve mukârenet tevfîk-i Rabb-i izzete mazhariyetle kâmrevâ olmaları temennâsıyla minhâ-yı mahlas-ı sâfî serîretleri budur ki: İşbu mâh-ı Cemâziye'l-evvelî'nin on üçüncü Pençşenbe güni ahşama karîb ve ferdâsı dahi ale's-seher vârid olan tatarların hâmil oldukları tahrîrât-ı aliyye ve kā’ime-i hulûs ve sîmelerine mashûben mukaddemâ hasbe'l-vakt ib‘âsı tasvîb olunduğuna binâ’en kaleme alınan suver-i mekâtîb-i

resîde-i dest-i senâkâr-ı ihlâs-rehîn ve fehâvî-i müstahsenesi mürtesim-i sahîfe-i yakīn olmuşdur. Mâh-ı merkūmun on ikinci Çeharşenbe güni Rusya murahhaslarıyla sâlisen akd olunan meclis-i mükâlemenin mahsûli tafsîlen kaleme alınup ve i‘lâmı muktezî ba‘zı ma‘rûzât dahi bi'l-iktizâ tahrîr olunmağla mizâc-ı bendegânemi müceddeden iz‘âf eylediğine binâ’en meclis-i mükâlemeye duhûlden matrûd ve mahrûm ve ba‘de'l-mükâleme muharrem olmak kā‘idesine Rusyalu tarafından ilzâm fi‘ili ile mülzem devleteyn ilçilerine ifâde-i mâcerâ-yı mükâlemeye me’mûr Yakvaki bendelerinin ve verî’a-i gûze-i hâfızası kılınan sanâyi‘-i mukteziyyeyi bi'l-münâsebe icrâ ve beynlerinde iden mükâlebât kaleme alınup tesvîdden beyâza nakl ile mütâla‘aya iktidâr kalmadığına binâ’en hâkpâ-yı hâcet-revâ-yı veliyü'n-ni‘amîden i‘tizâr ve bu def‘a beyâz olunup mukābele ve tedkīk olunmağla sûret-i takrîr-i kā’ime-i senâ-allâmeye merfû‘-ı savb-ı devletleri kılındı. Hâlâ kalgay olan sa‘âdetlü Baht Giray Sultân hazretlerinin ma‘rifeti ve birâderleri Mehmed Giray Sultân vesâteti ile mukaddemâ Kuban cânibine ve andan dahi Kırım'a îsâl olunan hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven istimâletnâmeyi a‘yân-ı Kırım nâmına olan gûlbeyâbânî bi'-t-tav‘ ve'r-rızâ Rusya sergerdelerine teslîm ile tebri’e-i zimmet eylediğini bu def‘a Nemçe ilçisi Rusya murahhasları yedinde mu‘âyenesi telmîh ve tasrîh beyninde mükâleme tercümânına iş‘âr eylediği takrîr-i merkūm hâtimesinde tezkîr olunmağla sûret-i mezkûre ilm-i kâ’inât pirâ-yı veliyü'n-ni‘amı şâmil oldukdan sonra ib‘âsı tasvîb olunan mekâtibin tevkîfi muhavvel re’y-i sâmî ve kalgay cenâblarına dahi iş‘âr ile iktizâsını istiş‘âr husûsı menût-ı emr u fermân-ı veliyü'n-ni‘amîdir. Mukaddemâ gönderdikleri mahzar-ı ca‘liye mazmûnuna bakiyye itdikleri sanâyi‘den garezleri ve seksen bin âdemden noksânla gelmekde hatırât beyânıyla kalgay-ı müşârün-ileyhi ihâfeleri mutlakā akıbet kâra intizâr ve "*recmen bi'l-gayb"* olmasun amma sergerdeleriyle ba‘de't-teşâvür selâmet-i hâllerine medâr olmak niyâzıyla terhîs olundukları mukaddem ve mu’ahhar etvâr ve gerdârlarına nazar-ı i'mân ve hikmetle nagarân olanlar indlerinde âşikâr idi hemân vâkıf zemâ’ir ve esvâr olan cenâb-ı Kibriyâ şi‘âr-ı hâtimeyi mekārin-i sunûf-ı tevfîk itmeğle bu abd-i âcize mu‘în ve mededkâr ola, âmîn. 14 Ca Sene [1]186

İşbu tahrîrât rikâb-ı hümâyûna ordu tarafından irsâl olundukda takrîr-i âlî.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım

Murahhas-ı Evvel Osmân Efendi kullarından me’mûr oldığı emr-i mu‘tenâya dâ’ir tahrîrâtı vârid olup bu vakte dek Rusya murahhasları ve Nemçe ve Prusya ilçileri ile güzerân iden mübâhisin tafsîlâtı tekārîr ve kavâ’im-i mûmâ-ileyhden bi'l-cümle karîn-i ilm-i kîtî ârâ-yı şâhâneleri olur çünki bu havâlîde mütâreke müddetinin ta‘yîn ve tahsîsi re’y-i murahhasân cânibeyne tefvîz ile ictimâ‘larından karâra ta‘lîk ve Gürcistân ve ba‘îd mahaller mütârekesi Teşrîn'e dek mukaddem temhîd olunan şurût-ı mütârekeden oldığına binâ’en bu def‘a efendi-i mûmâ-ileyh ziyâde müddet talebini zü‘afa ve süleha her tarîkle meyle haml iderler mülâhaza-i vâridesiyle âşer Eylül'i müddet-i intihâ-yı hükm-i mütâreke takdîr ve ta‘yîn ve minvâl-i meşrûh

üzere te‘âtî-i temessükât olunup meclis-i evvelde suhûlet ile emr-i mezbûre râbıta virdiğini ve rikâb-ı mülûkânede kaleme alınup bâlâsı hatt-ı şerîf-i miyâmin-redîfleriyle muvaşşah ve müzeyyen ruhsatnâme-i hümâyûnda ahidnâme ta‘bîri tahrîr olunmuş olup bu lafz ise hitâm-ı musâlahada te‘âtî olunacak ahidnâmelerde isti‘mâl oluna gelüp mebâdî ve şürû‘-ı musâlahade mübâdele olunacak fermân-ı celîlü'l-unvâna tasdîknâme i‘tibâr olunduğını Rusya murahhasları beyân ve lafz-ı ahidnâmeyi nas-ı tasdîknâmeye tebdîlini iltimâs idüp iddi‘âları muvâfık-ı kavâ‘id-i kadîme oldığına binâ’en tağyîrini efendi-i mûmâ-ileyh bendeleri iş‘âr idüp tağyîr ve tebdîl-i külfet ve müddete mütevakkıf olmağla lafz-ı ahidnâme kütüb-i lugāt-i Arabiyye'de tasdîknâmenin ma‘nâsında müsta‘mel iki mürâdif lafzlar olmağla isti‘mâl ve a‘dât-ı düvele tatbîk ve Rusya murahhaslarını def‘-i işkâl ile te’mîn ve tatmîn zemîninde iki lafz bir ma‘nâya oldığını beyân ile fermân-ı şerîfde muharrer ahidnâme lafzını kavâ‘id-i düvele tatbîk içün ahidnâme lafzını tasdîknâme nasından ibâret ile isti‘mâl ve i‘tibârlarını mübeyyin murahhas efendilere hitâben ısdâr ve efendi-i mûmâ-ileyh tarafına tisyâr olunan fermân-ı fehîmü'l-i‘tibâr-ı hüsrevânenin bir sûreti manzûr-ı ayn-ı inâyet buyurulmak içün pâye-i serîr-i â‘lâya takdîm olunmuşdur. Bundan mâ‘adâ çünki Nemçe ve Prusya ilçilerini Rusya murahhasları mütevassıt ilçiler değildir, inzimâm-ı himem-i dostâne ta‘bîriyle me’mûrlardır binâ’en-aleyh meclis-i mükâlemede bu makūlenin vücûdı âdet-i me’lûfeden hâricdir. Bunlar su‘ûbete giriftâr olan ba‘zı umûr içün mukīm olmağla meclise duhûllerine cevâz virmeyüp bu keyfiyet Nemçe ve Prusya devletlerine îrâs-ı şe’n idecek hâlâtdan olmağla Osmân Efendi kulları ilçilere Devlet-i Aliyye ikrâm ve kabûlde şân-ı devletlerine ri‘âyet ve murahhas-ı Devlet-i Aliyye tarafından da‘vet olunup Rusya kabûl itmediğini beyân ile Devlet-i Aliyye tarafından ve me’mûrı murahhas kabilinden kabûl ve da‘vet ve ihtirâmda vukū‘bulan i‘tibâr-ı tamı beyân ile şânlarına nakīse virecek adem-i kabûlden beriyyü’z-zemme oldığını ilçiler yolıyla beyân ve Prusya'dan sened dahi alup Nemçe'den dahi bir mislini tahsîl ihtimâmında oldığını mufassalan tahrîr ider. Fi'l-vâkı‘ efendi-i mûmâ-ileyhin bu gûne hareket-i hekîmânesi kavâ’idî-i âtiyyede meşhûr olmak **[31b]** iğlab ihtimâlâtdan olmağla tahsîn olundu. Ancak Yasîncizâde Efendi da‘îleri yedine mevdû‘ ruhsatnâmede devleteyn-i müşârün-ileyhümânın tavassutları mansûs buyurulmuş oldığından ilçiler meclisde mevcûd olmadıkca mükâlememiz gayr-ı meşrû‘dur deyu iddi‘â idüp Murahhas-ı Evvel Osmân Efendi böyle emr-i cüz’îde işin feshi derece-i ta‘assub câ’iz olmadığını tefhîm ve ilzâmı emrine i‘tinâ itmiş olup tenvîren li's-sened bu bâbda dahi gıyâblarında mükâlemeye ruhsatı mütezammın bir kıt‘a fermân-ı şerîf sudûrını murahhas-ı evvel mûmâ-ileyh efendi kulları iltimâs itmeğle ber-siyâk-ı meşrûh fermân sûdurunda çâkerileri ba‘zı mehâzîr mülâhaza ve melhûz olan hucnet beyânıyla işbu müsted‘â müsâ‘ade olunmadığı tarafına tahrîr olunup hucnet-i melhûz ve siyâk-ı tahrîr ma‘lûm-ı mülûkâne buyurulmak içün bir sûreti atabe-i ulyâya arz olundu. Abdi Paşa kulları ma‘iyyetinde askerin kılleti gûyâ Rusya beyninde müştehir

oldığını beyân ile ol cânibin tanzîmi ve Vezîr Nu‘mân Paşa kullarının bu havâlîye vürûdı ta‘cîli vücûbını mü’ekked tahrîr itmeğle Nu‘mân Paşa kullarının isti‘mâli bâbında bu tarafdan fermân-ı şerîfleri ısdâr olunmağla husûs-ı mezkûra himmet-i mülûkâneleri icrâsı emr-i mühim olup Abdi Paşa ma‘iyyetinde asker efendi-i mûmâ-ileyhin mesmû‘ı üzere kalîl olmayup hayli asker oldığını ve ihtimâmı bu tarafdan ber-kemâl itmek ile bi-mennihi subhâne o cânibe dahi fevke'l-melhûz râbıta virmek esbâbına lâ-yenkati‘ ri‘âyet olunmakda idüği ve emr-i me’mûrunda cidd ü sadâkat ve gayreti mûmâ-ileyh alâ vetireti'l-etem itmek vesâyâsı mûmâ-ileyh efendi kullarına bi't-tafsîl tahrîr husûsuna çâkerileri tarafından ri‘âyet-i tâm ve her hâlde medûd-ı inâyet-i subhâniye ve himmet ve du‘â-yı mülûkâne tazri‘inde olunduğı ma‘lûm-ı şâhâneleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım hazretlerinindir. Fî 15 Ca Sene [1]186

Murahhas-ı Evvel Osmân Efendi tarafından vârid olan kā’imedir.

Devletlü velî-ni‘metim efendim

Tahrîrât-ı bendegânem hitâm ve temhîriyle tatarlara teslîmine müte‘âkib Nemçe ilçisi geleyordığı görülmeğle tatar te’hîr ve merkūm gelüp tahiyyat-ı terhîbden sonra Rusya murahhaslarını mükâleme-i sâliseden sonra görüp Tatar serbestiyetine müte‘allik katî çok mübâhis güzerân eyledi. Bu herîflerin bu maddede ısrârlarına nihâyet yokdur. Hattâ vüs‘alarında olmayup ve mümkin olmadığını yemînleriyle tevkîd itdiler. Sizler mugāyir-i şer‘ olmağla kabûle imkân yok da‘vâsını idersiz bu bir müşkil ma‘nâ oldı hemân Hakk te‘âlâ iki tarafa da tarîk-i suhûlet halk eyleye ve devletlü sadrâzam hazretlerini âgâh buyurun gāyet hafî ve sahîh olmak üzere telakkī itdiğim bunların Hırsova câniblerinde cisr içün doksan kadar tonbâzları müheyyâdır. Hemân o tarafdan mürûrları men‘inin esbâbı âmâdesinde gaflet olunmasun. Bunlarda müşâhede itdiğim gurûr inşâ’allâh âlemlere rüsvây olup muzmahil olmalarına delîldir. Lisân-ı düzah-nişânlarında İstanbul'a azîmet ednâ himmetleridir ve İsmâ‘il tarafında müheyyâ olan donanmalarını müzâ‘if ve fırkate nev‘inden sefîneler ile tedârikât görmekde olup Danimarkalı bir ceneral dahi tedârik itdiler ki fi'l-hakīka fen-i deryâya âşinâdır. Hemân bunlar ma‘lûm olsun ve bir tarafdan yine rıfk ü mülâyemet ve i‘zâr-ı şer‘î beyânıyla müdâfa‘a buyurursuz bakalım iki üç güne dek ne netîce virir. Yine mahfî haberleşiriz amma niyâzım budur ki benden rivâyet buyurmanız didikde nice mümkindir ile mukābeleme haber bunda söylemezsiniz bilürüm amma ordu tarafında belki terşîh ider didi ve yine mümkin olup bir tarîk bulunsa pek eyu olur idi ve çünkü Leh mukāsemesinde devletim müsâ‘ade itdiler bu makāmda size oldukça bizden cebr mu‘âmeleleri istediler ve Prusya ilçisi dahi ibrâm itdi, amma ma‘âzallâh mümkin değildir deyu kat‘î cevab virdim deyüp refîk efendi ziyâretine gitdi. Andan sonra Prusya ilçisinin tercümânı gelüp mizâcınızı sû’âl ve selâm ider resmini itmâmdan sonra o dahi bu iş su‘ûbet kesb itdi, bunlar serbestiyet-i Tatar'ı devletimiz boynuna aldı, ahd itdi, yemîn

itdi. Fîmâ-ba‘d dönmek ihtimâli yokdur deyu kat‘î söyler. Efendi hazretleri muhâlif-i şer‘-i mutahhar olmağla niçün teklîf iderlerdir Allâhü te‘âlâ iki taraf emrini teshîl eyleye lâkin çünki iş bu sûretlerdedir. Bâri İstanbul'a tahrîr ve âgâh eylesun deyu teblîğ-i peygām-ı dostî ider didikde İstanbul'a yazmak niçün, elhâmdülillâhü te‘âlâ asker ve zehâyir ve mühimmât mükemmel ve herkes dîn uğuruna cân virmek içün âmâde-i ahdü’l-hasaniyye muvahhidlere tağyîr-i mezheb teklîfini dahi bir kere işitsünler inşâ’allâh ümîdimiz cenâb-ı Hakk'dan nusretdir. Zîrâ işte sulha meyl eyledik. İnâdımız, muhâlefetimiz, mukâberemiz yok. Şer‘-i şerîf tarafından olan muhâlefeti icrâya oğlan kimde kudret vardır? Gazâ ve şehâdet ne gün içündür? Anların bu teklîfine bir millet râzı olur mı? Çünki biz her dürlüsüne râzı olduk anlar olmadı. Hemân Tatar serbestiyetini dirler gayrı şey söylemezler mağrûrun hasmı Allâh'dır dimek vâdîlerinde gâh rıfk u mülâyemet ve gâh izhâr-ı salâbet gibi söyleyüp ba‘dehu ilçi beg dostumuza benden selâm ile benim kat‘â muhâlefetim yokdur, işi bir hoş tefehhüm ve tefhîm eylesün garez ibâdullâha hıdmetdir. Muhârebe-i müstemereye mübtelâ devletler hâli ma‘lûmdur. Mahfîce de bir araya gelelim birbirimizin kelâmlarını hakkāniyet kulağıyla istimâ‘ idelim, insâf şöyle dursun lâyık değildir ki anlar gibi tâlib-i hayr benim gibi dahi muhâlefeti olmayup maslahat görmeğe gelmiş âdem mevcûd iken ibâdullâh müceddeden mübtelâ-yı envâ‘-ı bilyât olup sebeblerine inkisâr ideler dimeğle i‘âde kılınmağın bu mebhas dahi ma‘lûm-ı devletleri buyurulmağiçün ucaleten işârete mübâderet olundu ve Kırım tarafına olan tahrîrât-ı aliyyeleri mahzar ve istid‘âlarına i‘tibâr ile oldığının tasrîhi eğer kullarının mütâla‘am olmayup Rusyalu'ya söylemeksizin gönderdiler ise izhâr-ı kudretleri olmamağla fâ’ideden hâlî olmaz amma göstermeleri yâhûd me’mûrları elbette girmemek mütâla‘ası fikr-i sâ’ib-i veliyü'n-ni‘amîleri indinde râhic oldığı hâlde ol zamân iktizâ-i hadden ve ma‘nâ-yı mütârekeye adem-i ri‘âyet maslahatından gayrı hâleti müntec olmamağla irsâl ve tevkīfi menût-ı emr ü fermânîleridir. 15 Ca Sene [11]86

[32a] Bu dahi murahhas efendiler tarafından vârid olan kā’imedir.

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelî'nin on beşinci güni kuşluk vaktinde Rusyalu'nun baş murahhası olan Orlof şekl-i tebdîlde Peni tercümân ve sâ’ir üç beş nefer etbâ‘-ı mahsûsasıyla piyâdece ordumuza vürûd ve müstashabımız olan hayme-i kebîrde cem‘ ve tenhâca ku‘ûd ve merâsim-i âşinâyî icrâ olundukdan sonra inhirâf-ı mizâcdan bahsle murahhas-ı mûmâ-ileyh ba‘zı eczâ-yı lâzıme ib’âsına izhâr-ı hâhiş eyledikde bizler dahi sizlerden ahar gûne mu‘âlece matlûbumuz olmayup hemân mübtelâ oldığım derde devâ eylemenizi murâd ideriz deyu maslahat-ı me’mûremiz semtine imâle-i inân makâl eylediğimizde murahhas-ı mûmâ-ileyh meclis-i mükâlemede bast eylediği i‘zârı tekrâr ve tizkâra ibtidar itmeğle tarafımızdan dahi biz taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ancak maslahat-ı hayriyye'nin tanzîmine me’mûriyet ile bu mahalle vürûd eylediğimize binâ’en meşrû‘ ve ma‘kūl olan mevâdda hakkāniyet üzere tanzîm-i umûr-ı makdûrumuz masrûfdur lâkin sizin bu teklîfiniz mugāyir-i şer‘-i şerîf oldığına binâ’en bizim

değil bizzât pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin dahi vüsa‘larında değildir deyu îrâd-ı özr eylediğimizde murahhas-ı mûmâ-ileyh ahkâm-ı mülkiye ba‘zen şer‘e ve ba‘zen kanûna tatbîk ile icrâ oluna gelüp ve bizim devletimizde dahi öyledir ancak lede'l-murâd ya şer‘e veyâ kanûna tatbîk ile nizâmı imkânı bulunur dimeğle tarafımızdan dahi bu husûs umûr-ı sâ’ireye kıyâs değildir. Şimdi tâ’ife-i Tatar zümre-i Müslimîn'den olup ve etrâf-ı memâlik-i İslâmiye'de on bin nefer ehl-i İslâm'ın hükm-i pâdişâh-ı İslâm'dan rû-gerdân oldukları sûretde şer‘en sergerdelerinin izâlesi vâcibâtdan olup ma‘-hazâ Tatar tâ’ifesi on bin değil yüz binden mütecâviz olmağla bir dürlü tarîki olmayup ve bu gûne mugāyir-i şer‘ tekâlif sâbıkda dahi vukū‘bulmağla ol vaktde bile adem-i müsâ‘ade-i şer‘îye binâ’en şer-i kalîl ihtiyâr olunmadığının hikmeti i‘zâr-ı şer‘iyyenin vukū‘ı muktezâsı idi. Devletinizin ol zamân bu tâ’ifeden şikâyeti vârid ise hele şimdi gayr-i vârid oldığına burhân istemez. Ma‘mâfîh âlemlerin râhatını taleb itdiğimden inşâ’allâh iştibâhınız yokdur. Böyle iken hilâf-ı şer‘-i mutahhar olan sözi söylemek nice mümkin olur? Ma‘âzallâh beşeriyetim hasebiyle söyleye düşsem mazarratdan gayrı bir hâlet tevki‘olunmaz ve mezhebimiz müsâ‘id olmamağla kimesne kulak tutmaz. Bunun ahar gûne nizâmı emrine mübâderet olunsa münâsib olur dinildikde murahhas-ı mûmâ-ileyh dahi ya Hind ve Fas ve sâ’ir bu kadar memleketler vârdır ki hem bunların her biri onar binden mütecâviz olup hem pâdişâhları başka başkadır deyu nakz-ı müdde‘âya iğâz eyledikde tarafımızdan dahi Hind ve Fas memleketleriyle memâlik-i mahrûse beyninde Bahr-i Hâciz ve hâciz-i sâ’ire bulundığından başka anların memleketlerini zîr-i hükûmete idhâlde imkânın ta‘siri mesâğ-ı şer‘îyi mûceb olmağla bu husûs anlara kıyâs olunmaz didiğimizde murahhas-ı mûmâ-ileyh benim fünûn-ı şer‘iyye ve mübâhese-i akliyye ve mahâretim yokdur eğer sizin böyle usûl-i münâzara üzere mübâheseye mübâşeret ideceğinizi bileydik bu fenlerde mâhir sizinle bahs idecek bir kaç erbâb tedârik iderdik. Kaldı ki benim bundan ziyâdesi elimden gelmez ve imparatoriçemizin bu gûne virdiği nizâm bir kaç def‘a İstanbul'a yazıldıydı ilçiler size ifâde eylemediler mi? dimeğle tarafımızdan dahi belî söylendi ancak mahall-i mükâlemeye varup ictimâ‘ olundukda imparatoriçe hazretleri bu husûsun mugāyir-i şer‘ oldığına tahsîl-i vukūf eylediklerinde elbette ahar gûne nizâm virirler dimeleriyle bizler de ana binâ’en bu mahalle geldik bu husûsı pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin dahi vüs‘alarında olmamağla bir vechle kābil olmayacağı zâhir idi kelâmından sonra bu madde emr-i Bârî'den ibâret olan şer‘-i şerîf ile memnû‘ olup ve imparatoriçe hazretleri gerçi bir pâdişâh-ı azîmdir ancak benî beşer olmağla kavilleri dahi kavl-i beşer olup bu takdîrce hükm-i mahlûkı emr-i Halik'a takdîm münâsib midir? dinildikde imparatoriçemiz bir pâdişâhdır, pâdişâhlar halîfe olup sudûr iden kelâmları mecrâ-yı ilhâmdan cereyân ider deyu izhâr-ı teferru‘n ve temerrüd itmeğle tarafımızdan dahi siz devlet-i Rusya'nın muhayyir ve münsif ve hayırhâh ricâlinden olmağla böyle ibâdullâha hayırlu olan maslahata inşâ’allâhü te‘âlâ bir nizâm viririz ki mü’eyyed ve müşeyyed olur didiğimizde bizim imparatoriçemizin irâdesi böyledir ve bundan

gayrı sûret-i nizâm vüs‘amda değil ve ruhsatım dahi yokdur didikde niçün böyle dirsiniz Peni'nin ma‘lûmudur ki mukaddemâ ben riyâsetimde Abreşkof dostumuz ile bu tasfiye husûsuna ne derecelerde sarf-ı makdûr eyledim ki beyne'n-nâs hakkımızda gûnâgûn akvâl-i şâi‘a olunmuşidi. Siz dahi bu işde sarf-ı makdûr idüp yüzünüzden böyle hıdmet-i celîle ve ibâdullaha hayırlu olan maslahat görilmek lâzıme-i gayretinizdir didiğimde yine merkez-i ısrârda karâr ve adem-i vüs‘ ve kudret özrini tekrâr itmeğle tarafımızdan dahi sinnimiz altmışı mütecâviz eyledi. Bize Der-aliyye'de Abreşkof dostumuzun musâlaha maddesine ziyâde sa‘y olunacağı haberi Prusya ilçisi tarafından ifâde ve bu iş bir mahalle cem‘ olundukda nizâm bulur didiklerine binâ’en şimdi bir iş görmeden avdet bir dürlü gayret ve hamiyyetim el virmez ve imparatoriçe hazretleri tâ’ife-i Tatar'a şefkat eyledi dinildi. Tâ’ife-i mezbûreye bu vechle nizâm virildiği sûretde mazarrat-ı kesîre zuhûrı melhûz olmağla o makūle tâ’ifeye şefkate bu kadar zarar-ı ibâda cevâz göstermek ve kendülere muvâzen olan mülûk hukūkuna adem-i ri‘âyet lâyık-ı şân-ı mülûk midir? cevâbımız mü’essir olmayup yine bu husûs cümlenin ma‘lûmı olmağla kābil değildir deyu pâ-bercâ-yı ısrâr oldukda tarafımızdan dahi bu maddeye hakkāniyet üzere bir nizâm virdikden sonra mevâdd-ı sâ’ireye dahi mâl ile tecâvüz-i ibâd veyâhûd ahar vechle nizâma mübâşeret idelim irâdesiyle sarf-ı makāle ve imparatoriçe hazretleri bu bâbda ibâda hayırlu taraflara rağbet ve sizler dahi temşiyyet-i maslahata himmet eyleyerek me’mûlümüzdür ki işlere hüsn-i nizâm virilür. Zîrâ mukaddemlerde Abreşkof dostumuz bu iki devlet dest-i himâyemde müsâvîdir da‘vâsını itmişidi. Ol vakt anın kelâmını dinlemek kābil olmadığından hükm-i mukadderin oldığı zâhir oldı. Şimdi ben dahi bu da‘vâyı ider ve iki taraf hayırhâhlığımı işte tercümânınız şehâdetiyle isbât iderim. Kaldı ki ümîd iderim ki siz sem‘-i kabûl ile isgā buyurasız dinilmeğle dahi telyîn kabul olmayup ibtidâ’en Tatar serbestiyeti maddesine nizâm virelim ba‘dehu mevâdd-ı ahireye mübâşeret ideriz didikden sonra el-hâletü hazihi Ağustos duhûl idüp havâlar semt-i şitâya mâ’il ve bundan böyle yağaşlık zuhûrı derkâr oldığından başka karındaşımdan kâğıd gelüp derûnunda sizin bu hemgâmda Petrebork'da bulunmanız ehemdir, zîrâ me’mûr-ı nezâreti oldığınız umûr-ı müte‘adide mu‘attal kaldı deyu tahrîr eylemiş deyüp üzerinde olan menâsıb ve me’mûriyetini ta‘dâd birle elbette gitmeğe muhtâcım, ben gider yerime gayrısı gelür. Ben me’mûl iderdim ki bu işler az zamânda nizâm bulur, çünkü bir iş yokdur. Varayım bu gün ava gideyim ve gideceğim mahalde bu gece kalurum **[32b]** deyu envâ‘-ı şîve-i tahammül-güdâz-ı mağrûrâneye ibtidâr eyledikde niçün maslahat yokdur dirseniz bundan â‘lâ ve hayırlu maslahat mı olur, hemân bu işin tanzîmine sa‘y idelim didiğimde siz mülâhaza ideyim diyorsunuz mülâhaza didikleri it‘âb-ı zihndir, maslahat değildir; çünkü bu maddenin tahvîli kābil değildir. Maslahat murâd olsa böyle tanzîm olunurdı deyu tayy-ı bisât-ı kelâm ve ordusuna azîmet içün kıyâm eyledi. Çend sâ‘at mürûrunda Prusya ilçisi gelüp Yakvaki gitmeğe hâcet kalmamağla markūme müfredât-ı eczâ-yı meclis beyân olundukda Rusyalu bu maddede kemâl-i ısrâr üzeredir bu sohbetler ile mülzem

olmazlar didikde ana dahi vech-i şer‘î sûret-i muharrere üzere beyân ve Tatar maddesinde Rusyalu'nun arz ve mülk ve i‘tibârları muhâfazasına Devlet-i Aliyye tarafından iktizâ itdiği mertebe virilecek nizâmı kendüler ihtiyâr eylesün kaldı ki fîmâ-ba‘d Tatar'ı askerîlikden ihrâc ve ra‘iyyet hükmüne almak da güc değildir. Ne vechle didikde farazâ anların Özi, Kırım ve Bucak ve Boğdan toprağından ba‘zı mahaller dilhâh-ı ikāmetleridir çünki pâdişâh mülkidir. Fîmâ-ba‘d anlardan rüsûm-ı ra‘iyyet ve âşâr ve ol makūle teklîfât alınmağla bundan sonra askerîlikde istihdâm olunmayup ra‘iyyet hükmünde kaldıklarında bi-hikmetillâh anlara te’sîr ider ve hânlarının i‘tibârı dahi nâkıs olur ve hemân Kırım Ceziresi'ne inhisâr ile hâllerine za‘af târî olarak âsâr-ı mazarrat kendülerden mündefi‘ ve bizim tarafımıza dahi anlardan i‘ânet me’mûlı mürtefi‘ olmağla hod be-hod bir kavm gibi terk sûretleriyle bi'l-cümle sûretleri şikest kabûl itmek mümkin yohsa halîfetullâhi fi'l-âlem mevcûd iken ra‘iyyeti hükmünde olan kavm kendülere halîfe ihtiyâr itmek başlu başına olmak kitâb ve şerî‘atimizin hilâfı oldığı günden âşikârdır dinildikde pek güzel ben bildim ve mülzem oldum amma bir garîb hâletdir. Rusyalu'nun kulağı ve fikri olmadı, bunu derk mümkin olmuyor diyerek adem-i tefehhümle ısrârlarından küllî şikâyet sûreti gösterdi. Bundan sonra deşte-i ibhâsı uzadırsak üzülmek melhûz olmağla bu def‘a dahi mersûm kendülere söylesün. Yine olmadığı gibi yâ cânım bunların Tatar haklarında istedikleri serbestiyet ne makūle şeydir dimek isteriz. Eğer tekliflerini usûl-ı şer‘e ircâ‘ kābil olur ise ol vakt kaleme alur göndeririz ve selben ve îcâben muntazır-ı emr ü fermân oluruz. Hemân bir sâ‘at mukaddem tashîh-i mes’ele buyurup taraf-ı âlîlerinden olacak istîzânımız uzamamak ve cevâbı virilmek mümkin olmağiçün ucâleten rikâb-ı hümâyûna arz ve kulları âgâh buyurulmak emrinde fermân efendimindir.

Zeyl

İlçi-i merkūm kullarından kalkup refîkimiz efendi hazretlerinin ziyâretine varup anlar dahi ma‘kūl ve meşrû‘ beyân itdikce çünkü mes’ele böyle idi, İstanbul'dan niçün geldiniz? Ben Tatar maddesi mümkin değildir haberini İsmâ‘il Beg'e Osmân Efendi'ye söyledim ve takrîr dahi virdim. Rusyalu bundan geçmez didikde yâ bunların serbestiyetlerinden Rusyalu'ya ne fâ’ide didikde bir mikdâr hande-i istihzâ ve hunk-ı gurûrâneden sonra Tatar'ı sizin ile müsâvî kılmak ister, Tatar'ın dahi matlûbudur; Efendi bil bil deyu eyledikde vaz‘-ı tahammülsüzine gelüp ağlayarak takrîr buyurdular vaktâ ki sûret-i ruhsatı müş‘ir sahîfe semâhetlü kerâmetlü Dürrîzâde Efendi da‘îlerine hengâm-ı vedâ‘da arz ve kıra’at ve şu mahallere ruhsatdan mübâ‘idet buyurulayor didikce oku oku buyurdular. Tamam oldukda bükâya başlayup efendi maslahat bu sûretle karîn-i husûl olmayacağı zâhirdir. Düşmanın tavrı ve gurûru ve askerimize âriz olan hamiyyetsizlik bu sûretle nizâma mâni‘ idüği inde'l-akl zâhirdir. Var Allâh selâmet vire buyurmuşlar idi. Fi'l-hakīka bunlara âriz olan gurûr sebebiyle müsâ‘ede-i mes’ûl müsâlemeye

mukadder men‘ ider ise dahi şe’met-i gurûrı bunlar hakkında inşâ’allâhü te‘âlâ icrâ ve kudretini izhâr itmek mücerribât-ı umûrdandır.

Mükâleme tercümanı Yakvaki'nin takrîridir.

İşbu mâh-ı Cemâziye'l-evvel'in on beşinci güni Rusyalu'nın baş murahhası Orlof tebdîl şeklinde gelüp müstashibimiz olan hayme-i kebîrde kendü ile güzerân iden mükâleme-i mahsûsamızı nakl ve beyân içün devleteyn ilçilerine gönderilen Mükâleme Tercümânı Yakvaki'nin varup ba‘de'l-avde arz eylediği takrîridir.

Kulunuz toğrı Nemçe ilçisine varup zikr olunan mükâlemeyi nakle iğâz eylediğimde efendi hazretleri mu‘ammer olsun bize küllî meyl ve i‘timâdında iştibâhım kalmadı. Bu meclisi bizim tercümâna tamamca ifâde buyurmağla gelüp nakl eyledikden sonra Orlof ile görişüp ol dahi ba‘de'n-nakl Osmân Efendi'ye bu serbestiyet maddesinin tağyîri kābil olmadığını senede tefhîm ile niçün ısrâr ideyor didikde ben dahi bu husûsa Der-aliyye'de iken gereği gibi tahsîl-i vukūf eyledim. Bu maddeyi Osmânlu'nun kabûl eylemeleri bir dürlü mutasavver olmayup kaldı ki ben anlara ibrâm eylemek vazîfem dahi değildir deyu cevâb virdim didiğinde kulunuz dahi ya şimdi bize ne gûne re’y münâsib görirsiniz dimeğle mukaddemâ benim efendi hazretlerine söylediğim gibi anlar mahall-i mükâlemeye cem‘ olmak husûsunda bir mikdâr gevşek tavranurlar efendi hazretleri de bir mikdâr boşlayup ordu-yı hümâyûndan sebât-ı askere ve nizâma ve sadrâzamın mütâlâ‘-i sahîhesi üzere efendiye vürûd idecek cevâba muntazır olsunlar. Ba‘dehu iktizâsına göre münâsib olur ise sizin gareziniz mücerred def‘-i hasâret değil midir? Ahar vechle dahi bu garezi tahsîlin tarîki bulunur ve sizlere bu bâbda itminân hâsıl olacak vechle nizâm virülür ancak serbestiyet husûsunun bir dürlü tarîki yokdur deyu ol vakt kat‘î cevâb virsünler ve bunlara ye’s hâsıl olmadıkca bu niyyetlerinden nukûl eylemezler ve ba‘zı serâ’ir-i zamîrlerine bu vechle vâkıf olmuşumdur ki musâlaha maddesi nizâm bulmadığı sûretde fertmareşal yanında olan askeri ahar mahalle göndermeyüp Kırım sevâhilinde ve İsmâ‘il'de ve Kili'de olan nakl kayıklarıyla Varna ve sâ’ir ol havâlîde ve ordu-yı hümâyûn etrâflarına Hırsova cânibinden asker nakl ve hücûm ve ibtidâ-yı emrde tedârikât-ı külliye ile Özi Kal‘ası üzerine iktihâm ve sarf-ı makdûr eylemek niyyet-i fâsidesinde olmalarıyla Özi cânibine takviyyet ve istihkâm akdem levâzımdandır kelâmından sonra bu keyfiyet Prusya ilçisine söylendi mi ve ne cevâb virdi deyu sû’âl itmeğle kulunuz dahi ahşâm üzere geldi ve efendi hazretleri bu madde bir dürlü kabûl olunmayacağını tefhîm eyledikden sonra yine Rusyalu bu azîmetlerinden nukûlün tarîki yokdur deyu cevâb virdi didiğimde bakalım yine görişüp söyleşürüz deyüp ba‘dehu Prusya ilçisine varup ol dahi Rusya murahhasları bana nakl eylediler ve ben dahi çok söyledim anlara i‘timâd ittiremedim kaldı ki bunun çâresi yok efendi hazretleri niçün ısrâr iderler didikde efendi hazretlerinin değil bütün devletin elinde birşey yokdur didiğimde çünkü böyledir, niçün geldiniz dimeğle kulunuz dahi ya siz bunu bilürdiniz niçün bizi men‘ itmeyüp bizimle bile geldiniz ve

ben işlerin evvelini tamam bilmem lâkin efendi hazretleri şöyle nakl ider ki siz İstanbul'da bu serbestiyet matlûb-ı Rusya'dır dimişsiz. **[33a]** Devlet-i Aliyye tarafından dahi bir vechle cevâz-ı şer‘î yokdur, olmaz cevâbıyla mukābeleden sonra li-ecli'l-mükâleme meydâna bir mütâreke çıkdı. Bu ma‘nâ-yı mütârekeden münfehim olan Rusyalu özr-i şer‘îyi bildi ve kabûl itdiğinin bu mütâreke alâmetidir fikrinden fazla meclis-i mükâleme bir mübârek cem‘iyyetdir inşâ’allâh hep olur biter didiler ve bu böyle iken mütârekeye ulemâmız rızâ virmediği sonra fetvâ emîni efendi hazretleri bir za‘îf kavl ile tecvîz itdiği mahallinde bilinmez de her gün söyleşdiğimiz şeydir. Bundan sonra bu mu‘âmele ve bizi it‘âb bilmem revâ mıdır! diyeyor ve bu maddeye fetvâ virilmez şer‘in hilâfıdır, olmaz didiğimde fetvâyı şeyhülislâm efendi istediği gibi virir dimeğle kulunuz dahi Kur’an-ı azîm'in hilâfına fetvâ virilmez deyu mukābele eylediğimde çünkü böyledir böyle oldığına Rusya murahhaslarına tahrîr idin dimeğle kulunuz dahi bu kadar tahrîr eyledik anladamadık tahrîr ile ne gûne anladabilürüz didiğimde ne yapayım bunların bir dürlü ilzâmı kābil değil böyle oldığı hâlde seferler mütemâdî olur dimeğle çâre ne mukadder ne ise ol olur didiğimde ya Devlet-i Aliyye'nin müttefiki olmamağla bundan böyle musâlahaya kā’il olur, ellerine girmez didikde kulunuz dahi öteden berü Devlet-i Aliyye'nin bir seferde kimesneden i‘ânet taleb itdiği mesbûk değildir bu makūle umûr muktezâ-yı şîve-i rûzgâr olup verâ-yı perde-i kaderden zuhûr idecek keyfiyât-ı âtiyyeyi cenâb-ı Barî'den gayrı kimesne bilmez. Lâkin bu def‘a fesh-i meclis olunmak lâzım gelür ise fîmâ-ba‘d bu meclisleri Rusya Devleti arayup bulmayacağı ve bir dahi Osmânlu musâlaha semtine vechâ mine'l-vücûh rağbet eylemeyeceği meczûmumdur deyu îmân-ı galîze ile tasdîk-i makâl eylediğimde ne yapayım bunlar anlamıyorlar iki pâdişâh bir yere gelüp birbirine anlatsunlar dimeğle kulunuz dahi bu mugāyir-i kā‘ide-i devletdir didiğimde bâri çünkü öyledir birbirine tahrîrât ile tefhîm eylesünler dimeğle o sûret dahi hilâf-ı rüsûm-ı devletdir cevâbını virdiğimde kendüleri bilür benim vazîfem değildir dimeğle kulunuz dahi niçün vazîfeniz olmaz henüz serbestiyet sûretinde sizin devletinize dahi çok zarar melhûzdur. Bundan böyle yine bu husûsa sa‘y ile nizâm virüp ba‘dehu sâ’ir madde ile veyâhûd ticâret sûretleriyle ahar maddelere dahi mübâşeret olunsun didiğimde henüz bu maddeye bu kadar ısrâr eylediniz ahar maddelerde dahi kim bilür ne gûne ısrâr idersiz dimeğle kulunuz umûr-ı mümteni‘anın nizâmı mümkin olmaz ancak umûr-ı müşkilenin tanzîmi mümkindir deyu serbestiyet husûsı umûr-ı mümteni‘adandır yine inzimâm-ı himmetiniz ile bir kalıba ifrâğ olunsun didiğimde bakalım ancak bunların tahvîli mümkin değildir deyu sohbete netîce virildi. Sonra Nemçe ilçisine bu meclis hikâye ve Devlet-i Aliyye'nin müttefiki yok dimekden garezi ne ola didiğimde katî vâfir te’emmülden sonra bunun Rusyalu'ya i‘âne Devlet'e ihâneden gayrı ma‘nâsı olamaz, zîrâ kendüsi müttefik olmağla gûyâ Rusyalu'ya hem-kudret oluruz dimek kasdıyla ihâfa ider. Amma o maslahatın vücûda gelmeyeceği şundan zâhirdir ki gayrı ikisi dünyâları zabt itmeğle devletlerimiz pâymâl olmak iktizâ ider, hemân kendüden o gûne alâmet hiss olunduğı gibi

elbette devletimiz hâlde müstakbelde olan mazarrâtı def‘ içün üzerine sevk-i cuyûş ideceği emr-i mukarrerdir kelimâtını edillesiyle tevkîd eyledi. 16 Ca Sene [11]86

Kenârlar

Bu makālât mahûfesi bi'l-cümle amârât ve Nemçe ilçisinin bu tedbîr ile olan mu‘âmelâtı iktizâsı mutlakā Prusya ilçisinin Rusyalu matlûbunı hâsıl itmek içün oldığı zâhirdir.

Bu Dahi

Âşer Eylül'e dek virdikleri mütâreke temessüküne elbette i‘tibâr iderler da‘vâsını Nemçe ilçisi tenvîr ve tahkīk ider. Ma‘a'l-i‘timâd ri‘âyet resm-i ihtiyât ve icbâtdan oldığı câ-yı irtiyâb değildir.

Bu Dahi

Fîmâ-ba‘d donanma-yı hümâyûnun âmâdesiyle hemân boğazları seddi ve Özi Kal‘ası'na şurût-ı mütârekeye ri‘âyet tenbîhâtını gibi mu‘âmeleler ile âgâh kılınmaları ve muhtâc oldukları levâzımât ve istihkâma müte‘allik esbâb-ı cem‘iyyetin tarîklerine himmet ve Ali Beğ te‘ahhüdü üzere donanık sefâyinle Bahr-i Siyâh'a ise Kırım tarafından gelecek sefâyinlerinin seddi ve her tarafda kurulan kalyonlar tekmîli husûsâtı akvâ-yı esbâbdan oldığı bedîhîdir.

Bu Dahi

Eğer Vezîr Halîl Paşa hazretleri boğazları sedde düşmana baş göstermeğe muvaffak olur ise Ali Beg fi'l-cümle Özi sularına karîb mahallerde kemîn-i hafâda bulunup lede'l-iktizâ imdâdlarına varır ise serhadd halkı tâze cân hâsıl ider, kavîyu'l-kalb olur. Bunların cümlesi ilm-i âlîden hâric değil iken ihtârda fâ’ide melhûzı bâ‘is-i cesâret oldı.

İşbu tahrîrât dahi rikâba gönderildikde yazılan takrîr-i âlî.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım

Meclis-i sâlis mahsûlı deyu bir şukka ile Rusya murahhasları ve ilçiler ile ba‘zı muhâverât ve mucâvebeyi mutazammın Murahhas-ı Evvel Osmân Efendi kullarından tahrîrât vârid olup lüzûmuna binâ’en bir sûreti ihrâc ve bu cânibde tevkīf ve aynıları manzûr-ı cihânbânîler[i] buyurulmak içün der-akab atabe-i felek-mertebe-i tâcdârîlerîne takdîm olundu. Rusyalu arz eyledikleri esâs-ı mevhûmun teşrîhinde bu aralıkda serbestiyet-i Tatar'ı ısrâren kāle getürüp iktizâ-yı kuvve-i istidrâciyyleriyle tâ’ife-i kāsiyü'l-kulûb etvâr ve mu‘âmelâtından efendi-i mûmâ-ileyh kulları huşûnet fehm itdiğine binâ’en bu bâbda vüs‘atlice ruhsat-ı aliyye talebinde olup yine kendü vüs‘at-i terhîse bakmayup imkâna müsâ‘ade oldığı dereceye tenzîl emrinde sadâkat ve basîret ibrâzında sarf-ı meyl-i makduret ideceğini iş‘âr ider. Cânib-i senîu'l-menâkıb-ı şâhânelerinden umûr-ı mülkiye müfevvaz dûş-ı diyânet-pûş-ı çâkerânem ise tâ’ife-i İslâmiye'den olan Tatar'ın serbestiyeti husûsı mesâ’il-i şer‘iyyeden olmağla hâric-i havsala-i terhîs ve me’mûriyet-i çâkerîdir. Binâ’en-aleyh ulemâ-i azâm efendiler da‘îleri bu bâbda kıbel-i şer'-i enverden ne derecelerde tevsi‘-i emre muzaffer olabilürler ise ma‘âzallâh madde-i

mühimmenin ta‘fîfini mûceb olan te’hîr-i cevâba müsâ‘ife-i seniyye gösterilmeyüp müşârün-ileyhim efendiler dâ‘îyân-ı devletlerinin virecekleri cevâb-ı şer‘înin serîan cânib-i abîdâneme isrâ‘ı hayr-i rücûbdedir. Kulları efendi-i mûmâ-ileyhin zucret ü ıztırâbına bakmayup peyderpey kendüye medâr-ı kuvvet ve gayret ve mâye-i tesliyet ve müsâberet olacak tahrîrât ile iğrâdan hâlî olmadığım ve husûsan bu def‘a dahi işi askerimizin mizâcına tatbîk ile emr-i mühimmin kat‘ına sür‘at ihtiyâr eylemesi mü’ekkeden tahrîr olunmuşdur. Ma‘âzallâh iş bitmeyüp avdet-i muhârebe melhûzıyla pek müşkil olan nizâm ve istikrâr-ı askere nezâretden nev-be-nev zuhûr iden firârîler haklarında tertîb-i cezâ ile icrâ-yı siyâset-i şedîde-i şer‘iyyeden münfek oldığım hakīkat-i hâl olup işbu takrîr-i çâkerî târîhinde Ruscuk yoluna ihrâc olunan Vezîr Osmân Paşa kulları ordusunda mevcûd askerin nizâmı ve teşvîki zımnında biniş tarîkiyle azîmet-i çâkerî olup eyyâm-ı ta‘tîlde gâh müşârün-ileyhe ve gâh Silistre yoluna ihrâc olunan Vezîr İbrâhîm Paşa ordusuna hareket-i hekîmâneye ri‘âyet tasmîm-i çâkerî olmuşdur ve yine hasma nümâyiş içün Ruscuk ve Silistre serhadlerine bugün beşer kıt‘a mühimmât ve levâzımıyla çarha topları tertîb ve irsâl **[33b]** olunup Osmân Efendi kullarının tahrîri üzere topcılarımızın kılleti ile hâm-destlikleri Rusya beyninde müştehir olmağla Kâğıdhâne'de meşk virilen ve sâ’ir üstâd topcılardan bir iki yüz nefer topcı ucâleten ordu-yı hümâyûnlarına tesyîr-i himmet-i hüsrevâneye mevkūfdur. Vezîr Abdî Paşa kulları dahi asker tertîbi ve cenk ta‘lîmi ile yerinden hareket ve izhâr-ı debdebe vâdîlerini icrâ itmesi levâzımı ve sâ’ir tertîbât-ı mühimme ve hekîmânede vüs‘-ı âcizânem sarf olunmakda oldığı karîn-i ilm-i tâcdârîleri buyuruldukda emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım hazretlerinindir. Fî 17 Ca Sene [1]186

Sadrâzam tarafından Osmân Efendi'ye yazılan kā’īmedir.

Bu def‘a irsâl olunan tahrîrât-ı hakāyık âyâtınız vârid ve vâsıl ve mefhûmına ıttılâ‘ımız muhît u şâmil olup zeyl-i takrîrde ve izzetlü Re’isülkküttâb efendiye olan kā’imenizde kalgay sultân ve birâderi Mehmed Giray Sultan vesâtetleriyle bundan akdem Kuban'a ve andan dahi Kırım'a îsâl olunan hatt-ı hümâyûn ile mu‘anven istimâletnâme-i mülûkâneyi a‘yân-ı Kırım Rusya sergerdelerine teslîm ve ber'at-ı zımmetlerini arz ve takdîm eyledikleri tefehhüm olunduğı ve Kutbeddin Efendi ile mukaddemâ tevârüd iden mahzarları ca‘lî olmak vaz‘-ı mezkûrdan istidlâl olunmağla yazılan ecvibesinin irsâl ve tevkīfi re’yimize ihâle kılındığı tahrîr ve iş‘âr olunmuş cenâbınız bu tarafda iken mahzar-ı merkūm henüz vürûd eylemiş olup kaleme alınan cevâbların irsâlinde menâfi‘-i külliye derkâr oldığı istisvâb ve istihsân olunup işlerin ne sûretde zuhûr ideceğine terekkuben ecvibe-i merkūme irsâl olunmayup bir müddet tevkīf olunmuşiken gerek kalgay sultân ve gerek hân-ı sâbık sa‘âdetlü Devlet Giray hazretleri taraflarından tahrîrât vârid ve mazmûnlarında ba‘zı ta‘bîrât ilâvesiyle mahzar-ı mezkûrun cevâbları Kırım'a îsâl olunmak kavâ’id-i himayeyi müsteclib oldığı inhâ ve tasrîh olunduğına binâ’en sûretleri

manzûrınız oldığı vechle Sahib Giray Sultân'a ve ricâl-i Kırım'a mektûblar tastîr ve mahallerine irsâl olunmak içün Kalgay Baht Giray Sultân cânibine bir mikdâr hasbe'l-mülâhaza ba‘de't-tevkīf maslahat-ı mühimmeden ma‘dûd oldığına ârâ-yı erbâb vukūf ve tecvîz ashâb-ı elbâb ve nehy-i ictimâ‘ına binâ’en te’hîr-i maslahat-ı mühimmeden hazeren bu esnâda ba‘s u isrâ kılınmışidi. Şimdi keyfiyet bu sûretde îrâs-ı şükûk ve zunûn eyledikde sultân-ı mûmâ-ileyhe bir kıt‘a mektûb tahrîr ve müfâdında bu ma‘nâlar tafsîl olunarak yazılan mektûbların girüye i‘âdesi mümkin ise istircâ‘ eylemesi ve livâyih zamîrini tarafımıza yazup bildirmesi tavsiye ve te’kîd olunmağın gelecek cevâbı tevârüd eylediği sâ‘at size ifâde olunur. Serbestiyet-i Tatar mizâ‘ında Rusya murahhasları hânân ve uzmâ ve selâtîn ve küberâ-yı Tatar bu cânibde olmalarıyla Kırım'da olanların akvâllerine amel ve i‘tibâr yokdur deyu îrâd eylediğiniz cevâb-ı bâ-savâba Kırım'da dahi selâtîn ve mîrzâları mevcûddur ve anların serbestiyetine rızâları kâfîdir kelimâtıyla teşebbüs eyledikleri ilelde ısrâr iderler ise bu tarafda olan hânân ve selâtîn ve mîrzâyânın senedleriyle Kırım cânibinden gelen mahzar-ı ma‘hûd yedinizdedir. Aya senedât-ı merkūme izhâr ve ibrâz olunup Rusyalu dahi bu senedlere ne amel bize dahi böyle sened virmişlerdir didikleri sûretde iki tarafa dahi virdikleri senedât-ı uzmâ-yı Tatar'ın mühür ve imzâlarıyla memhûr ve mümzâdır çünkü bunların Devlet-i Aliyye tarafına gönderdikleri senedlerine i‘tibâr ve amel câ’iz değildir dirseniz size virdikleri senedât dahi mu‘teber olamaz diyerek te’lîf-i mukaddimât-ı mülzeme ve temhîd-i kazâyâ-yı muskate olunup ta‘arruzen tesâkıta müeddâsını icrâ mümkin olamaz mı ve bunların bir cânibe virdikleri tahrîrât ve senedleri şâyeste-i kabûl ve isfâ olmadığı takdîrce cânib-i digere i‘tâ itdikleri senedât husûsunda dahi mu‘âmele-i mezkûrenin cereyânı kavânîn-i mukarrere-i münâzaradandır. Böyle oldığı hâlde hemân ol makūle harekât-ı zarûriyeye mübtelâların akvâl ve senedâtına bakılmayup tabî‘at-ı maddeye nazaran ehl-i İslâm'dan olmaları ve müddet-i medîde Devlet-i Aliyye'nin hükmünde olmaları cihetle mukaddem îrâd buyurılan edille-i vâzıhe ve berâhîn-i mülzeme ve müskateye ibtidâr olunup teşyîd-i mebânî-i dostî ve ittihâda ile'l-ebed îrâs-ı tezelzül eyleyecek vechle gerek Tatar maddesi ve gerek mevâdd-ı ahirâyı beynimizde bir kalıba ifrâğ ve şerâ’it-i insâf ve hakkāniyete ri‘âyet iderek bu kadar ibâdullahın hânümân-ı râhat u sâmânlarını sûzân iden âteş-i harb u kıtâli ilgāya bezl-i makdûr idelim kelâmlarını manzûm-ı silk-i hüsn-i ta‘bîr kılarak iş bir sûret kabul idebilür mi? Amed ü şûd-ı murâsalâtdan garez tezkîr-i lâyiha-i zamîr ile umûrı teshîl olmağla sûret-i istişârede hâtırımıza gelen işâret olundu lâkin evdeki bazar çarşuya uymaz mesel-i meşhûrı fehvâsınca ol tarafda temeddüs iden ahvâl mechûlümüz olmağın muktezâ-yı vakt ü hâle göre idâre olunacak perkâr re’y-i tedbîrlerine cenâbınız müsellem kabza-i ihtiyârınızdır. Ne gûne münâsib ise iktizâsını icrâ muhavvel uhde-i dirâyet ve fetânetiniz oldığını ve serbestiyet iddi‘âlarına cevâbımız mukaddem ib‘âs olunan kā’imemiz müfâdından zâhir olmağla tekrîri se’met-i hâtırınıza vesîle olur melhûzıyla tafsîlden tecânüb ihtiyâr olunduğı beyân siyâkında rakīme-i meveddet tahrîr ve tesyîr

olunmuşdur. İnşâ'allâhü te'âlâ vüsûlünde dâmen-i tevekkül-i Hakk'a teşebbüs birle netîcesi hayırlu olan elâme sabr u tahammül iderek ru'yet-i umûr-ı me'mûrenize mübâderet ve ba'd-ez-în hudûs idecek ahvâli peyderpey tarafımıza iş'âra ihtimâm u dikkat ve Devlet-i Aliyye re'âyâsından Dubrevinik Cumhûri bundan akdemce der-bârı hilâfetmedâra ve tarafımıza iki kıt'a arîza gönderüp mazmûnlarında kendülerinin öteden berü olıgeldiği vechle sâye-i himâye-i Devlet-i ebedîyyü'l-istimrârda mustazıll ve mahmî kılınmalarını ve Rusyalu yedlerinde giriftâr olan sefînelerinin istirdâdına hîn-i musâlahada himmet olunmasını niyâz ve istid'â eylediklerinden başka bu def'a vekillerinin takdîm eylediği arzûhâlinde dahi husûs-ı mezkûr istid'â ve istirhâm olunmuş mesfûrların müsted'âları mukaddemâ ma'lûm-ı âlem-şümûl-ı hazret-i kîtî-sitânî oldukda ra'iyyet ve adem-i ra'iyyet ta'bîrâtından ictinâb olunarak başı örtülü kadîmden ne vechle ise yine ol vechle ilkā ve sefînelerinin istirdâdına dahi esnâ-yı musâlahada nizâm virilmesi bâbında fermân-ı hümâyûn sâdır olmağın tâ'ife-i mesfûrenin kadîmden şurûtı ne vechle ise hâlet-i kadîmede ibkā ve sufun-ı makbûzelerinin istirdâdı maddesine himmet eylemeniz me'mûl olup ancak sefâyini istirdâdda ve bu gûne teklîfi arz u beyânda bir hucnet melhûzunuz ise lâzıme-i dirâyet ve hamiyyet üzere harekete dikkat buyurmaları melhûzdur.

Şehbaz Giray Sultân tarafından re'is efendiye gelen kā'imedir.

Benim fazîletlü sa'âdetlü mükerremetlü birâder-i vâlâ-kadrim efendi cemîlü'ş-şîm hazretleri

Hemvâre-i esbâb-ı devlet ü ikbâlleri muharrer-i merâmları üzere dâ'ir ve kevkeb-i sa'âdetleri ufk-ı â'lâda sâ'ir olmak da'vâtı berdâşte-i dergâh-ı bî-niyâz kılındığı hitâmında bu esnâda Kırım küffâr-ı düzah-karar istîlâ ve feth ve zabt ve envâ'-ı hakārâtı ne mertebe oldığı bu havâlîlerde tevâtüren ma'lûm ve Devlet-i Aliyye-i ebedîyyü'l-karâr dahi bu keyfiyet üzere terk itmeyeceği bedîhî ve nümâyân olup el-hâletü hazihi cânib-i mezkûr bir mahfeye tedbîr-i adû-tedmîrleri olmadığı hâlde bu bende-i kemîne-i devletin bu husûsda mülâhaza-i perîşânî üzere hâtırına güzeşte iden re'y ve tedbîr bu gûne olup bu asrdan bed' olunmak üzere Karadeniz'in Anatolı sevâhilinde vâki' Sinop ve Trabzon semtine serasker olmağa şâyeste **[34a]** bir vezîr nasb ve mümkin mertebe donanma-yı hümâyûn tedârikine şürû' ve serasker-i merkūm ma'iyyetine kabâ'il ile ihtilâtı olan selâtînden bir kaçı ta'yîn olunsa selâtîn-i merkūme bir tarîk ile ahâlî-i Kırım'ın zâhib oldukları sû-i tedbîrlerinden udûl itdirüp ittihâd üzere itmesi taht-ı imkânda oldığı taraf-ı sa'âdete tahrîr olundu. Yine her hâlde Devlet-i Aliyye âlimdir.

Ulemâ-yı Kırım'dan Kutbeddin Efendi tarafından Kırım'da mesned-i hânîde mukīm Sahib Giray Sultân'a yazılan mektûbun sûretidir.

Bu da'îleri hâmil oldığım tahrîrât-ı şerîfeleri ve âmme-i ricâl-i Kırım'ın mahzarlarıyla Bağçesaray'dan hareket ve refâkat-i avn-i Bârî ve rehberî-i tevfîk-i Girdigârî ile düşman haberdâr olmaksızın eminen ve sâlimen Özi Kal'ası'na vüsûl ve hâlâ Özi muhâfızı vezîr devletlü, sa'âdetlü

Ali Paşa hazretlerine mülâkāt ve keyfiyeti ifâde eylediğimde der-akab sefîne ihzâr ve ma‘iyyetime âdemler terfîk ile sefîne-i mezkûreye du‘âcılarını irkâb ve ordu-yı hümâyûn cânibine ib‘âs buyurup muvâfakat-i rûzgâr ile Rumili sâhilinde vâki‘ Varna İskelesi'ne hurûc ve mahall-i mezkûrda muhâfız-nişîn olan hâlâ kalgay devletlü şehâmetlü Baht Giray Sultân efendimiz hazretlerinin meclis-i şerîflerine duhûl ve lühûkumuz müyesser olup ferdâsı anlar dahi tahrîrât ve âdemleriyle fakīri mu‘asker-i nusret-perver-i cihândârî olan Şumnı Sahrası'na tesyîr idüp lede'l-vüsûl bi'l-fi‘il serdâr-ı ekrem ve sipehsâlâr-ı zafer-ilm devletlü inâyetlü veliyü'n-ni‘am Muhsinzâde Mehmed Paşa efendimiz hazretlerinin huzûr-ı mekârim-mevfûr-ı asâfânelerine musûl ve vedîa‘-i ceyb-i sefâretim kılınan tenmîkāt-ı aliyye-i keyânîleri ve mahzar-ı umûm pişgâh-ı sa‘âdet destgâhlarına arz u takdîm ve kemâl-i lutf ve inbisât ile mütâla‘aya ibtidâr ve ba‘de't-tekmîl sâvb-ı hakīre teveccüh birle hatt-ı Kırım'ın ahvâlini ve cenâb-ı celâdet-me’ablarının hâl u hâtırını sû’âl ve dâ‘îleri dahi gerek efendimin ve gerek cümle ümerâ ve mirzâyân ve ricâl ve ulemâ ve sülehâ ve sâ’ir ahâlî-i Kırım'ın sıgār u kibârının astân-ı adâlet-nişân-ı Devlet-i Aliyye'ye râbıta-ı ubûdiyet ve zâbıta-i intisâb husûsiyetleri ne derecede oldığı ve leyl ü nehâr cânib-i mekârim-menâkıb-ı hazret hilâfet-penâhîden zuhûr-ı imdâd ve i‘ânete ne gûne iştiyâk-ı tam ve şevk ve garâm ile dîde be-rah intizâr oldukları ve â‘dâ-yı mülk ü millete ser-furûları hâşâ sümme hâşâ hıyânet ve ihânetden olmayup bu kadar bin etfâl ve nisvân ve aceze ve nâ-tüvânın zîr-i pâ-yı hasâret-i küffârda pâymâl olmaları havfından sünûh-ı müdrimînîye müterassıdan kazâya rızâ sûretinde şimdilik hasma itâ‘at gösterdikleri işbu kâğıdlardan ma‘lûm-ı devletiniz oldı. *"Derdimi yazsa ger kalem noktası bir kitâb olur"* me’aliyle Rusyalu'dan çekdiğimiz meşakk u mihen ve başımıza gelen şedâyid-i gûh-efken tafsîl olunmak lâzım gelse zebân-ı beyân-ı mûy-i âteş-dîde gibi bîcân ve sûzân olmamak mümkin değildir. Mecmû‘unın niyâz u ricâları budur ki def‘-i mazarrat-ı a‘dâ ve tahlîs-i mesâkin ve mev’a hususunda kudret-i kāhire-i saltanât-ı seniyye îfâ ve icrâ olunup zülâl-i feth-i zaferle nâ’ire-i derûn-ı hasret-meşmûnları itfâ buyurıla deyu sahîfe-i takrîre vaz‘-ı imzâ-yı hitâm eyledikde ol âsaf-ı gayûr ve destûr-ı vakūr hazretleri derc-i dühâtından nisâr-ı cevâhir-i cevâmi‘ü'l-kelime ağâz buyurup sa‘âdetlü Sahib Giray Sultân hazretleri birâderimizin mefâd u mahzar ve tahrîrât ve sizin takrîr-i isâbet-gāyâtınızdan münfehim oldığı vechle Kırım'da ikāmetleri mücerred taraf-ı vâzıhü'ş-şeref-i kîtî-sitânîye kemâl-i ubûdiyet ve hulûs-ı fert-i inkiyâh-ı ihlâs-ı mensûslarından nâşî oldığı bî-iştibâhdır ve semere-i sadâkatleri karîben lezzet-bahş-ı zâ’ika-i merâmları olup sâye-i merâhim-vâye-i zıllullâhîde olan emniyesinin husûliyle kâmyâb ve kâmkâr ve ilâ inkırâzü’l-edvâr kendüleri ve ahlâklarına sermâye-i iftihâr olacak hâlâta mazhariyet ile akrân ü emsâli beynlerinde sâhib-i iştihâr olurlar. Zîrâ hânedan-ı muhallidü'l-erkân-ı Osmânî mü’eyyed-i min-indillâh olmağla ba‘zı taksîrât sebebiyle askerlerine bu misüllü perîşânlık âriz olsa dahi yine der-akab te’bîdât-ı ilahiyye-i ma‘neviyye zuhûrıyla berk-i şemşîr-i süreyyâ te’sîrleri hırmân-sâmân-ı

düşmana âteş bırakup afitâb-ı şükûh ve azametleri şark u garba neşr-i envâr-ı fütûhât ide geldiği tulu‘-ı tebâşir-i sebh-ı ikbâlleri evânından bu vakte dek nice kere vukū‘ bulmuşdur. Nazar-ı umûrun avâkıbınadır evâ’iline değildir ve ilkâ-yı Kırım'ın bir avuç toprağına bin baş fedâ olur. Avn-i Hakkla bir şibr mahalli düşman elinde kalmaz. Kırım âhâlîsi ve Tatar halkının ecdâd-ı azâmlarına eyledikleri hıdmetleri ferâmûş ve anları Moskov yedinde ve muhân u makhûr terk eylemek şân-ı pâdişâhîye sezâ olur ma‘nî olmadığını âlem bilür. Fe-hamden sümme hamden hâkān-ı cem-gilâm ve şehriyâr-ı adâlet-ittisâm hûrşîd-i maşrık adl ve dâd-ı sultân deryâ-kef kerem-nihâd şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metimiz efendimizin hazâ’in ve asâkir ve mühimmât ve zehâyir ve esbâb-ı harb u kıtâl ve edevât-ı cenk u cidâl husûslarında bir dürlü muzâyaka ve ihtiyâcları yokdur. Bu sene-i mübârekede Kırım ve havâlîsinin nez‘ ü istirdâdı düşmanın hudûd u sınurlarında bi'l-külliye tard ve ib‘âdına sarf-ı himmet-i bî-hemtâ buyurup bî-nihâye sefâyin-i gûh-peyker ve kalyon ve fırkate ve çekdiri ve pırgandi emsâli civâr-ı münşe’at vehb-i kester-i tehiyye ve ihzârına fermân-ı hümâyûn cereyân itmeğle içleri kal‘a-kûb ve ejder-üslûb toplar ve envâ‘-ı alât-ı harbiye ile memlû donanma gemileri ve parçaları yapdırılup Anatolı ve Rumili bilâdından ibtâl-i ricâl ve şeca‘ât-heycâ hisâlden cem‘ olunan asâkir emvâc-i bahr gibi hadd u hasirden bîrûndur ve gelür iken iskelelerde ve orduda ve uğradığın yerlerde belki senin dahi meşhûdun olmak gerek bunların mecmû‘ı Kırım istihlâsına tertîb olunan mürettebâtdandır ve Kırım sevâhiline tesyîr olunsalar gerek idi lâkin ol hilâlde Nemçe imparatoru ve Prusya kralı tavassutlarıyla Rusyalu müsâlahaya tâlib olup temhîd-i muhâvene esnâsında adâvet izhârı kavânin-i düvele münâfî tavr oldığından şimdilik te’hîr olundu ve tarafeyn murahhasları mükâlemeye me’mûr oldular. Görelim âyîne-i devrân ne sûret gösterir mısdâkınca şân u şükûh-i Devlet-i Aliyye'ye aharı vechle miyânede silem ü müsâfât râbıta-gîr-i nizâm oldı, febihâ vü na‘ma! Olmadığı hâlde elhamdülillahi te‘âlâ tertîbât ve askerimiz müheyyâ olmağla bahren ve berren tahrîk-i i‘lâm-ı cihâd u gazâ ve tasfîf-i cünûd-ı cenk-azmâ olunup iki cihân güneşi ulu peygamberimiz sallallâhü aleyhi vessellem hazretlerinin mu‘cizât-ı kesîretü'l-berekâtı imdâdıyla inşâ’allâhü'l-mülkü'l-müte‘âl hasm ayağı basdığı yirleri bir minhâ-i istinzâ‘ vü istihlâs ve hasma karîne göre bir câme ilbâs olunur deyu reşte-i sünhune ukde-i hitâm bağladılar. Fi'n-nefsü'l-emr Bahr-i Siyâh'ın Rumili sâhillerinde Babatağı hizâsında Kara Harman ta‘bîr olunur iskeleden Varna'ya varınca meşhûdumuz olan mersâlar sefâyin-i bahriye ve edevât-ı harbiye ile mâlâ-mâl olup vüzerâ-yı azâm-ı zeviyü'l-ihtirâmdan sâbıkā Belgrad vâlisi sa‘âdetlü el-Hâc Halîl Paşa ve sâbıkā İçil mutasarrıfı re’fetlü Sâdık Paşa hazerâtı ve mîrmîrân-ı kirâm ve deryâ begleri ve kapudânân ve rü’esâdan niceleri havsala-i vehm ü hayâle sığmaz ecnâd-ı vegā-mu‘tâd ve arkâm ve a‘dâda gencîde olmaz mühimmât-ı cebehâne ve tophâne ve iddet ve utâd ile sevâhil-i mezkûrede ikāmet ve karâr ve netîce-i sulha terakkub ve intizâr **[34b]** üzerelerdir. Kırım içün tehiyye olunan asker kırk bin nefer piyâdeden efzûneti oldığı şâ’ibe-i mübâlağadan

ârî, kelâm-ı sâdıkdır. Ordu-yı hümâyûnun nüzûl eylediği beydâ-i vasî‘ ki belde-i Şumnı sahrâsıdır, anda olan asâkir bahr-i mevâc gibi üç dört sâ‘atlik mahalli tutup hatta zayyık mekân takrîbiyle târîh-i vekīa hilâlinde Tırhala vâlisi vezîr-i dilîr devletlü Osmân Paşa ve Selânik vâlisi vezîr-i celâdet-vesîm sa‘âdetlü İbrâhîm Paşa hazerâtının ma‘iyyetleriyle yirmişer bin nefer süvârî ve piyâde asker-efrâz ve kırkar kıt‘a top-ı kal‘a-gûb ve ana göre mühimmât i‘tâ ve başka iki ordu i‘tibâriyle ordu-yı hümâyûndan ikişer sâ‘at hâric mahallerde nasb-ı hıyâm ikāmet ve asker cenk u harb ta‘lîmine mübâderet eylemek üzere ihrâc olunmuşlardır ve bunlardan başka Tuna kenârlarında Babatağı ve Silistre ve Tutrakan ve Ruscuk ve Niğbolı ve Vidin ve Ziştovi ve Rahova serhaddlerinin her birisinde birer ordu olmak üzere kırkar ellişer bin asker mevcûd ve müheyyâ ve müterassıd-ı azm-i heycâdırlar. Bu sâl-i meyâmin-i iştimâlde Devlet-i Aliyye'nin sarf eylediği himmet ve kudret bir vaktde görülmüş değildir ve bu tahrîrim semâ‘en değil meşhûd-ı çeşm-i yakīnim olan keyfiyâtdandır. Tebşîren tafsîl ile tasrî‘e ibtidâr olunmuşdur. Sadrâzam-ı müşârün-ileyh efendimiz hazretleri hâtime-i sulha dek fakīri bu tarafda te’hîr ve musâlaha akd olunur ise teşrîfât-ı mülûkâne ve atâyâ-yı hüsrevâne ile Kırım'a i‘âde ve silem ü müsâfât karâr buldığı sûretde müheyyâ olan donanma-yı hümâyûn ve asker-i zafer-makrûna terfîk ve tesyîre va‘d buyurmuşlardır ve getürdiğim tahrîrât ve mahzarın ecvibesini iki kıt‘a mektûb-ı âlîlerinde derc birisi zât-ı hamâset âyâtlarına ve digeri cümle ricâl-i Kırım'a olmak üzere mahsûs âdem ile ol cânibe irsâl itmeleriyle müşâhede ve mu‘ayene eylediğim hâlât-ı meserret-gāyâtı ifâde siyâkında tahrîr-i varaka-i du‘âya bâdî olmuşdur. İnşâ’allâhü te‘âlâ lede'ş-şerefü'l-vusûl keyfiyet-i tahrîr-i fakīrânemden ve mekâtib-i âsafîden cümleye ma‘lûm oldukda zinhâr zinhâr Rusyalu'nun hîle-âmîz sözlerine sem‘-i kabûl ve ısgāya ilkā ile rızâ-yı hazret-i hilâfetpenâhîye mugāyir hareket sudûrundan tehâşî ve mücânebet oluna. *"Vemâ ale'r-resûl ile'l-belâğ"* mûcebince üzerimize lâzım olanı edâ eyledim. İyâzen billâhi te‘âlâ meğer düşmana firîftelikle sened i‘tâsı misüllü bir tavr-ı nâ-mülâyim hudûsundan hazer lâzımdır.

Bâkīu'd-du‘â

Ma‘rûz-ı abd-i müstehâmları oldur ki

Meclis-i mükâleme-i sâliseden sonra hakīki ve ca‘lî inhirâf-ı mizâc alâmâtına binâ’en Rusya murahhaslarıyla mülâkāt olunmayup ancak tasfiyeye me’mûrlardan serbestiyet-i Tatar'a bu taraf mülzem olmak hâhişinde olan Prusya ilçisinin da‘vâları ve Nemçe ilçisi gördiği hakāreti hazma kādir olamayup infi‘âlinden nâşî tarafımıza olan hayırhâhlığı ve sâ’ir i‘lâmı muktezî hâlât müte‘âkiben ve tafsilen ma‘rûz-ı savb-ı sâmîleri kılınmışidi. Çünkü meclise li-hikmetihi fâsıla virildi. Beher hâl def‘-i iştibâha ma‘âli lâzım gelmeğle tercümânları Peni selâmlarıyla gelüp hâtır sû’âlinden sonra mukaddemâ sadâkati mücerrebimiz olup esîr olan Eflak voyvodasının hekîmlik hıdmetiyle hengâm-ı ihtilâlde Bükreş'den Bıraşov Kasabası'na firâr ve andan bir def‘a Venedik tarîkiyle Âsitâne'ye gelmek içün gidüp yol bulamamağla yine Bıraşov Kasabası'na avdet iden

Sakızlı hekîmin dâmâdı Kāsım nâm hekîme bin belâ ile izin alup yanımıza celb itdiğimiz ma‘lûmları idi. Efendi hazretlerine tedbîr iden hekîmde ba‘zı lâzımlı icrâ bulunmaz ise bizde mevcûddur. Defterini virsün haberini söyledikde mu‘ammer olsunlar memnûn oldum. Fi'l-hakīka bizim akibetimize medâr olacak tedârikde hekîmimizin ismi Kāsım ise dahi tedbîrde kāsırdır. Konte Orlof dostumuzda oldığını ben dahi bilürüm. Belki benden mâ‘adâ gerek bu abd-i âcize ve gerek kendülere Allâh-ı azîmü'ş-şân tarafından li-maslahatihi emânet ve ibdâ‘ olunan eczâ iki devlet halkının âfiyetleri ilâclarıdır. İnşâ’allâh me’mûriyetlerimiz üzere karîben âlemlere neşr ü bâr emânet-i hakkāniyet üzere iskāt idüp mübtelâ oldukları illet-i miz‘aca ma‘âzallâh müzmineye münkalib olmakdan vikāye itmekle indallâh me’cûr ve indü'n-nâs memdûh oluruz ve mizâcımda olan ihtilâl za‘f olmağla her ne kadar mülâkātlarına hâhişkâr isem adem-i kudret mâni‘ olmağla def‘-i tehassür mümkin olmayup şimdi fi'l-cümle meşî ve harekete isti‘dâd gelmek alâmâtı rûnümûn oldı. Kemâl-i âfiyeti ibâdullâha olacak hıdmetle hâsıl ideriz dimişidim. Vakt-i asrda Nemçe ilçisi gelüp kendü ile olan sohbete aralıkda tenhâ mülâkāta tergībi mezc olunduğından gayrı İstanbul'a haber göndermekle kasd-ı ihâfeyi dostluk yüzünden nakl iden Prusya tercümânına lâzımı beyân olunduğı esnâda ilçi beğ dostunuz da mütehayyirdir bâri aralıkda ya Orlof ya ikisi bile tenhâca mülâkī olup müzâkere buyursanız didikde anların her vechle memnûn ve minnetdârıyım her bâr mülâkāt mümkin olsa mahzûzum tarîki ne ise ilçi beğ dostumuz tarafeyne irâ’e eylesün didiğimde sultânım Konte Orlof gelmek gerekdir öyle ise ilçi beğ dostunuz kendüye söylesün didikde yok anların kadrlerine biz ihtirâm ideriz devletin nâzlı ricâlindendir öyle açıkdan teklîf nâ-revâdır amma sohbet arasında bir münâsebetle tâlib-i mülâkātları olduğımı ve mizâcım za‘af üzere idüğüni söylemekle nâzikâne teklîfde mahzûr yoğise kendüsi âlim dimişidim. Ferdâsı sâ’at ikiden sonra gelüp dostâne mu‘âmelelerden sonra efendi hazretlerinin bize kemâl-i hüsn-i zannından Peni ile gönderdiği latîfelerden ziyâde memnûn oldum. Vakı‘â mülâhazaları gibi tarafeyn re‘âyâsının mizâclarına âfiyet virecek ilâclar bizlerde bulundığı hâlde dirîğ ihtimâlimiz mümkin olmadığına i‘timâd buyursunlar didikde inşâ’allâh benim zannım sahîh ve bu bâbda fikrim Allâh rızâsiçün olmağla hatâ itmem, yine öyledir. Zîrâ ben de bu mahalle inâd u muhâlefet ve mukâbere içün gelmedim. Mutlakā ibâdullâhın bu iki devlet sebebleriyle uğradıkları derdlere hasbünallâh ilâc içün geldim ve çünkü niyyetim her dürlü kedûrât-i avârızdan sâfdır ve Konte Orlof dostumuzu dahi öyle bilürüm. Şimdi kendülere her hâlimizi beyân iderim lâkin şartı i‘timâddır ve şâhidim işte kendülerinin mu‘temedi ve cümlenin mücerrebleri olan Peni tercümândır deyüp tarafeyndenn îrâd olunan mücâvibât bu def‘a mazbata nâmıyla mevsûm sahîfede münderic olmağla ma‘lûm-ı devletleri buyurulmağiçün irsâl olundu ve bu kadar güft ve şenîden sonra meclis âkıbetini Tatar serbestiyeti ısrârıyla tezyîl ve kendünün Petrebork'da kemâl-i lüzûmı olmağla karındaşından imparatoriçe emriyle gelen kâğıd mefhûmuna göre bir kaç günden ziyâde tevkīfine imkân

olmadığıyla sûret-i ihâfeyi gaybûbetle gösterdi ve çünkü serbestiyet-i Tatara ve ibkā-i mülk mahzûr-ı şer‘î ve aklî beyân olundu. Beher hâl bunlara bir şey söylemek lâzım oldığını lâ‘ale't-tasrîh Prusya ilçisi îrâd ve Nemçe dahi tasdîk itmekle mugāyir-i şer‘-i şerîf olan amel benim değil devletimin dahi makdûrı değildir. Amma gerek emr-i ticârete ve gerek mesâlih-i mülkiyeye ve gerek esbâb-ı müsâlemenin akvâsını isti‘mâl ve sâbıklarda beyne'd-düvel cârî olan tazmîn ki arâzî ve iktâ‘ ve kılâ‘ ve bükā‘ içün virile geldiği mukayyeddir. Devlet-i Aliyye indinde şimdiye dek her ne kadar müsta‘mel değil ise dahi mutlakā izâle-i madde-i muhâsemetle nüfûs-ı beşeriyyenin telefden vikāyesi zımnında sûret-i i‘tidâle rızâ mümkindir mülâhaza buyursunlar garezim hayırhâh-ı cânibeyn oldığımı bu def‘a dahi isbât itmekdir misüllü çok söyledim. İmparatoriçemiz parola virdi ya‘ni ahd virdi ve âlemlerin ma‘lûmı oldı bundan sonra râci‘ olmak ârını kabûl itmez didikde bu maddede imparatoriçe hazretleri hukūk-ı mülûke ri‘âyetle şân-ı cedîd kesb ider ve hem Tatar maddesine Devlet-i Aliyye tarafından bir gûne nizâm mümkindir ki karîb **[35a]** ve ba‘îd o ma‘nâ-yı nizâmın tazammunı serbestiyet olmak i‘tikād ve bu takdirce avâm ve belki havâs imparatoriçenin parolası mefhûmunun revâcına i‘timâd idebilürler. Bu sûrete göre zarar yokdur didiğimde kelâmı sayd u şikâra ve seyâhat eyü bir şey olmağla bir müddetden sonra temâşâ-yı aktâr-ı âlem dâ‘iyesi beyânına şürû‘ ve itmâmla ârâmgâhına gitdi. Bu meclis gûyâ rüfekā tarafından tahliye ile kendülerimize mahsûs kıldık. Mükâleme Tercümânı Yakvaki tarafımızdan Peni tercümân anlar tarafından tercüme-i mükâleme ve takrîr ve tefhîm-i mâcerâ ile meşgūl oldı. Bundan sonra meclisi ifâde-i tasfiye-i mâbeyni irâde kasdıyla Yakvaki ilçilere gönderilüp anlar dahi ba‘de'l-müzâkere yine inâd u ısrâr iderler ise hoş imdi bilmek kabûl ma‘nâsına olmamağla bu serbestiyet-i Tatar da‘vâsı ne makūle şeydir ve ne vechle olsun dirler bir kere bilelim mesâğ-ı şer‘î mümkin olabilür mi olamaz mı ma‘lûm oldukdan sonra yine müzâkere ve hakkı beyân ideriz diyeceğiz. Zîrâ bunun evzâ‘ı Prusya ilçisi ihâfesini musaddak olmağla bıragup gitmek gibi olmak etvârından müşâhede olunmakdadır. Devletlü efendim gayrı kulunuza telef-i nefs mertebeleri hayret ve ıztırâb geldi. Bunlar gibi galebelerine mağrûr ve fîmâ-ba‘d dahi galebeyi sahîfe-i kaderden beyâza çıkarmış gibi vaz‘-ı mağrûrânede kusûrları olmadığından başka ısrârlarına nazaran rücû‘ları ümmîd olunmayup serbestiyet-i Tatar'a lev-farazâ bu kadar lec ü inâddan sonra mülzem kalsak. Elbette bu mukābelede Bender Kal‘ası'nı gāyeti Kılburun Palankası'nı istemekde ve kal‘a hedmlerinde küllî ısrâr idecekleri emr-i beyyindir. Kulunuzun bunlara ruhsatım yokdur ve bu maslahatlarda ikimize dahi ye’s geldi. Fermân-ı hümâyûna sür‘at-i imtisâl ile makdûrumı sarf itdim herkes makdûruyla mutâlibdir. Allâh aşkına bir sâ‘at evvel mülâhaza-i aliyyenizi tahrîr buyurun zîrâ refîkimi dahi te’hîr mümkin olamıyor çünkü teklîfleri mertebeler meşrû‘ değildir, sulh dahi meşrû‘ olmamağla pâdişâh-ı İslâm müsâ‘id değildir. Hüdâ kerîmdir, mechûlü'n-netîcedir inşâ’allâh mansûr olurlar. Hele benim gayrı mecâlim kalmadı. Müslimân senin bu mertebe ıztırâb ve tehâlükün telef-i

nefsini mûceb olmağla bu hareketin dahi meşrû‘ değildir gider şu hâli deyüp vallâhü'l-azîm sûret-i merhâmetde ünf ü şiddet-i mu‘âmelesi izhâr ve haymesine rücû‘ eyledi. Şevketlü mübârek başiçün muktezâsını bir gün evvel iş‘âr ile alâ-küllâ-takdîrîn kullarını âgâh buyurmaları mutazarrı‘dır. Zîrâ bu sûretler ile bir taraf kapansa taraf-ı aharı söküldü göründi. Hattâ sayd u şikâr ve bir gice kalmak bahânesiyle def‘-i meclis iden Orlof mekân-ı karîbe mukaddemce ihzâr itdikleri fertmareşal ile mülâkāt ve müzâkere içün gitdiği haberini dahi virdiler. Hakk te‘âlâ ism-i âzamı hürmetine taksîrâtlarımızdan tecâvüz idüp şu tâ’ife-i mel‘ûneye asker-i İslâm'ın galebesini göstermedikce cânımı almasun. Akl-ı kāsir-i çâkerâneme göre bu maddelere müteferri‘ olan mütâla‘ât diğer bir kıt‘a kā’imeye derc olunup kusûr-ı mülâhazadan nâşî yekdigerin mefhûm ve mugāyiri ise dahi tabî‘at-ı maslahat iktizâsı oldığına ilm-i kâ’inât-pîrâ-yı veliyünni‘amîleri meşmûl oldukda sahîhi sebakımdan ba‘de't-temyîz muktezâsından câker-i bî-merâları âgâh ve Nemçe ilçisinin çünkü bu kavme infi‘âli serhad-i mübâlağayı mütecâvizdir. Mukaddem niyâzım üzere Hırsova yâhûd Maçin her kangı taraf semt ü münâsib mersûmun dahi levâzımı ihtiyâten o cânibe gönderilmek kulunuz ile mevkūf rağbeti olan mürâfakate tâlib olur ise cümlesine mûceb-i mülâhaza olmak âr u gayretden mu‘arrâ olan devletlerine gayret-i câhiliyye gibi bir ârıza-i mevhûme bulunmak mülâhazât-ı kāsıra cümlesinden olmağla her husûsda emr ü fermân devletlü efendim hazretlerinindir. Orlof suretâ kibr ü nehvetden ârî ve müctenib amma serîu'l-infi‘âl ve hocası ta‘lîmiyle sehl-i mümteni‘ lâkin Abreşkof'dan hilâf-ı me’mûl zuhûr iden ve müşâhede olunan evzâ‘-ı münfa‘ilâne ile tavr-ı mübâhâte devletlü efendim insân değil hayvânât-ı aceme dahi tahammül idemeyeceğine iştibâh buyurulmaya ba‘zı vesâyitle her dürlüsi söylendi zerre kadar müte’essir olmayup nihâyet ricâli beyninde münâkese vüs‘âyetinden müctenibe oldığını ba‘zı teklifât ile söylemek ister kaldı ki mukaddem tasavvur olunan itmâ‘-ı keyfiyeti şimdilik mahâlât-ı akliyyeden oldığı zâhir olmağla rübûde oldığı berz-i tâze oğlanlar ile farazâ beş hıyar on emrûd iki elma misüllü hâtır sû’âli mu‘âmelesine külliyetlüce tasfiye virilerek anların medhleriyle menfa‘atsizce muhabbetler mu‘âmeleleri ve ba‘zen dahi habâyâya vukūf mümkin olayor 16 Ca Sene [1]186.

Devletlü Efendim,

Bu kavmin Tatar serbestiyeti maddesinde intifâ‘-ı zâhirîleri bir kurı iftihâr iken bu husûsda mütâla‘alıca ısrârları bir nice mefâsid tahtında oldığı ve nefs-i Kırım'ın nüfûs-ı nâtıka-i şerîreleri makāmında olan a‘yânı fîmâ-ba‘d selâmet-i nüfûs ve mâl ve ıyâl fikrini rû-pûş iderler ise dahi dimâğlarında iğrâz-ı fâside olmak câ-yı irtiyâb değildir. Bundan gayrı sûrete rızâ vüsa‘mızda değildir deyu cevâb virirler. Bu kīl u kāller tabî‘at-ı mükâleme-i musâlaha ve huşûnet ve ısrâr bunların hilkatleri muktezâsı olup giderken belki muhârebeye bir tarîkle kifâyedi takdîm eylesünler. Kulunuz her dürlü şedâyide ilzâm-ı nefsle mütehammil oldığım ve fîmâ-ba‘d dahi vücûh-ı münâsibe beyânı ve Kırım üzerlerine sevk itdikleri asker masrafını

başkaca virmek gibi esbâba iltifâtda kusûr itmem amma bunlarda müşâhede olunan evzâ‘ ve devleteyn ilçilerini meclise idhâl itmediklerinden gayrı inşâ’allah sizler ile musâlahamiz mukadder oldukda bunların temessüke mühr ve imzâlarını dahi kabûl itmeyeceğimiz şimdiden ma‘lûmunuz olsun dimek sûretâ tavassutlarını kabûl kā’idesi tahtında ise dahi şimdiye dek sûret bulan musâlahalere elbette bir devletin zamân ve kefâlet makāmında olan mühr ve imzâsı kavâ‘idi mer‘iyyeden iken bundan da i‘râzları Tatar serbestiyeti Leh mükāsemesi nizâmı ber taraf oldığı gibi te’lîf irhâb vechleriyle Tatarı ilzâm ve nice zamândan beru fırsat-ı vakt ihtilâsında oldukları Bahr-i Siyâh tasarrufuna refte refte tehiyye ve bakiyye-i esbâb ve i‘mâl-i sanâyi‘ ve vesâyis ile ne‘uzübillâhi te‘âlâ dârü'l-mülk tazyîki misüllü efkâr-ı fâside rekîz-i zamîr-i müfsidet-i tahmîrleri oldığı câ-yı işkâl olmaması fikr-i amîka muhtâc değildir. Bu takdîrce karârgîr-ârâ-i cümle olan serbestiyet-i Tatar'da bu mertebe avârızât-ı vârideye ilm hâsıl itdikden sonra cesâret müşkildir. Bundan re’y ve fermân ne vechledir? Kaldı ki bu serbestiyet rızâsı bulunmadıkca musâlaha dahi mümkin olmamak şıkkı-i mâ‘dâya müreccahdır. Eğer askerimizde sebât-ı kadem ve fi'l-cümle gayret melhûz ise ağa paşa hazretleri müstakilen selâmlık idüp Ümmet-i Muhammed işte üç seneden beru düşman-ı dînin bizlerden müşâhedesi olan adem-i hamiyyet-i İslâmiye kendülere mûceb-i gurûr olup murahhaslara akl ve şer‘in bir vechle tecvîz itmediği teklîfleri ideyorlar bir kaç günlük dünyâ içün kâfirin bize hilâf-ı şer‘-i mutahhar olan teklîfini şerî‘atımız ve dînimiz gerçi kabûl itmez amma ırzımız, hamiyyetimiz kabûl eylesün mi? Millet-i Nasârâ meyânında dînimizi ve ve ocağımız ırzını pâymâl mı idelim? vaz‘larıyla ilân ve her ortanın mevcûd neferâtıyla âdet-i ehl-i **[35b]** gayret üzere düşmandan yüz çevirmeyüp dîn-i Muhammedî aşkına kılıç ve nân u nemek üzerlerine olan yemînleri gibi ilâc görmek mi buna şübhe muharrik-i ırk ve mûceb-i sebât-kadem olacak tedbîrâta tabî‘at-ı askerde müsâ‘ade var mı? Ve çünkü müddet-i mütâreke aşer Eylül'e dek tevkīf olundu. Bahr-i Siyâh tarafından fi'l-cümle melhûz olan mazarrat mündefi‘ ise dahi Vezîr Halîl Paşa hazretleri mülâhazâtını Sünne ve Kili boğazları seddine ve başgöstermeyecekleri vechle tatbîke himmet buyursun. Mukaddem tahrîrimden sonra istiknâh-ı hâlde adem-i kusûr ve mizâcgîr olan altun virmekde kat‘â fütûr olunmayarak İsmâ‘îl ve Kili taraflarında olan donanmalarından avn-i Bârî'le bizim donanmamıza mukābeleye kat‘â isti‘dâdı olmayup hırsız fırkateleri ve bir kaç kıt‘a onar yirmişere dek top âsâr-ı muhtasar sefîneleri oldığı iştibâhdan kurtulacak vechle hem kendülerden ve hem Eflak re‘âyâsının ba‘zı hıdemât ile ol taraf me’mûrlarından ziyâde hafî olarak tashîh olundu. Nihâyetü'n-nihâye bu serbestiyet-i Tatar'a müsâ‘ade fi'l-cümle dahi devletlü efendim ziyâde müdhiş göründi. Ale'l-husûs bu maddede nev‘â-mâ müsâ‘adeye meyl görseler Kırım Ceziresi'nde olan kılâ‘ı gerek mebniyen ve gerek mahdûmen bize virmeyüp kendüler dahi şimdilik zabtdan sûrî destkeş olsalar mutlakā Tatarı te’lîfe sermâye içün anlar yedlerinde kalsun ve Tatarı zabt ve hasâretlerinin men‘ine medâr içün diyerek tarafımızdan müsâ‘adeye her ne

kadar imkân oldığı ma‘lûmları dahi ibtidâ Bender Kal‘ası kendülerde kalmak adem-i müsâ‘ade nizâ‘larından sonra Özi ile istibdâl anda dahi bir nice ibhâsdan sonra elbette Kılburun'da ayak basacakları bedîhîdir. Bunlara ilm-i âlî hâsıl oldukdan sonra inkızâen müddet ya dahi melhûz olan sû-i kasdlerine vakitlerde pek de müsâ‘ade kalmaz. Tuna'yı mürûr fikr-i fâsidine cesâret gösterirler ise ma‘berler tashîh ve cisr kurdurmak avn-i Hakk ile mümkin oldığı elli bir târîhinde Kabanka altında olan tecrübe ile sâbitdir. Ol vakt dahi yüz yirmi bin gâvur bî-nihâye top ve mühimmât ve dört takım bâkırdan masnû‘ âlât-ı cisr istishâbıyla geldiğini Abdülkerim Efendi kulları dahi mevcûd olmağla bilmek iktizâ ider. Kulunuz tahrîrât hıdmetinde oldığıma binâ’en umûr-ı hafiyye ve celiyyeye vukūf-ı vâcibe-i zimmetim olmağla şübhesizce bilürüm. İşbu mefhûm ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda Hakk te‘âlâ fikirlere isâbet ve askere metânet ihsân eylesün. Bu bâbda ve buna müteferri‘ umûrda re’y-i musîb ve fermân-ı âlî ne yüzden ise kullarını serî‘an murâd ve müfredâtdan âgâh buyurmaları bâbında emr ü fermân efendimindir. 16 Ca Sene [1]186.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım

Bu def‘a vârid olan hutût-ı hümâyûn-ı cihândârîde Murahhas-ı Evvel Osmân Efendi kullarından nev-be-nev tevârüd idecek evrâk muntazır olmağla evrâk-ı mezbûre ile çâkerleri cânibinden mûmâ-ileyhe tahrîr olunan mekâtîb suveri ma‘rûz-ı südde-i seniyye kılınmak ve Dobrevnik kinezleri ve cumhûrı haklarında ra‘yet ve adem-i ra‘yet ta‘bîrâtı sarâhaten kāle gelmeyüp şurût-ı kadîmelerinden ibkā ile sefâyin-i mağsubelerinin Rusya'dan tahlîsi ve musâlahaye idhâlleri maddesi murahhas-ı evvel mûmâ-ileyh kullarına cânib-i abîdânemden tahrîr olunmak fermân buyurulmuş emr ü fermân şevketlü efendimindir. Mûmâ-ileyh kullarından bi'l-cümle vârid tahrîrât ile sâ’ire tarafından tevârüd üzere olup çâkerleri cânibinden mûmâ-ileyhe ve etrâfa neşr olunup takdîme cüsbân olan tenmîkāt-ı şerîta-i rukiyyetim üzere pâye-i serîr-i â‘lâya arz olunmakda tecvîz-i kusûr olunmadığına binâ’en bu def‘a efendi-i mûmâ-ileyhden bir takım tahrîrât dahi vârid olup birer sûreti ihrâcından sonra bi'l-cümle tahrîrât-ı mezbûre ve cânib-i çâkerîden mûmâ-ileyhe cevâb sûreti ve iktizâ-yı hâl ile etrâfa taraf-ı abîdânemden tahrîr olunan evrâk sûretleri atabe-i ulyâ-yı mülûkânelerine bu def‘a dahi takdîm olunmuşdur. Ve Dobrevinik maddesiçün fermûde-i tâcdârî üzere re’y mûmâ-ileyhe ihâle ile Osmân Efendi kullarına tahrîr ve tavsiye olunup sûret-i hâl evrâk-ı ma‘rûza mefâhîminden ma‘lûm-ı inâyet-rüsûm-ı şâhâneleri buyurılur emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-ni‘metim efendim pâdişâhım hazretlerinindir. Fî 19 Ca Sene 1186.

Şevketlü velî-ni‘metim efendim

Osmân Efendi kullarından birtakım evrâk atabe-i ulyâya arz olunmak esnâsında diğer bir takım dahi ta‘kib eyledi. Osmân Efendi kulları serbestiyet husûsunda şâfî ve kat‘î cevâb ister. şitâ hulûl ideyor vakt tenk olmağla te’hîr-i cevâb işi ifsâd ideceğine binâ’en bundan akdem pâye-

i serîr-i â‘lâya arz-ı çâkerânem üzere işbu emr şer‘îde efendiler dâ‘îlerinin cevâb-ı bâ-savâbını ucâleten bu cânibe isrâ‘ bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehül emrindir.

Devletlü velî-ni‘metim efendim

Diğer kā’ime-i câkerî tahrîr ve itmâmı esnâsında Prusya ilçisi iyâde şeklinde hayme-i bendegâneme vürûd idüp istifsâr-ı hâl ü hâtırdan sonra bir iki gün mukaddem refîkimiz efendi dâ‘îlerinin haymesinde Rusyalu'nun serbestiyet-i Tatar'dan garezleri sû’âline kavm-i Tatar'ı sizin ile hemkefe-i mîzân müsâvât itmek mefhûmunı îrâd ve Devlet-i Aliyye'nin kifâyed eylemesi murâddır kelâmını söyleye düşmekle husûs mevzû‘-ı bahs olup teşrîh lâzım gelmekle tercümânları Peni me’mûren geldikde her dürlü rıfk u mülâyemetle mutazammın tesbit ve celâdet vaz‘larıyla mükâleme hilâlinde sana bir şey söyleyim amma iktizâ itmedikçe îzâh ve ifşâ eyleme, hele sıhhatine vâkıf olalım zîrâ bu bir büyük sözdür. Pâdişâh-ı heft-iklîm ile Tatar'ı müsâvî itmek fikri gayrı hodnâşinâslık olup âkilden ve bâ-husûs tasfiye-i mâbeyn melhûz olandan sudûr idecek kelâm olmayup ve sahîs ise ma‘nâsı ma‘lûm olmadı değildir. Amma tercümânı kendüyi bilmez mecnûn bir oğlan olmağla göresin bu kelâm giderek anın üzerinde kalur didiğimde tercümân-ı mesfûra sekte âriz olup efendim bu ne makūle kelâmdır devletimizin fikrinine gelmez şeylerdendir mukābelesini itdikde mâni‘ değil kable't-tashîh zararını sana söyleyeyim çünkü Konte Orlof dostumuz ile katî çok sohbet itdik ve inâdımız, muhâlefetimiz olmadığını bildirdik, özr-i şer‘îyi dahi söyledik. Kendülerde serbestiyet-i Tatar matlûbumuzdur andan gayrı sûretle müzâkereden memnû‘um didi. Çünkü ben hayırhâh-ı zü‘afâ-yı âlem oldığımda şek ü şübhen yokdur. Anlar gitdikden sonra refîkim âlim-i mesâ’il-i şer‘iyye olmağla Orlof dostumuz ile olan mükâlememizi beyândan sonra efendi şefkat-i ale'l-ibâd lâzım olmağla bu serbestiyete cevâz fi'l-cümle mümkin midir bâri o dereceye rızâ vireyim gayrı bende kusûr kalmasun. Allâh-ı azîmü'ş-şân'ın avn ve afvı rızâsı derecesine varmağla bizim ile bulunsun ibrâmlarına bir vechle mesâğ-ı şer‘î yokdur, rızâ virirsen sen makdûh olursun didikde benim size niyâzım cevâz-ı şer‘îdir nefsim ve zemm u medh matlûbum değildir. Mutlakā iki taraf fukarâ ve zü‘efâsı haklarında rızâenlillâh hayrı talebdir dimekle tetebbu‘-ı mesâ’ile gütdikden bir kaç sâ‘at sonra Prusya ilçisi ibtidâ bize sonra refîkimize gidüp bu kelâm-ı **[36a]** sâmi‘asına vardığı gibi ağlayarak gelüp sen bana mes’ele-i sû’âl ideyorsun mes’eleyi var Prusya ilçisinden tashîh eyle bu züll ü hevân ne gûne fikr tahtındadır gayrı ben Müslimân senden sû-i zanna düşdüm didikde aklım perîşân olup sebebini sû’âlde bu kelâmı beyân itmekle beşeriyyet hasebiyle ziyâde münfa‘il oldum. Yine kendüye izhâr itmeyerek sabr ile mukābele-i tefhîm ve bin belâ ile harâretini teskîn eyledim. İşte hilâf-ı me’mûl bir şey encâmı hayr ola, lâkin şimdilik söyleme bakalım vaz‘ları irâ’e olundukda aklı başından gidüp efendi bu iş bozmakdır yapmak değildir deyu avdet ve söylemeğe kudreti olmamağla murahhaslara andan kendüye tereşşuh itmekle îrâ-i zimmet ve i‘tizâra gelüp arslan ile fareye teşbîhden farkı olmayan pâdişâh ile Tatar hân müsâvâtı

kelâmı benden sudûr itmedi. Efendi hazretlerine de irtikâb-ı dürûğ ve iftirâ ider dimem ya tefhîm ya tefehhümde kusûr olunmuştur. Ma‘âzallâh filân diyerek best eylediği i‘tizârına münâsib ilâclar ile mukābele ve sizin Rusya murahhaslarıyla olan ülfet ve muhabbet savriyeniz bizim tarafa ma‘nevî i‘ânete medâr olmak mülâhazamıza binâ’en bâ‘is-i melhûziyetimizdir yollu müdâfa‘a olunduğı akabinde şimdi sizin mizâcınız müteharref olmağla bu makūle sohbetler mûceb-i infi‘âldir. Siz inâd ve ısrâr ideyorsuz gayrı bu müzâkereleri inşâ’allâhü te‘âlâ İstanbul'da ideriz zîrâ Rusya murahhasları elbette serbestiyet-i Tatar'dan geçmez ve geçme ihtimâli yokdur didikde bizim dahi refîkimiz efendi hazretleri bundan böyle bu maslahatın tanzîminden me’yûs olmağla meksi mûceb hâlet kalmadı deyu bir kaç gündür ârâmdan hâlî değildir. Kaldı ki ben bu maddeyi anlara ve size tefhîm idemedim. Ma‘lûmunuz olsun ki beşeriyetim hasebiyle bu sûretde serbestiyete temessük virsem dahi el-mebnî ale'l-fâsid me’âli üzere şu hakkı bu hakkı bir dürlü mu‘teber olmayup ben bu tarafdan hareket eylemezden evvel ilgā olunacağı bî-iştibâh ve bu hareketim devletim indinde mu’âhazama bâ‘is olacağı muhtâc-ı güvâh değildir mukābelesine kat‘â iltifât itmeyüp kelâmı sarf ve Petrobork'dan bugün bir kavalîr gelüp Leh mukāsemesi husûsı düvel-i sülesa beyninde nizâm virildiği haberini getürdi ve bundan böyle Varşav şehrinde meşveret-i kübrâ olacakdır. Andan sonra devletlere i‘lân ve beyân olunur didiğine kulunuz dahi vaz‘-i tegāfül-gûne ile kat‘â mukābele itmeyüp dahi sonra bunların didiği gibi musâlahaye bilmem niçün rızâ virmiyorsuz, Rusya imparatoriçesi bu maddeyi cümle mülûke i‘lâm itdi anlar da istisvâb eyledi didiğinde mülûkden murâdınız kimlerdir sû’âline Rusya, Prusya, Nemçe imparatoru cevâbıyla mukābele ve garîb temâşâdır ki Nemçe Devleti bu maslahata rızânızı da‘vâ üzere şimdiye dek taleb itmelü idi zîrâ size ilçisi lisânıyla söylemek üzere karâr virilmişidi deyüp kulunuz da ne mâni‘ bizim bu maddede özrümüz özr-i şer‘idir. Öbür münsif devletler bildikden sonra edebe ri‘âyet ve şân-ı mülûke hürmetle mu‘âmele itmek gerekdir edâsına kralım Devlet-i Aliyye'nin hayırhâhıdır binâ’en aleyh bu musâlahayi hayırlu görür sonra arar bulamazsız didikde çünkü Rusya Devleti mükâlemesinde devlet-i diğer imtinâtını çekmesün içün mutavassıt kabûl itmemekle iki azîm devlete ma‘nâ-i cebe satdı, zâhiren muhâsemede dahi ahara muhtâc olmamağla bir tarafdan ma‘ân olmadığı gibi müdâfa‘asına kudretullâh kâfîdir kelâmına bundan murâd devletimizin ittifâkı Devlet-i Aliyye'ye mûceb-i husûmet olur mı fikri ise ben devletime bu maddede kefîlim ve temessük viririm ancak gayrıyı bilmem. İmparator durmamak gerekdir mu‘âmesini itmekle kralınızın akl ve hikmetle imparatorun hukūka ri‘âyetiyle şöhretleri vardır. Devlet-i Aliyye anlardan o makūle gaddârlığı ümîd itmez ve hâtırlara gelür şey değildir, murâdım o dimek değil idi. Amma zâhiren tefhîm idemem Rusya Devleti bizimle muhâsemeyi re’sen ider siz temâşa idersiz her iş Allâh kudretindedir görelim encâm ne olur şimdi zarûret-i şer‘iyye îcâb itmeksizin üç yüz bin ehl-i İslâm'ı terk ve te‘addüd-i hulefâ ki nasen ve ictihâden şerî‘atimizde câ’iz değildir. Anı kabûl itmek vüs‘amızda değil bu maddeye muhâlefet-i akliyye

murâd değil muhâlefet-i şer‘iyye beyân ideriz ancak birinize i‘timâd ve yakīn gelmedi didim. Devletlü efendim, işte böyle dört re’s mevcûd hadi‘at ve Leh mukāsemesine şirket mülâbesesiyle musâlahayı dilhâh-ı Rusya'ya tatbîke akl u fikrlerini sarfa himmet iden melâ‘in ile her an ve her sâ‘at keşmekeşden gayret-i dîniyye mâni‘-i gülâl ise başa çıkacak maslahat olmadığı âmâratı hüveydâ olmakdadır. Yüz on târîhinde olan Karlofca musâlahasi'ne Rusya Devleti dahi dâhil idüği ve esâsı teslîm ve temessükleri mübâdele olundukdan sonra ve İngiltere ile Nederlânde Devleti gibi sâdık mutavvasıtlar ve musâlahaleri karîn-i temşiyyet olan devlet-i sülesa murahhasları bu mel‘unların başlarına üşüşmüşler iken hakkı kabûl itdirememekle mütâreke üzerine meclisleri tamam itdiklerini ve esâsa tatbîkle musâlaha kabûl itmediklerini ve esâsa tatbîkle musalaha kabûl itmediklerini târîh nâtıkdır. Andan sonra üçüncü bu oldu ki mütevassıtlar bu hâlde esâs merfû‘-ı galebelerine olan i‘tinâ ve gururun pâyânı yok. Hemân Hakk te‘âlâ hayr olan sûreti ihsân ve ibâdîni bu mel‘ûnlar şürûrundan hıfzla kâffe-i umûrı teshîl ve âsân eyleye, âmîn. 17 Ca Sene [1]186

Sa‘âdetlü mükerremetlü meveddet-mendim efendim hazretleri

Bir takım tahrîrâtınız vârid olup birer sûreti ba‘de'l-ihrâc cenâb-ı gayret-nisâbınıza iktizâ iden cevâbı tertîb ve tahrîrâtınız bi't-tamam îcâb iden vesâyâ ve ma‘rûzâtımız ile rikâb-ı mu‘allâ-ilkāba îsâl olunmak esnâsında murahhas-ı sânî fazîletlü efendi hazretleriyle müşâreketen diğer bir takım tahrîrâtınız dahi müte‘âkib olmağla tahrîrât-ı müte’ahirenin dahi rikâbdan ecvibe-i sâ’ibesi i‘âdesinde sür‘atin vücûbî dereceleri beyân olunup iki takım birden alâ cenâhü'l-isti‘câl Der-hilâfet-i iştimâle îsâl kılınmışdır. Rikâb-ı hümâyûnda vücûh-ı kavmin mülâhazât-ı sâ’ibeleriyle irâde ve fermân-ı cihânbânî ne yüzden oldığı karîben ma‘lûmumuz oldığı eserinde ne gûne hareket ve mu‘âmele ideceğiniz kat‘îce taraf-ı şerîflerine tahrîr olunur. Mu’ahharan vârid olan tahrîrâtınız müfâdı tâ’ife-i fâsiyetü'l-kulûbun serbestiyet maddesinde ziyâde ısrârlarıyla cenâbınıza fütûr ve ilzâm ve iskâtlarına dâ’ir îrâd buyurılan ta‘bîrâtın her bir kelimesi ifhâm-ı hüsemâda burhân-ı sâtı‘ kabîlinden iken ucb u gurûrdan iktizâ iden huşûnet ve temerrüdleri cenâbınızı i‘yâ(?) ve i‘câz eylediği muhibbinize bâ‘is fikr ü endîşe olmuşdur. Kaldı ki bu bâbda netîcetü'n-netîce ihtiyârı melhûz olup kaleme alınan mevâdd kâğıdlarında münderic bir nev‘ serbestiyet ki ba‘dehu Devlet-i Aliyye tedrîcî tedârikini leylen ve nehâren fikr idüp mazarrât ve hücnâtını def‘ itmek şartıyla şimdilik ihtiyârına mukaddem rikâbdan tarîk-i ahar bulunmadığından tecvîz olunmuş fehm itmişidik. O dereceler henüz Rusya'ya arz olunmayup ittimâ‘ vâdîleri dahi tâ’ife-i merkûmeye işrâb olunmamağla inâd u muhâlefetde pâ-bercâ-yı ısrâr olmaları ba‘îd değildir ve şer‘-i şerîfe muvâfakat ile anların Tatar'a olan ahdi huşûnet-i tâ’ife-i mezbûreye gayr-ı mâni‘ hadd-i i‘tidâl bulunmak me’mûl olmağla bu misüllü emr-i cesîm sabr u tahammül ile vücûda gelüp böyle umûr-ı azîmede fütûr ve ye’s tabî‘at-ı maslahat-ı mühimmeyi ihlâl ideceği size beyân ve isbât u burhândan müstağnîdir. Nihâyetü'n-nihâye tâ’ife-i Rusya

müsâ‘adesinden me’yûs olursak müsâ‘aka-i cemîle-i cenâb-ı vâhibü'l-âmâlden me’yûs olmayup hazret-i kāhirü'l-makrûrîndan tazarru‘ ve ibtihâl-i rahm ve şefkat ihtiyâr ideriz. Cenâbınız mukaddem rikâb-ı hümâyûnda bu husûsı leylen ve nehâren iki seneye karîb müzâkere iylediniz râbıta-i müsâlehaya ne derecelerde mesâğ oldığını dua-i hâfızanıza ba‘de't-tevdî‘ bu cânibe vürûd idüp **[36b]** bu tarafın ahvâline ve askerin kemmen ve keyfen mizâcına âşinâ oldınız. Ba‘dehu Rusyalu tarafına varup mehmâ-emken anların dahi emzice ve kuvvet ve za‘afına dirâyeten ve rivâyeten tahsîl-i ıttılâ‘ eylediniz. Bu sûretlerden başka cenâbınız erbâb-ı dirâyet ve diyânet ve emzice-i düvel ve milele ve her emrin (...) sâhib-i vukūf ve ıttılâ‘dan oldığınıza binâ’en şevketlü efendimizin işbu emr-i hatîr me’mûriyetine cenâbınızı ihtiyârı hak bu ki hüsn-i ihtiyâr i‘tibârına sâlihdir. Bundan sonra cenâbınız her cânibi mütâla‘a ve her tarafı ba‘de'l-mülâhaza vakt ve hâl-i iktizâsıyla ihtiyârı câ’iz ve mümkin olanı ihtiyâr ile velev te’enniyen işi rabt ve tevşîke sa‘y idersiz. Yok tecvîz ve kabûl ya sem-i def‘î(?) veyâhûd muvakkat ola. O gûne hâlâtı irtikâb itmekden ise mechûlü'n-netîce olan i‘âde-i harbi asker teşettütünden mukaddem istiş‘âr ve bizi âgâh idersiz. Hezîmet ve galebe mizâc-ı mücerreb-i asker ile olmaz. "*Ve men nasru illâ min-indillâh"* kerîmesiyle vücûda gelmek akīde-i sâliha-i ümmet-i Muhammeddir. Zevâhir-i hâle ve esbâb-ı âdiyeye nazar ile zararsızca mevâddı ihtiyâr ike sulh indimizde hayr ve maslahatdan ma‘dûd olmağla minvâl-i meşrûh üzere sulhi harbe elbette tercîh ideriz semiyyeti def‘i ve muvakkat olacak sulhe mechûlü'n-netîce olan harbi Allâh'a sığınup bi't-tevekkülü's-sâf zarûriyen mizâc-ı askere bakmaz ihtiyâr ideriz. Allâh kulundan geçmez ve ümmet-i merhûmeyi bi'l-külliye nusret ve şefkatden mahrûm ve me’yûs kılmaz. Bu makūlelerden murâd size tesliyet ve gayret virmekdir ve düvel-i Nasara işleri ağırdır, iki üç meclisde izhârı mülâyemet âdetlerinden hâricdir. Nev-be-nev izhâr-ı mülâyemet itmeleri pek de mülâhazadan ba‘îd değildir. Cenâbınızdan me’mûlüm sabr u tahammül ve gayretdir. Hemân tevsî‘-i sadr idüp mekârim-i hafiyye-i ilahiyyeye müstenid olasız, yalnız tefekkürde be’is yokdur. Cümlenin derûnı size müteveccih ve mu‘în ve destgîriniz cenâb-ı meshil-i küll-i asîr olmağla me’yûsen avdetinizi mevâhib-i kuyûmiyeye nazar ile hiç hâtırıma getürmem ve size i‘âneti sıdk-ı derûna makrûn-ı du‘â-yı hayrım ile icrâ iderim. Hemân itmînân-ı bâl ve cür’et-i kalb ile tetmîm-i me’mûriyete sa‘y-ı belî‘ idesiz. İnşâ’allâhü te‘âlâ cenâbınıza şifâ-yı sadr virecek cevâb-ı kat‘î karîben rikâb-ı hümâyûndan vürûdunda te’hîre cevâz göstermeyüp ib‘âs-ı nâdî-i izzetleri kılınacağı ve çünkü şitâ tekarrüb itmekle rikâb-ı hümâyûndan i‘âde-i cevâbda sür‘ar ihtiyâr buyurulmak ma‘rûz-ı südde-i seniyye kılındığı karîn-i ilm-i izzetleri buyurulmak siyâkında kā’ime-i hakīkat-alâme tahrîr ve tesyîr olundu. Bi-mennihi te‘âlâ lede'l-vusûl bundan böyle tarafımızı da‘vet-i hayrdan ferâmûş eylememeli me’mûldür. Fî 19 Ca Sene [1]186

Devletlü velî-ni‘metim efendim

Bu def‘a tatarlar kullarıyla meb‘ûs iki kıt‘a kā’ime-i merâhim-dâ’imeleri ve ahidnâme lafzının tağyîriyle tasdîk müdde‘âyı müştemil fermânlar ve mefâhîmi ol tarafda ma‘lûm olmağla müfredât üzere zikri ma‘nâ-yı istidrâkden hâlî olmamağla bi'l-cümle vâcibü'l-mütâla‘a evrâk ve sa‘âdetlü re’is efendi kullarının iki kıt‘a kā’imeleri mezâmîni ile düvel-i selase beyninde Lehlü'nün hayret ve ıztırâblarından nâşî bu cânibe vesîle-i gayret olsun içün mevâ‘idi kabûlı ve sebeb-i nefret ve teberrî kasdı ile ümîdvârlık meyânında Devlet-i Aliyye'ye dahi ba‘zı mertebesi virilmek üzere olan mesmû‘âtları mübeyyin iki kıt‘a kâğıd yegân yegân mutâla‘a olunup akl-ı kāsirim derk itdiği mertebede ma‘nâ-yı icmâl bâlâda beyân olundu. Bu mekāsımenin henüz hakīkati ma‘lûmumuz olmayup Nemçe ilçisi rivâyetine bakılur ise *"Gül hem açıldı, hem ârâyiş-i destâr oldu/Bülbül bî-haber âyâ dahi şîvende midir?"* mefhûmuna mutâbık olmağla beynlerinde şimdilik sûret-i kabûl itdi ve bu madde şu hakkı bu hakkı devletimize mazarrdır hissemize fi'l-asl rıhan-ı makbûze kabîlinden îrâdı beş bin asker mesârıfına kâfî olmayup Prusya'nın hissesi kırk bin müretteb askere vâfîdir. Bunda devletimiz nâçârdır deyu best-i mukaddimât-ı i‘tizâr ve Rusyalu ile Prusya'ya gayz ve infi‘âl-i zâhirî ve bâtınîsi kendüyi esîr-i ferrâş itmek esbâbını âmâde ve refte refte izhâr itmekdedir. Siltat(?) kat‘â bahs itmez sadrâzam efendimize cevâb-ı şâfî tahrîrini va‘d ittiniz, İnşâ’allâh mesrûren mülâkātda beher hâl mübtelâ-yı intizâr itdiğinizden size şikâyet ider. Hakīkat-i hâl ne ise tahrîr eylemek incâz-ı va‘de ri‘âyet kabîlindendir deyu hafîfce, münâsebetlice devr-i teşeddüdünden sonra henüz devletimden haber gelmedi bu madde Devlet-i Aliyye'ye nâfi‘dir mukābelesini ider, maslahat-ı serbestiyet ise hâlâ bu sûretde, Hakk te‘âlâ hayr encâm eyleye. Bundan akdem tafsîl ender tafsîl olan ma‘rûzât ve tekārîrden sonra yine boş turmayup birer bahâne ile tercümânlarını ihzâr ve mizâcımdan hakīkat-i hâl olmak üzere olan şikâyetler ve Abreşkof dostumuzun şimdi bunda izhâr itdiği mu‘âmele-i bîgânegî hakkında olan hüsn-i zannımı mü’eyyed olmakdadır. Yaramaz fikirli âdemler çokdur, bu maslahat-ı hayriyeyi bu yüzden talebi her tarafın sû-i zanlarını sarfla maslahatı tabî‘atıyla göstermek mülâhazasında oldığını bilmez zann eylemesün ve bildiğime şâhidim sûret-i zâhirde olan mu‘âmelesinden câ be-câ ba‘zılara şikâyete karîb kelâmlarım iki tarafa dahi sermâye-i emniyyet içündür didiğimde bu mülâhazayı tercümânı ziyâde pesend ve kendüsine ifâde akabinde bir bahâne ile göndermemekle vürûdında geldiğim söyleyecek iş içün değildir, Abreşkof dostunuza mütâla‘anızı beyân eylediğimde gāyetü'l-gāye memnûn oldı, hattâ hilâf-ı me’mûl vaz‘ından şikâyetinizi işitdikde zarûrî olup ve zarûrî oldığını ifâdeye imkân olmamağla pek müte’ellim iken efendimin bu gûne intikāliyle sarf-ı şürûr olmak fikrinizden mutlakā teşekkür içün beni gönderdi didi. Kulunuz dahi bir âdamın akl ve insâfını kerreren tecrübeden sonra kendüden mugāyir sülûk ve fıtratı zuhûr iden evzâ‘ın esbâbını kable't-te’mîl sû-i zan itmek insâfsızlar kârıdır. Hemân yine vaz‘ları zâhir-i beynlere irâ’e ile ıslâh-ı umûra sa‘y eylesünler. Peni sen beni eyü bilürsün. Benim ibâdullâha dört seneden beri şefkatim beni bîgâne-i ahvâb ve râhat idüp iki devlet halkının mikdârını ancak

Allâh bilür bu derecelerde mübtelâ-yı ıztırâb oldukları fikrimden çıkmaz ve şimdi ma‘âzallâh maslahatda salâhe isti‘dâd göremediğim ecilden bak ne hâllere girdim. Ne mâni‘ bu sene olmaz ise gelecek sene olsun dimek belki ma‘lûmundur ki bir def‘a taraf-ı İslâm'dan musâlahaye te‘alluk iden cevâz taraf-ı ahardan şer‘e muhâlif teklîf ile mukābele ve kabûl bulunmasa, bunun hükmi fîmâ-ba‘d biraz şeyler vukū‘una muhtâcdır. Hattâ yine cevâz-ı şer‘îyi fukahâmız edillesiyle beyân eyleye. İşte derûnumu sûzân iden ârıza budur ki ma‘âzallâh maslahat-ı silem u musâfâtı mukadder bu def‘a men‘ ider ise bir alay bedhâhlara şu iki devlet bir nice zamân dahi temâşâ ve ma‘kūl ve meşrû‘un hilâfı teklîfâtla ibtâl-i maslahat-ı hayriye idenler ömrlerinden behremend olamayup avâkib fenâ olacağı indimde zâhir oldığından helâk rütbelerine varıyorum. Bu ma‘lûmdur ki mâl-ı şefîk rûhdur işte zü‘afâ-yı tarafeyni fikr ile şu hakkı bu hakkı evlâd u ıyâlden mâ‘adâsını bir habbeye varınca sarf-ı ilzâm-ı nefs ittim. Mesrûr olarak virir ve Hakk te‘âlâ hazretlerinden mükâfât isterim. Konte Orlof dostumuza bu Tatar serbestiyeti maddesinde bizleri men‘ iden ahkâm-ı şer‘iyye oldığını inandıramıyorum. Bu maddede olan **[37a]** delîl-i şer‘îyi âlim ve câhil bilür, acabâ bunun kulağına yanlış haberler mi ilkā itdiler ki benim müdellel kelâmlarımı sem‘-i i‘timâda yaklaşdırmıyor gibi hâlleşmeğe efendim Hak te‘âlâ yaramazın belâsını virsün. Öyle oldığında iştibâh buyurmayınız didikde sübhânallâh ne büyük günâhlarımız varmış ki henüz bu bilyâtdan afvlarımıza alâmât zuhûr itmiyor dimek isterim amma bizlerde kesb var ez-cümle benim devletlere sadâkatim ma‘lûm-ı lâzım idüği kelâmıma iltifât eyleye. Hoş imdi Allâh-ı azîmü'ş-şân taksîrâtlarımızdan tecâvüz eyleyüp hakkı tefehhüme kudret ve tevfîk vire didiğimde efendim inşâ’allâh yine görişür söyleşürsüz didikde acâyib ya bize Prusya ilçisi gayrı bunlar sizlerin bu özr-i şer‘î cevâbınıza bir vechle i‘timâd itmediler deyu da‘vâdan geçmiyorlar ve gālibâ mükâlemeye de rağbet itmezler haberini tercümânıyla gönderdi didiğimde hayır efendim aslı olmamak gerekür. Varayım murahhaslar dostlarınıza bu maddeyi sû’âl ideyim ve Abreşkof'a müte‘allik kelâmları tenhâ söyleyeyim deyüp kendi tahmînen bir sâ‘at mürûrunda gerçi o makūle sohbet olmadı ancak me’mûriyetlerimizi efendi hazretlerine kat‘î söyledik. Yine görüşmekde be’is yokdur. Bizlerin mütârekesi hitâmına otuz dört gün var isterler ise biz gider görişür ve yine müzâkere-i umûr ideriz didikde yok her bâr anlar gelmek olmaz ve bu def‘a gelseler gayrı çâre yokdur. Refîkimizde bulunmak iktizâ ider ben ise bir def‘a tercümân ile varup yine tenhâca biraz ma‘kūl sohbetler dahi ideceğim. Ümîd iderim ki mücerrebleri olan hayırhâhlığıma binâ’en gayrı i‘timâd ideler deyu hayırlu oldığında âkil ve gâfilin iştibâhı olmayan maslahat rızâ-yı tarafeyn ile bir gün akdem vücûda gele deyüp i‘âde itmişidim. Amma sedd-i sebîlîn ile mizâc-ı câkerânem ziyâde muhtel olup o gice ki yevm-i sülesâya müzâf idi. Elem ve evcâ‘ ve ıztırâb ile râhatım kalmadığından gayrı mukaddimât-ı şe’met-i nikrîs dahi rû-nümûn olmağla tamam-ı fersûde-i tâkat oldığımdan fazla yevm-i sülesâyı mahzûr ile erba‘âyı sa‘d ile takyîd itmeleriyle illet-i mizâcı bahâne ile te’hîr ve yine izhâr-ı sûret-i tesebbüt ve

celâdet ve maksûd ibâdullâha şefkat olmağla li-vechillâh ihtiyâr-ı itmâm-ı maslahat kasd iderim mu‘âmelâtıyle yine esbâba teşebbüsden hâlî oldığım yokdur. Rusya murahhaslarının îrâd itdikleri mevâd-ı selaseye gâh esâs ve gâh sulha ve gâh maslahat-ı musâlahaye ilâc-ı küll da‘vâsını idüp örf ve âdet üzere tebeyyin-i esâsa ve düvel beyninde cârî kā‘ide ve îrâd-ı mülke göre gāyeti ednâ on bir hesâbı muktezâsı ki farazâ istirdâd idecekleri arâzî ve iltâ‘dan menfa‘at-i beytü'l-mâle nazar ile pek ziyâdesi on bin kîseye bâliğ değil. Bu madde bu derece şerh olunmayup hemân başı örtülüce Devlet-i Aliyye şimdiye dek bu kā‘ideyi isti‘mâl itmedi ise dahi hayr-ı küllî zımnında şer-i cüz’î ihtiyârı mücevviz olmağla düvel beyninde emsâl-i mesbûkaya tatbîkle tazmîni esâs kılmak irâdelerimize Prusya ilçisinin İstanbul'da didiği gibi ibtidâ serbestiyet-i Tatar devletimizin gāyet emeli ve kusva-yı himmetidir. Bu madde cümlesine pek mu‘tedil ilâcdır. Buna rızâ virir, teslîm ve temessük ideriz andan sonra çokluk işimiz kalmaz. Bu arzın hevâsı böyle devletimde lüzûmum ma‘lûm, mâ‘adâyı inşâ’allâh hürmetlice mu‘âmeleler ile tîz itmâm ideriz. Hîlelerine mübâşeret ve bundan gayrı bir gûne mükâlemeye rağbet göstermeyüp hâric-i dâ’ire-i imkân oldığı bilinmekle zarûrî gerçi bahse şürû‘ olundu. Amma askerimizde imdâd-i ilahî ile sebât akdem müyesser ise ancak inkızâ-i eyyâm-ı muhârebe mertebeleri olmadığı hâlde vaktlere müzâyaka geleceği ve eğer mîzâna tahvîlden sonra bu arzın mücerribâtına nazar ile kesret-i emtâr misüllü ârıza zuhûr ider ise vefret o hâli müstelzem olmağla edevât-ı sakīle naklinde su‘ûbet mâni‘ sû-i hareket olmak iltâf-ı hafiyye-i ilahiyyeden müsteb‘id değildir. İşte bu kadar meşâkk ve telefât bu hâsse ile ta‘rîz olunmak dergâh-ı kādıyü'l-hâcâtdan mes’ûldür. *"Mâşâ’allâhü kâne ve mâlem yeşa’lem yekun"* i‘mâl-i sanâyi‘-i akliyyede sa‘yda Allâh şâhid-i âdildir ki kusûrum olmadı. Hattâ telef-i nefsi mûceb olacak ve insân tahammül itmeyecek derecelerde kitâben ve hitâben mübtelâ-yı sunûf-ı meşakkat ve anâ olmağla tâkatim fersûde ve mizâc-ı âcizânem derece-i sıhhatden fenâdadır. Allâh teshîl eyleye, âmîn. Bu ârizâta yine gayret dîniyem mâni‘-i iltifât olup iktidâr-ı Rabbânî ve te’ennî ile kasd-ı temşiyyet iderim. Kaldı ki devleteyn ilçilerini meclis-i mükâlemeye adem-i idhâlleri maslahat-ı silem u musâfâta adem-i i‘ânetlerini müstelzem olmağla matlûbları hâsıl olmak fikri takdîm buyurulmuş, bu husûsun künh ü hakīkatini ve avârızât ve asârı mukaddemâ dahi beyân olunmuşidi. Nemçe ilçisinin gayrı sabra mecâli kalmayup mülâkāt ve sohbetlerine dahi câ be-câ fâsıla virmek ve illet-i mizâc beyân itdikce bu bâbda devletimin arzına i‘tibâr olunmadı. İnzimâm-ı himmetimiz lafzen anlar tarafından iskāt olunmağla ma‘nâ dahi tarafımızdan terk olunmak ba‘îd değildir, bir harf söylemem dimekle infi‘alini kendülere izhâr ve Prusya ilçisi dahi rivâyetlere göre sûretâ münfa‘il oldığınu Nemçe ilçisi mütâla‘asına ve dirâyet ve rivâyetine i‘timâd ile gâh anı dahi izlâle müte‘allik amellerden hâlî olmayup ve yine ba‘zen sizlere serbestiyet kabulünden olan ibrâmlarından Rusyalu kendüye va‘d-i rüşvetledir dimekden hâlî olmaz. Nihâyet dâhil-i meclis olmadıklarına biri külli biri ser-rişte virmez amma derûnî münfa‘il olmak vaz‘larını gösterüp ve

otuz sene kralları Nemçe ile beynlerine Rusya imparatoriçesini tavsît ve ol dahi ba‘de'l-kabûl icrâsına şürû‘dan sonra Prusya kralı umûrunda müsâ‘ade tedârikâtında te’sîr ve Nemçe'nin za‘fı müzâ‘af oldığını gördiği gibi Rusya tavassutunı inzimâm-ı himmete tahvîl ve maslahatını gördükden sonra ma‘nâ-yı inzimâm-ı himmete şerhle rüsûm-ı hîleyi tekmîl itmiş. Şimdi dost ve müttefik amma Rusyalu bu iftizâhdan müte’essir olmağla cezâ min-cinsü'l-amel oldığında iştibâhları kalmadığını serkâtibi bu tarafa hayırhâh olmağla mahfî haber virir. Bu takdîrce ruhsat-ı cedîde mazmûnunda matlûb olan fermân-ı âlî mükâlemeyi usûl-ı şer‘e tatbîk fikrine mübtenî olup ilçilere irâ’e mülâhaza-i aliyyeleri üzere her iki tarafdan âr u mahzûrunu müstelzem oldığı câ-yı te’emmül olmayup ancak bu def‘a mazmûn-ı kā’ime-i aliyyeleri muhâkemesi ve fermân-ı âlişânda yalnız inzimâm-ı himmet zikriyle iktifâ mütâla‘ası ilzâm-ı refîke medâr olmuşdur. Bundan sonra o tekellüfe hâcet kalmadı. Hemân Hakk te‘âlâ ism-i azamı hürmetine tekellüfât-ı mühâsımeyi dahi ma‘kūl ve meşrû‘a muvâfık vechle mündefi‘ eyleye, âmîn. 17 Ca Sene [1]186

Serbestiyet-i Tatar maddesinde mahzûr-ı aklînin en evveli serî‘an zuhûrıyla ma‘âzallâhü te‘âlâ ibtidâ semeresi kurb-ı Dârü's-saltanatü'l-aliyye'de olan bunca selâtîn ve hânân ve mîrzâ ve ahar Tatar'a def‘aten târî olacak ye’s-i küllî ve ıztırâb, elbette katî çok kīl ü kāle ve ibtidâ rızâ-dâde olanlara sâniyen bu isti‘dâd iktizâsına göre cümleye sârî bir keder-i azîm vukū‘ı semâ‘ ve tecrübe ile ma‘lûm-ı Devlet-i Aliyye'dir. Geçen fasl şitâ inkizâlarına karîb matlûb-ı Rusya olan serbestiyet avâzeleri zuhûr ve şuyû‘unda hânlar, sultânlar taraf taraf cem‘iyyet ve meşveretlerinde edebe ri‘âyetle evvelâ cümlesi Darü's-saltanata'ya gelüp taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ecdâdlarına bir nice ibhâsdan sonra bi‘atleri mukābili temlîk buyurılan hatta-i Kırım'da mevcûdlarıyla vücûda geleceklerinin haklarını bi-gayr-i hakk iskāt Devlet-i Aliyye'nin rızâsı ve azîz kavme bu mâkāratı revâ görmesi tahammül olunur şeylerden olmamağla kanlarımız helâl olsun bu hâl ile yaşamakdan ölmek hayırludır feryâdlarına müheyyâ oldukları ma‘nâlara muvâfık Âsitâne'de istima‘ olunan urcûfeyi **[37b]** bu tafsîl üzere mülâkātlarında ve Çorlı'dan Edirne'ye gelince menâzilde sami‘e-i hırâş-ı câkerî olmuşidi. Dahi bundan eşna‘ları Âsitâne'de iken mesmû‘ idi. Bu kavm ellerinden, dillerinden geleni girüye komazlar ve hilkat ve tabî‘atları şürûr ve mefâsid îkâ’ında el-ırk-ı nizâ‘ kavli ve selefde katî çok tecrübe ile sâbitdir. Ma‘hazâ muvâcehe-i a‘dâda kat‘â sebâtları olmayup ve bir müddetden berü Devlet-i Aliyye'ye şudur diyecek bir hıdmetleri dahi zuhûr itmedi. Amma îkâ‘-i mefsedete mahâretleri çünkü ma‘lûm ve müsellemdir. Bâ-husûs civârda o kadar cem‘iyyet vardır gayrı bu derecelerde serbestiyete rızâ ve bu serbestiyet Moskovlu hîlesiyle cümlesini mahrûm ve Sahib Giray silsilesi karinen ba‘d karinen fermâ-i nefermâ-yı ikdâm Tatar kalacağı ma‘lûm olmağla bu mertebeden sonra bunı kabûl pek müşkil mes’ele olup ve âcilen ve âcilen mehâzir-i mülkiyesinin dahi nihâyeti yoğiken kabûlde mecbûr olmak askerimizin ma‘dûmü'l-hamiyye kalîlü'd-diyâne olduklarına bi-hikmetillâh derûnlarına müstevlî olan ru‘b u hirâs ve hasm[a] mukābelede adem-i

sebâtları ve bir nice ârizalar zımnında ehven-i şeri ihtiyâr hükmi takdîmiyle kabûle rızâ fi'l-cümle tecvîz buyurulmuşidi. Böyle iken şimdi Rusya'nın teklîfi ve ısrârı şer‘e dahi muhâlif ve ardı alınmayacak vesâyise mübtenî olup gurûrları kemâlde olmağla inşâ’allâh haber-i adem-i cevâz-ı şer‘îde olmak mücerrebât-ı hikemiyedendir. Eğer kulunuza haber gelince ikāmete meydân virirler ise muntazır-ı emr ü fermân olurum. Olmadığı hâlde sâ’ik-i hayra ilticâ ve i‘tizâm ve i‘tisâm ve geldiğim tarîkle azîmet ider Ruscuk'dan ilerüsünün esbâb-ı azîmetini taleb mefhûmunda arzuhâl takdîm iderim. Hakk te‘âlâ hayr olan sûreti ihsân eylesün. Bu maddeye evvel emrde terettüb iden mahzûr-ı şer‘î ve aklî ba‘de't-te’emmül fermân hazret-i veliyu'l-emr efendimindir. Bundan sonra Nemçe ilçisi mahfîce Yakvaki'yi talep ile mülâkātda Rusya murahhaslarıyla ahşâm görüşdüm. Bir kaç sâ‘at tarafeynden pek çok sohbet oldı. Bu bed-endîşlerden şu sûret ma‘lûmum oldı ki eğer efendiler hazerâtı bunların hilâf-ı şer‘-i şerîf olan teklîflerini kabûl dahi eylemek mümkün olsa bunların vaz‘ları kusûr mevâdlarda dahi kâbil-i kabûl olmayacak teklîfât îrâdıyla fesh-i meclis kasd itdiler. İnşâ’allâhü te‘âlâ bu gurûrlarıyla bî-insâflıkları başlarına büyük belâ getürür ve Devlet-i Aliyye karîben gâlibâne sulh olur ve mâ‘adâ düvel bu mel‘ûnlara la‘n u düşnâmı iksâr iderler. Kaldı ki bundan sonra tevakkufda Devlet-i Aliyye'yi iğfâl kasd iderler. Sadrâzamın ma‘lûmı olsun. Memerr ve ma‘berlerini gereği gibi sedd ü bend eylesün ve askere i‘timâdı var ise ardları alınmağla kahr u tedmîrlerine himmet buyursun re’y kendüsüननdür didi. Hemân bir sâ‘at mukaddem tâze asker ile Edirne Bostancıbaşısı tahrîk ve bir münâsib sahrâda a‘yân-ı asker ile meşveret ve cümlesi düşmandan yüz çevirmemek üzere gayretleri tahrîkiyle ahd ü mîsâk eylemelerini tavsiye ve fermân ve Abdî Paşa hazretleri tarafına istihkâmları virilmekle cenâb-ı Kibriyâ'dan muntazır-ı fevz u zafer olunur. Edirne Bostancıbaşısı asker ile girüde kalmakdan bir müddetden berü müterakkıb-ı ahdiyü'l-emrin olan askere ikāmetle usan gelmek bâ‘îd değildir. Tâze asker ile Vezîr Abdî Paşa semtlerine gelmek münâsib ise efendim âlimdir. Nu‘mân Paşa Allâh'dan bulsun şimdiye dek ayak sürümek revâ mıdır! Kavî bir demdâr olur idi. Alâ-cenâhü'l-isti‘câl gelmesini fesh-i meclis-i mükâleme inhâsıyla taleb husûsu menût-ı emr ü fermânlarıdır. Filibe Bazarcık Sofya taraflarının.

[38a-68a Boş]

KAYNAKÇA

1-Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Nâme-i Hümâyûn Defterleri nr. 8, 9.

2-Kaynak Eserler ve Yayınlanmış Belgeler

AHMED RESMÎ EFENDİ, *Hülâsatü'l-İ'tibâr (1768-1774 Osmanlı-Rus Harbi Tarihçesi),* haz. Osman Köksal, Ankara 2011.

Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakāiku'l-Ahbârı 1166-1188/1752-1774 (İnceleme ve Metin), haz. Nevzat Sağlam, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

Ahmed Vâsıf Efendi Ve Mehâsinu'l-Âsâr ve Hakā'iku'l-Âhbâr'ı 1209-1219/1794-1805 (İnceleme ve Metin), haz. Hüseyin Sarıkaya, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

*Azîzzâde Hüseyin Râmiz Zübdetü'l-Vâkı'at,*haz. Sabahattin Gedik, Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İstanbul 1977.

BERKER, Aziz, "Mora İhtilâli Tarihçesi veya Penah Efendi Mecmuası", *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/7-12, Ankara 1942-1943.

İBB Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O 34'te Kayıtlı Fransa'nın İstanbul Elçisi Marquis De Bonnac'ın Osmanlı Bürokrasisi ile Yazışmalarını İhtiva Eden Bir Mecmua (1716-1724), haz. Eray Akçay, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

İbretnümâ-yı Devlet-i Câvîd, İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5945.

Koca Ragıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı (Değerlendirme-Metin), haz. H. Abdülkadir Özel, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.

Koca Sinan Paşa'nın Telhisleri, yay. haz. Halil Sahillioğlu, İstanbul 2004.

Mahmûd Sâbit Târih-i Silistre (İnceleme-Metin-İndeks), haz. Okan Büyüktapu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

MUSTAFA KESBÎ, *İbretnümâ-yı Devlet (Tahlil ve Tenkitli Metin)*, haz. Ahmet Öğreten, Ankara 2002.

NAHÎFÎ, *Mecmua*, Âtıf Efendi Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın Kısmı, nr. 31.

NECATİ EFENDİ, *Târih-i Kırım (Rusya Sefâretnâmesi)*, haz. Erhan Afyoncu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Osmanlı Tarihine Âid Belgeler, Telhisler (1597-1607), haz. Cengiz Orhonlu, İstanbul 1970.

Osmanlı Rus İlişkileri Tarihi (Ahmed Câvid Bey'in Müntehabâtı), haz. Adnan Baycar, İstanbul 2004.

Şem'dânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mür'it-Tevârih, II.B, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980.

Şem'dânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi Târihi Mür'it-Tevârih, III, haz. M. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981.

Mustafa Kesbî'nin 1768-1774 Vekayi'i (Değerlendirme-Çeviri Metin), haz. Serkan Osmanlıoğlu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2017.

Takrîr-i Mükâleme-i Murahhas Re'îs Seyyid Osmân Efendi ve Murahhas-ı Sânî Yasinî-zâde Osmân Efendi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Şevket Rado Yazmaları, nr. 262/04.

(Vekâyi'nüvis) Enverî Sadullâh Efendi ve Tarihinin I. Cildi'nin Metin ve Tahlili (1182-1188/1768-1774), haz. Muharrem Saffet Çalışkan, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000.

Viyana Avusturya Kütüphanesi Nr. H.O.180D'de Kayıtlı Münşeât-ı Divân-ı Hümâyûn (Nâme-i Hümâyûn Sûretleri) (Muharrem 1099-Cemaziyelahir 1108 / Kasım 1687-Ocak 1697) (İnceleme-Metin), haz. Nihal Metin, Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Ataştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

3-Araştırma ve İncelemeler

AFYONCU, Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2016.

AHISHALI, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001.

AKSAN, Virginia, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi (1700-1783*), Çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997.

BEYDİLLİ, Kemal, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar–XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münâsebetleri-*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1985.

_____,"Mehmed Emin Paşa, Yağlıkçızâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 464-465.

ÇAKAR, Ayşegül, *1768-1774 Osmanlı-Rus Harbine Dair Önemli Bir Kaynak: İstanbul Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 316 Numaralı Şer'iyye Sicili*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2016.

DAŞ, Abdurrahman "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , XLV/11 (Ankara 2004), s. 205-218.

DEMİR, Uğur, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi (1755-1768),* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012.

GÜRCAN, Fatih, *John Murray'ın İstanbul Büyükelçiliği (1765-1775),* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2014.

HAKSEVER, Halil İbrahim, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995.

HÜSEYİN HÜSAMEDDİN, Nişancılar Durağı, Çev.yz Bilgin Aydın-Rıfat Günalan, ed. İsmail E. Erünsal, Ankara 2015.

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yazma Eserler Kataloğu, III, haz. Günay Kut vd., İstanbul 2014.

KÖSE, Osman, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması (Oluşumu-Tahlili-Tatbiki),* Ankara 2006.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul 1994.

SARICAOĞLU, Fikret, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001.

SOREL, Albert, *On Sekizinci Asırda Mesele-i Şarkiyye ve Kaynarca Muâhedesi*, çev. Yusuf Ziya (Özer), yay. haz. Eyyub Şimşek, İstanbul 2016.

UZUN, Mustafa, "Mecmua", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 265-268.

_____, "Münşeat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXII, 18-20.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi IV. Cilt, I. Kısım, Karlofça Antlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, Ankara 1988.

ZİNKEİSEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1669-1774)*, çev. Nilüfer Epçeli, C.V, İstanbul 2011.